BLEKINGS HISTORIA

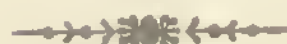
OCH

BESKRIFNING

AF

SVEN WILHELM GYNTHER.

Första delen.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS L. J. HJERTA.
1847.

BRITISH MUSEUM

FÖRORD.

Mera än ett halft århundrade är förflutet sedan då varande Docenten, sedermera Professorn vid Kongl. Akademien i Lund Magister Nils Henrik Söborg utgaf sitt förtjenstfulla arbete "Utkast till Blekings Historia och Beskrifning", och detta arbete är nu mera sällsynt, samt icke tillgängligt i bokhandeln. Många äro de förändringar, så i statistiskt, som ekonomiskt afseende, hvilka under denna långa tid inträffat, och Blekings historia har under tiden äfven vunnit ett och annat nytt blad.

Under mera än ett tjugotal af år sysselsatt att samla materialier till en ny historia och beskrifning öfver provinsen; har författaren till närvarande arbete ändtligen hunnit så långt, att samlingen kunnat ordnas till ett helt och utgifvas från trycket. Född i Bleking och der, under en lång sträcka af år bosatt, samt deltagande i många kommunalbestyr, har det lyckats honom att ur ortens arkiver, för hvilkas tillgänglighet han har att tacka embetsmännens vänskap och välvilja, hemta skäligen fullständiga underrättelser i hvad som rör provinsens beskrifning. För det historiska har mången upplysning vunnits af Kongl. Bibliotekets i Stockholm rika skatter, af hvilkas upplyste vårdare, hvar och en, som forskar i häfderna, med välvilja emottages samt understödjes.

Närvarande arbete kommer att fördelas sålunda, att första delen skall innehålla historiska anteckningar; andra delen, hvilken sist utkommer, provinsens allmänna beskrifning, samt anteckningar om de fordna, nu mera förstörda städerna; tredje och fjerde delarne nu varande städernas, samt femte delen landsbyggdens speciella beskrifning.

Det kan måhända anmärkas att detta arbete vill synas blifva alltför vidlyftigt, men författarens syfte har varit att göra det så fullständigt, som möjligt, så att det må kunna begagnas för vinnande af nödiga upplysningar i allt hvad som rör provinsens allmänna angelägenheter; i hvilket afseende författaren med tacksamhet skall emottaga de upplysningar, hvilka benäget kunna ytterligare meddelas.

Stockholm den 2 Juli 1847.

FÖRFATTAREN.

HISTORISKA ANTECKNINGAR.

INNEHÅLL.

KAP. 1.

Hedniska tiden.

Inledning. Första befolkning. Reidgotaland. Goa, Gor och Nor. Odin. Amund, eller Hamund. Hagbard och Signe. Frodes sjöslag. Longobarder. Hake. Gardar och Tofe. Harald Hildetand. Alf. Ragnar Lodbroks söner. Widrik Werlandsson. Erik Emundsson. Björn Eriksson. Thyra Danebod. Rodian. Emund slemme. Danaholms möte. Erik Segersäll. Askmän. Olof Skötkonung. Amund. Krig. Bleking under Svensk lydnad. Slaget vid Helgeå. Flottan går till Barvik. Förräderi. Wulfstans resa. Christendomen införes. Gunnar Gröpe, eller Gruffa. Folkets lynne och lefnadssätt. Fornlemningar från hedenåldern.

KAP. 2.

Ifrån Christendomens införande till Calmar union.

Sven Ulfsson, eller Estrithsson. Egino, eller Euno omvänder Blekingsboarne. Fredlig tid. Landets beskrifning 1118. Strid emellan Erik Lam och Olof. Denne sednare framtränger genom Bleking. Erik Lams död. Tvist om tronföljden. Förlikning. Sven får Bleking. Knut lönmördas. Strid emellan Waldemar och Sven. Sven, slagen vid Grata hed, flyr och dräpes. Erkebiskop Eskils oenighet med Konungen. Elleholm belägras och intages. Estiske sjöröfvare plundra Lister. Slagne af Liffländske biskopen Albert. Waldemar Seyer mister sin son. Knut blir hertig i Bleking. Erik Plogpenning fordrar trohetsed af sine bröder. Oenighet emellan bröderne. Knut

erkänner Konungen som länsherre. Knut tillfångatages och fängslas, men befrias af Lybska flottan. Fred emellan bröderne. Knut bekräftas i sitt hertigdöme. Christoffer den förste. Sköfling under Erik Glippings och Erik Menveds regeringar. Skatter. Kronogods pantsättas. Margreta af Rostock. Först Skåne och sedan Bleking lemnas i pant till Ludvig Albrektsson Eberstein. Grefve Johan af Holstein inlöser en del. Tyska befallningsmän utsuga landet. Uppror i Skåne. Gesandter från Skåne, Bleking och Halland till Magnus i Sverge begära att deras provinser må införlifvas med detta rike. Provinserna inlösas af Sverge. Påfven vägrar stadfästelse på provinsernas införlifvande. Waldemar bekräftar det. Magnus bekräftar privilegierna. Danmark afsäger sig provinserna. Detta ångrar Waldemar. Möte i Helsingborg 1343. Öfverlåtelsen bekräftas å nyo. Rimkrönikans qväde om denna landvinning. Missnöje med Magnus. Waldemar försöker å nyo att återförena provinserna med Danmark. Waldemar lofvar Magnus biträde mot sine missnöjde undersåter, mot det att Magnus afstår Skåne, Halland och Bleking. Möte i Lund 1351, då Waldemar pliktfälles för försöket att återfå provinserna. Magnus eftergifver plikten. Nytt möte emellan begge Konungarne. Öfverlåtelsen stadfästes än en gång i Warberg 1353 och i Helsingborg 1354. Waldemar pliktfälles än en gång, men böterna eftergifvas af Magnus. Drottning Blanka. Oenighet emellan Magnus och hans son Erik. Förlikning i Jönköping 1357. Riket delas. Erik får Bleking. Inbjudning till Köpenhamn. Håkans trolofning med Margareta. Nya planer, biträdda af Erkebiskopen i Lund. Erkebiskopen fängslas. Danaholms mötesbeslut företes. Waldemar inrycker i Skåne och Bleking. Sölvesborg intages. Ständerna sammankallas i Söderköping. Ny förlikning. Erik dör. Håkan blir fadrens medregent. Waldemar infaller i Skåne och intager äfven Bleking samt uppbränner alla handlingar, som röra Sverges rätt till provinserna. Fred, beseglad med Håkans och Margaretas förlofning, som genom Ständerna upphäfves. Magnus kallas Smek och afsättes. Albrekt intager Svenska tronen. Missnöje med honom. Inbrott i de Skånska provinserna. Förlikning i Stockholm. Fred med Håkan 1371. Denne afstår sina

anspråk på Sverge och de Skånska provinserna till Albrekt. Waldemar dör. Margareta. Henning von Podbusk. De tre provinserna utse Olof till Konung i Danmark. Han hyllas i Slagelse 1376. Margareta emottager styrelsen i hans namn. Håkan i Norge dör. Herredag i Skeninge 1381. Fråga om provinsernas återförening med Sverge. Infall i Skåne 1382 och 1383. Albrekt tillbakavisad. Olof hyllas å nyo, men dör 1387. Margareta hyllas, äfven i Sverge, sedan Albrekt störtats. Rotnaby får nya privilegier.

KAP. 3.

Unionstiden.

Calmar Union. Missnöje dermed i Sverge. Engelbrekt Engelbrektssons uppresning. Han tågar in i Bleking samt intager Brömsehus och Rotnaby. Claus Lang. Elleholm sköfladt. Engelbrekt mördad. Erik afsatt. Christoffer. Carl Knutsson. Möte i Halmstad 1450. Möte i Rotnaby och Avasjär. Christian säges hafva velat fånga Carl och denne troddes vilja besöka Avasjär. Magnus Gren gör infall i Bleking. Krig med Danmark. Lyckeby eröfras af de Svenske. Lyckå län förenas med Wärend. Försöket att återtaga Lyckeby misslyckas, likasom Grens försök att återtaga Avasjär. Stillestånd. Möte i Halmstad och Rotnaby. Öfverenskommelse i Stockholm. Nytt möte i Rotnaby beslutas, men blef ej af. Sten Sture mottager styrelsen. Sölvesborg innehades först af Otting och sedan af Ivar Axelsson. Ivar vill ej återlemna Sölvesborgs slott, som belägras och intages. Möte i Calmar 1472 och flera påföljande år. Hans. Nya möten. Krigsfolk samlas i Bleking under Povl Laxman. Provinsen plundras 1501 af Hansestäderne. Svante Sture. Svenskarnes tåg till Bleking 1507. Lyckeby uppbrännes. Hansestäderna plundra åter provinsen 1509. Christian den andre. Förbund emellan Bleking och Wärend. Gustaf Eriksson. Christian afsättes. Fråga om de tre provinsernas återförening med Sverge. Bernt von Mehlen tågar in i Bleking och intager Rotnaby, men lockas till overksamhet. Möte i Åhus. Brask.

KAP. 4.

Från Nordiska Monarkiens delning till Dackefejdens slut.

Gustaf bestiger Svenska och Fredrik den förste Danska tronen. Bleking återfordras af Danmark. Söderköpings herredag. Möte i Wadstena och Jönköping. Nytt möte föreslås i Köpenhamn, Calmar eller Rotnaby. Möten i Jönköping och Malmö. Bleking afträdes till Danmark. Ett möte i Lybeck öfverenskommes, men blef ej af. Ständerna samlas i Wadstena. Handlingar om Bleking eftersökas. Severin Norby. Otto Stissen bemäktigar sig Bleking. Sölvesborg intages. Tyge Krabbe tågar mot Stissen. Sammanträde med Blekingsboarne på Hjortsberga ting. Norby slagen af Johan Rantzau. Norby får Sölvesborgs län i förläning. Dess lefnad der, och underhandlingar med Konung Fredrik, samt klagomål mot Gustaf. Brookenhuss kommer till Gustaf, för att uppgöra saken. De Danske intaga Sölvesborg, Rotnaby och Lyckå. Norby slagen, flyr till Narwa. Dess sednare öden. Fredriks död. Mellanregering i Danmark. Christian hyllas i Skåne och sedan i det öfriga Danmark. Uppror i Bleking. Försök att återinsätta Christian den andre i regeringen. Landgrefvens af Hessen förslag i Regensburg. Misstroende emellan Sverge och Danmark. Möten i Halmstad 1537 och i Brömsebro 1541. Fred i Brömsebro. Bi-afsked i Rotnaby. Uppror i Småland, dämpadt. Jon Andersson. Nils Dacke. Dackefejden. Dacken dödas. Missämja emellan Sverge och Danmark. Möte i Elfsborg 1554. Danmarks Konung dör. Så äfven Gustaf. Reformationen.

KAP. 5.

Fredrik den andres regeringstid.

Misshälligheter emellan Sverge och Danmark. Afhandling om förbund emellan begge rikena. Krig. Svenskarne inbryta i Bleking. Avasjär uppbrännes. Carl de Mornay. Skärmytslingar emellan Rantzau och Dohna. Grefven af Schwartzburg.

Städerna plundras. Östra härad brandskattas. Werner Parsberg sätter sig till motvärn. Rotnaby brännes. Vägarne upprödjas. Åke Bengtsson Ferla. Lasse von Skara. Knut Hardenberg. Anders Sigfridsson Rålamb. Bengt Bagge. Lyckå intages. Hardenberg tillfångatages. Konung Erik ankommer till Brömsebro och går till Rotnaby. Bönderne gå honom tillhanda. Svenskar uppsnappas och upphängas. Ivar Månsson Stjernkors. Göran Trulsson. Clas Kurfell. Göran Boye. Gudmund Olofsson. Per Månsson. Lasse Westgöte. Långe Bengt. Per Olofsson. Anders Ersson. Rotnaby intages. Blodbad och plundring der. Börje Jönsson och Henrik Hoffman fångas. Den sednare afrättas. Clas Christersson Horn. Werner Parsberg flyr och tänder eld på Sölvesborgs slott. Staden afbrännes. Carl Holgersson Gera. Jacob Turesson Rosengren. Knut Håkansson Hand. Lyckå och Avasjär repareras. Bleking förklaras för Svenskt skatteland. Grefven af Schwartzburg samlar folk vid Mörrum. Lyckå och Avasjär uppbrännas. Svenskar fångas och skjutas. Fredsunderhandlingar. Jacob Henriksson. Brandskattning. Jörgen Bilde. Westra härad härjas. Erik afsättes. Nya underhandlingar. Fred, som ej bekräftas af Johan. Nya rustningar. Möte emellan Ulfsbäck och Knäröd. Nya rustningar. Hertig Carl tågar in i Bleking. Fred i Stettin. Bleking återgår till Danmark. Bemödanden att upphjelpa provinsen. Bönderne upproriske. Misshälligheter. Möte i Knäröd. Pest. Jon Skomagers uppresning. Fredrik dör. Besvärspunkter.

KAP. 6.

Från Fredrik den andres död till freden i Roeskild 1658.

Christian den fjerde intager Danska tronen och Sigismund den Svenska. Sigismund ankommer med en armée till Christianopel, tågar till Calmar, lider nederlag vid Stegeborg och afsättes. Carl blifver Riksföreståndare. Christianopel grundlägges och kallas Styr-Calmar. Möte mellan Kungsbacka och Flakebäck. Nytt möte i Knäröd. Konung Christians bref till

Svenska Ständerna. Christianopel iståndsättes. Lyckå slott nedbrytes. Avasjär mister sina stads-privilegier. Krig emellan Danmark och Sverge. Christian ankommer med sin armée till Christianopel. Bönderne i Bleking uppbådas. Rotnaby borgare åläggas biträda vid försvaret. Gustaf Adolf intager Christianopel och eröfrar stort byte. Staden uppbrännes. Bönderne i Östra och Medelstads härader befallas att väpna sig. Svenskarne draga sig från Calmar. Christianopel återuppbygges. Falk Lykke. De Pyes gör ett ströftåg, men tillbakavises. Mord och brand utöfvas mot Svenskarne emellan Christianopel och Calmar. Gerdt Rantzau. Fredsförslag. Möte i Knäröd. Fred 1613. Nya misshälligheter. Förordning huru tvister emellan Svenskar och Danskar böra förekommas, eller afgöras. Sinclaire. Möte i Knäröd och Ulfsbäck. Möte emellan Gustaf Adolf och Christian. Gustaf Adolfs död. Christina. Misshälligheter emellan naborikena. Krig. Bondefred emellan Fridlefstads och Wissefjerda socknar. Freds-kongress i Brömsebro. Fred der 1645. Skåne och Bleking behållas af Danmark. Medaljer. Fredrik den tredje. Carl Gustaf. Krigsförklaring af Danmark. Axel Urup. Gustaf Otto Stenbock. Bondefred emellan Fridlefstads och Wissefjerda socknar. Tåget öfver Bält. Underhandlingar. Grefve Ulfeld. Fred i Roeskild 1658. Gersdorff. Bleking öfverlemnas till Sverge.

KAP. 7.

Från Roeskildska freden till krigets utbrott 1675.

Danmark drager ut på tiden med fredsvilkorens verkställande. Fullmäktige sammanträda. Carl Gustaf landstiger åter på Seland. Höeg och Skeel skickas till Svenske Konungen. Danska trupper skickas till Bleking. Söffren Poffvelsön och Bartholomeus Halder. Michel Skou. Carl Gustaf dör. Fredsunderhandlingar. Fred i Köpenhamn 1660. Bornholms vederlag. Bleking förblifver under Sverge. Corfitz Ulfeld får Sölvesborgs grefskap. Bodekull. Asarum. Ulfeld misstänkes för otrohet mot sin nya öfverhet. Axel Lilje. Anstalter till provinsens

inkorporerande. Magnus Dureel. Christer Bonde. Kommissarier från Sverge och Danmark sammanträda. Generalkommission. Malmö Recess. Resolution å besvär. Christer Bondes berättelse om Bleking 1658. Stad anlägges vid Bodekull. Carlshamns privilegier.

KAP. 8.

Från krigets utbrott 1675 till 1680 års riksdag.

Danmark rustar till krig. Dalberg håller möte med Skånska, Halländska och Blekingska ständerna i Malmö. Christian landstiger vid Rå. Proklamationer och plakater. Konung Carl går till Christianstad, vidare till Norja. Bönderne ihjelskjuta några Svenskar. Läger slås emellan Asarum och Carlshamn. Marschen fortsättes. Skansen på Frisholmen förses. Duncam tillfångatages. Fienden utbreder sig i landet. Tromp eröfrar Christianopel, med flere orter. Carlshamn intages. Kommendanten arkebuseras. Öarne brandskattas. Bleking faller i fiendens våld. Calmar garnison marscherar till Bleking. De la Gardie likaledes. Christianopel bestormas förgäfves. Ebbe Ulfeld. Bröderne Wachtmeister. Christianopel intages. Carlshamn likaså. Calmar-Kitta. Rotnaby. Smålänningarne få tacksägelsebref. Juel fordrar brandskatt af Rotnaby. Mörrums pass tages. Bengt Månsson bortjagar fienden. Carlshamn brännes. Pickedala-Olan. Kongressen i Nimwegen. Freden i Fontainebleau och i Lund. Landets tillstånd vid krigets slut. Snapphanarne. Deras böneskrift. Reduktionen 1680.

KAP. 9.

Carlskronas anläggning.

Flottans stationerande i Stockholm ofördelaktigt. Öfverläggning i fråga om flyttning. Blekingska hamnarnes företräde. Wachtmeister uppdrages valet. Trossö utses. Dess belägenhet. Offe Månsson. Tingsvittne på hans egande rätt. Wittus Andersson. Beskrifning på Trossö hemman. Hamnen pejlas,

ön undersökes och karta upprättas. Stuart. Konungen reser dit. Wittus nekar sälja ön, anklagas och häktas, men säljer sedan, frigifves och flyttar. Flottan flyttas. Dalberg. Byggnader på Hästö. Hamnens upptäckande. Carlskrona. Dess privilegier.

KAP. 10.

Från Carlskronas anläggning till krigets utbrott 1700.

Rotnabyboarnes motvilja att flytta in till Carlskrona. Vådeld i Rotnaby påskyndar flyttningen. Förmåner för den nya staden. Staden bebygges efter hand. Dalberg indelar den. Stuart. Leyonsparre. Resten af flottan flyttas dit. Misstroende emellan nabofolken. Försvarsanstalter. Bax. Spejare. Vådeld i Carlskrona. Sjuklighet. Frågan om Carlskrona skulle blifva hufvudstation för flottan undersökes å nyo. Val emellan Calmar och Carlskrona. Den sednare antages. Arbetet påskyndas. Christianopel upphört att vara stad. Rotnaby får samma öde. Skeppsbyggeri. Indelningsverket. Frihet från sjette penningen.

KAP. 11.

Från krigets utbrott 1700 till freden 1720.

Danmark ingår allians mot Sverge. Förslag att anfalla och uppbränna flottan i Carlskrona. Konung Carl landstiger på Seland. Freden i Trawendal. Krig med Ryssland. Carlskrona och Carlshamn sättas i försvarsstånd. Vaktreglemente för Runneby. Slaget vid Pultava. Krig med Danmark. Tankarne om krigets befogenhet delade. Krassow. Landstigning vid Rå. Stenbock sammandrager manskap, låter föra spannmålsförråden till Carlshamn, samt begifver sig sjelf dit. Gyllenstjerna. Försvar vid Norja. Gyllenstjerna drager sig till Sölvesborg. Stenbock går till Mörrum. Reventlow ankommer till Norja. Stenbock drager sig undan. Truppens dåliga uppförande. Sammanträde med borgerskapet i Carlshamn. Skansen får för-

stärkning. Stenbock uppmanar att gå man ur huse. Uppmaningen hörsammas. Han går till Hoby, der Cronberg qvarlemnas. Vidare till Runneby. Carlskrona sättes i försvarsstånd. Fienden intågar i Carlshamn, som brandskattas. Borgare tagas som gislan. Fienden går till Christianstad, förföljes af Stenbock, lider nederlag vid Helsingborg och återvänder till Seland. Riksdag i Stockholm. Förslag till södra provinsernas försvar. Skansar anläggas. Sjöslag. Pest. Försvarsanstalter. Stanislaus. Flottans utrustning. Krigsplan. Gustaf Adam Taube. Försvaret i och omkring Carlshamn. Flottan hindras utlöpa. Arméens afhemtning 1713. Sjöexpedition 1714. Fienden förändrar operationsplanen. Försök emot Carlshamn. Fredsunderhandlingar. Ollonberg. Försvarsanstalter. Fred. Polacker, Turkar, Greker, Armenianer och Judar inqvarteras i Bleking, men afsändas slutligen.

KAP. 12.

Från freden 1720 till fredsslutet 1790.

Fredslugnet har inträdt, men misstroendet fortfar. Försvarsanstalter. Christer Albedyll. Försigtighetsmått. Krig med Ryssland. Försvarsanstalter. Sjuklighet på flottan. Borgerskapet i Carlshamn lemnar vård åt de sjuka. Väntadt anfall af Danmark uteblifver. Pomerska kriget. Misstroende mot Danmark. Försvarsanstalter. Misstroende mot Ryssland. Regementsförändringen 1772. Krig mot Ryssland 1788. Försvarsanstalter. Fred 1790. Medalj. Provinsen utblottad på manskap. Sjuklighet. Anstalter mot pesten. Boskapssjuka. Eldsvådor. Brist på födoämnen. Mordbrandsförsök i Carlskrona. Eldsvåda i Carlshamn. Carlskrona är föremål för allmän och enskild omtanka. Reparationsdockan. Kadettskolan. Stenhusbyggnad. Wittus Anderssons stuga.

KAP. 13.

Från år 1790 till närvarande tid.

Carlskrona ödelägges af vådeld. Anstalter för dess återuppbyggande. Ny vådeld 1791. Sölvesborg förtäres af våd-

eld 1790 och 1801. Misshälligheter med England. Engelska flottan visar sig utanför Carlskrona. Försvarsanstalter. Toll mottager öfverbefälet 1806. Krig med Ryssland. Försvarsanstalter 1811. Sjuklighet. Koleran. Hungersnöd.

KAP. 14.

Kungliga och furstliga personers besök i provinsen.

Erik XIII. Christian I. Carl Knutsson. Gustaf I. Christian III. Fredrik II. Erik XIV. Carl IX. Christian IV. Gustaf II Adolf. Carl Gustaf. Carl XI. Frdrik. Carl XII. Johan Wilhelm. Stanislaus. Fredrik I. Carl Fredrik. Wilhelm. Adolf Fredrik. Wilhelm. Henrik. Gustaf III. Ferdinand. Ferdinand. Petter Fredrik Ludvig. Gustaf IV Adolf. Fredrika Dorotea Wilhelmina. Carl Fredrik Joseph. Fredrik Wilhelm. Ludvig XVIII. Carl XIII. Carl August. Carl Johan. Eugenia Bernhardina Desideria. Oscar. Josephina Maximiliana Eugenia. Wilhelm Fredrik Henrik. Maximilian Josef Eugène August. Carl Ludvig Eugène. Frans Gustaf Oscar. Oscar Fredrik Augusta Amalia. Eugenia Hortensia Augusta. Theodolinda Lovisa Eugenia Augusta. Fredrik Carl Christian.

Planchen innehåller:

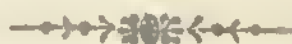
Fig. 1. Trossö siste egares, Wittus Anderssons stuga, vid den efter honom benämnda Wittusgatan i Carlskrona. Se kap. 12.

Fig. 2. Medalj öfver freden i Brömsebro 1645. Se kap. 6.

Fig. 3. Medalj öfver samma ämne, af Karlsten. Se kap. 6.

Fig 4. Medalj öfver Adolf Fredriks landstigning i Carlskrona 1743. Se kap. 14.

Fig. 5. Medalj öfver Konung Gustaf III:s återkomst från kriget 1790. Se kap. 12.

Kap. 1.

Hedniska Tiden.

Bleking, som obestridligen kan anses för en af Sverges vackraste provinser, har så långt häfderna lemna minsta spår till upplysning, varit ett olyckligt mål för tvenne naborikens blodiga tvister. Än under det enas styrelse, än tillhörigt det andra, blefvo ej sällan dess fästen nedbrutna, dess städer och byar uppbrända, dess åkerfält härjade och fuktade af medborgares blod. Landets vackra och fördelaktiga läge var alltid nog lockande anledning att upptända afundens och tvedrägtens bloss, men dessa blodiga strider hafva längesedan upphört och provinsen är införlifvad med det land, till hvilket den, i följd af dess läge hörer.

Vi hafva en högst ofullständig, eller snarare alldeles ingen beskrifning om de öden, som i älsta tider drabbat detta landskap. Skalderne, de förste häfdetecknare, om man så får kalla dem, improviserade sånger till ära för de konungar och hjeltar, i hvilkas sold de stodo: att händelserna blifvit broderade, farorna förstorade och bedrifterna förherrligade, kan man taga för afgjordt. Dessutom, månne det är säkert att dessa sånger i sin ursprungliga gestalt öfvergått till efterverlden, och månne icke den väg de kommit till upptecknarne, nemligen genom traditionen, stundom kan göra dem misstänkta? Munkarne, de förste häfdetecknare under det christna

tidehvarfvet, hafva troligen ofta tagit fel om händelser, hvilka tilldragit sig utom klostermurarne och deras skildringar af tidernas rysligheter, synnerligen vikingafärdernas, kunna äfven antagas stundom vara öfverdrifna. Vikingarne plundrade merendels kyrkor och kloster, uti hvilka de säkrast sökte rikedomar, de dödade munkarne, i hvilka de sågo Asalärans afsvurne fiender: både hat och förskräckelse inverkade derföre på de vördige fäder, hvilka upptecknat berättelser om tilldragelserna, och de saknades icke, som trodde sig befogade att, i kraft af Religionen, med de mörkaste färgor, som tillredas kunde, afmåla dessa vikingar, hvilka de ansågo vara det Guds straff som var förespådt i Jeremiæ 1 Kap. 14 vers, der det heter: »Nordanefter skall ondt komma öfver alla »them, som i landena bo.» Och hvad hopp hafva vi att finna fullständighet i Blekings historia, då de flesta stater lida brist på säkra fornhäfder? Vi skole emedlertid berätta hvad vi vete och söka utreda huru mycket deraf, som kan antagas hafva historisk visshet. Att vår berättelse, hvad hedniska tidehvarfvet beträffar, ej blifver något sammanhängande helt, utan endast fragmentariska anteckningar, är naturligt.

Landet har utan tvifvel ganska tidigt varit bebodt; fornminnen bära derom ojäfaktiga vittnesbörd, men om sjelfva tidpunkten, då befolkningen skedde, äro häfdetecknarne icke ense. En del påstår att den kan räknas hafva skett 400 år före Christi födelse, en del åter att Blekings, så väl som den öfriga nordens befolkning bör hänföras till en sednare tidepunkt. Namnen på många orter i Sverges södra provinser tyckas intyga att befolkningen inträffat vid den allmänna inflyttningen, men man kan äfven antaga att Skåne, Halland och Bleking erhållit sin gamla befolkning från mera än en folkgren. Den del af Småland, som fordom benämndes Wärend, torde hafva blifvit bebygd ungefär vid samma tid och må hända af samma folkstammar som Bleking, hvilket

sedermera troligen lemnat inbyggare till nordöstliga delen af Skånska skogsbygden.

I gamla sagorna omtalas på flera ställen, ett land, som benämnes Reidgotaland; der skiftades månget hårdt hugg, der skars mången blodig runa af de tappre fäderne. Detta land hafva vissa häfdetecknare ansett vara Bleking, hvartill skäl hemtats deraf, dels att Konung Dags sparf, förmodligen hans väpnare, blifvit ihjelslagen i Wörva, hvilket hållits för att vara Wörta i Nettraby socken, dels emedan en runsten i Mellby socken, om hvilken mera längre fram, ansetts nämna »Siotansvad», eller det ställe i Reidgotaland, der Dag, under sin resa att hämnas Sparfs död, fann sin egen graf, dels ock deraf, att namnet Reidgotaland tros hafva uppkommit af ordet »reid», redd, eller strand, hvilket mest inpassar på vår provins, som är omgifven af stränder och har många säkra reddar. Vore denna gissning att bygga på, hade man mycket att förtälja om Bleking, ty, såsom vi förut sagt, Reidgotaland omtalas flera gånger i de älsta häfderna; men det är längesedan utredt af våra häfdetecknare att detta Reidgotalands belägenhet måste sökas annorstädes. Att Reidgotaland varit ett lydrike under det gamla Virdaland, är en i sednare tider framkastad mening.

Då Goa, dotter till Thorre, som var afkomling af den Fornjoter, hvilken omtalats såsom Sverges förste beherrskare, vid ett midvintersoffer försvunnit, och han vid ett nytt offer icke kunde få spaning på den bortkomna, gjorde hans begge söner Gor och Nor ett löfte att uppsöka deras syster hvarhelst hon kunde finnas. Nor skulle söka inne i landet och Gor längs efter kusterna.

Denne sednare genomströfvade då Svea-skären och alla öar, som ligga i Östersjön, for så omkring i Göta-skären, kom vidare till Danmark, samt lade under sig allt det yttre landet, då han for sunnan. När bröderne sedan skiftade de intagna länderna, fick Gor alla de öar, emellan hvilka och fasta landet han kunde styra skepp. Med Göta-skären har man velat förstå Småland, en del af Skåne, jemte Bleking, och af denna berättelse har man ock velat hemta anledning, att anse Gor som Blekings beherrskare; men måhända är hela berättelsen om Fornjoter och hans ätt endast en mytologisk dikt, saknande all historisk trovärdighet.

En vigtig förändring i de Nordiska ländernas styrelse tilldrog sig, enligt hvad sagorna förmäla, då Gylfe, Fornjoters siste ättling, innehade tronen. Den så bekante Asiatiske Odin, eller Sigge Fridulfsson, inkom till Sverge med ett talrikt sällskap. Hans män, som voro härdade och tappre bussar, kallade sig Asar, och af denna benämning hafva några fornforskare tagit sig anledning att tro det en del af dem satt sig ned i Bleking, der en socken finnes, som kallas Asarum, men ehuru namnens likhet tyckes gynna gissningen, får man dock lika litet gifva den historisk visshet, som en annan förmodan att Heimdal, Nordens son och Skånes förste regent, uppröjt Bleking och ännu mindre den, att en annan af Odens söner, Balder, varit rådande i Bleking och lemnat sitt namn åt Balsjö. Så väl Asarum som Balsjö kunna med mera skäl anses långt sednare hafva erhållit sina namn till minne af Asarne och Balder, eller Balsjö af Bal, som betyder solen. Allra minst kunna vi, med en författare antaga, att det »Helvig», der den dräpne Balder satt i högsäte med den underjordiska gudinnan Hel, var beläget i Bleking och lemnat namn åt der va-

rande orter Hellevik och Hellaryd: sådana saker höra till sagan.

Amund eller Hamund, som stundom antages hafva varit rådande i Bleking och der lemnat sitt namn till ön Hanö, hade två söner Hagbard och Hake, vidt beryktade Sjö-konungar i den Svenske Hugleiks och Danske Frode III:s regeringstid. Hagbard hade under sina härnader lärt känna Signe, dotter till en annan Sjökonung vid namn Sigvard, och med henne förlofvat sig, men de hade öfverenskommit att för ingen uppenbara sin inbördes kärlek, förr än Hagbard vunnit större ryktbarhet. Han begaf sig derföre åter på tåg, men olyckan ville att Sigvards söner under en härnad öfvermannade och ihjälslogo Hagbards bröder Helvin och Amund, hvaraf ett lågande begär efter hämnd upptändes i Hagbards själ och Sigvards söner föllo i sin ordning för Hagbards svärd. Efter denna gerning vågade han icke uppenbarligen visa sig i Sigvards gård, men förklädd som sköldmö, smög han sig till sin trolofvade, tillbragte en del af natten med glam i hennes jungfrubur, då de ytterligare svuro hvarannan evig trohet och lofvade att en och samma död skulle på en gång föra dem från lifvet in i de lyckligas boningar, der de hoppades blifva förenade. Upptäckt och efter ett tappert motstånd, gripen vid bortgången från sin sköna, blef Hagbard dömd att hängas, och i sådant ändamål utförd till en ej långt ifrån gården belägen ek. Ditkommen, begärde han att honom måtte tillåtas först få i trädet upphänga sin kappa, för att skåda huru han sjelf såsom hängd skulle se ut; detta skedde och då Signe från sin jungfrubur såg den i trädet fladdrande kappan, trodde hon att det var älskaren, som redan sväfvade mellan himmel och jord, tände eld på huset och upphängde i det samma sig sjelf, hvilket exempel alla hennes tillgifna hoftärnor följde. Då

Hagbard blef varse elden från jungfruburen, gladdes han, samt påskyndade straffets verkställighet och i döden förenades således de älskande. Detta pars ömma låga och tragiska slut har gifvit anledning till många kärleksqväden och flera provinser hafva velat tillegna sig hedern att inom sina gränsor ega platsen der händelsen tilldragit sig. Äfven i Bleking finnas dessa minnesmärken af forntids trohet och man visar ännu i Ysane socken Hagbards ek och den höjd der Signes eller Signilds bur skall hafva stått.

Danska Rimkrönikan berättar att Frode den fredgode, som styrde i Leire, hemkommen från en härnadsfärd, försköt sin gemål, som under hans frånvaro valt sig en älskare: att han derföre råkade i krig med hennes landsmän Ungrarne, dem han öfvervann i ett sjöslag utanför Blekingska kusten, hvarom han i krönikan säger:

»Them slo jeg i then östre strand,
»Som löffuer uden for Bleginds land.»

Men föga trovärdighet förtjenar denna af Danmarks häfdetecknare icke upptagna berättelse, hvilken dessutom borde hänföras till Frode III:s regering, som började efter Dan Mikilatis afgång och icke till Frode den fredgodes, hvilken egde rum omkring Christi födelses tid.

Det berättas att, då Longobarderne år 382 utvandrade från Skandinavien, de dragit genom Bleking och haft sitt första hviloställe i Sölvesborg, samt att med dem förenat sig en del Blekingsbor, hvarom i en gammal visa qvädes:

»Af Halland ok Blekinde fulde det med
»Ret mand ok alle tillige.»

Att en Konung Hake varit rådande i Bleking hörer till sagorna.

Uti Sorles saga omtalas en strid emellan Harald Walldemarsson och en här af Blåmän ifrån Morland, under anförande af tvenne bröder Gardar och Tofe. Blåmännen tjöto som vargar, beto i sina sköldar och skakade sina svärd med stor fasa. Med Morland förstår häfdeforskaren Suhm Bleking, förmodligen emedan här talas om Blåmän, hvilka han antagit vara Blakmanner eller Blekingar. För vår del skulle vi snarare tro att, om Morland skall sökas i Blekings granskap, hvartill dock gifves föga anledning, dermed snarare bör förstås Möre i Småland, som i de Latinska urkunderna stundom kallas Moringia. Saken är i alla fall af föga vigt, enär Sorles saga är så späckad af orimligheter, att föga trovärdighet kan tillerkännas densamma.

Att Harald Hildetand varit rådande i Bleking och residerat i Sölvesborg, *) hafva flera historieskrifvare antagit, dertill föranledde af berättelsen om det märkvärdigt vordna Runamo i Hoby socken, hvilket en del ansett innehålla Nordens älsta runskrift, samt således blifvit åberopadt såsom bevis mot en ofta antagen sats, att runristningarne icke äro äldre än Christendomen här i landet; men andra hafva åter funnits, som ansett och än anse hela denna mycket omskrifna fornlemning endast vara en naturens danelse i berget. Vi må tillstå, att vi höra till dessa sednare, eller de, som icke tro på dessa runor, men skola närmare undersöka förhållandet i sammanhang med frågan om Blekings fornminnen, hvilka

*) I Luntertun, efter Wieselgren.

äro många nog, utan att deras antal behöfver ökas af osäkra. Emellertid, om ock den ifrån Runamo hemtade bevisning bortfaller, finnas andra skäl till antagande deraf, att Harald varit rådande i Bleking, till exempel den landdelning han på sin ålderdom gjorde. Han satte nemligen Sigurd Ring till Konung i Upsala, med allt Svithiod och Westergötland, men förbehöll sig sjelf herraväldet öfver Danmark samt Östergötland, och under detta sednare namn innefattas möjligen äfven Bleking. Efter Bråvalla-slaget tillföllo både Sverge och Danmark Sigurd.

Under Sigurds tid regerade i Wendsyssel en Konung vid namn Alf, som, under ett af sina sjötåg, oförväntadt föll i händerna på Blåmännen, hvilka med deras flotta då lågo infrusne, och hvilka han genom en krigslist besegrade. Suhm förstår, enligt hvad förut är anmärkt, med Blåmännen Blekingsboar, och denna tanka delas af några andra författare.

Ragnar Lodbrok hade under sin spira ett stort egovälde, som vid hans död, delades emellan sönerne. Till detta välde anses Bleking äfven hafva hört. Ivar Benlös fick England, Björn Jernsida Svea och Göta rike, Sigurd Ormöga Danska öarne, Halland, Skåne och Norges södra del, samt Hvitserk Reidgotaland, jemte Wenden. Huruvida Bleking då räknades till Skåne, eller utgjorde en del af Göta land, derom äro ej historieskrifvarne ense; somlige lägga det under Sigurds, andra under Björns spira.

Vid denna tid, eller kort derefter, anses den väldige kämpen Widrik Welandsson eller Werlandsson hafva lefvat. Om honom säges, att han egt Sölvesborg, och att han fört krig med en Blakmans- eller Blekingskung, hvilken var förlofvad med en förnäm Fransk jungfru, samt att Widrik ligger begrafven nära Sissebäck.

Svenske Konungen Erik Emundsson tros hafva fråntagit Danmark de tre provinserna Skåne, Halland och Bleking, hvilka äfven i efterträdaren Björn Erikssons tid skola hafva lydt under Svenska kronan. Sedermera torde de hafva återgått under Danska Konungens spira, måhända mot någon årlig skatt till Sverge; men en fullkomlig återgång lärer skett genom Gorm den gamles drottnings, Thyra Danebods åtgärd. I slutet af nionde århundradet skall Bleking hafva varit styrdt af en Rodian, hvars son Skiold med sina skepp, hvilka buro svarta segel, reste till Gardarike.

Så väl våra egna, som Danska häfdetecknare omtala huruledes ett möte i tionde århundradet hållits å Danaholm, emellan Upsala-konungen Emund slemme, Danske Konungen Sven Tjuguskägg och den i deras tid regerande Norske Konungen, vid hvilket möte gränsskillnaden utstakades emellan de tre nordiska rikena, men berättelsen om detta möte är hos olika författare på olika sätt framställd. Än står den ensam, än förekommer den i sammanhang med en förteckning på Westergötlands gränser; än är den vid mötes-tillfället brukade ceremoni, och hvilken ansetts innebära bevis om det ena rikets företräde framför det andra, tolkad till förmån för Sverges, än till fromma för Danmarks Konung, och endast för denna omständighet, af huru föga vigt den ock

må synas, hafva fordom häftiga strider emellan de lärde kämpats. Det berättas vidare, att mötesbeslutet vunnit bekräftelse af Agapetus den andre, genom en påflig bulla, men äfven denna del af berättelsen har varit dels förfäktad, dels betviflad; och man är icke en gång öfverens i fråga om mötesställets belägenhet, enär somlige med Danaholmen vilja förstå nu varande Hisingen, andre åter ett dervid beläget skär, kalladt Danmark, Danmarks lilja, eller Liljan.

För Blekings historia har detta möte sin särskildta märkvärdighet, då den sjette gränsstenen, som kallades Brimsesten, tillhör provinsen; och vi vilja derföre här införa berättelsen, efter den såsom säkrast antagna codex, nemligen Westgöta-lagen.

»Emundær slemæ var conungær i vpsalum ok sven »tjuguskiæg i danmark. Þa næmdus af sweriki, cacaldi »af tindæ landi. Botn af fjærdrundæ landi. Gasi af »væstmannæ landi. Grimaldi af östrægötlandi. Nennir »af smalandum. Thorsten af væstrægötlandi. Tolle af »iutlandi. Toti ok toki af iutlandi. Gymkil af sialandi. »Dan af skani. Grimitun af hallandi. Þer tolf sættu »sæx stenæ mællir rikiænnæ. Fyrsti sten a suntor asi. »Annær i danæbæc. Þridþi kinnæ sten. Fiardi i u»racsnæsi. Fæmti hvitæ sten. Sætti brimsæ sten, mæl»lir blecongs ok möre. Danæ holm bær ær skipter i »þre löte. A en lot vpsala conongær. Annæn a dana »conongær. Þridþiæ lot a noregs conongær. da er »stæmmæ þerræ vær. Þa hælt danæ conongær i beszle »vpsalæ conongsz. Æn noræn conongær i istæd hans.»

Af denna handling hafva historieskrifvarne tagit sig anledning att påstå, det Skåne, Halland och Bleking då afsöndrades från Sverge: att denna afsöndring förvärfvat Emund tillnamnet »slemme», samt att stadgandet i de gamla lagarne, det ingen Konung må minska kronans länder och ingälder, härifrån haft sin upprinnelse; men sjelfva berättelsen talar icke om någon afsöndring, utan

vill det snarare synas, som mötet åsyftat en fredlig råläggning emellan förut erkända egovälden. Och hvad namnet »slemme» beträffar, så äro några af historieskrifvarne af den mening, att han förvärfvat sig det i anseende till sin afvoghet mot Christna läran, dess predikare och bekännare.

Vid en undersökning, huruvida trovärdighet må tilläggas berättelsen om Danaholms möte och den påfliga bulla, hvarmed denna berättelse anses vara bekräftad, förekommer i främsta rummet den anmärkning, att Emund slemme och Sven Tjuguskägg, hvilka begge regenter i alla exemplar af berättelsen nämnas, såsom Konungar när öfverenskommelsen skedde, icke regerade samtidigt. Bullan söker väl hjelpa denna anakronism derigenom, att Emund kallas medregent, conrex, och Sven under-konung eller ståthållare, prorex, och vissa historieskrifvare upptaga äfven en Emund såsom Björn Erikssons medregent; men bullan förtjenar så mycket mindre afseende, som den bär allt för många kännetecken af en sednare uppkomst, och således får anses vara understucken. Att sjelfva berättelsen om mötet icke är författad i den tid, då mötet hölls, och således icke är att anse såsom då uppgjordt gräns-reglerings-instrument, utan är en, efter tradition, långt efteråt uppsatt berättelse om förloppet, är påtagligt, äfven deraf, att Konungarne nämnas vid sina binamn, hvilket icke gerna kunnat ske i officiella dokumenter, hvilka uthändigats under deras regering. Men tiden när berättelsen uppsattes är lika osäker, som den, då mötet hölls, ja till och med den då Emund lefvat. Historieskrifvarne äro nemligen icke ense huruvida det är Emund gammal, som förvärfvat sig namnet slemme, eller om detta skamnamn burits af en annan Emund, som lefvat före honom. Om, såsom en författare vill antaga, namnet på Danske Konungen är missskrifvet och bör vara Sven Estrithsson, förfaller anakronismen; likasom om det erkännes, att den Emund, om

hvilken fråga är, varit Konung Olofs medregent; ty då kan han, såsom sin Konungs ombud, hafva afslutat öfverenskommelsen med Sven Tjuguskägg, hvilken under Haralds regering förde styrelsen i Skåne. Att en gränsreglering i äldre tider skett, är ganska antagligt, likasom att traditionen derom var allmän, då berättelsen uppsattes.

Delningen skall sedermera hafva ångrat Emund, och för att godtgöra sin efterlåtenhet, säges han hafva fallit in med en här i Skåne och sökt eröfra de ifrågavarande provinserna, men vid Stångapelle, eller S:t Capells bro, blifvit i grund slagen af Ulf Jarl Sprakelägg, hvilken Knut den store skickat öfver från England, för att göra honom motstånd.

Om alla dessa tilldragelser qväda de gamla Rimkrönikorna. Den Danska, besjungande »Suend Otte »Haraldsen, kaldet Tiueskeg», säger:

»Som mine Forældre gjorde Lande skel
»Mellem Danmarck oc Holsten disslige,
»Saa tog jeg paa oc giorde om vel,
»Mellem Danmarck oc Suerigis Rige,
»Met den som da der Konge vaar,
»Hand hed Amunder Slemme,
»Paa det at det til euige Aar
»Skulde tagis til minde och gemme.
»Vi toge der til tolff myndige Mend,
»Aff Danmarcks oc Suerigis Rige,
»Vise oc kloge ret hver ok en,
»At de skulde lade dem lige.

— — — — — — — —

»Och dem til stede vi steffnde.
»Disse 12 forscreffne myndige Mend
»De sætte sex store Steene,

»Mellem Danmark och Suerige, de staa der end.
»Til euige tid vi meene.

— — — — — — — —

»Den siette mellem Bleginge oc Norge *) står,
»Til Landeskel got met alle.
»Kongen aff Norge hand vaar oc der,
»Da de det Landskel sætte,
»Fordi hans Land laage der oc nær
»Thi skeede det uden Trette.
»Daneholm skiffte vi deele tre,
»For hand laa saa der til maade,
»Der finge vi vore huer en deel aff de,
»Huer til sit gaffn oc baade,
»Da vi haffde der saa skifft oc molt,
»Met god endregt oc glæde,
»Kongen aff Norge mit bitzel holt,
»Oc Suerigis Konge i mit Stede.

— — — — — — — —

Svenska Rimkrönikan deremot qväder sålunda:

»Jag giorde ju som en arger Fåne,
»Att jag satte råmärke mellan Sverige och Skåne,
»Och skilde dermed Skåne frå Sverige,
»Hvilket mig hade bordt helre försvara och värje.
»Kong Sven Tjufveskägg i Dannemarks Rike
»Monde mig illa therthil at vike.
»Af Sverike och Dannemark vi togo tolf Män,
»Vise och kloke rätt hvar och en,
»The skulle imellan thenne tu rike
»Lägga thenne Råmärke full jemt och like.

— — — — — — — —

»Mellan Sverge och Dannemark thenne XII män
»Sex stena the satte och the stå ther än.

— — — — — — — —

»Brymsesten siätte mellan Bleking och Möra står.

*) Rätteligen Möre.

»Danaholm skiptes ock i Låtta tre,
»Sverge, Danmark, Norje, hvar sin lått fingo the.
— — — — — — — —
»Thetta byte ångrade mig omsider,
»Ty begynte jag med de Danska strider.
»I Skåne, vid en bro kallad Stångapelle,
»Jag och mest mit folk ther i slaget fullo.»

Skåne, Halland och Bleking sägas sedermera, omkring år 985, åter hafva kommit under Svensk lydnad, antingen i följd af eröfring, eller såsom frivilligt afstådda åt Erik Segersäll, för den hjelp han lemnat Sven Tveskägg emot Styrbjörn; och man vill äfven veta, att Erik från Halland och Bleking uppbådat en ansenlig här af Askmän *), med hvilka han härjat i Nedersachsen.

Vid sitt anträde till regeringen var Olof Skötkonung i besittning af Danmark, men Sven säges, vid pass år 1000, hafva återfått sitt fädernerike och således äfven Bleking. Under Anunds tid utbröto åter, år 1026, krigs-oroligheter emellan Sverge och Norge å ena sidan, samt Danmark å den andra. Norske Konungen Olof underlade sig Seland och Anund Skåne, vid hvilken tid äfven Bleking, för en kort tid, lärer kommit under Svensk lydnad. Vid Helge å led Danske Konungen Knut följande året ett svårt nederlag, men då de förenade Konungarna med flottan lade in i Barevik eller Brevik på Blekingska kusten, skiljde sig, genom bedrägeri och mutor, 250 fartyg från de Svenske, hvilka då återvände, sedan det var för långt lidet på hösten, att längre hålla sjön.

*) Östmän, enligt Wieselgren.

Den som först skrifvit något, som har afseende på Bleking, är en Engelsman vid namn Wulfstan, hvars resa af Engelska Konungen Alfred den store, hvilken regerade i nionde århundradet, omtalas. Denne Wulfstan berättar att han reste från Hæthum, eller Schleswig, samt på sju dagar och nätter, hann till Truso, hvilket ställe får antagas vara beläget i Preussen, och hvarmed såsom några gissare velat tyda, således hvarken får förstås Trosa i Södermanland, eller Trossö i Bleking. Hans skepp var hela vägen under segel och hade god vind, Wenden, hvarmed menas Meklenburg och Pomern, hade han om styrbord, samt Langeland, Laaland, Falster och Skåne, hvilka hörde till Danmark, om babord. Sedan var Bornholm, som hade sin egen Konung, på babords sida. Näst efter Bornholm voro om babord de länder, som hette »Becinga eg» och Möre, samt Öland och Gottland och dessa länder hörde till Sverge, men Wenden var under hela vägen på styrbord, allt intill Weichselns mynning. Af denna resbeskrifning ser man dels att, om icke Wulfstan misstagit sig, Skåne på den tiden hörde till Danmark och Bleking till Sverge, dels ock att Bleking ansågs som en ö, hvilket resbeskrifvaren säkerligen velat antyda med det till namnet lagda ordet eg eller eij, som betyder ö.

Christendomen och hedendomen voro i början af elfte århundradet lika rådande. Upsala öfverkonungar voro nog sluge att icke offentligen bekänna sig till någondera; och folket lyssnade ofta begärligt till den nya läran, men när det framstod någon af Asalärans bekännare, som påminte om de fordne gudarne och framförde hotande hälsningar från dem, då vacklade sinnena och bringade stundom återfall, då blefvo de christne lärarne martyrer för den tro de bekände. Detta afskräckte dock icke andra från Evangeliets förkunnande; när en föll ett blodigt offer för den goda saken, framstod en annan stridsman i hans ställe, färdig att sprida ljus bland dem

som svafvade i mörkret. Men Blekingska ödemarkerne voro länge fördolde för dessa andliga stridsmän, och stundom äfven tillhåll för deras förföljare. När Sigfrid och hans tre systersöner, de bekante Unaman, Sunaman och Winaman af allmogen i Småland, under en vid namn Gunnar Gröpe, eller Graffa blefvo mördade, landförvistes denne derföre till Bleking, der han dog, sedan hans gods blifvit indragne till Kronan.

I denna provins, så väl som i den öfriga norden, fanns i den tiden föga hyfsning. Bragder och vikingafärder voro de enda föremål, åt hvilka invånarne riktade sin håg och Blekings läge, fördelaktigt för sjöfarten, tyckes göra troligt, att en del af de så mycket omtalade sjökonungarne der haft bopålar, åt hvilken förmodan de nötta spår vi ega efter fädrens bedrifter, äfven gifva styrka. Odins lära att ärfkrig icke blott voro tillåtna, utan äfven en skyldighet, gjorde det till en samvetssak för sönerne att blodigt hämnas de oförrätter föräldrar och anhörige lidit: krig med en fädernefiende ärfdes med fädernevapnen. Tapperhet, mod och ståndaktighet, jemte förakt för döden, voro de begrepp, som bibragtes barnen; ej underligt då om denna tids nordmän framställas af historien såsom rå och otyglade. Blekingsboarne voro ej bättre än de andra, kanske snarare värre. Vid den tidpunkt, då deras omvändelse företogs, omtalas de, under namn af Pleichaner, såsom starke vikingar, med ett stort öfverflöd af fångar, dem de under sina härnader tagit och hemfört.

Hittills hafva, åtminstone för det mesta, sagorna talat om våra hedniska förfäder, men vi hafva sett att detta tal är föga tillförlitligt. Vi hafva andra minnen efter fäderne och dessa minnen, huru stumma de än äro, bevisa mera än både sagor och folksägner. De flesta Svenska provinser innesluta minnesvårdar efter nordens

älste inbyggare och dessa vårdar, mera än tvåtusenåriga, hänvisa till en tid, då provinserna, och bland dem Bleking, voro befolkade med män, för hvilkas kraft nutiden häpnar. När man ser dessa förfärliga stenmassor, hvilkas uppresande, i en tid, då de mekaniska hjelpmedlen voro okända, måste hafva kostat en oerhörd ansträngning; när man ser dessa verktyg, dessa strids-, jagt- och fiskesredskap af sten, hvilkas tillarbetande i en tid, då jernets bruk icke var kändt, skett med sådan konst, att den i våra dagar är oefterhärmlig, intages man af beundran och förvåning. Allt vittnar om en konstens barndom, om en låg kulturgrad, men det vittnar ock om inneboende kraft hos det slägte, som åstadkommit sådant. Det vittnar att vår nord tidigt varit bebodd af ett vildt och obildadt, men kraftfullt folk, som efter hand, fast långsamt, tillegnat sig andra länders framsteg i vetenskaper och konster, ett folk, som haft få behof men ock få, eller inga af lifvets beqvämligheter. Boende i jordkulor och stenklyfter, gaf jagt och fiske dem både föda och kläder, och mera behöfde de ej, mera eftersträfvade de ej i denna folkets barndom. Det var först i en sednare tid de lärde sig sätta värde på metaller, det var då deras redskap, deras vapen, efter hand förfärdigades af koppar; och efter än ett tidehvarf lärde de bruka jernet, hvilket i början var så sällsynt och dyrt, att de deraf endast gjorde en egg åt sina kopparverktyg. Af de ädlare metallerna omtalas guldet först och silfret blef icke kändt förr än i ett sednare tidehvarf. De första prydnaderna voro af bernsten, glas och bränd lera; derefter af bronz, guld och silfver. Grafvarne utvisa för oss denna ordning och de lära oss äfven att i de älsta tider liken begrafdes obrända, samt att den sedermera inträdda brännåldren fortfor ännu i början af christendomen. Men — mera härom längre fram, då Blekings fornminnen komma att afhandlas.

Kap. 2.

Ifrån christendomens införande till Calmar Union.

Ifrån christendomens införande i norden blifva de historiska källorna ymnigare, urkunderna säkrare, gissningarne färre. För den lyckliga upplysning, som genom christna läran spriddes, har man att tacka Danske Konungen Sven Ulfsson, eller Estriths-son, som, vid pass år 1060, uppdrog Egino, en from man, att åtaga sig Blekingsboarnes omvändelse, hvilket uppdrag han ock med nit och trohet utförde. Denne Egino, eller som han ock kallas Euno, förordnades till biskop i Dalby, men fick snart äfven Lunds stift. Det berättas om honom, att han för Blekingsboarne predikade christna läran med sådan kraft, att de, begråtande sina förra villfarelser, sjelfve sönderslogo sina afguda-bilder, samt frambuto allt sitt guld och silfver till predikanten; men Egino, ej fikande efter timliga egodelar, mottog icke deras gåfvor, utan bad dem använda dessa för utlösen af de fångar, hvilka blifvit tagna under vikingafärderna, samt till uppbyggande af christna kyrkor och försörjande af de fattige.

Efter christendomens införande i provinsen lefde invånarne en tid bortåt i fred med sina grannar. Sjelfve inträngde de icke inom fremmande landamären och blefvo icke heller oroade af andra. De strider, som föreföllo inom landet, voro alltid föranledda af Konungarnes ovisa nit att i hast utrota hedendomen och munkarnes åtrå att draga väldet under Romerska stolen, samt derigenom utvidga gränsorna för egen makt. Deras nit gick så långt, att de ville göra sjelfva konungarne sig undergifne, hvilket äfven med många svaga regenter lyckades. En och annan strid på lif eller död

föreföll äfven emellan kronpretendenter, och sådana saknades aldrig, när tronen var ledig; men äfven dessa strider voro icke egentligen allmänna och landet fortfor ganska länge att skäligen ostördt lyda under Danska kronan.

Folket i Skåne, och man kan taga för temligen afgjordt att tillståndet i Bleking var lika, beskrifves ännu 1118 såsom rått och ohyfsadt. Murar och torn kring städer och borgar hade det icke, utan allenast hägnad och grafvar. Alla hus, äfven kyrkorna, voro låga och illa byggda. Folkets dagliga sysselsättning var jagt, fiske samt boskapsskötsel och i hjorden bestod dess rikedom, dess öfverflöd, ty åkerbruket var högst obetydligt. Kläder och bordsanrättningar voro mycket enkla, och sjelfva Erkebiskopens drägt beskrifves såsom ganska torftig.

De Skånska provinserna, såsom man kallade Skåne, Halland och Bleking, hade väl nästan alltid deltagit i de strider, som uppkommit emellan kronpretendenterne, men ingenting finnes derom särskildt upptecknadt i afseende på Bleking, förr än i striden emellan Erik Lam och Olof, då denne sednare, efter att hafva blifvit slagen vid Glumstorp och flyktat till Götaland, åter genom Bleking framträngde till Skåne, der han några år sednare fann sin bane. Danska riket var efter Erik Lams död 1147 i en beklagansvärd belägenhet. Sven, son af konung Erik Edmund, och Knut, son af prins Magnus, anmälde sig begge, med hvar sitt parti, till den lediga tronen. De fleste, och bland dem Blekingsboarne, hyllade Sven, men deraf föddes oupphörliga strider, synnerligen sedan ännu en pretendent, nemligen Waldemar, tillkommit. En förlikning tillvägabragtes slutligen, enligt hvilken alla tre, Sven, Knut och Waldemar skulle vara Konungar i Danmark och riket dem emellan delas. Waldemar uppdrogs fördelningen och honom tillades äfven rätt att välja den lott han önskade, dernäst skulle Sven välja och Knut få den del, som blef öfver. Sven blef

då Konung öfver Skåne, Halland, Bleking och Bornholm; men denna fördelning egde icke länge bestånd, ty Knut blef, genom Konung Svens försorg, mördad i Roeskild 1157 och Waldemar undankom med möda ett honom ämnadt lika öde. Då uppreste sig denne sednare och Sven samlade i hast både flotta och armé från de Skånska provinserna och öarne, gick öfver från Jutland, men blef slagen vid Grata hed, samt måste fly, och under flykten blef han dräpt af en bonde i Waldemars här.

Under Waldemar den förstes tid lefde Erkebiskopen i Lund, Eskil, om hvilken det berättas, att han i Frankrike egde en stor skatt, som under transporten till Danmark blef bortsnappad, samt att Erkebiskopen, förtörnad deröfver att Konungen ej ville bidraga till skattens återtagande eller ersättande, satte sig upp emot honom. Då Waldemar bröt upp, för att tukta prelaten, begaf denne sig hals öfver hufvud till Wärend, och Konungen lät då belägra den stad Eskil hade anlagt på en fast grund i den »Lethriska mossen»; hvilken stad var både stark, i anseende till sin belägenhet, och väl försedd med proviant. I den mon faran blef större, föll modet på Eskil, och han erböd fred, samt lemnade gislan; men snart ångrade honom medgörligheten och Konungen nödgades fortsätta belägringen, samt intog staden med krigslist. Så berättar Saxo händelsen, utan att nämna stadens namn, men andra historieskrifvare kalla Eskils stad Elleholm, under det äfven de finnas, hvilka vilja hänföra händelsen till Sjöborgs slott på Seland. Flera omständigheter tala emellertid för att fråga är om Elleholm i Bleking, ehuru det icke kan utredas, hvad som menas med »Lethriska mossen.» Först får det nemligen anmärkas, att Saxo, såsom förut är nämndt, förlägger Bleking i Wärend, och för det andra att Elleholm, så långt tillbaka, som urkunderna lemna upplysning, varit Erkebiskopssätet underlagd, och äfven befästad med ett slott, kalladt Sjöborg. Då Eskil var

Erkebiskop i Lund, och Elleholm således lydde under honom, samt beskrifningen synes gifva vid handen, att befästningen var omgifven af vatten, hvilket äfven med Elleholm inträffar, saknas icke anledning att antaga det denna berättelse gäller den fordna Erkebiskopsgården Elleholm i Bleking. Händelsen skall hafva tilldragit sig i början af år 1161.

År 1202, under Knut den fjerdes regering, plundrades Lister af Estiske sjöröfvare. Härom berättas, att då Liffländske biskopen Albert, under en sjöresa till Tyskland, fann 16 Estiske sjöröfvarskepp från Ösel ligga vid Lister, der de hade afbränt en kyrka, borttagit klockorna och öfriga redskap, samt plundrat landet, beväpnade sig biskopens följeslagare, för att straffa sjöröfvarne, hvilka likväl undgingo faran, derigenom att de uppgåfvo sig stå i fredligt förhållande till Riga. Men då biskopen med sitt sällskap anländt till Wisby och sjöröfvarfartygen några dagar derefter äfven kommo dit, kunde biskopen icke längre återhålla sitt folk från striden. Tyskarne seglade då mot Esterne, slogo dem och eröfrade två skepp, om bord på hvilka funnos de röfvade klockorna, prestkläder och fångne christne. Fartygen infördes till Wisby och biskopen återsände de christne fångarne samt det eröfrade godset till Erbebiskop Andreas i Lund.

Konung Waldemar den förstes dotter Helena var förmäld med Hertig Wilhelm af Brunnswich, som med henne fått åtskilliga gods i Danmark och bland dem äfven Sölvesborgs stad. Det berättas att deras son Hertig Otto ofta vistades på dessa gods, samt att han slutligen bortskänkte en del af dem till klostren.

Bleking nämnes ej sedan i häfderna, förr än i Waldemar Sejers tid. Sedan han på en jagt, 1231, af våda förlorat sin älste son och utsedde efterträdare Waldemar, hvilken han af alla sina barn mest älskade, emedan han med honom delat det svåra fängelset, lät

han hylla sin andre son Erik till efterträdare på Danska tronen, gjorde sin tredje son Abel till Hertig i Schleswig och sin naturlige son Knut till Hertig i Bleking, hvilken provins då upphöjdes till hertigdöme, och Knut innehade styrelsen der från fadrens död, **1241**, till sin egen **1260**, ehuru han under denna tid visst icke kan sägas hafva varit i ostörd besittning af sitt hertigdöme. Waldemars förmaning till sina söner att lefva i broderlig sämja och endrägt, verkade väl till en början på bröderne, men då Konung Erik plogpenning år **1243**, och således icke långt efter sitt tillträde till regeringen, fordrade trohetsed af bröderne, hvilka han ville anse som vasaller af Danska kronan, uppkom uppenbar oenighet, som i flera år fortfor, synnerligen emellan Erik och Abel. Än härjade Konungen hos Abel, än inryckte denne med mord och brand inom den sednares gränsor. Förlikningar knötos och brötos och landet utöddes, samt förarmades både af vänner och fiender. Knut förhöll sig i början stilla, men slutligen förmåddes äfven han att år **1247** icke erkänna Konungen såsom sin länsherre. Detta slog likväl så illa ut, att Hertigen samma år, eller året derpå, af Konungen blef tillfångatagen och fängslad på Stege slott; men Lybska flottan gick till Möen, intog slottet och befriade prinsen. Ändtligen, genom flera Tyska furstars mellankomst och sedan undersåtarne börjat knota öfver de förödelser stridigheterna medförde, mäklades fred emellan bröderne, på de vilkor, att Hertigarne skulle mottaga sina besittningar såsom län af Konungen. Bröderne svuro hvarandra då vänskap och broderskap, bref uppsattes och tjugo riddare och gode män utsågos såsom gislan å hvardera sidan. Under Abels tvååriga regering satt Knut i ro uti sitt hertigdöme, samt bekräftades deri på en riksdag i Nyborg **1251**; och efterträdaren Christoffer den förste Waldemarsson, ehuru ingen vän af länregeringen, lemnade honom i orubbad besittning.

Under Erik Glippings och Erik Menveds regering sköflades flera gånger de Skånska provinserna, och den sednares många stridigheter, dels med de andlige, dels med Norge och Wendiska städerna, hade helt och hållet utblottat riket. De mest tryckande skatter utpressades, men dessa voro långt ifrån tillräckliga att bestrida krigskostnaderna och utgöra det skadestånd, som Erkebiskopen med flere fordrade, utan nödgades Konungen pantsätta flera betydliga delar af riket, för att skaffa penningar. Till Nicolaus af Werle hade han förlänat många af de Blekingska kronogodsen, hvilka dock vid dennes död, **1314**, återgingo till Konungen; men två år sednare förlänades hans enka Margareta af Rostock åter med samma gods, dels för långifna penningar, dels för tillgodohafvande utstyrsel.

Skåne var af Konung Erik pantsatt till Marsken Ludvig Albrektsson Eberstein, och ehuru denne varit Konung Christoffer den andre synnerligen behjelplig att erhålla Danska tronen, fråntogs honom dock panten af sistnämnde Konung **1322**, och i utbyte lemnades Bleking. En del af Skåne återgick väl sedermera till Ludvig Albrektsson, men **1329** innehades landet af Grefve Johan af Holstein, till hvilken Ludvigs arfvingar öfverlemnade hvad de i Skåne egde, mot förbindelse å Johans sida att skaffa dem Lister och Bleking m. m. qvitt och fritt med all kunglig rättighet, såsom pant för 8000 mark Kölnisk; och borde inkomsterna afkortas på skuldbeloppet. I öfrigt tog Grefven enkan, Fru Elsa, med hennes barn och tjenare, under sitt hägn och beskydd. Emedlertid blef ej besittningsrätten långvarig i Ebersteinska arfvingarnes händer, ty Johan inlöste efter hand flera af de pantsatta godsen, samt deribland vissa delar af Bleking, och, sedan de kommit i hans våld, förordnade han till deras styrelse Tyska Befallningsmän och Fogdar, hvilka trampade landets lagar samt inbyggarnes rättigheter och friheter under fötterna, och inrättade allt på

tyskt manér. Förgäfves besvärade sig invånarne häröfver hos Konungen i Danmark, förgäfves hos Grefven, som ville att af panten skulle uttagas den möjligen högsta inkomst, och hvad som än mera förvärrade det onda, var att de Holsteinske Fogdarne ofta icke voro Grefvens tjenare, utan hans kreditorer, hvilka hade fått sig anvista vissa distrikter, af hvilka de skulle indrifva sina fordringar, det bästa de förmådde. Ett uppror utbrast af dessa orsaker i Skåne 1331 och 1332. Holsteinarne flyktade till Lund, men flera hundrade af dem blefvo nedsablade framför sjelfva högaltaret i domkyrkan; uppresningen ökade eländet, ty många af de fremmande förtryckarne bibehöllo sig ännu inom slotten. Nu sändes från Skåne och Bleking samt södra Halland, gesandter af alla stånd till Stockholm, med anhållan, att, då provinserna ej kunde vänta sig någon hjelp från det då svaga Danmark, de måtte blifva införlifvade med Sverge. Ett så vigtigt ärende ville Svenske Konungen Magnus och hans förmyndare icke afgöra på eget bevåg, utan sammankallade 1332 Ständerna till Calmar, der äfven Lunds Erkebiskop och domkapitel, samt provinsernas adel sig infunno och förnyade invånarnes begäran om förening med Sverge. Ständerna beslöto då, att, ehvad det kostade, ur träldomen förlossa Skåne, Halland och Bleking, samt derigenom utan krig och blodspillan återgifva Sverge sina gamla gränsor. Provinserna emottogo med tacksamhet och glädje detta beslut, svuro trohet åt den Svenske Konungen, som ock bekräftade deras fri- och rättigheter, samt i ett särskildt bref stadfästade kleresiets privilegier, med löfte om ersättning för hvad som under oroligheterna förlorats; och slutligen bekräftade Erkebiskopen i Lund, Carl Röde, med flere ansedde personer, öfverlåtelsen. Detta oaktadt hade erfarenheten lärt, att man ej fick göra sig fullkomligt säker på egande rätten till provinserna, och dessutom hade Holsteinarne ännu här och der några små fästningar, ifrån hvilka de oroade

landets invånare. Magnus ville derföre först förnöja Grefve Johan, och honom tillerkändes 34,000 mark silfver, dem Sverge i vissa terminer skulle betala; men denna lösen blef sedermera mer än fördubblad, ty när Konungen 1333 besökte sina nya länder, blef han af Erkebiskopen, samt flere Skånske herrar och riddare, bland dem en Jakob Pettersson af Truttelsö, hvilket Sjöborg förmenar vara Trotsö, så öfverhopad med böner och föreställningar, att han nödgades lofva godtgöra Marsken Ludvigs efterlemnade enka, Elsa Pedersdotter och hennes barn de 8000 mark silfver, för hvilka Bleking och Lister, enligt hvad förut nämndt är, varit pantsatta, och hvilka Grefve Johan vägrade att af Skånska köpeskillingen godtgöra. Det lofvades henne att, inom ett år, af myntet i Lund erhålla 2000 mark, och för de öfriga 6000 mark, heter det i ett konungabref af den 11 November 1343, »sätte Vi henne till vederpant Bleginde oc Lister »med dett fiskeri till Mörum, oc all rättighet.» Lägger man nu till dessa summor 7000 mark, för hvilka Köpenhamn med något mera var pantsatt och som Magnus utan lösen återgaf, så har man redan den betydliga summan af 49,000 mark, hvartill ytterligare kunna räknas 8000 mark, som Magnus skänkte Waldemar och 13,000 mark för fånglösen m. m. Provinsernas öfvergång till Svenska kronan kostade således Sverge sjuttiotusende mark lödige silfver*), en rätt artig summa, som skattkammaren ej kunde utbetala, utan måste tillvägabringas dels derigenom, att presterskapet förmåddes att under loppet af åren 1332 till 1336 till Konungen aflemna kyrkotionden, dels genom inrikes lån, mot pant af vissa landskaper; men hvarken var Danmark eller Marsken enskildt i tillfälle att försvara de ifrågavarande provinserna, och det var således ej nödens lag, som vållade denna dryga utgift.

*) Andra säga 78,000 mark lödige. Se Handlingar rörande Skandinaviens historia, 3 del. sid. 167.

Skåne, Halland och Bleking voro sålunda införlifvade med Sverge, ej allenast derföre, att detta rike med en betydlig summa tillöst sig panträttigheten af provinserna, utan ock hufvudsakligast derigenom, att invånarne frivilligt öfverlemnat sig och landet under Svenska kronan; och Sverge var i en lugn besittning af sina nya landskaper i flera år efter Christoffers död. Men Magnus trodde sig dock icke säker på besittningen, synnerligen sedan Påfvens stadfästelse honom vägrats. En tronförändring skedde i Danmark 1340 och med den förändrade sig äfven förhållandena. Christoffers son Waldemar mottog spiran och af honom sökte Magnus bekräftelse på egande-rätten till sina nya provinser, en begäran, som Waldemar så mycket mindre kunde afslå, som han redan godkänt afhandlingen emellan Konungen af Sverige och Grefven af Holstein, samt dessutom utan lösen återfått Köpenhamn och derigenom stadgat sin makt öfver öarne. Emedlertid hade Magnus med sin gemål, Erkebiskopen och tolf Rikets råd, begifvit sig till Helsingborg, der han, för att vinna sina nya undersåters tillgifvenhet, bekräftade deras privilegier och den i Calmar 1332 ingångna öfverenskommelse. Waldemars bekräftelse följde nu i ett bref, dateradt Helsingborg den åttonde dagen efter Johannis Evangelistæ dag 1341, uti hvilket denne Konung medgaf att »de fleste af rid»derskapet och menigheten i Skåne, Halland och Bleking, »som under Tyskarnes tyranni, emot all ära och rätt »förtryckte, måste flykta från sina hem och rädda sina »lif, kommit med trägen bön till Konung Magnus, att »han ville taga dem under sitt hägn, eftergifva de»ras skuld och lösa dem ur deras olyckliga tillstånd, »hvaremot de med undersåtlig tro ville gå honom till»handa.» Detta bref innehåller i öfrigt en formlig afsägelse af provinserna från Danska till Svenska kronan, så lydande: »uppå det att emellan förbemälte hög»borne furste, Sveriges Konung och hans efterkommande

»på den ena sidan, och Oss och våra efterkommande på »den andra sidan, dess stadigare frid, kärlek och vän»skap skall ökas och yttermera hållas, och att begge ri»kens undersåter skola dess yttermera vara hvarannan »till frid och kärlek, upplåte WI med detta Wårt öppna »bref, hvilket obrotsligen hållas skall, förbemälte land, »Skåne, Halland, *Blekongh*, *Listher*, och Hven, med all »Konungslig rätt, den Oss i förbemälde land kunde till»falla, med allas deras *ägodelar*, slott, mynt, *marknad*, »*fögderi*, räntor *) och efter Wårt Råds råd och enhäl»liga samtycke, kyrkornas prelater och andre gode män »i Wårt rike, dertill otvungne och onödde, med fri god »vilja, hvilka förbemälte land Wi antvarde qvitt och fri »för allt tilltal och omak från Oss och Wåra efterkom»mande och Danmarks rikes krona, under hans Kungliga »våld till evärdelig ego, afsägande all rätt, val och äge»lighet **) från Oss och Wåra arfvingar och efterkom»mande och Dannemarks rikes krona med detta Wårt »öppna bref och beseglelse.» Såsom borgen att Konung Waldemar skulle uppfylla hvad han lofvat, underteck-nade med honom 25 förnäme män detta bref och be-seglade det.

Men snart ångrade Waldemar det steg han tagit, nya frön till oenighet emellan nationerna utsåddes och försök gjordes å Waldemars sida att häfva öfverenskom-melsen. Han föreslog ett möte 1343 emellan sex skiljo-män från hvardera sidan, hvilka skulle granska afhand-lingens giltighet, och den svage Magnus samtyckte till detta möte, förfogade sig till Warberg, dit Waldemar med skiljomännen begaf sig, för att med Konungen sjelf afhandla den vigtiga frågan. Waldemar, huru vidt öf-verlägsen diplomat han än var, i jemförelse med Mag-

*) »omnis pertinentiis suis, nundinis, moneta, castris, vasallis »fructibus & reditibus universis.»

**) »omnium præmissorum jus, proprietatem & dominium.»

nus, vann dock ingenting med detta möte, utan nödgades på åttonde dagen efter Sanct Mårtens dag gifva en stadfästelse på sitt förra bref, ytterligare bekräftande att han sålt och upplåtit Skåne, Halland, Bleking, Lister och Hven med all Kunglig rätt, åt Konung Magnus och Sverges krona till evig tid för 49,000 lödige mark silfver, hvilka till fullo voro betalde: att han af fri vilja, onödd och otvungen, med hela sitt rikes, råds och ständers goda minne, afstått dessa länder till Magnus och hans efterträdare på Svenska tronen till evig tid: att han frikallade inbyggarne från den undersåtliga ed och all den trohet, hvarmed de varit Danska kronan förbundne: att invånarne i dessa provinser hade gjort rätt, då de undandragit sig ett så svårt utländskt ok, tagit sin tillflygt till Sverge och enhälligt utvalt Magnus till sin Konung, hvilket val han ock nu på det kraftigaste samtyckte och stadfästade: att han afsade sig och sina efterträdare all makt att klandra och tala på denna sak, samt dödade all lag, som deremot kunde strida: att han, i fall han skulle försöka något mot denna afhandling stridande, underkastade sig kyrkans band och sakfällde sig, att till Sverge betala 30,000 mark lödige, efter dom af 12 Svenska och Danska biskopar och riddare, hvilka i sådan händelse, inom tolf veckor skulle sammanträda i Helsingborg. Till säkerhet för dessa löftens uppfyllande sattes äfven borgensmän, hvilkas uppenbara fiendskap Konung Waldemar underkastade sig, i fall han bröt, och hvilka å sin sida onödde och otvungne förbundo sig icke allenast att bibehålla denna handel, utan ock att icke antaga någon till Konung i Danmark, innan han förpligtat sig till det samma. Detta allt stadfästades i Konung Waldemars sköte — och skaftebref, gifvet i Warberg torsdagen näst före Ceciliæ virginis 1343, deri han förklarade att Sverge dessa länder evärdeligen äro tillegnade, så att han och hans efterträdare derå aldrig kunde åtal göra; och utomdess hade Grefve Johan lemnat skriftlig afsägelse till

Sverge af sin rätt och ständerna i de tre provinserna genom presterskapet tillvägabragt en förening, att till evig tid blifva med Sverge införlifvade såsom hulde undersåter, och hålla Öresund för den rätta gränsskilnaden, efter naturens egen anvisning. De erkände då äfven prins Erik för sin Konung och svuro drottning Blanka trohet, förbundo sig att hindra begge regenterne att göra hvarandra intrång i besittningen af Sverges och Norges troner, och borgade för uppfyllande af de ingångna förbindelserna.

Om allt detta qväder den gamla Svenska rimkrönikan:

»Jonker Hakon ok Knut hade i pant
»Södre Halland, siger jag försant,

— — — — — — — —

»Ok hade Grefve Hans aff Holstaland
»För fyra ok trettijo tusand
»Löduga mark i Cölnisk vickt,
»Thet siger jak uthan falska dicht;
»Skanung, Blekung, Lyster och Hvädan,
»Å hade Danske mindre mädan.

— — — — — — — —

»Än lijde Danske mera qvala
»Aff osäyeligt godz och gälld the eij kunde betala.
»Waldemar tha Konung i Danmark var,
»Hans fader vart dräpin aff Konung Christophar,
»Bud han till Konung Magnus sände
»Ok bad han hjelpa sik aff then vande,
»Ok vid the gälden skilje,
»Han ville lifva effter hans vilja.
»Sveriges Rad fik tha tröste,
»Ok förnämde pant till Cronane löste,
»Ok gjorde ther ända mäder,
»Att Skane ok Halland, med slott ok städer
»Skulle evinnerlika under Sverike blifva:
»Swa loto the aff Sverike drifva

»Fyretijo ok nije tusende lödug marck,
»Thet maa väl skrifvas en summa starck,
»Som the allt i lödugt sölff uthgafvo,
»Ok betalade ej med andra hafvo;
»Ok loto thet i Kölniskt vicht betala,
»Förr än the, the landom nakat benala.
»Ther gjordes kostelig breff uppa,
»Att Skane skulle aldrik undan Sverike gaa,
»Ok eij Halland, Lyster, Hvedan eller Bleking,
»Thet lofvade Danske uthan tving,
»Ok med kostelig eda jätte,
»Att evinnerliga skulle hållas thette,
»Ok aldrig skulle Danske thet örlog föra,
»Som Sverikes Crona kunde skada göra.
»Thet lofvade med Konungen riddare ok svena,
»Biskopa, Köpmän ok allmogen mena,
»Ok svoro med stoora eeder tha,
»Ok gafvo breff ok insegle uppa,
»At brutu Danske, thet här är sakt,
»Tha skulle sex biskopa hafva mackt
»Lysa them therföre i bann,
»Hvar här imoot siger, han siger osann:
»I samma breff ok skrifvit är,
»Huru svarlika de sik plicktade ther,
»Erchebiskopen, Clerke, riddare ok svena,
»Köpmän, bönder ok alla mena,
»Som tha i Lunda biskopzdöme boo,
»Evinnerlika blifva vid Sverike i troo,
»Ok aldre lata sik therfra skilia,
»För någor trang, eller thera vilia.
»Effter Gudz byrd trättan hundrade aar,
»Fyratijo paa tridie thet var,
»Paa Wardberg otta dagar effter Mortens missa
»Stadfästes thet breff ok gaffz till vissa.»

Efter de ofvannämnde förbindelserna skulle man tycka att Sverge kunnat vara tryggt försäkradt om egan-

derätten till de provinser detta rike, i anseende till belägenheten borde tillhöra, men det var ej så, utan de blefvo snart åter orsak till tvistighetens förnyande. För Danmark var ingen af de lidna förlusterna så svår, som den af Skåne, Halland och Bleking. Waldemar hade väl på papperet beseglat deras afstående till Svenska kronan, men i sitt hjerta hade han föresatt sig att återförena dem under Danska väldet. Som detta icke kunde ske med makt, skulle det ske med list, och Waldemar var lika kraftfull och slug, som Magnus var kraftlös och svag, sedan hans stödjare Matts Kettilmundsson med döden afgått. Han hade dessutom genom sitt lastbara lefverne förlorat sina undersåters aktning, och då han kunde förutse att dessa snart nog skulle visa otålighet öfver hans kraftlösa regering, ingick han i närmare förbindelse med den sluge Waldemar, med hvilken han 1349 hade ett möte i Halland, och vid hvilket tillfälle Waldemar säges hafva smällt sigillen på de Skånska köpebrefven för att göra dessa ogiltiga. Emedlertid växte missnöjet: provinsernas lösen hade fordrat påläggande af dryga skatter, presterne harmades öfver sin egen eftergifvenhet att dertill låta använda kyrkotionden, en eftergifvenhet som af påfven var ogillad, och det ena med det andra gjorde att Magnus förutsåg sitt fall. I sin nöd vände han sig till Waldemar, som äfven lofvade honom bistånd mot egna undersåter, men mot det hårda vilkor att de afsöndrade provinserna skulle återgå under Danska spiran. Att göra denna återförening med makt var ej möjligt, dels emedan Erik, hvilken redan 1350 af Ständerna var insatt till sin faders medregent i Sverge, kraftigt motarbetade ett för fäderneslandet så nesligt steg, dels efter som de ifrågavarande provinsernas inbyggare ej voro benägna för Danska styrelsen. De diplomatiska hjelpkällorna måste således åter anlitas. Waldemar lofvade Magnus bistånd till uppfyllande af hans önskan att uppresa hans fallna välde och tukta hans undersåter, men ansåg

sig vara för svag att deri lyckas innan han vore i besittning af de gamla Danska provinserna och kunde använda äfven deras innevånare för företaget. Dessa provinser borde således först afträdas till Danmark; och Magnus, som icke ansåg någon uppoffring för stor, till vinnande af ändamålet, gick villigt in på förslaget. Ett möte berammades derföre emellan Svenske och Danske fullmäktige i Lund, som det hettes för att stadfästa freden emellan de begge rikena, men egentligen för att bringa Konungarnes öfverenskomna plan i verkställighet. Vid detta möte, som hölls **1351**, framställde Waldemar den frågan, huruvida Grefven af Holstein kunde afstå provinserna med annan rätt än den, under hvilken han dem innehade, nemligen förpantningsrätt; men emot Waldemars förmodan, och man kan äfven säga, emot Magni önskan, förklarade de valde skiljomännen, att då Waldemar i flera bref och afhandlingar afstått landet till evärdelig ego, hans framställning äfven var obefogad, hvarföre han ålades att de stadgade böterna, **30,000** mark, till Konung Magnus utgifva, dem dock denne eftergaf.

Nya planer till ändamålets vinnande uppgjordes vid ett nytt möte i Örebro och Waldemar hade förstått att draga på sin sida Magni gemål, som äfven var angelägen om Waldemars biträde för upphjelpande af sin herres fallna välde och qväsande af den unge Eriks stigande makt. Magnus förmåddes till en början att till hertig i Södra Halland och Skåne insätta den af drottningen gynnade Bengt Algotsson Grip, af hvilken Waldemar väntade bistånd för sitt mål; och vid ett möte emellan Magnus och Waldemar insöfde denne sin svage grannkonung med vackert tal och vänskapsbetygelser, så att Magnus blef alldeles betagen och beledsagade sin vän till Lyckeby *), der de åtskildes.

---

*) Lagerbring och Suhm säga Lyckås vid Jönköping. Krönikan har »Lychosium».

Emedlertid hade Waldemar genom bref gifvit hertigen i Schleswig och grefvarne af Holstein rätt att för de erhållna 34,000 mark återlösa provinserna, men dessa bref nödgades han tillintetgöra vid ett möte i Warberg 1353, då öfverlåtelsen än en gång godkändes, dock med dervid fästadt förbehåll om ett nytt möte, då målet skulle pröfvas. Detta möte hölls i Helsingborg 1354, då Waldemar åter gjorde invändningar om köpets giltighet, men det samma dock ånyo stadfästades och han för andra gången pliktfälldes till 30,000 mark; men äfven nu eftergaf Magnus böterna, och än stod Waldemar aflägsnad från målet, uppgifvande dock icke hoppet om dess uppnående.

Drottning Blanka for 1357 till Seland, lofvade Waldemar ånyo sitt bistånd för provinsernas erhållande, hvaremot Waldemar lofvade hennes gunstling Bengt Algotsson bistånd mot Erik, som ej var honom benägen. Erik deremot undvek alla förslag till nya aftal om de tre provinserna, öfvertygad som han var, att Waldemar ändå, alla öfverenskommelser oaktadt, förr eller sednare skulle begagna tillfället att återvinna dem. Emedlertid utvecklades oenigheten emellan Erik och hans fader, jemte brodren Håkan allt mera och mera, till dess den utbrast i full låga; men en förlikning tillvägabragtes i Jönköping den 28 April 1357, i grund hvaraf riket delades emellan fader och son, så att Bleking med flera provinser föllo på denne sednares lott; och Erik blef således mera i tillfälle att vaka på Waldemars företagande.

Magnus bearbetades likväl ständigt af Waldemar, deri understödd af drottning Blanka. Både konungen och drottningen, jemte deras son, den unge Norske Konungen Håkan, inbjödos af Waldemar till Köpenhamn 1359, der Håkan trolofvades med den tioåriga Margreta och aftal skedde om de mått och steg, som ytterligare borde vidtagas, på det att Waldemar en gång måtte vinna sitt älsklingsmål. Erkebiskop Jacob i Lund skall

äfven hafva arbetat för provinsernas återgång till Sverge, hvarföre Erik, måhända äfven af andra orsaker, låtit fängsla prelaten, men härigenom uppretade han presterskapet emot sig. Emedlertid sände Konung Waldemar till Konung Magnus afskrifter af Danaholms mötesbeslut och den bulla, hvarmed påfven Agapetus bekräftat detsamma, hvilka handlingar voro vidimerade af sex Danska biskopar i Köpenhamn, sedan de förut varit uppvista för tre Svenska biskopar, hvilka vägrat sin vidimation. Under föregifvande att bistå fadren mot sonen och att skydda kyrkans rätt, som ansågs förolämpad af Erik, inryckte Waldemar derefter 1359 i Skåne och Bleking, tågade till Lister, intog Sölvesborg, med flera andra orter, af- och tillsatte befallningshafvande och for illa fram, allt i Konung Magni namn. Konung Erik satte sig då till motvärn, samt framryckte med en stor här, och äfven han utblottade landet med utfodring och inqvartering, men sedan Waldemar vunnit hvad han till en början önskade, att ännu mera underblåsa oenigheten emellan föräldrarne och sonen, drog han tillbaka till Seland, förföljd af Erik. En ny förlikning, den äfven Blanka underskref, ingicks nu, och allt syntes godt; men slutligen segrade listen. Drottning Blanka, som aldrig kunde förlåta Erik den landsflygt, som blifvit ådömd hennes älskare, räckte under hycklade ömhetsbetygelser sin son Erik och hans gemål Beatrix giftbägaren. Denne sednare dog snart tillika med det barn hon bar under sitt bröst, men Erik uthärdade sina plågor i tjugo dagar, yttrande i sin dödsstund: »den som gifvit mig lifvet, »har tagit det ifrån mig» *). Waldemar blef icke heller fri från misstanka om delaktighet i, eller åtminstone medvetande af detta nidingsdåd, men något bestämdt i denna del vet historien icke att omtala.

*) Lagerbring ville icke medgifva detta lönnmord, utan tror, med anledning af Isländska uppgifter att Erik med gemål och barn aflidit i en farsot.

Efter Eriks död valdes brodren Håkan till sin faders medregent, men han hade icke lyckan att stå väl hos de maktegande i Sverge och Svenska styrelsen hade icke heller omgåtts försigtigt med invånarne i de tre omtvistade provinserna. Onekligt är det derföre, att Waldemar, som fann sin räkning vid att underhålla missnöjet mot de Svenske, äfven hade der sitt anhang och sina medhållare, hvilka för honom lättade fullbordan af den fleråriga planen. Han inbröt genast efter Eriks död, med en krigshär i Skåne och Magnus gjorde blott för syns skull ett svagt motstånd. Hastigt slutades freden, Helsingborg uppläts till Waldemar, som sedan underlade sig det öfriga Skåne, äfvensom Halland och Bleking, inläggande allestädes Dansk besättning. Med provinserna fick Waldemar äfven alla dem rörande hyllningsbref, qvittenser och andra handlingar, hvilka i någon mån kunde bevisa Sverges rätt till landet och alla dessa öfverlemnade han genast åt lågorna, så att de aldrig mera måtte vittna emot honom. Till beseglande af freden förnyades den gamla öfverenskommelsen att Konung Håkan skulle förmälas med Waldemars dotter, Margreta, men häremot ifrade Ständerna, som icke upphörde att betrakta Waldemar såsom fiende och Håkan tvingades att tillintetgöra denna äktenskaps-förbindelse.

Nu hade Waldemar lyckats att, såsom en utmärkt Dansk historieskrifvare yttrar: »snakke fra den Svenske Konge» de tre landskaperna, men denne blef ock derföre af sine undersåtare alldeles förhatad. Genom sitt förhållande i denna sak förvärfvade han sig ock tillnamnat »Smek,» hvaremot Waldemar njöt heder att af en del historieskrifvare benämnas »den store». Molnen sammandrogo sig allt mer och mer öfver Magni hufvud och undersåtarnes tålamod förgick slutligen, så att han **1363** afsattes, bland andra skäl, derföre att han ifrån Sverge afsöndrat provinserna Skåne, Halland och Bleking, hvilka

med Svenska penningar så dyrt voro betalda. Rimkrönikan låter Magnus sjelf säga:

»Doch jag giorde som en fane,
»Drack bort flere landh medh Skane;»

Och på ett annat ställe säges om honom:

»We then bedröfvade fane;
»Som sitt rike swa förderfver,
»Ok tolkit mord epter sik ärfver,
»Paa sina män honom tjena i trool
»Honom är seent i waan himmerikis roo.»

Efter Konung Magnus fick Albrekt Svenska tronen, men detta regent-ombyte var icke afundsvärdt. Svenskarne hade väl mistat en regent, som fördes i ledband, men fått en annan, som icke heller motsvarade deras önskan; ty den förhoppning de på honom hade fästat, att han till riket skulle återvinna de frångångna provinserna, uppfylldes ej. Knappt hade han regerat några år, förr än undersåtarne med fasa märkte det elände, hvari hans kraftlösa regering hade störtat riket och det förtryck han genom sina embetsmän, hvilka alla voro utländningar, utöfvade. Uppsvearne afskuddade sig derföre hans ok och uppmanade Göta rikes invånare till vidtagande af samma steg. Då märkte Albrekt faran och började motverka sin ofärd. Icke säker i sitt eget rike och hatad af sina grannar Danmark och Norge, sökte han andra stöd. Han lemnade uti Falsterbo den 25 Juli 1368 de Wendiska städerna nya förmåner, för att derigenom vinna dessa städers biträde för sina afsigter. Svenskarnes förhoppning att återfå Skåne, Halland och Bleking, uppfylldes icke och Albrekts sak förvärrades stundligen. Han bröt väl samma år in i de Skånska provinserna, men uträttade der ingenting, utan måste slutligen falla till bönboken. Uti gråbrödra-klost-

ret i Stockholm tvingades han att «in vigilia beati Laurentii Archiediaconi & Martyris» afgifva en förskrifning, deri han erkände, att hans fogdar och män illa behandlat rikets invånare och lofvade att bättra skadan, styra riket såsom en god och rättskaffens Konung, samt lemna Rikets råd och riket fästningarne till förvaring, äfven dem han i Bleking, Skåne och Halland kunde inkräkta.

Sedan detta fördrag var ingånget, rustade man sig mot Konung Håkan, som äfven den 14 Augusti 1371 måste sluta fred, hvarigenom belefvades att Magnus, hvilken under sin återresa från Tyskland den 11 Maj 1361 af sin son hade blifvit fängslad i Calmar domkyrka och insatt på slottet, intilldess man hunnit undersöka huruvida han varit delaktig i provinsernas afsöndring, skulle sättas på fri fot och erhålla lifstidsunderhåll, samt att Håkan åt Albrekt skulle afstå alla sina anspråk på Sverge och de Skånska provinserna, i hvilken afsägelse äfven Magnus högtidligen deltog.

Efter Konung Waldemar Atterdags död, blef fråga om konungaval i Danmark, ty manliga linien af Estrithska huset var utgången. Riksrådet, samladt för att i förväg öfverlägga om valet, kunde ej komma öfverens, utan var deladt i tre partier. Danmarks ständer samlades i Odensee, för att afgöra frågan, men åtskiljdes, utan att hafva förenat sig om valet. Af denna osäkerhet drog Margreta, Waldemars dotter, som var förmäld med Konung Håkan i Norge, fördel och sedan adeln i Jutland gått på hennes sida, tillvägabragte hon genom sin uppriktige vän Henning von Podbusk, som var »Gilkere» i Skåne, Halland och Bleking, en förening, hvarigenom dessa tre provinsers Ombud, bland hvilka en Peder Nilsson af Bleking, vid ett sammanträde i Roeskild tredje dagen efter dominicam invocavit 1376, utsågo hennes son Olof till den lediga tronen, och på en riksdag i Slagelse den 3 Maj samma år hyllades han till Konung. Margreta emottog styrelsen i hans namn och

var, under hela hans lifstid, själen i regeringen. Konung Albrekt i Sverge hade väl ej med likgiltighet sett Olofs val, men han hade genom slöseri och bristande ordhållighet skaffat sig för många fiender, för att kunna anses farlig för grannarne. Efter Håkans död vaknade hos honom begäret att återtaga de afsöndrade provinserna, och han samlade 1381 en herredag i Skenninge, till hvilken han äfven kallade ombud för dessa; men, utan anhängare, som han var, kunde han icke komma långt. För fullmäktige från de tre provinserna framställde han sin fordran, att de antingen skulle återbetala till Sverge den utlagda löseskillingen, eller gifva sig under Svenska väldet, men då de fullmäktige undandrogo sig att besvara detta förslag, gaf han dem femton månaders anstånd för afgifvande af ett bestämdt svar. Utan att afvakta den bestämda tidens förlopp, föll han på det oråd att, tvärtemot Svenske herrarnes råd, vilja med våld skaffa sin önskan framgång, men härigenom aflägsnade han alldeles möjligheten att vinna sitt mål. Emedlertid inföll han om våren 1382 i Skåne, härjade och brände der, men återvände hastigt; och då han följande året förnyade sitt infall, blef han tillbakavisad af Margaretas här. Albrekt blef nu af Rikets herrar instämd till den mäktige Bo Jonssons gård, Gripsholm, att svara för sina åtgärder, men nya förödmjukelser och nya försäkringar frälsade honom äfven då från den öfverhängande faran. Emedlertid hyllades Olof ånyo 1385 å Lybershög i Skåne af fullmäktige från de tre provinserne, och Albrekts försök att återvinna dessa voro således fåfänga.

Konung Olof afled oförmodadt, blott 16 år gammal, i Falsterbo 1387, och Margreta lät utan svårighet genast hylla sig sjelf af Skånes, Hallands och Blekings inbyggare, samt ärfde de begge kronorna, till hvilka hon snart lade den tredje, nemligen den Svenska, sedan Albrekt, fortsättande sin förra usla regering, blifvit störtad. Under Konung Olofs regering erhöll Rotnaby stad för-

nyade privilegier, emedan deras äldre gått förlorade vid en staden öfvergången brand; och i allmänhet sökte så väl denne regent, som Margareta och hennes rådgifvare, den ofvannämnde Podbusk, så vidt omständigheterna i dessa tider tilläto, att befrämja rikets gagn.

Kap. 3.

Unionstiden.

På sin namnsdag den 20 Juli 1397 fullbordade Drottning Margareta, med sitt vidt omfattande snille, den af henne länge närda önskan att förena de tre nordiska rikena under en regent. Erik af Pomern var genom henne redan utkorad till Konung i Sverge, Danmark och Norge, då den ryktbara Calmar-unionen beseglades nämnde dag. Det hade bordt kunna tagas för afgjordt att, under den tid, då en regent skulle styra hela Skandinavien, inga misshälligheter skulle uppstå, åtminstone emellan dessa riken, som hade slutet förbund att i nödens stund bistå hvarandra; men historien visar ett annat förhållande. Eriks hand var icke nog kraftfull att hålla den tresträngade rikstömmen och snart skakades således den af Margareta uppförda byggnaden i sina grundvalar. Under Eriks svaga regering plågades landet af utländska befallningshafvande, hvilka oftast, på ett ohyggligt sätt, misshandlade invånarne i de åt deras styrelse lemnade provinser. Detta uppväckte slutligen ett allmänt missnöje i landet, knotet började blifva högljudt, och man väntade blott på en härförare, som hade både skicklighet och mod att framträda såsom folkets man. En sådan fann man ock slutligen i Engelbrekt Engelbrektsson, som, dertill föranledd både af enskild

missbelåtenhet med Erik och af kärlek till fäderneslandet, tillvägabragte en uppresning och bortrensade åtminstone en del af bondplågarne. Likasom han förutsåg att Calmar-unionen icke skulle blifva varaktig, tyckes han under begge sina företag hafva haft för afsigt att med Sverge återförena de tre afsöndrade provinserna och derigenom återgifva detta rike sina naturliga gränsor. Han tågade **1436** åt södra Sverge, intog, genom Riksrådet Nils Stensson af Natt och Dag-slägten, Calmar och de dervid belägna mindre fästningar, samt ställde derefter sin kosa åt Bleking. Inkommen på Blekingska området, fick han veta att Blekingsbönderne och Rotnaby borgare i massa samlat sig vid Sillebro,*) i afsigt att försäkra sig om bron och hindra den annalkande härens öfvergång, men inga hinder afskräckte Engelbrekt, hvars namn var nog att afväpna motståndarne, af hvilka dessutom de fleste voro missnöjde med Konung Erik. Blekingsboarne funno att de icke kunde försvara bron och började derföre att upprifva den; men Engelbrekt, som märkte detta, afsände sina hofmän, hvilka, hastigt framryckande, hindrade dem i företaget, och många, som satte sig till motvärn, blefvo dels nedgjorde, dels sårade, eller förskingrade. Engelbrekts ändamål var icke att härja och plundra, han önskade fred och uppreste derföre såsom fredstecken en hatt på en stång, samt tillsade Blekingsboarne säkerhet, om de ville hylla Svenska öfverheten, hvilket de äfven gjorde, under löfte om trohet och lydnad. Sedan intog han Brömsehus, hvilket skedde genom öfverraskning, då några af hans folk vadat öfver grafven och smygt sig in i porten, den de öppnade i samma stund vaktombyte skedde, samt in-

---

*) Tuneld i Engelbrekts historia, sid. 277, säger: »Sillebro, som »nu kallas Brömsebro, belägen vid Sille, på gränsen emellan Små- »land och Bleking.» Annars kallas Sillebro den bro, som går öfver Silltorps å vid Silletorp.

rusade öfver den nedfällda vindbryggan, bortjagade eller nedgjorde besättningen och togo kommendanten till fånga. Derefter begaf han sig till Rotnaby, som då var en betydlig och befästad stad, emottogs der med ärebetygelser och försäkringar om välvilja och tillgifvenhet, förfogade sig vidare till Skåne, sedan han till höfvidsman i Bleking insatt en svensk man, vid namn Clas Lang.

Om detta fälttåg qväder den gamla rimkrönikan:

»Sidan Engilbricht fran Calmarne vände,
»I Blekinge ville han lände.
»Tha han kom för Sillabroo,
»Ther lago för honom alla Blekingzboo.
»The hoffmän hörde tha för en gny
»Huru borgare uthaff Rotnaby
»Sildabro sönder kasta,
»The hoffmän toko fast at hasta;
»Lupo med häste öfver then broo:
»The borgare rympde ok Blekingzboo,
»Ther lago pa bada sijda
»Döde ok sare i svida.
»Engilbricht lot stinga opp en hatt,
»The grijpa en frijd ther samman ratt,
»The däktinga ok voro thes ena,
»The borgare ok bönder mena,
»Engilbricht the ther hylla,
»Ok fik Rotnaby som han villa,
»Han jätte them godt ok foor ther in:
»The lade sik therom alle vinn,
»At giöra Engilbrichts vilia,
»Tha han ville fran them skilia,
»Han satte them ther en höfvitzman,
»Claus Lang swa heet han.»

Om det var under denna fejd, eller någon sednare, som Elleholm sköflades, kan ej med visshet utredas. Det enda man vet är, att Erkebiskop Laxman i ett

bref, dateradt Calmar 1438, erkänner sig hafva blifvit förnöjd för den skada Carl Knutsson, Marsk i Sverge och Riksens Råd hade tillfogat Lunds domkyrkas gods och isynnerhet Elleholm.

Att Engelbrekt lönnmördades och Konung Erik afsattes, samt slutligen idkade sjöröfveri på Gottland, äro omständigheter, som icke egentligen tillhöra Blekings historia. Efter Erik valdes i Danmark Christoffer af Beyern, samt äfven i Sverge och Norge efter något motstånd; men han svarade icke mot folkens förhoppningar, och unionen började i Sverge allt mer och mer att blifva förhatlig, så att vid Christoffers död, 1448, man ej kunde komma till förening om ett gemensamt öfverhufvud. I Danmark hade man förenat sig om Christian den förste, men Svenskarne togo Carl Knutsson Bonde, hvilken likväl icke af allmänna rösten var kallad till tronen. Han blef derföre nödsakad att lemna riket, det han likväl sedermera återtog, förlorade och än en gång erhöll. De skakningar och den osäkerhet, som voro följder af dessa omskiften, vållade att ett möte blef utlyst till den 5 Februari 1450, att hållas i Halmstad, der öfverenskommelse skedde huru förhållas skulle med tronföljden, när endera af monarkerne med döden afgick. Der uthändigade äfven, »vigilia ascensionis Christi», Konung Christians fullmäktige en förskrifning, hvari de, »för begge herrars, Konung Christians och Konung Carls och theras rijkes bästa och bestånd skuldh», öfverenskommo om ett vänligt och kärligt möte »sancte Johannis dag baptistæ mitsommer», då Konung Christian skulle komma till Sölvesborg och Konung Carl till Calmar, samt ett å ömse sidor belägligt ställe utses, der de kunde sammanträffa; men kunde man ej annorledes öfverenskomma om stället för sammanträdet, borde det blifva i Rotnaby, dit hvardera af »herrarne» skulle medhafva sina fullmäktige, för att öfverenskomma om Gottland och hvad mera begge rikena rörde.

Carl var missnöjd med denna öfverenskommelse och protesterade mot densamma, hänskjutande sin sak till Påfven, på hvars makt han hoppades, för att kufva de Svenske prelaterne. Påfven upptog saken och sände sitt ombud, Johannes de S. Angelo, till det beramade mötet, hvilket började i Rotnaby, men fortsattes sedan i Avasjär, och dit fullmäktige från hansestäderna äfven ankommo; men då utslaget ej blef fullkomligt efter Christians önskan, tänkte denne monark, som då vistades i Sölvesborg, att med våld skaffa sig framgång. Han ville nemligen, enligt hvad några författare, osäkert med hvad grund, påstå, öfverfalla Carl i Calmar, der taga honom till fånga och på detta sätt förmå honom att foga sig efter sin önskan; men redan i Rotnaby möttes han af den oväntade tidningen, att Carl var beredd till ett ganska kraftigt motstånd, så att han, för att icke sjelf komma i snaran, nödgades hastigt återvända. Rimkrönikan säger härom:

»Konung Christiern kom i allo thy
»Med sitt folck til Rottnaby:
»Konung Carl aff sitt folk tijt sände
»Som the ärende skulle ände.
»Som däktingan i Halmstad var gjorde.
»Tha Konung Christian ok Däner thet sporde,
»Att Konung Carl i Kalmarna var,
»Tha gjorde the ett annat par,
»The lagde till Aghaskär Kalmarna näre,
»Ok meente Konung Carl swa förfäre.»

Under sitt vistande i Calmar företog Carl en resa till Mortorp. Danskarne, som trodde att han ämnade besöka dem i Avasjär, flydde, vid ryktet härom, med sådan brådska ifrån landet ut på sina skepp, att sjelfva Konungen icke gaf sig tid att invänta hvarken häst eller båt, utan såsom rimkrönikan säger:

»vodh i sjön som en odhen svala.»

Mot slutet af år 1451 hade förrädaren Magnus Gren, Carls gamle hufvudfiende, inträngt i Sverge vid Kålmården, och framfarit med mord och brand. Han och hans folk

»röfvade och grijpo gode män,
»ok gingo swa skogzledes thän,
»in i Bleking till Rottnaby.»

Om dessa och flera våldsamheter underrättade Carl Konung Christian, men då ej nöjaktigt svar erhölls, sammankallades Svenska ständerna till Stockholm i Januari månad 1452, och då beslöts, att göra fienden ett kraftigt motstånd. Carl skickade sitt fejdebref till Danmark, och med en 60,000 man stark här inbröt han i Skåne, underlade sig så väl denna provins, som Halland och Bleking, uppbrände flera städer, bland dem Sölvesborg, och ämnade sig öfver till Seland, men måste afstå från detta förslag, i anseende till svag is. I det stället skickade han Birger Trolle och Gustaf Carlsson till Bleking, hvilka intogo Lyckeby, då Lyckå län förenades med Trollens höfdingedöme Wärend i Småland. Christian försökte sedermera att återtaga Lyckeby, men blef afslagen med 200 mans förlust; och landet förskonades från vidare härjningar. Magnus Grens försök, att med en flotta af 16 fartyg, jemte en del trupper från Rotnaby, med hvilka han gick till Avasjär, återtaga denna lilla fästning, misslyckades alldeles, så att han med 30 mans förlust måste draga sig tillbaka åt Möre. Härom säger Rimkrönikan:

»The andra som till Bleking fara,
»Her Göstaff Karlsson skulle höfvitzman vara,
»Han atte Konungsens syster tha,
»Her Börger Trulle följde honom ok swa:
»Han hade Wärend inne,
»Her Göstaff hade Calmarna i thet sinne.
»The drogo strax till Lyckna,

»Gud gaff dem lycka thet at faa,
»Thet anammade Her Birger i the stunde,
»At förvarat thet bäste han kunde.

— — — — — —

»Tha ryckte Danske för Lyckaa
»Öfver II c döda ok saare ther faa.

— — — — — —

»Her Green var skickat i alla thy
»Aff Konung Christierns vägna i Rotnaby;
»Litet epter han tijt kommen är,
»Tha foor han till Aghaskär,
»Med XVI snäckior, eller vid thet sinne,
»Ok mente Aghaskär att vinne.
»Han fik ther väl XXX sara ok döda
»Ok eij gläddes han sjelf i then nöda.»

Ett stillestånd slutades i Wadstena den 1 Maj 1453, då man äfven öfverenskom om ett möte i Halmstad, hvilket sedan flyttades till Rotnaby. Vid detta möte voro å Danska sidan närvarande Erkebiskopen i Lund Tue, Marsken Clas Rönnow, samt riddarne Nils Jönsson Hammar, Åke Axelsson och Ivar Axelsson. Å Svenska sidan infunno sig Konung Carls måg, riddaren Erik Eriksson och riddaren Birger Trolle, för hvilka Konung Christian utfärdade lejdebref, dateradt »in castro Haffniensi die S. Gertrudis virginis», att gälla så länge öfverläggningarna påstodo och fyra veckor derefter. Icke heller här uträttades någonting, utan ser man af de Danske fullmäktiges afsked, dateradt »Rottnaby in crastino beati Johannis ante portam Latinam», att det öfverenskoms, det två af de Danske sändebuden, nemligen Rönnow och Ivar Axelsson, skulle med de Svenske resa till Konung Carl, för att mäkla fred emellan begge rikena, under hvilken resa och fyra veckor efter återkomsten de tillsades fri lejd. Följden häraf blef, att

Konung Christians fullmäktige, på »helga lekama dag» *) samma år, i Stockholm öfverenskommo med Konung Carl om stillestånd till pingstdagen följande året, och om ett nytt möte S. Johannis-tiden ett år till i Rotnaby, då Konung Christian skulle uppehålla sig i Sölvesborg och Konung Carl i Calmar, m m.; hvilket af Konung Christian »åttonde dagen efter vår fru visitationis» i Köpenhamn bekräftades. Uti en förskrifning, daterad Wadstena »feria qvinta ante dominicam Reminiscere» *), förklarade Konung Carl, att en evig fred var beramad med Danmark, hvarom öfverenskommelse skulle träffas emellan begge rikenas fullmäktige i CalmarS. Olofs dag, och borde Konung Carl då vara der eller på Öland, och Konung Christian i Sölvesborg, eller Rotnaby; hvilket äfven genom en särskild förskrifning å Konung Christians sida bekräftades, men detta möte blef icke af, ty den »eviga» freden hade redan upphört och återkom icke sedan, så länge Christian och Carl regerade. Den förre utmärkte sig mera än sina företrädare i begäret att från Svenska kronan afhända egendomar, och under hans despotiska regering var det icke tänkbart, att försöken som gjordes till återförande af de så kallade Skånska provinserna under Svenska kronan, skulle lyckas, enär han alltid gjorde svårighet att erkänna Sverges rätt så väl till dessa provinser, som till ön Gottland

Sten Sture, som sedan emottog Svenska rikstömmarne, var ingen vän af unionen. På allt sätt sökte han afvända Christians flera gånger förnyade försök att återfå Svenska kronan. Det ena mötet efter det andra beramades, för att afgöra tvisten emellan Danmark och Sverge; men hvarje möte gaf alltid anledning till ett nytt, och de inhördes oroligheterna i Danmark understödde Sturen häri icke litet. Sölvesborgs slott, en i

*) Torsdagen efter heliga trefaldighetssöndag.

*) Andra söndagen i fastan.

den tiden vigtig fästning, innehades omkring år **1460** af en Otting och sedermera af Ivar Axelsson. Då Konung Christian ifrån denne sistnämnde ville återtaga en del pantsatta gods, af hvilka räntorna vida öfverstigit det lånta kapitalet, satte sig Ivar till motvärn, samt uppsade Konungen trohet och lydnad. Detta förtröt Christian ganska mycket, och kanske förskräckte honom äfven Ivars trotsighet, emedan denne dels i Sverge, dels i Danmark hade åtta bröder, alla i mycket anseende. Han for derföre ikring i sitt rike, för att göra sig underrättad om någon af undersåtarne hade att beklaga sig öfver orättvisa under hans regering, och efter denna expedition belägrade hans Sölvesborg, hvilket den **10** Septemper **1467** gick öfver till Konungen, hvarefter, i anledning af Ivars påstående att återinsättas i sin besittning, på ett möte i Calmar »vårfrudag visitationis» *) **1472**, emellan Danska och Svenska fullmäktige, bland annat belefvades, att Sölvesborg skulle antvardas »gode »Danmarks infödde män», då det skulle af tjugofyra utsedde skiljomän afgöras, om slottet skulle tillfalla Konungen eller Ivar Axelsson, och denna dagtingan stadfästades af Christian i Köpenhamn »dominica proxima ante »festum beatæ Mariæ Magdalenæ» samma år. Ifrån Köpenhamn utfärdade Konung Christian derefter »die visi»tationis beatæ Mariæ virginis gloriosissimæ» påföljande året fullmakter för sina ombud och prokuratorer, att på ett möte i Calmar S. Knuts dag afgöra detta ärende; men äfven detta möte förstodo de missnöjde att göra om intet, då, enligt hvad dagtingan, utfärdad »tisdagen »näst efter vår fru dag assumptionis», visar, ett nytt möte utsattes till midsommarsdagen äfven i Calmar, då ombuden skulle vara försedde med fullmakter att afgöra hvad som då belefvades, och borde så väl Danske Konungen som Svenske riksföreståndaren vara i närheten, så

---

*) Den **2** Juli.

att ombuden kunde få rådföra sig med dem, m. m. Christian kom ej, och icke heller denna gång togs något afgörande beslut. Sten Stures påstående, om återvinnande af Bleking med de öfriga afsöndrade provinserna, vann aldrig gehör hos de Danske fullmäktige. De Svenske tycktes äfven blifva utledsne af dessa många ändamålslösa möten, dem Geyer kallar unionsålderns tidsfördrif, och sedan vid ett sådant, som 1476 hölls i Calmar och hvarunder Konung Christian sjelf vistades i Rotnaby, blifvit afsagdt, att Christians pretention på Svenska thronen skulle skärskådas på ett nytt möte följande året, afbröto Svenska ständerna alla underhandlingar, och förklarade att de ej ville ingå i någon afhandling, innan Konung Christian till Sverge hade återställt de Svenska orter han innehade m. m.

Konung Hans, Christians efterträdare på Danska tronen, höll ofta möte med de Svenske om sitt erkännande såsom Konung äfven i Sverge, men härmed uträttades ingenting, då man å ingendera sidan ville jemka sig i hufvudpunkterna. Ändtligen beslutade han att med makt söka vinna sitt mål, och i sådant ändamål rustade han både till lands och sjös. Arméen samlades i Bleking 1497, under befäl af rikshofmästarn Povl Laxman, om hvilken säges, att han var så rik, att han egde 5 sätesgårdar, 900 arfvegårdar och 14 qvarnar, samt hade Sölvesborg med flera orter i pant för 1300 mark. Han tågade med sin armée i Juli månad öfver gränsen, och detta hade bättre verkan än underhandlingarne. Hans blef Konung äfven i Sverige, men hans regering der var kort. Med hansestäderna hade han många stridigheter; de ingingo förbund med Sverge och plundrade 1501 de Blekingska kusterna.

Svante Sture, som låg i Calmar, afsände 1507 Erik Trolle, Johan Arentsson, Bengt Knutsson och Nils Bröms med manskap in i Bleking, sedan han förut hade låtit uppskrämma inbyggarne der med ett utspridt rykte om

den grufliga framfart, han ämnade provinsen. Svenskarne vände sin kosa till Lyckå slott, aktande sig sedan till Rotnaby, men invånarne hade uppkastat broarne öfver elfvar och strömmar, så att marschen derigenom hindrades. På många ställen stötte de på beväpnade hopar, med hvilka de skiftade hugg, och prosten i Ramdala hade förskansat sig i kyrkan, men blef gripen. För att nu komma öfver Lyckeby å, måtte några simma öfver vid ett vad ofvanför bron, och dessa återställde den rifna bryggan, så att manskapet kunde leda sina hästar deröfver. Slottet belägrades och intogs utan mansspillan å Svenska sidan, hvaremot besättningen blef dels slagen, dels tillfångatagen; och såsom vedergällning för det fienden brännt Pata och Ryssby prestgård, uppbrändes nu både stad och slott, sedan man tagit hvad som räddas kunde. Lyckå län underkastade sig Svenska väldet, och 12 af de förnämste invånarne uttogos såsom gisslan Man öfverenskom äfven, att än en gång skrifva till Danska rådet om tvistigheternas uppgörande, och lejd meddelades genom provinsen för en djekne från Linköping, som skulle färdas med bref och bud emellan Calmar och Erkebiskop Birger i Lund.

Hansestäderna, hvilka 1509 öfvergåfvo Danska förbundet, inföllo samma år åter i Bleking, der de foro fram med mord och brand, så att provinsen ständigt blef härjad, än af den ene, än af den andre.

På Danska tronen efterträddes Konung Hans 1513 af sin son, Christian den andre, som några år derefter äfven erhöll Svenska kronan, sedan Riksföreståndaren Sten Sture den yngre, efter att tappert hafva försvarat riket, med döden afgått. Vid sitt tillträde af Danska riket hade Christian undertecknat en handfästning af 73 artiklar, af hvilka här blott må anmärkas den, uti hvilken han försäkrade biskopen, prelaterne, kyrkan och ridderskapet, att obehindradt sjelfve få bruka jagt och fiske i Skåne, Halland, Bleking och Lister, med hvad djur de

fälla kunde, stora eller små. Men i intetdera riket höll Christian hvad han lofvat, utan lemnade, hvarhelst han for fram, blodiga spår efter sin tyranniska regering. I Danmark höll han sig dock både längst och bäst; han har der efterlemnat flera nyttiga förordningar, och hade i detta rike många anhängare, men Sverge hade han svurit en oförsonlig fiendskap, och Stockholms blodbad uppväckte ett sådant hat till honom, att hans störtande från tronen icke dröjde länge. Underrättelsen om hans framfart i Sverge hade äfven så uppskrämt inbyggarne i hans öfriga besittningar, att ingen ansåg sig säker för detta vilddjur i menniskohamn, som i en sinnesyra uppoffrade både vänner och fiender, skyldige eller oskyldige, män, qvinnor och barn. Genom ett gammalt förbund emellan Blekings och Wärends inbyggare var det öfverenskommet, att de såsom goda besvurna dannemän, på ära och redlighet skulle bistå hvarandra om någon ville stämpla mot dem och att om några öfverlöpare eller missgerningsmän begåfvo sig från det ena in i det andra landskapet, skulle de gripas och utlemnas, för att straffas. Detta förbund förnyades på Hjortsberga landsting 1520, måndagen efter dominica rogate, och öfverenskommelsen bekräftades af menige man vid en sammankomst i »Kulshuld», hvarmed somliga tro att det menas Kolshult i Tvings socken, andra en gård med samma namn af Linneryd socken i Kronobergs län.

I Sverge hade Gustaf Erikson Wasa, en af de såsom gislan Christian lemnade ädlingar, hvilka han, mot tro och lofven, bortfört till Danmark, ställt sig i spetsen för folket, sedan det lyckats denne fäderneslandets befriare att undankomma ifrån sin fångenskap. Han rensade fosterjorden efter hand från dess förtryckare, samt återtog de slott och fästen, hvilka ännu voro i tyrannens eller dess medhållares våld. Stockholms och Calmar slott voro de som längst höllo sig. Till det sednares undsättning skickade Christian 700 ryttare från Bleking,

men innan dessa hunno fram, hade Danskarne vid Calmar redan dragit sig undan, hvarföre undsättningshären ensam måste hålla fältet mot en större Svensk krigsmakt och den beväpnade allmogen. En hård strid uppstod tätt under murarne af Calmar, hvilken slutade så, att utom några, som räddade sig med flykten, blefvo allesamman liggande på platsen. Sedan Calmar gått öfver skickades en del af det manskap som här varit gagnadt, in i Skåne, men efter sex veckor måste denna trupp återvända, för de Tyska knektarnes obändighet och vägarnas otillgänglighet. Christian afsattes emedlertid i Danmark och den kloke Biskop Brask skref nu till Konung Gustaf, att om någonsin Skåne, Halland och Bleking åter skulle komma under Sverges lydnad, utan svärdsslag, vore det nu, om saken företogs med allfvar och lämpa; och Gustaf lyssnade till rådet samt affärdade Bernt von Mehlen med nödigt manskap. Denne tågade öfver gränsen, intog Rotnaby och hela Bleking, med undantag af Sölvesborg, som då innehades af Severin Norbys folk, men snart stadnade han i sina förrättningar, sedan han af två Danska rådsherrar, Clas Bilde och Axel Ugerup, låtit öfvertala sig att ingå ett stillestånd, under föreväudning å deras sida, att saken i godo kunde afgöras med en dagtingan. Ett möte utsattes att Johannis döparens dag hållas i Åhus, och som der skulle afgöras hvilketdera riket, som hade bättre rätt till de omtvistade provinserna, fick Biskop Brask riksföreståndarens befallning att uppsöka de handlingar, hvarpå Sverge vid mötet kunde grunda sina anspråk; men då Brasken insände dessa handlingar, yttrade han att »de Svenske al»drig fått något af de Danske med dagtingan.»

Kap. 4.

Från nordiska monarkiens delning till Dackefejdens slut.

Med Gustaf den förstes upphöjande på Svenska tronen **1523** tillintetgjordes Calmar union, hvilken i Sverge var så illa anskrifven, att man knappast vågade nämna densamma. Fredrik den förste, hvilken äfven detta år uppstigit på Danska tronen, önskade dock, så väl som större delen af Danska folket, en återförening. Till en början återfordrade han Bleking, som under kriget blifvit underlagdt Svenska väldet, men Gustaf vägrade att återlemna provinsen, åtminstone innan krigskostnaderna voro godtgjorda; och från Söderköpings herredag blef Konung Fredrik tillskrifvet »att han icke skulle bekym»ra sig med de landsändar Bleking och Wiken i Norge, »dem Konung Gustaf intet ifrån honom utan ifrån sin »rätta fiende Konung Christiern inkräktat och med vär»jande hand tagit hade.» Man tog då sin tillflygt till det vanliga medlet att utlysa möten för tvistens slitande. Ett sådant hölls i Wadstena **1524**, vid hvilket Danska sändebuden förnyade Konung Fredriks fordran att återfå Bleking, men erhöllo af de Svenska samma svar, som deras Konung förut lemnat *). Det var den tidens sed att ofta utsätta möten emellan naborikenas fullmäktige, men sällan eller aldrig vanns slut i den sak, hvar-

*) Biskop Hans Brask i Linköping skrifver till Ture Jönsson och Lars Siggesson att han lemnat Germund Svensson tre afskrifter af Konung Waldemars bref om Bleking och Skåne, att företes när Danskarne satte i fråga om förstnämnde lands återgång till Danmark, och borde återgången, i fall den måste ega rum, ske med förbehåll af Svenske mäns rätt till fordna land m. m.

om man tvistade, då ingendera sidan ville gå den andra till mötes med någon eftergifvenhet. Hvad som vanns och som troligen äfven åsyftades med dessa många möten, var tidsutdrägt och den gyllne regeln, att den som vinner tiden, vinner allt, var ett hufvudtema i dåtidens politik. Så gick det äfven nu. Begge Konungarne öfverenskommo derefter att sammanträffa i Jönköping första söndagen i fastan, dit äfven Gustaf begaf sig, men Fredrik uteblef och skickade blott fullmäktige, hvilka ingenting kunde uträtta. Danskarne föreslogo nu ett möte emellan de tre rikena och hansestäderna, att hållas i Köpenhamn, men på Konung Fredriks och Danska Rådets anmodan till Konung Gustaf att sjelf, eller genom fullmäktige sig der infinna, svarade denne, att det kom honom underligt före, att Konung Fredrik utskrifvit ett möte för alla tre rikena, utan att derom först rådpläga med Sverges Konung. Något möte der blef således icke af, likal itet som i Calmar eller Rotnaby, der Gustaf föreslog dess hållande. Något måste dock göras och ett nytt möte utsattes i Jönköping i Juli månad. Konung Gustaf begaf sig sjelf dit och Konung Fredrik skickade fullmäktige, hvilka åter påstodo Blekings afträdande till Danmark; men härtill vägrade Gustaf sitt samtycke. Ett möte utsattes nu till den 1 September i Malmö, der begge Konungarne sammanträdde på Rådhuset. Konung Fredrik började sitt föredrag med en afhandling om Calmar unions nytta, men blef af Konung Gustaf så kraftigt vederlagd, att ingen vågade å nyo bringa detta ämne å bane. Slutligen kom man till en förlikning, enligt hvars andra punkt, tvisten om besittningen af Bleking uppsköts till ett nytt möte, hvilket på följande året, under hansestädernas bemedling, skulle hållas i Lybeck *), men provinsen skulle emedlertid genast afträdas till Danmark. Gustaf var med detta beslut högligen missnöjd

*) Detta möte blef ej af.

och sammankallade Ständerna att möta den 1 October i Wadstena, hvarest beslöts att man på alla slott, samt i alla kyrkor och kloster skulle uppsöka de dokumenter, bref och bevis, hvilka styrkte Sverges rätt till provinsen.

Lugnet var emedlertid icke återställdt, ty upprorsstiftare akta inga öfverenskommelser. Severin Norby, denne oförskräckte sjöröfvare, som kallade sig Guds vän och hela verldens fiende, var alltid, eller låtsade åtminstone vara, med oföränderlig trohet tillgifven den afsatte tyrannen, hvars namn han dock ofta missbrukade för egen vinning och enskild hämnd. Så väl Gustaf i Sverge som Fredrik i Danmark ansågos af honom såsom orättmätige inkräktare af Christierns troner, ehuru han svor Danska Konungen trohetsed, den han hvarken ämnade hålla, eller höll. För att hämna Christierns sjelfvållade fall, beslöt Norby att uppbjuda alla sina krafter och våga det yttersta. Genom fördraget i Malmö var han i besittning af Gottland, och om vintren emellan åren 1524 och 1525 började han der rusta sig till anfall, samt försåg sig med skepp och folk, hvarjemte han icke underlät att, med denna honom så egna slughet, uppvigla dem af Skåningarne, som ännu voro Christiern tillgifne. Då detta var verkställdt, skickade han, om våren sistnämnde år, sin så kallade Löjtnant Otto Stissen att belägra och intaga Sölvesborg och Åhus, samt sätta Skåningarne i rörelse. Expeditionen utfördes till Norbys nöje, ty Otto Stissen bemäktigade sig i April månad icke allenast Sölvesborgs stad och slott, samt Åhus, utan ock det öfrige Bleking och Skåne, der han öfverallt tog hyllning i Christierns namn. Då Riksmarsken Tyge Krabbe, hvilken den tiden vistades i Helsingborg, fick underrättelse om hvad som skedt, sammandrog han i hast Skånska adeln och ryckte ut mot Åhus att öfverrumpla fienden, men då han fick veta att Norby sjelf, denne fruktade härförare, med friskt folk kommit sin Löjtnant till undsättning, vågade han icke fortsätta sitt företag,

utan inneslöt sig med en stor del af Adeln i Malmö. Norby hade emedlertid sammanträde med Blekingsboarne på Hjortsberga ting och de gingo honom tillhanda för Konung Christierns räkning; men så snart underrättelse om alla dessa händelser inlupit till Konung Fredrik, sände han Johan Rantzou med trupper till Skåne och dessa förenade sig genast med Krabbes. Norbys folk blef slaget först vid Lund och sedan vid Landskrona; och här uppgjordes nu att Norby till Konung Fredrik skulle återlemna Gottland, hvaremot han fick Sölvesborgs län i Bleking, der han kunnat lefva i ro och fred om hans oroliga sinne sådant medgifvit, men här fortsatte han sitt förra lefnadssätt, började bygga skepp och med biträde af Fodermarsken Severin Bruun, hvilken omsider blef gripen i Calmar sund, oroa alla fartyg utan undantag. Många klagomål inlupo häröfver till Konung Fredrik, men han ville, så vidt möjligt var, undvika uppenbar ovänskap med denne orolige äfventyrare och helst muntligen afgöra saken. Då Konungen skulle bortgifta sin dotter Dorotea med Hertig Albrekt, kallades derföre Norby till Köpenhamn att sjöledes följa den unga bruden till Preussen, men han ursäktade sig och begärde att Konungen ville skicka honom penningar till Rotnaby att inlösa en på ära och redlighet utgifven skuldsedel äfvensom två gyllenstycken, hvilka der voro pantsatta för 1100 floriner. Han underrättade vidare att han uti Åhus och Wää hade 40 »resenärer», väl rustade med harnesk och »glaen», samt att dessa kunde användas mot Danmarks fiender, tillika med andra gode män på Sölvesborgs slott och i Bleking. Om Konungen tillät att han fick tillfoga Konung Gustaf skada, ville han derom sända bud till sin fodermarsk på Sölvesborgs slott. Han klagade vidare att några af Konung Gustafs jakter och skepp, på helga lekama-afton röfvat på Utklipporna och ihjelslagit fiskare derstädes, samt tagit skepp, som voro hemma i Bleking. Han säger sig deremot icke hafva tagit något från

Konung Gustaf, utom ett litet skepp, som dref in i Lyckå län och slogs i »hundrade stychen», hvarå bergades gods till 500 marks värde, och hade han skrifvit till Konung Gustaf, att om han gaf honom sitt igen, skulle det bergade återställas. Konung Fredrik skickade sedermera sin egen Sekreterare Erik Brookenhuss till Konung Gustaf, för att i vänlighet få reda på en del af klagopunkterne och uti den för detta hvarf utfärdade instruktion, daterad Köpenhamn på S:ti Wilhelmi dag 1526 säger sig Konung Fredrik och Danmarks rikes råd dagligen förmärka att Norby ej annat söker, än att kunna stifta tvedrägt och uppvigla till krig mellan Sverge och Danmark, samt att hvad han gör i sin dryckenskap sker till Konung Christierns bästa, i hvilket afseende han ock ifrån Bleking dagligen afsänder sändebud till denne Konung m. m. Begge Konungarne öfverenskommo nu att med förenad makt tukta Norby; från Sverge utrustades 2 skepp och 7 jakter, hvilka kryssade under Blekingska vallen och från Danmark sändes krigsfolk till Bleking. Nu intogo de Danske, med biträde af Smålänningarne, hvilka Konung Gustaf uppbådat, Sölvesborgs slott, Rotnaby och Lyckå, men med sin lilla flotta, som i början blott bestod af tre små jakter och sedermera af fyra skepp och sex jakter, plockade Norby, såsom Holberg säger, synnerligen de Lybske, intilldess ett sjöslag den 24 April 1526, hvari han, ehuru undsatt af Christiern med sex fartyg, förlorade nästan hela sin makt, tvingade honom att fly till Narwa. Här sökte han uppreta Storfursten mot Konung Gustaf, men detta lyckades ej, utan blef han såsom en fredsförstörare fängslad, och hölls i förvar på tredje året. På förbön af Kejsar Carl, i hvars tjenst han ingick, blef han fri 1528, hvarefter han uppsatte en vidlyftig klagoskrift, eller berättelse om sina bedrifter ifrån 1522 till 1526. Uti denna skrift, som inlemnades till Kejsar Carl V, och hvari Norby kallar sig Kejsarns höfvitsman och tjenare, samt

Konung Christiern den andres Ståthållare på Gottland, omtalar han att, sedan han blifvit slagen vid Landskrona, förband han sig att medfölja de tre rikenas Kommissarier till Gottland och uppgifva Wisborg: att han ditkommen, lofvade knecktarne, för det de tappert försvarat sig, att hvad som innestod af deras sold skulle rigtigt utbetalas, hvarföre de borde medfölja till Bleking och Sölvesborg, hvilket han säger sig korrt förut hafva afvunnit de Danske å Konung Christierns vägnar, och skulle de der bekomma sina penningar, men emedlertid få som pant tio kartauer och två gyllne smycken m. m.: att han, undsluppen Lybeckarne, seglade genom Calmarsund till Bleking och Sölvesborg, der ett af hans bästa skepp kom på grund: att han sedermera tre gånger hade blifvit slagen i Bleking både till lands och vatten, samt förlorat nio större och mindre skepp, de flesta krigsskepp och några lastade med varor, samt två kartauer, öfver 700 bössor, slangor, grofva stycken, stenkastare och annat gevär: att en Holsteinsk adelsman Jacob Buckholz, som var i hans tjenst, blifvit skickad med bref från Bleking till Tyskland, men af förräderi lemnat brefvet till Lybeck: att en del af hans eget folk, korrt förr än fienden kom till Bleking, stulit båtarne från skeppen och rymt: att han genom en Michael Zuhns förräderi förlorade mera än 30,000 gyllens värde, både med skeppen och i Sölvesborg, Rotnaby och hela Bleking, utom hvad hans tjenare, både till lands och sjös förlorat, med mycket annat mera. Denne djerfve upprorsstiftare slutade sitt oroliga lif vid Florens 1530, der han blef skjuten.

Efter Fredrik den förstes död uppstod i Danmark en treårig mellanregering, under hvilken den namnkunniga »grefvens fejd» egde rum och Bleking var icke alldeles fredadt från det onda, som åtföljer krigsrörelserna. År 1535 gick Christian den tredje öfver till Skåne, der han med glädje emottogs och hyllades af de Skånska provinserna, understödd af Svenska hjelptruppar. Härpå

begaf han sig inkognito till Stockholm, der han gjorde sin svåger, Konung Gustaf, ett besök. Allt syntes vara godt emellan de begge monarkerne och Christian besteg Danska tronen följande året; men vid denna tid utbröt i Bleking ett uppror, som dock snart dämpades, och för hvilket invånarne äfven fingo Konungens förlåtelse, med vilkor, dels att de framdeles skulle vara lydige, dels att de i böter skulle erlägga af Östra härad, »som är Lyckå län» 100 oxar, af Medelstad härad 100 och af Bräkne härad 50 oxar, hvilka för Konungens räkning lefvererades hos Borgmästare och Råd i Rotnaby, som skulle emottaga och förvara dem, hvarefter de affördes till Köpenhamn.

Några försök att i regeringen åter insätta den fångne Konung Christiern hade blifvit gjorda, men misslyckats. Samma öde hade Landtgrefvens af Hessen förslag på riksdagen i Regensburg att till Pfalzgrefve Fredrik afstå Norge eller Jutland, eller åtminstone de Skånska provinserna. Detta och mycket annat hade likväl väckt misstankar emellan begge naborikena, och man spejade å ömse sidor på hvarandras företag. Ett möte utsattes att hållas i Halmstad 1537 emellan fullmäktige från begge rikena; men genom ett af de Danska ombuden, Tyge Krabbes hetta och okloka uppförande mot de Svenska, afbrötos underhandlingarne. Christian sökte väl att blidka den häraf uppretade Gustaf, men misshälligheterna snarare ökades, än minskades. I Sverge misstänkte man Christian att umgås med planen för återupplifvande af Calmar-unionen, och i Danmark fruktade man att Gustaf ville återvinna de Skånska provinserna, men troligen hade man orätt på begge sidor. Det kom dock slutligen derhän att begge Konungarne öfverenskommo att muntligen afgöra tvistigheterna med hvarandra. Ett möte utsattes derföre att hållas i Brömsebro, gränsen emellan Småland och Bleking, hvarvid å Svenska sidan voro närvarande Kansleren von Pyhy, Lars

Siggesson, Johan Thuresson, Börje Nilsson, Magnus Johansson och Georg Norman, samt å Danska sidan, Axel Brahe, Holger Ulfstand, Knud Gyldenstjerna, Birger Trolle och Jesper Brochmand. Dessa sammanträdde i en gård kallad Grisebeck i Söderåkra socken af Calmar län, ej långt från Bröms, i pingstveckan 1541, och öfverlade om begge rikenas angelägenheter. Efter öfverläggningarnes slut möttes, den 15 September samma år, nordens begge monarker, hvilka emedlertid hade dröjt, den ene i Calmar och den andre i Malmö. Gustaf hade nemligen redan vid midsommarstiden ankommit till Calmar med sin flotta och uppehöll sig i denna stad, till dagen före det högtidliga sammanträdet, då han uppbröt och begaf sig sjöledes till mötesplatsen, samt landsteg på en liten holme i grannskapet, der Amiralen Erik Fleming för honom hade låtit bygga en, med rödt engelskt taft klädd sal, jemte smärre tält för sviten. Kavalleriet och infanteriet, som landsattes, samt de tjugo galererna Gustaf medfört, och hvilka vore vända mot den sidan hvarifrån Christian skulle komma, — allt gaf detta möte ett majestätiskt utseende. Christian ankom följande dagen, lät uppslå sitt tält på eget område, gent emot Gustafs och då brist på småfartyg hindrade honom att komma öfver vattnet, lemnade han några Danska rådsherrar såsom gislan, anmodande Gustaf att begifva sig öfver på Danska sidan. Detta skedde, men då Svenska Konungen, förd af Marsken Lars Siggesson skulle gå öfver Danska bryggan, vek denna undan och Marsken föll i sjön, men blef genast upptagen och Konungen kom välbehållen i land. Begge monarkerna möttes nu, omfamnade hjertligt hvarandra och begåfvo sig till Danska Konungens tält, der de enskildt samtalade. Efter en timmas vänlig öfverläggning stodo de upp, drucko hvarandra broderligen till, och mera var nu afgjordt än som med mångåriga skriftvexlingar och beskickningar kunnat tillvägabringas. Freden i Brömsebro slöts den

17 September 1541 och underrecknades af begge Konungarne, Kanslern von Pyhy och samtlige å begge sidor närvarande Råd. Den bestod af 26 artiklar, hufvudsakligen afseende en framtida fred emellan rikena och inbördes hjelp i händelse af behof. Ett biafsked, bestående af fyra artiklar, tecknades i Rotnaby korrt derefter. Sedan dessa hvarf lyckligen voro fullbordade, åtskildes begge Konungarne lika vänskapligt, som de kommit tillsammans: under salut från Svenska flottan for Christian till Avasjär och Gustaf återvände till Wärnanäs, der han hade lemnat sin gemål.

Freden respekterades icke af rebeller och nästan under hela sin regering måste Gustaf kämpa mot uppproriske. Allmogen var missnöjd med flera af de nya författningar Konungen stiftat och missnöjet uppenbarade sig synnerligast mot adeln. I Småland hade flera Konungens fogdar och tjenare af folket blifvit mördade och säkerheten upphört. Då skickade Konung Gustaf i början af år 1537 Lars Siggesson Sparre, Johan Turesson Roos och Holger Gera dit med trupper, för att hämma förödelsen, och Smålänningarne bekände sina brott, lofvade bättring och utfäste sig att betala dryga böter, hvilka ock uttogos med sådan stränghet, att många af de förmögnare bönderna derigenom blefvo utfattige och skogarne uppfylldes af dels husvilla bönder, dels sådane, hvilka, i anseende till föröfvade gröfre brott, misströstade om förlåtelse. För alla dessa satte sig en bonde vid namn Jon Andersson i spetsen, plundrande och mördande hvar han framfor. Konung Gustaf uppmanade då Smålänningarne att sjelfve sätta en gräns för detta sjelfsvåld, och denna uppmaning hade den kraft att Jon Andersson med sitt band hastigt måtte flykta in i Bleking, der han hos slägtingar och vänner njöt skydd, samt af Fogdarne erhöll lejd. Då skref Konungen den 1 October 1537 ett bref till de Blekingske befallningshafvanderne Axel Bragde, Axel Ugerup och Moritz Olsson med

påminnelse om det till rikenas ömsesidiga säkerhet slutade förbund, och med begäran att de ville förjaga fredsstörarne.

Till en början lät Jon icke skrämma sig häraf. Vid fastlagstiden påföljande året kringsände han budkaflar i Kronobergs län och uppmanade allmogen att samlas vid gränsen emellan Kunga härad och Bleking; men Ture Trolle stämde allmogen till ting och erhöll deras löfte att icke hörsamma budkaflarne, utan blifva Konung Gustaf trogne. Förföljd af Trollen, flyktade Jon Andersson till Lybeck, der han förenade sig med Gustafs ovänner, Grefve Erik af Hoya, Brochenhusen och Bernt von Mehlen, hvilka skänkte honom »en klädning, 7 hornbogar och 6 halfva hakar», eller små bössor. Han begaf sig nu åter till Bleking, men här eftersattes han med kraft af Axel Ugerup, som fråntog honom presenterna och jagade honom så att han med möda kom undan. Han aflemnade då befälet öfver de upproriske till Nils Dacke, en annan bonde, som, född i Bleking, af en rik och ansedd bondeslägt, hade flyttat in i Sverge och bosatt sig på Dackemåla i Sandsjö socken, Denne Dacke hade varit i tvist med en bonde i Bleking om ett hemman, och ihjelslagit fogden, som afgjort tvisten till Blekingboens fördel, för hvilket, jemte flera andra grofva brott, våldsverkaren blef dömd till döden, men benådades, mot erläggande af stora böter, för hvilkas betalning han hölls fängslad på Calmar; men härifrån hade Dacke skaffat sig tillfälle att rymma, samt förenade sig med de upproriske Smålänningarne, hvilkas anförare han sedermera, efter hvad nämnt är, blef. År 1542 om våren utbröt upproret i full låga, och hären, som dagligen förökades, äfven med Blekingsboar, var öfver 3000 man stark. Danske Konungen skickade Peder Skram med krigsfolk till Gustafs undsättning och 2000 Dalkarlar satte sig i rörelse i samma ändamål, men som dessa hjelptrupper icke behöfdes, fingo de begge hemtåga.

Hertig Albrekt af Meklenburg uppmuntrade Dackens företag, men hans utskickade, Hans Phlug' från Rostock, blef gripen vid Sölvesborg, samt dömd till döden; och äfven Kejsar Carl den femte försmådde icke att träda i underhandling med upprorsstiftaren. Borgmästaren i Rotnaby Henrik Hoffman, de upproriskes vän *), skyddade dem och förság dem med ammunition, hvarom Konung Gustaf den **10** och **17** Juli **1542** tillskref Konung Christian och han erhöll löfte om de brottsliges bestraffning, men Bleking blef dock ständigt Dackens tillflygtsort, och det rof han genom mord och plundring erhöll, gömde han i denna provins, der han, synnerligen i och omkring Rotnaby, egde flere slägtingar och medhållare. Blekingsboarne ansågo sig skyldige att bistå Smålänningarne, i följd af det med Wärends härad **1520** slutade förbund; dock, säger en gammal Krönika, »menige man var icke skyldig deruti, men några sär»deles personer». I början förmanade Konung Gustaf Smålänningarne till stillhet, men när detta ej hjelpte, skickade han trupper till deras tuktande. Gustaf Olofsson och Severin Kil afsändes i detta afseende och satte Dacken i trångmål, så att han med dem ingick dagtingan. Men så snart han var återkommen till sin röfvarhop, började han åter sin förra framfart och utsände budkaflar för allmogens uppviglande. Då lät Konung Gustaf krigsfolket bryta upp, samt under Lars Siggessons och Johan Turessons befäl marchera till Småland, der Dackens anhang led svåra förluster, så att modet började svigta. Med Konungens fältöfverstar ingick upprorsstiftaren dagtingan, lofvande lydnad och undergifvenhet och Konungen bekräftade öfverenskommelsen den **14** October, samt tillskref Dacken, med löfte om trygghet och kallelse att infinna sig hos Konungen, för att få be-

---

*) Två borgare i Rotnaby med namnet Räf voro äfven invecklade i Dackens uppror.

sked å de klagopunkter han å Smålänningarnes vägnar hade anfört. Men upprorsstiftaren infann sig icke, utan började snart åter att hålla möten med allmogen, uppvigla till otrohet, samt röfva och plundra; och under allt detta skref han till Borgmästare och råd, samt menigheten i Rotnaby om sin med Konung Gustaf ingångna öfverenskommelse, begärande fri handel emellan staden och Wärend, samt att honom och hans folk måtte upplåtas herberge och stallrum i staden. Rotnabyboarne svarade honom att de icke kunde bevilja hans begäran, innan de inhemtat sin Konungs befallning, hvaremot de bådo honom förekomma att icke löst folk ifrån Wärend drog in Bleking och der bedref »stor skalkhet och skada.»

Sedan Dackens hela här blifvit förskingrad, flygtade han sjelf illa sårad, in i Bleking, der han dolde sig i skogarne och länge fåfängt efterspanades, men helbregdad började han åter sina uppviglingar, hvilka dock nu mera icke hade någon framgång. Hans anhang slogs öfver allt, hans slägtingar fångades och afrättades, och sjelf förföljdes han från by till by af Jacob Bagge. Germund Svensson, Länsherre i Calmar, som blef underrättad att Dacken ämnade smyga sig öfver till Tyskland, skickade flera fartyg, hvilka, under kryssning i Blekingska skärgården, skulle passa på flyktingen. Bref afgick till Danska embetsmännen om hans gripande och Ragvald Persson Fargalt afsändes med krigsfolk i samma ändamål. De funno honom slutligen i Rödeby skog uti Bleking, utan andra vapen än en stor staf; men då han blef sina förföljare varse, sökte han undkomma. Att fånga honom lefvande blef nu svårt och han blef derföre ihjelskuten med pilar emellan Ledja och Långemåla i Rödeby socken, hvarefter kroppen fördes till Calmar, der den med en kopparkrona på hufvudet steglades *).

*) Efter en annan berättelse skall Dacken hafva undkommit till Tyskland, samt derifrån återkommit till Stockholm i Konung

Konung Gustaf klagade sjelf att dessa oroligheter medtogo sjuhundratusende mark örtug, eller allt hvad han under sju år hunnit samla i skattkammaren.

Utom för medhållet med Dacken voro Blekings invånare under detta tidehvarf mera än en gång anklagade för sina våldsamheter, och det skydd de lemnade Svenska förrädare. År **1545** uppehöllo sig der Mats Carlsson, Olof i Grellestad och Carl Bjur, hvilka af Hertig Albrekt voro utskickade att skada Konung Gustaf och af hvilka den förstnämnde äfven varit inne i Sverge och mördat befallningsmannen på Kronoberg, hvarefter de från Lervik i Rotnaby socken åter begifvit sig sjöledes till Tyskland, sedan de någon tid, på Werner Parsbergs lejd, uppehållit sig i Bleking. Samma år hade Blekingsboarne begått öfvervåld på en annan Konung Gustafs tjenare, hvarom skriftvexlades emellan de begge Konungarne, och vid flera andra tillfällen utbröto våldsamma tvister synnerligen emellan de begge ländernas gränsboar. Ett visst misstroende till hvarandra bodde äfven i nationernas sinnen och underhölls af regeringarne, så att man, midt under djupa freden, hörde omtalas Svenska spejare i Danmark och Danska spejare i Sverge. Werner Parsberg, embetsman på Sölvesborgs slott, inberättade, **1553**, att Konung Gustaf samlade en mängd krigsfolk i södra delen af sitt rike, hvilket föranledde en befallning till Mogens Gyllenstjerna, embetsman på Malmöhus slott, att väl akta på sitt slott och i största tysthet gifva adeln order att hålla sig rustade, i fall något påkom. Vid andra tillfällen fästade Konung Gustaf upp-

---

Johans tid, blifvit igenkänd och gripen, samt med en kopparkrona på hufvudet kringförd på Stockholms gator och derefter insatt på ett hospital, der han dog af pesten **1580**. Den i Rödeby skog ihjelskjutne skall hafva varit en Dackens tjenare, som liknade honom. Dackens tioårige son tillfångatogs och afled i Stockholm af pesten. Den staf Dacken hade, då han sköts i skogen, förvaras i Lunds Akademis museum.

märksamheten vid rustningar i Köpenhamn och befallde sina embetsmän att vara vaksamme. Fredslugnet var som en orolig sömn, störd af oroande drömmar.

Under de begge grannkonungarne Gustaf den förstes och Christian den tredjes regering hölls emedlertid freden såvida, att intet uppenbart krig utbrast, men å ömse sidor klagade man dock öfver ingrepp i hvars annans rättigheter. Gustaf var missnöjd dermed att Christian, tvärt emot Brömsebro fredsfördrag, hade slutat fred med kejsaren och 1548 upptagit tre kronor i Danska riksvapnet, samt klagade derjemte öfver det skydd Dacken njutit af Danske embetsmän. I Danmark deremot var man missbelåten dermed, att Sverge förklarats för arfrike och hvarigenom allt hopp om Calmar-unionens förnyelse försvunnit. Allt detta gaf anledning till ett möte, der tvistigheterna rikenas inbyggare emellan skulle afgöras; och sammankomsten skulle ske i Elfsborg, Philippi och Jacobi dag 1554. Konung Christian befallde Länsmännen i Norge, Halland och Gottland, att förut infinna sig i Köpenhamn, tisdagen näst efter söndagen Jubilate, medförande alla saken rörande handlingar, och skulle de då få besked af Konungen om hvad de borde iakttaga. Mötet gick för sig; de Svenska ombuden anförde å sin regerings vägnar, utom andra klagomål, att under Dackefejden de upproriske njutit beskydd af Werner Parsberg, som då styrde Sölvesborgs län: att krigsförnödenheter lemnats från Rotnaby, hvars Borgmästare, Henrik Hoffman, bistått Dacken med råd och dåd: att Parsberg alltid uppviglat Svenska undersåter till otrohet mot sin lagliga öfverhet, samt att Blekingsboarne ännu gjorde inkräktningar på Småländska gränsen. De Danske hade sina besvärspunkter, hvilka icke voro mindre svåra; men ingenting afgjordes, utan ett nytt möte utsattes till samma tid påföljande året. Ebbe Ulfeld och Lauge Ulftand fingo Konungens befallning att uppsätta svar på de Svenska klagopunkter-

na *), och något vidare afhördes icke, ty bägge monarkerna nedstego snart i grafven.

Det var under detta tidehvarf reformationen spridde sina verkningar äfven till norden. Gustaf, som med nit sökte bibringa sina undersåter den rätta läran, hade redan den 2 Februari 1529 i Örebro hållit ett kyrkomöte i detta afseende, och Christian, icke mindre mån om sina undersåters upplysning, sammankallade ett möte till Köpenhamn 1536. Redan innan detta möte utskrefs, hade han låtit fängsla de myndige katolske biskoparne och nu beslöts den Evangeliska lärans antagande i de Danska staterna. Vid detta möte voro fullmäktige äfven från «Blegind« och dess städer, Sölvesborg, Rotnaby, Elleholm och Avasjär.

Kap. 5.

Fredrik den andres regeringstid.

Nordens throner voro nu intagna af nya regenter, hvilka voro unga och längtade efter tillfälle att pröfva sina krafter. Likasom den, hvilken vill sjunga, snart finner visa, finner ock den stridslystne snart stridsorsak. Å begge sidor hade man beslutat att fejda, men försummade dock icke de vanliga formaliteterna att hålla möten, afsända bref och låta gesandter hålla tal. Ännu voro stridigheterna de samma, som i Gustafs och Christians tid, men några flera tillkommo. Således klagade Konung Erik, att sedan ett hans faders fartyg, på väg

*) Konungens bref Michaelidag 1554.

till Tyskland, strandat vid Avasjär, hade invånarne der plundrat det och låtit folket omkomma; och detta kunde icke glömmas oaktadt Konung Fredrik anbefallde Ebbe Ulfeld att utlemna de bergade varorna »mot en temme»lig bergarelön.» Konung Fredrik besvärade sig deremot öfver ett annat förnärmande. En borgare i Rotnaby hade nemligen köpt säd i Sverge, men denna hade under hemförseln blifvit honom fråntagen, derföre att utförselförbud under tiden gifvits m. m. **).

Den utvärtes höfligheten iakttogs dock. Fredrik gjorde Erik present af skeppsankaren ***) och gaf honom lejd genom Danmark under resan till England; men när Eriks misstänksamma lynne ej dermed var nöjdt, utan han tillika fordrade »gisslan och lefvande lejd», svarade Fredrik att sådant ej var brukligt, men att Konungen kunde resa ganska säkert †).

År 1562 började man afhandla om förbund emellan begge rikena. Konung Erik föreslog vissa punkter, men Konung Fredrik ansåg flera af dessa icke antagliga, eller ländande till nytta för någotdera riket; och då Eriks afskickade fullmäktig, Sekreteraren Laurids Knutsson, icke var försedd med fullmakt, föreslog Konung Fredrik ett möte i Halmstad S. Jacobi apostoli dag emellan befullmäktigade riksråd från begge rikena ††). Erik antog förslaget, på det han icke vidare måtte uppehållas med ovissa svar och Fredrik lofvade ingå på Eriks förslager om de voro lideliga †††). Men under det man väntade på mötet, uppbringade Konung Eriks »utliggare» några Danska köpmansfartyg *) och vid mötet, der

---

*) Konungens bref den 1 och 2 Mars 1559.
**) dito den 10 Juni 1559.
***) dito den 4 October 1560.
†) dito den 22 Juli och 6 October 1560.
††) dito den 11 Maj 1562.
†††) dito den 26 Juli 1562.
*) dito den 7 Juli 1562.

Sverges rätt till de Skånska provinserna äfven skulle förekomma, uträttades ingenting. Emedlertid öfverenskoms om bibehållande af Brömsebro-förbundet till pingst, men mycket klagades öfver förnärmelser på begge sidor och infall öfver gränsorna *). Konung Fredrik sände från Avasjär och Lyckå förstärkning till Rotnaby **), uppbudade Blekings invånare till försvar ***), samt förmanade till och med sina undersåter att de skulle taga sig till vara för och hafva noga uppsigt på fremlingar, emedan Konung Erik i hemlighet skulle hafva anskaffat några hundrade mordbrännare, som han tänkte inskicka i Danska riket så oförmärkt, för att genom dem låta afbränna städer, byar och gårdar †). Antingen nu dessa uppgifter voro sanna, eller digtade, så tjenade de att uppreta sinnena å ömse sidor och slutet blef att krigsförklaring afkunnades. Efter hvad som berättas lefde Blekingsboarne vid denna tid ganska syndigt och läto icke rätta sig hvarken af förmaningar eller järtecken ††). Vid sin ankomst till Jönköping den 15 September 1563 mottog Konung Erik den underrättelse att Svenska krigsfolket brutit in i Bleking och uppbränt Avasjär, deraf Blekingsboarne tagit räddhoga till sig. Efter slaget vid Halmstad den 10 November, en strid som ingenting hufvudsakligt afgjorde, skickade Konung Fredrik trupper, hvilka skulle hindra Svenskarne att framtränga till Rotnaby, men då en del af Svenska arméen under Carl de Mornays befäl, redan i början af följande året gick öfver gränsen, föreföllo i Bleking, hvars adel och bön-

---

*) Konungens bref den 20 Febr. 1563.
**) dito den 13 April 1563.
***) dito den 8 Aug. 1563. Under samma dag utfärdade Konung Erik ett öppet bref till Blekingsboarne, för att förmå dem till affall från Konung Fredrik
†) Konungens bref den 12 Augusti samma år.
††) Man trodde sig hafva sett stridande härar på himlen och hört olycksbådande läten; äfvensom starka eldar synts.

der voro uppbådade *), ofta skärmytslingar af mer och mindre betydenhet emellan Danska anföraren Rantzou och Dohna. Vexande rikedomar, till en stor del samlade under kriget, gjorde Grefven af Schvartzburg, som under Konung Fredriks frånvaro kommenderade Danska hären, trög och overksam. Endast sysselsatt med att sätta sina egodelar i säkerhet, lät han de Svenske ströfva omkring i Bleking, under det han med sin grefvinna förlustade sig i Malmö. Städerna blefvo då plundrade och Östra härad brandskattadt, samt med trohetsed förbundet Konung Erik, men öfvergången till Svenska Kronan var af föga varaktighet, emedan Länsmannen i Sölvesborg, Werner Parsberg, underrättad om hvad som händt, genast sammankallade detta härads invånare i Lyckeby, då han med biträde af uppbådad allmoge och de knektar, som hade sin station i Rotnaby, tvingade dem att uppsäga den aflagda eden och åter svärja trohet åt Konung Fredrik. Nu trodde Parsberg sig säker, men då Svenskarne erhöllo kunskap om hans företag, uppbröto de till Rotnaby, som till en del lades i aska, ehuru denna stads borgare en hel dag tappert försvarade sig. Parsberg, i stället att hindra Svenska hären, som drog ut åt landet på byte, föll nu in på Svenska området, der han plundrade och brände, intilldess Svenskarne återkommo från Blekingska tåget, då han hastigt begaf sig till sin hemort. Vägarne i provinsen voro emedlertid, genom Konung Fredriks försorg, uppröjda och gjorda så breda att 15 man jemte hvarandra kunde framtåga. Konung Erik kom till arméen i Juli månad. Före sig skickade han in i Bleking Åke Bengtson Ferla med de Finska ryttarne, som stodo under Anders Nilsons befäl och 2 fänikor knektar, kommenderade af Olof Månsson och Lasse von Skara. Detta tåg gällde Lyckå slott, som af Åke uppfordrades, men Kommendanten

*) Konungens bref den 21 och 23 Januari 1564.

der, Knut Hardenberg, lät förstå att han ville försöka Svenskarnes mandom och han mötte Ferla med större makt af krigsfolk och bönder i en stor bokeskog emellan slottet och gränsen, der Svenskarne blefvo instängde och hade nära blifvit slagne, om icke Lasses trupp med ett tappert motstånd uppehållet Hardenberg, då de, ehuru två gånger tillbakaslagne, åter repade sig. Ferlas mod hade störtat honom i en fara, som försigtigheten bordt undvika, men då han fick hjelp af Anders Sigfridsson Rålamb och Bengt Bagge, hvilka ankommo med fyra fänikor knektar, en fana Tyske ryttare och tre små fältstycken, vexte modet hos de Svenske och Hardenbergs trupper blefvo dels slagne, dels skingrade. Efter något ytterligare motstånd uppgafs slottet den 24 Augusti och Hardenberg fördes fången till Sverge, samt dog följande året i Upsala af pesten. Den 31 Augusti 1564 ankom Konung Erik sjelf till Brömsebro med åtta gesvader ryttare och elfva fänikor knektar. Underrättad om Carl de Mornays framgång i Småland, drog han genast in i Bleking och gaf honom befallning att med sin styrka stöta till hufvudhären i Rotnaby. Konung Erik fortsatte dagen derpå sin marsch till Lyckå och for under tiden fredligt fram, i den förhoppning att Blekingsboarne deraf skulle bevekas att gå honom tillhanda, men förhållandet blef annorlunda, sedan Konungen fått veta att invånarne natten förut uppsnappat några af Konungens folk, som blifvit efter och dem de upphängt i full rustning. Nu utsändes från Konung Eriks här 100 hakeskyttar af fotfolket och 20 kavallerister af hvarje ryttarefana, att bränna och plundra emellan Lyckå och Rotnaby. Då föllo 1000 man Danskar och Svenskarne fingo ett rikt byte. Bönderne kommo påföljande dagen till Konung Erik, svuro honom trohet och satte gisslan, samt utgjorde gärder till lägret, hvarefter plundringen upphörde.

Sedan Carl Holgersson Gera och Knut Ingesson med två fänikor knektar blifvit qvarlemnade att vidare befästa och försvara Lyckå slott, begaf sig Konungen till Rotnaby, som försvarades af fyra fänikor krigsfolk, och en hop »Udbudzkarle» *). Staden uppfordrades förgäfves, och de, som voro sände med budet, affärdades, såsom den tiden öfligt var, med speord, ty borgerskapet väntade hjelp från Görgen von Holle i Åhus. Detta förtröt Konung Erik högeligen, och då man rådslog huru staden skulle eröfras, tillbödo sig Konungens hingstridare, «både svarte och blanke ryttare«, samt Iwar Månsson Stjernkors, Göran Trulsson, Clas Kursell och Göran Boye att med alla fanorna storma staden, men detta ville Konungen icke tillåta, utan uttog tjugo ryttare af hvarje fana, hvarjemte, efter lottkastning fänikorna emellan, Gudmund Olofssons, Per Månssons, Lasse Westgötes, Långe Bengts, Per Olofssons och Anders Erssons fänikor utsågos till denna förrättning och delades så att Gudmund och Anders skulle storma på norra, Lasse och Per Månsson på östra, samt Bengt och Per Olofsson på södra sidan. Dessutom var fyrverk tillredt att inkasta i staden och några fänikor knektar, samt några fanor ryttare uppställda utanför, för att hindra besättningen göra utfall. Först inkastades fyrverkspersedlarne och, ehuru invånarne på allt sätt bemödade sig att släcka den deraf uppkomna elden, grep den dock ikring sig. Af det vid försvaret anställda manskap hade många begifvit sig bort, för att släcka de brinnande husen, och detta tillfälle begagnade Svenskarne för att storma. Bönderne bemödade sig att på norra sidan fylla grafven med ris, men de blefvo tillbakaslagne; sedan gjorde Långe Bengt och Per Olofsson ett lamt anfall på södra sidan, dernäst anföll Anders Ersson, men

*) Dessa ville Herloff Trolle vid Hanö taga till tjenst på flottan, bland hvars manskap en stor sjuklighet hade uppstått.

vågade sig icke öfver staketet; och slutligen anföll Gudmund på norra sidan, högg omkull staketet och steg upp på vallen med sina två fänikedragare, af hvilka en blef skjuten; och nu föll hela hans fänika in i staden, samt derefter Lasses och Per Månssons manskap. Fienden förföljdes nu, först till kyrkogården och sedan in på torget, der fäktandet blef skarpt, ty Danskarne försvarade sig tappert. Ingen utväg var heller att fly, och af dem, som försökte att komma öfver ån till skogen, blefvo omkring 600 slagna, så att, såsom det heter, «vattnet i elfven var rödt såsom blod, utaf de döda «kroppar, der flöto«. Belägringen var kort, ty, ehuru Svenskarne mycket hindrades af betäckta hål i jorden, dem Danskarne hade låtit göra, skedde eröfringen redan den 4 September, klockan 8 om morgonen, under det invånarne höllo sin gudstjenst i kyrkan, der de hade inläst sig. Ingen skonades, förtrytelsen öfver det tappra försvaret hade gjort den hårde Konung Erik ännu hårdare. Det oskyldiga barnet, den värnlösa qvinnan, den bedjande andlige och den pansarklädde krigaren undergingo i början samma öde. Alla blefvo mördade, och då mördarne slutligen begåfvo sig till kyrkan, samt började uppbryta en af dörrarne, som ej var jernbeslagen *), och invånarne ville begifva sig ut genom en annan dörr, nedsablades äfven dessa af de omenskliga knektarne. Tvåtusende föllo på detta sätt offer för raseriet, staden plundrades, samt förstördes i grund, och Svenska hären fick ett rikt byte af guld, silfver, penningar och husgeråd, samt köpmansvaror. I fråga om huru många af de Svenska, som föllo, äro berättelserna väsendtligt olika. Danske författare uppgifva Svenska förlusten till 1500 man, men Svenske historieskrifvare deremot upptaga den endast till omkring 30 personer och säga att dessa blefvo

---

*) I denna kyrkodörr, som ännu förvaras, finnes många märken efter de Svenska huggen.

kastade i åen, hvaremot de fallne Danskarne uppbrändes. Åtta personer togos till fånga, och ibland dem borgmästarne Börje Jönsson och Henrik Hoffman, hvilken sednare i Dackefejden varit de upproriskes försvarare, och derföre nu fördes till Calmar, der han afrättades. En mängd qvinnor och barn togos äfven. De drefvos såsom boskap, framför hären till Sverige, der de tvingades att arbeta, sedan de under marschen utstått alla de besvär och förödmjukelser, skamlösheten kan upptänka. En af betäckningens anförare, som ej var döf för mensklighetens röst och låtit några af dessa olyckliga bortrymma, fick hårdt plikta för sin godhet. Vid middagstiden erhöllo trupperna befallning att uppbryta och samma dag begaf sig Konung Erik på återvägen till Calmar, samt förordnade Clas Christersson Horn med fyra gesvader ryttare och tre fänikor knektar att intaga Sölvesborg. Under marschen råkade Horn Carl de Mornay, med hvilken han förenade sig, men Werner Parsberg, fruktande samma öde som Hoffman, afbidade icke deras ankomst. Underrättad om Rotnabys olycka och Svenska truppernas annalkande, begärde han hjelp af von Holle, som ock sände 300 man; men då dessa ej hunno tidigt nog framkomma, satte han eld på Sölvesborgs slott, den 6 September, och flydde med besättningen till Malmö. När Svenskarne framkommo, funno de intet motstånd, utan uppbrände staden. Elleholm sköflades derefter, men borgerskapet i Åhus fick lösa sig med brandskatt. Mornay hade brändt emellan gränsen och Sölvesborg, och när Konungen begaf sig på återtåget sände han förut några rotar knektar att bränna och plundra på båda sidor, hvar arméen framdrog. För det qvarlemnade befälet utfärdade han en föreskrift så lydande: «belangande den menige man, som «ännu igenlefver i Bleking, så vill Kongl. Maj:t att alla «skola sammankallas, så väl från öarne som fasta landet «ifrån Svenska gränsen intill Sölvesborg, under föregif-

«vande att de skola svärja trohetsed och så snart man «hafver dem samlade i en hop, både manfolk, qvinnor «och barn till en, två eller tretusen, skall man försända «dem allesammans landvägen till Calmar och derifrån «med skutor och båtar till Stockholm; men hvar de icke «alla komma tillstädes med qvinnor och barn och tjenste-«folk, då skall man låta härja, bränna och ihjelslå allt «för fot i hela Blekinge, förty det är bättre att hafva «ett öde, än ett fiendeland.« Om ock denna omensk-liga befallning icke fullt blef verkställd, hade man dock nu gjort för mycket för att godvilligt afträda Bleking och man vidtog derföre hvarjehanda säkerhetssteg, för att bibehålla ordning, eller snarare för att icke mista detta eröfrade landskap. Carl Holgersson Gera och Ja-kob Turesson Rosengren tillsattes såsom ståthållare, Knut Håkansson Hand blef fältöfverste och honom anförtrod-des att med åtta fänikor knektar åter uppbygga Lyckå och befästa Awasjär. Bleking förklarades derefter för ett Svenskt skatteland, såsom fordom drygt inlöst för Svenska penningar och Konung Erik inböd genom öp-pet bref Södra och Norra Möres invånare att der fritt sätta sig ned och utvälja hvilka hemman de åstundade; men alla dessa sköna utsigter och klingande löften för-vandlades slutligen i ett intet. Så snart Danskarne fingo veta att Konung Erik med arméen dragit till Calmar, samt Clas Christersson och Mornay ryckt in i Halland, begaf sig Grefven af Schwartzburg in i Bleking med sex fänikor knektar och tre gesvader ryttare, hvilka sam-lades vid Mörrums bro den 27 September, i uppsåt att hindra fästningsbyggnaderna. Lyckå slott var i sådant skick att den Svenska garnisonen der ej kunde försvara sig och lika illa stod det till med Awasjär. Dessa ställen uppbrändes derföre af Svenskarne, hvilka derefter begåfvo sig ur Bleking till Calmar, dit äfven deras fien-der drogo sig, sedan de hvilat åtta dagar i Lyckeby,

under hvilken tid 15 Svenskar tillfångatagits och utlemnats till bönderna, hvilka ihjelsköto dem utom slottsporten.

Detta års fälttåg var ett olyckligt bevis på huru långt raseriet och mordbegäret kan gå, när det icke tyglas af en anförare som eger hjerta. Eriks obändiga lynne dref honom ofta till grymheter, dem han sedan ångrade, och striden vid Rotnaby förvandlades derföre från att vara en fejd emellan två fiendtliga härar, till ett ursinnigt slagtande af värnlösa, som ej försökte att försvara sig. Svenskarne, derom äro alla historieskrifvare ense, foro fram, icke som det anstår tappre krigare, utan såsom lössläppta vilddjur, de der endast söka rof; och man påstår, att först sedan de i Svenska hären varande Tyskar fästat anförarens uppmärksamhet på det ohyggliga blodbadet, hvari de icke ville deltaga, blef vid lifsstraff förbudet att mörda qvinnor och barn; dock säger Konung Erik sjelf, att han befallt det alla fångna qvinnor skulle återföras till de sina, och att ingen qvinna under hela kriget, »icke ens vid Rotnaby, skulle dödas eller kränkas.«

Ändtligen blef man å ömse sidor ledsen vid de förödelser, kriget medförde, och började tänka på fred. Konung Fredrik väckte först derom fråga, och Konung Erik besvarade propositionen i en lång skrifvelse, daterad Arboga den 12 Juli 1565. Af det åtföljande förslaget till fredsvilkoren, vill man endast nämna hvad som hör hit, nemligen att Konung Erik ville afstå all pretention på Bleking och Sölvesborg; men Sveriges fordringar i öfrigt voro så hårda, att Danskarne ej ville antaga dem. Kriget fortsattes således, tilldess Konung Fredrik genom Franska sändebudet Dancé framställde ett nytt fredsförslag, men vilkoren häri voro för Sverge så förödmjukande, att de af Konung Erik genast afslogos. Förödelserna fortforo således, och från bägge håll uppbjödos alla krafter. Konung Fredrik fordrade en ny allmän beskattning af sitt rike för krigets fortsättande;

och utom denna hjelp ansåg han «Skåne, Halland och «Bleking, samt Norge löpa stor fara, hvilket dock Gud «nådeligen afvände« *). Konung Erik afsände i början af påföljande året 1566 sin krigsöfverste Jakob Hindriksson med så väl kavalleri som infanteri, till Göinge härad i Skåne, och på hemvägen marscherade han genom Bleking, samt Sölvesborg, brandskattande allmogen hvar han drog fram. Emedlertid hade ständerna sammanträdt i Stockholm den 10 Mars sistnämnde år, och då blef beslutadt, att Danmarks fredsprojekt icke skulle antagas: att Svenskarne ville hafva «lif och blod, gods och ego-«delar, och allt det de åtte,« osparde, för fäderneslandets heder och välfärd, samt att vid fråga om fred, det skulle påstås att Sverge måtte få behålla Bleking med flera provinser. Kriget fortsattes således hela året 1567 och äfven påföljande året. I början af sistnämnde år hade Konung Fredrik befallt Jörgen Bilde att han skulle uppresa Blekings bönder och med dem tåga in i Sverge, «för att göra fienden all möjlig skada» **); och Konungen sände honom en undsättning af 300 Jutska knektar, dock, såsom det heter i det nådiga brefvet, «vilje VI «att samma knektar emedlertid skola blifva liggande i «Willands, Gers och Albo härader, hos Våre undersåter, «bönderne derstädes» ***). Hvad nytta en sådan undsättning medförde vet man ej, men hvad man vet är att Danskarne förföljdes in i Bleking, der de lägrade sig. Konung Erik ryckte nu in i Göinge härad i Skåne och fortsatte sin väg in i Westra härad i Bleking, härjande och brännande öfver allt. Men emedlertid hade ställningen fått annat utseende i Sverige. Konung Eriks grymhet hade uppretat alla sinnen och hans broder, begagnande denna sinnesstämning, uppreste sig. Till

---

*) Konungens bref den 20 Sept. 1565.
**) Konungens bref den 20 Januari 1568.
***) Konungens bref den 20 Jan. 1568.

Danmark skickade hertigarne i slutet af Augusti Jöran Gyllenstierna och Ture Bjelke såsom sändebud att öfverenskomma om fred, på det de emot deras nu fängslade bror skulle hafva desto friare spel; och Konung Fredrik hade gifvit sändebuden lejd. Ständerna hade redan i ett betänkande af den 20 i samma månad rådt Konungen till frid och den 12 October skref Hertig Johan till Konung Fredrik åter i samma ämne. Konungen svarade att, ehuru han tillförene ej velat bifalla stillestånd, hade han dock hållit sina trupper inom egna gränsor; och var Konungen mycket benägen för fred, som ofördröjligen skulle afhandlas med Hertigens ofvannämnde sändebud *), hvilka åter voro afsände för fredshandeln och redan till Danmark ankommit. De Svenska sändebuden sammanträdde nu i Roeskild med de Danske fullmäktige, Peder Oxe, Johan Früs, Holger Rosenkrantz, Peder Bilde och Nils Kaas, samt Lybeckska sändebuden Christoffer Rohde, Friedrich Kniebel och Calixtus Schein. En evig fred slutades, som innehöll bland annat att Sverge skulle afstå allt anspråk på Skåne, Halland och Bleking, men på denna fred vägrade Johan, som emedlertid fått något vind i seglen, sin ratifikation, likasom han icke heller antog det nya förslag till fredsvilkor som Konung Fredrik afgaf; och Svenska Ständerna ogillade äfven de föreslagna vilkoren. Konung Fredrik anbefallde då Peder Oxe och Johan Früs att hålla sig färdiga, emedan Svenskarne troddes »hafva något i sinnet» **); och anstalter gjordes till ett nytt krig, emedan Konungen ej kunde »veta hvad de menade» ***), då de icke ville hålla den emellan de fullmäktige slutade traktaten †). Be-

---

*) Konungens bref den 17 Nov. 1568.
**) Konungens bref den 22 Febr. 1569.
***) dito den 2 Mars 1569.
†) dito den 3 Mars 1569.

fallning gafs sedan att Svenskarne åter skulle anses som fiender *).

Olof Oxehufvud skickades sedan från Danska hofvet med förslag att afgöra tvistigheterna på ett möte, som den 29 Juli skulle hållas på gränsen emellan Ulfsbäck och Knäröd i Halland under Franske Ambassadören Dancés bemedling och till detta möte skickade Konung Fredrik sin Kansler Johan Früs till Hesselager, Embetsmännen på Kallundborgs och Kallö slott Peder Bilde till Svanholm och Jörgen Rosenkrantz till Rosenholm, jemte Konungens Sekreterare Nils Kaas till Torup gård, hvilka försågos med instruktion för ärendets behandling **); men ingenting blef här uträttadt, en ganska naturlig följd, då man å ingendera sidan vill nedsätta sina fordringar. Man rustade sig således å ömse sidor och Konung Johan, som var sysselsatt med sina kröningshögtidligheter, skickade sin bror, Hertig Carl och Friherre Pontus De la Gardie med 18 fanor folk till Skåne och Bleking, som härjades. Rotnaby och Lyckå voro förut lagda i aska och nu afbrändes allt hvad man sedan sista förödelsen hunnit uppbygga i Sölvesborg, men slottet försvarades så tappert att de Svenske icke vågade löpa till storms. Ifrån Sölvesborg begaf Hertigen sig till Lister, samt vidare öfver Mörrums- och Brömse-broar, brände öfver allt och hvar han for fram lät han på kyrkodörrarne skrifva »Carolus dux, Gustavi »Regis filius. Vindice Fato.»

Emedlertid hade man öfverenskommet om ett nytt möte till den 1 Juli påföljande året i Stettin och legater härtill utnämndes å ömse sidor, samt försågos med lejd. De Svenska sändebuden, med deras svit utgjorde 110 personer ***). Föga fattades att icke äfven detta

---

*) Konungens bref den 30 Juni 1569.
**) dito den 25 Juli 1569.
***) Konungens bref den 16 Maj 1570.

möte blifvit fruktlöst; men slutligen tillvägabragtes den 13 December 1570 en fred, i kraft hvaraf Bleking, så väl som Skåne och Halland förklarades skola tillhöra Danmark, samt gränsorna emellan dessa provinser och Sverge skola blifva sådana, som de i Konungarne Christians och Gustafs tid voro. Freden ratificerades af begge rikenas monarker och ratifikationerna utvexlades på gränsen vid Knäröd och Ulfsbäck den 16 Februari påföljande året, vid hvilket tillfälle Peder Bilde och Nils Kaas å Danska sidan voro närvarande och flera vigtiga öfverenskommelser skedde *).

Kriget var således slutadt, men provinsen var ock i grund förstörd, dess invånare antingen mördade eller förjagade, dess städer och byar brända. Svenskarne hade, under den vildsinte Eriks regering, framfarit icke som menniskor, utan som vilddjur och länge voro deras härjningar föremål för bedröfliga minnen. Att bota olyckorna fordrades kraftiga åtgärder och Konung Fredrik gjorde allt hvad göras kunde, för att mildra eländet. Först tilläts att sådana enkor, hvilkas män under kriget blifvit dödade, fingo sitta orubbade på sina gårdar och sådane bönder förskonas från landgille, hvilkas gårdar voro afbrände, hvarförutan utförsel af timmer och införsel af säd tilläts **). Sedan lemnades Östra härads invånare, som mest lidit, eftergift af skatt och landgille m. m. ***), och året derpå lemnades länets invånare andra förmåner, för att repa sig efter kriget †).

Det var emedlertid icke vanligt i dessa tider att länge skörda fredens frukter. När man var fredad från yttre våld, slumrade icke oron inom gränsorna. År

*) Konungens bref den 28 Januari 1571.
**) Konungens bref den 2 Januari 1565.
***) Konungens bref den 30 Juni 1566.
†) Konungens bref den 14 Mars 1567.

1575 hade bönderna kommit i något spändt förhållande till Länsmannen Jörgen Bilde och ihjelslagit några hans fogdar, då dessa skulle införa en ny beskattning på dem. Konungen skickade sina fullmäktige Björn Kaas, Eiler Grubbe, Jörgen Marsvin och Hans Skouggård att undersöka och dömma i saken och bönderne anbefalldes möta inför dem *); hvarefter lugnet återställdes.

Misshälligheter emellan begge naborikena hade åter yppats 1580 och man vidtog den vanliga utvägen till deras biläggande. Ett möte beramades till Mars månad i Knäröd och bland andra klagopunkter, som der anfördes, var äfven den att de Svenske gjort öfvervåld på Blekings bönder. Allt slutades dock denna gång i vänlighet. Ett par år sednare klagades det att när Svenska bönder drogo in i Bleking för att sälja deras varor, de icke blott öfverföllos af invånarne med skällsord, utan äfven betungades med obehöriga afgifter. Konung Fredrik förböd då allt sådant oskick vid strängt straff, utan all nåd **).

Sista åren af Konung Fredriks lefnad medförde för honom många bekymmer. Pesten rasade 1584 och 1585 i flera provinser och äfven i Bleking; man drog sig undan för att begrafva de döde och när några beqvämade sig att dervid lemna biträde, fordrade de af arfvingarne en tunna öl, eller mera, som sedermera oskickligt förtärdes; men Konungen förböd detta ochristliga förfarande och förmanade invånarne att utan dryckenskap begrafva de pestdöde ***). Samma år tillvägabragte en Jon Skomager med sitt anhang några upproriska rörelser i Östra härad och föröfvade der mord; men snart blefvo de brottslige gripne och straffade samt lugnet återställdt †).

---

*) Konungens bref den 16 Mars 1675.

**) Konungens bref den 28 September 1582.

***) Konungens bref den 24 Januari 1585.

†) Konungens bref den 10 Juli 1585.

Fredrik den andre dog 1588, och vid hans begrafning voro fullmäktige från adeln i alla landskap närvarande: fyra från de så kallade Skånska provinserna hade undertecknat de till regeringen då inlemnade besvärspunkter.

Kap. 6.

Från Fredrik den andres död till freden i Roeskild 1658.

Fredrik den andres tron intogs af Christian den fjerde, och den Svenske Johans spira föll i händerna på Sigismund, men, tvärt emot gifna löften och försäkringar, höll han sig i Polen. Anmodad af Ständerna i Arboga 1597, att inkomma i riket, anlände han ock påföljande året den 30 Juli med en Polsk armée af 5000 man, dem han landsatte på det ställe, der Christianopel sedan anlades, och dagen derpå framförde till Calmar, men härmed uträttade han föga och måste, efter att hafva lidit nederlag vid Stegeborg, lemna nya försäkringar, dem han dock lika litet höll; och hans regemente slutades 1600, då till riksföreståndare antogs Gustafs yngste son Carl, hvilken fyra år derefter mottog spiran.

Med ett nytt århundrade hade Bleking fått en ny stad. Konung Christian, en stor älskare af byggnader, lät år 1600, då han var i Bleking, Knut Grubbe lägga grundstenen till Christianopel, som sedermera bebyggdes och befästes, samt nämndes efter Prins Christian, hvilken år 1603 föddes af Drottning Anna Catharina. Ändamålet med denna fästning finner man tydligt af det namn «Styr-Calmar«, den i början erhöll, och Konung Christian förutsåg ganska väl att freden ej var att lita på. Redan 1600 hade ett och annat tvistämne upp-

stått och i början af påföljande året hade, till biläggande af misshälligheterna, Svenske och Danske fullmäktige ett möte emellan Kungsbacka och Flakebäck, då Konungen sjelf uppehöll sig nära Halmstad; men här uträttades ingenting, utan ett nytt möte beramades att hållas i Knäröd den 30 September. De Danske fullmäktige inställde sig ock, men de Svenske uteblefvo, hvaröfver Konung Christian blef så förtörnad, att han till Svenska ständerna genast lät utgå ett tryckt patent, innehållande hans besvärsposter mot Hertig Carl. Fästningarna i de Skånska provinserna och bland dem Christianopel *), iståndsattes med stor kostnad, men Lyckå slott nedbröts och Avasjär miste sina stadsprivilegier.

I slutet af år 1610 mulnade det åter i den politiska horizonten, och Danmark lagade sig till krig emot Sverge. Till en början lät Konung Christian hemligen i Sverge inpraktisera åtskilliga öppna bref och patenter till Svenske undersåterne **); och sedan i sjöstäderne arrestera alla der varande fremlingar, hvilkas pass och öfriga papper dem fråntogos och skickades till konungen ***). Det är naturligt, att när detta spordes, man äfven började rusta på andra sidan. I början af April 1611 förklarade Konung Christian Sverge krig, och redan den 29 i samma månad stod han i Christianopel med 14,000 man öfvadt krigsfolk, som, jemte det grofva artilleriet, den 1 Maj gick till Calmar, hvilken stad den 27 i samma månad af de Danske intogs. Bönderne i Bleking anbefalldes, att, efter Jens Sparres förordnande, begifva sig antingen till gränsen att försvara den samma mot Svenskarne, eller ock in i fästningarne †). Rotnaby borgare, hvilka börjat öfvergifva hus och hem, ålades stadna qvar, vid äfventyr att anses som menedare, och bråtar

*) Konungens bref den 4 Mars 1611.
**) Konungens bref den 24 Octob. 1610.
***) Konungens bref den 3 Mars 1611.
†) Konungens bref den 15 i s. m.

fälldes på gränsen emellan Bleking och Sverge, för att hindra Svenska böndernes inträngande i landet *).

Emedlertid hade på en riksdag Svenska Kronprinsen Gustaf Adolf förklarats vapenför, samt myndig, och krigsmanifest äfven utgått från Sverge. Konung Carl, som fått underrättelse om Calmars intagande, tågade genast ned till Småland, och Christian, som på någon tid aflägsnat sig från den eröfrade staden, skyndade åter dit, samt förstärkte garnisonen från de Skånska och Blekingska fästningarne. Men härigenom blottades dessa på folk, och Kommendanterne, synnerligen Jöns Björnsson i Christianopel, klagade högt öfver de klena försvarsanstalterna. Häraf begagnade sig Konung Carl och sände den 24 Juni sin son med en trupp till Danska gränsen, då en skans på Blekingska vägen uppkastades, för att afskära Calmar tillförsel. Hertigen tågade nu med 1500 man utsökt kavalleri in i Bleking; tyst och obemärkt af fienden marscherade han följande dagen till Christianopel, dit han ankom klockan 12 om natten emellan den 25 **) och 26, uppsprängde fästningsporten med en petard och intog staden, som var befästad med höga och fasta murar. De som ej stupade i striden sökte, vid Svenskarnes inträngande i staden, att rädda sig; många sprungo derföre öfver muren i vattnet, men många funno ock här sin graf. Prinsen hade väl befallt, att qvinnor och barn, samt andra icke vapenföre, skulle skonas, och utsatt lifsstraff för deras ofredande, men det var svårt att tillbakahålla det främmande kavalleriet från att misshandla de öfvervunna. De som frivilligt gåfvo sig och anropade Prinsens beskydd, blefvo skonade, ibland hvilka nämnas stadens prest och hans familj. Medan prinsen höll stilla på torget med den ena fanan, tilläts den an-

---

*) Konungens bref den 30 Juni 1611.

**) Gustaf Adolf var vid detta tillfälle i lifsfara: isen brast när han skulle rida öfver den tillfrusna strömmen; men han räddades af Petter Gustafsson Banér.

dre att sköfla, och Svenskarne fingo här rika byten, bestående i så väl kläder, hvilka tillhörde dervarande adeln, som ock 28 nya fanor och bland dem Danska Konungens egen liffana, guld, silfver, vin och öl, m m.; oberäknadt ett ansenligt förråd af krut, bly, luntor, musköter, munderingar och harnesk, dem Danskarne döljt, så väl i kyrkan som i staden. Med ett ord, Danska Kronan, som här inrättat ett tyghus för sin armé, gjorde i Christianopels öfvergång en högst betydlig förlust. Staden uppbrändes slutligen, ehuru Gustaf Adolf i början ej lärer varit dertill sinnad, utan, såsom det af en samtida författare påstås, efter råd af en Svensk adelsman, hvilken på detta sätt velat hämnas på Danskarne, för det de ej skonat hans hus nära Calmar.

Christianopels eröfring var den store Gustaf Adolfs första krigsbedrift, och det var här han första gången visade prof på det hjeltemod, som sedan utmärkte hela hans lefnadsbana. Christian tillskref väl besättningens försummelse Christianopels öfvergång *); men, om ock någon försummelse egt rum, så var det åtminstone icke fiendens feghet, som beredde Svenskarne segern, ty besättningen gjorde tappert motstånd och försvarade sig väl, tilldess Kommendanten, den ofvannämnde Jöns Björnsson och Danske adelsmannen Jöns Brockenhusen med en stor del af manskapet stupat. Visserligen är om Christianopels eröfring en annan berättelse, nemligen att Gustaf Adolf skall hafva uppsnappat ett bref, som Kommendanten låtit afgå till Öfversten Anders Bilde, med begäran att erhålla 500 mans förstärkning, för att hindra Svenskarnes framgång i Bleking: att prinsen i anledning deraf, uti största hast låtit kläda 500 Svenskar i Dansk uniform och sedan han förmått brefbäraren att anmäla dem såsom en Dansk hjelptrupp, med dessa intågat i staden öfver den ouppdragna vindbryggan, men

*) Konungens bref den 27 Juni 1611.

denna berättelse, hemtad af Franska källor, har ingen trovärdighet för sig och motsäges deraf att fästningsporten blifvit uppbruten. Såsom en hithörande anekdot må äfven nämnas, att ett rykte blifvit utspridt, att Sverge hade så stor brist på krigsfolk, att qvinnorna begagnades till ryttare, och att Gustaf Adolf, som blifvit underrättad om detta rykte, sedan staden blifvit eröfrad, framkallat presten, påmint honom derom och sagt honom: »gack derför hän och stick handen i broken på dem, så »kanst du förfare, om det är karle, eller qvinnor.» Historien berättar icke huruvida presten fullgjorde uppdraget, men Gustaf Adolf samtalade mycket med honom, sade sig finna det löjligt, att »Jutekungen», såsom han kallade Konung Christian, vågade föra krig mot hans far, och bad slutligen presten med de sina skynda sig utur staden, att något ondt icke måtte vederfaras dem. En del Danska historieskrifvare påstå, att Svenskarnes framfart i det eröfrade Christianopel var barbarisk, men det medgifves dock, att den ej var grufligare än Danskarnes i det nyss intagna Calmar *).

Samma dag som staden eröfrades, återvände Gustaf Adolf kl. 6 om morgonen till Calmar; och Konung Christian anbefallde bönderne i Östra och Medelstad härader att beväpna sig, och vid äfventyr af högsta lifsstraff, genast begifva sig till Lyckeby **). Begge monarkerne tvistade om herraväldet vid Calmar, men sedan Riksmarskalken Sehested den 17 Juli om aftonen anländt med resten af sin korps från Christianopel, måste Svenskarne lemna platsen. Den 14 September tågade Konung Christian med fyra fanor ryttare till Christianopel och började återuppbygga staden, samt förordnade Falk Lycke

*) Öfver Christianopels eröfring föreslogs i Witterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien 1787 en skådepenning, föreställande en ung flygande örn, med inskrift: »Si negat ætas, extollit indoles»; och i exerguen »Christianopoli MDCXI.»

**) Konungens bref den 27 Juni 1611.

till befälhafvare för den dit kommenderade nya besättningen; den 18 i samma månad belades vägen emellan Calmar och Christianopel, hvarigenom Svenska rytteriet, som ämnade sig i borgläger, hindrades och måste vända om. En i Dansk tjenst varande Fransysk Kapten, vid namn De Pyes, gjorde äfven ifrån fästningen ett ströftåg med 200 man, för att plundra i Södermöre, men blef af häradets invånare tillbakavisad med 60 mans förlust. Emedlertid vacklade invånarne i de trakter, hvilka voro föremål för kriget, och svuro trohet än åt Konung Christian, än åt Konung Carl; men den förre ledsnade snart åt denna ombytlighet, och befallde Jens Sparre, att med mord och brand tillfoga de Svenskar, hvilka bodde emellan Christianopel och Calmar, samt hade svurit begge Konungarne trohet, all möjlig skada *).

Den 10 Januari påföljande året reste Gustaf Adolf till arméen i Jönköping, hvarifrån han med en korps gick till de östra provinserna, för att företaga något i Skåne och Bleking. Skåne härjades då, men öfverbefälhafvaren i dessa begge provinser, Gerdt Rantzou, lät uppkasta redouter **) och samlade allt vapenfört manskap, hvarmed han bortjagade de Svenske.

I början erbjöd Sverge Danmark fred utan verkan, men slutligen blefvo begge makterna lika trötta af kriget, och man öfverenskom om ett möte emellan Svenske och Danske riksråd i Knäröd. Konung Christian gaf Tage Tott Andersson föreskrift, att krigsfolket icke vidare fick bränna inom Svenska gränsen, »på det de Svenske riksråden der måtte kunna bo» ***). Tott, jemte Anders Bilde, fingo befallning att förstkommande Martini dag inställa sig vid gränsen för att utbyta fångar †),

---

*) Konungens bref den 2 December 1611.
**) Dito den 7 April 1612.
***) Dito den 4 Oktob. 1612.
†) Dito den 2 Novemb. 1612.

och vissa kompanier, som ej uppfyllt sin skyldighet under kriget, blefvo aftackade, då fanan skulle »rifvas från »stången» *).

Ändtligen slöts freden den 19 Januari 1613, på ett för Sverge ingalunda förmånligt sätt, men med tacksägelser firades den i Danmark; fiendtligheterna inställdes och gränsposteringarne indrogos **). Detta hindrade likväl icke, att små misshälligheter midt under fredslugnet kunde uppstå, och redan 1617 uppkom en sådan, som hotade med osämja. Landshöfdingen i Christianopel Falk Lycke hade nemligen låtit gripa, afrätta och stegla en Svensk röfvare, men några Svenskar hade om natten nedtagit honom från steglen, och på närmaste Svenska kyrkogård låtit högtidligen begrafva honom, hvaröfver klagan fördes ifrån den Danska regeringen till den Svenska, med påstående att liket skulle till steglen återställas, och de skyldige tilltalas, för det de å fremmande område utöfvat brott. Gustaf Adolf medgaf väl påståendet om likets återställande, men han ville ej tillåta att Svenske undersåter dömdes vid Dansk domstol, och efter någon öfverläggning stadnade denna tvist tills vidare af; dock anfördes händelsen några år derefter bland Danska regeringens besvärspunkter mot de Svenske. Någon osämja emellan gränsboarne förmådde Konung Christian att 1619 utgifva en förordning, huru tvister emellan Svenskar och Danskar skulle förekommas, och, derest de uppstodo, behandlas; men nya misshälligheter föranledde samme Konung 1624 att förordna sin förtrogne, riksrådet Sinclaire, att vara öfvergeneral i de Skånska provinserna, uti hvilka, synnerligast i Bleking, Polackarne hade sina utskickade, som spridde falska rykten om Svenska regeringen och uppviglade angränsande härad i Småland; men alla dessa oenigheter hänskötos

*) Konungens bref den 14 Januari 1613.
**) Dito den 18 i s. m.

till afgörande vid ett möte i Knäröd och Ulfsbäck den 20 Maj sistnämnde år, och när Gustaf Adolf beslöt sig till deltagande i Tyska kriget, besökte han först Konung Christian, och begärde af honom ett fredligt bemötande mot Sverge, medan han sjelf var ur sitt rike. Det berättas att han då till Konung Christian sagt: »Broder! »fall mig ej i ryggen, så länge jag ej är i stånd att »försvara mig, utan vänta till dess jag kan vända dig »ansigtet, då vi skola slåss med hvarandra som käcke »riddersmän», hvartill Christian med handslag skall hafva svarat ja; och detta sitt löfte höll han ock troget.

Gustaf Adolf slutade sin ärofulla bana 1632, och Christina emottog Svenska statsrodret. Några år derefter började vänskapen kallna emellan de begge rikena. År 1640 hade Svenska Regeringen förbudit Calmarboarne att köpa sitt salt i Bleking, och Danmark hade utöfvat några våldsamheter mot Svenska handels-fartyg. Länsmännen i de län som angränsade Sverge anbefalldes att icke begifva sig från sina slott, noga bevaka dem, samt rekognoscera på Svenska gränsen *), och krig förklarades i början af år 1644, men detta varade dock icke länge och Blekingsboarne deltogo ganska litet deri. Fridlefstad socken hade till och med ingått en särskild öfverenskommelse med sina grannar, Wissefjerda-boarne i Småland, om ömsesidig fredlig behandling midt under krigsoroligheterna. En fredskongress utsattes redan till den 15 December sistnämnde år, att hållas i Brömsebro, hvilken likväl, i anseende till tron-förändringen i Sverge, uppsköts till den 8 Februari påföljande året, och under tiden voro alla tre de Skånska provinserna besatta med Svenska trupper. Vid denna kongress voro å Danska sidan närvarande Corfitz Ulfeld, Christian Thomsen Sehested, Christoffer Urne och Jörgen Seefeld, samt

---

*) Konungens bref den 18 Decemb. 1643.

å den Svenska den store Axel Oxenstjerna *), jemte Matias Soop, Ture Bjelke och Skytte, hvilken sednare, under kongressen dog i Söderåkra. De Danske fullmäktige, tillika med Franske ambassadören De la Tuillerie, samt tre Holländske gesandter uppehöllo sig sedan slutet af Januari i Christianopel och Svenskarne, jemte den fjerde Holländske gesandten Jacob de Wite, uti Söderåkra i Småland. Man tvistade länge dels om former, dels om verkliga fördelar. Icke förr än den 26 Mars ankom Konung Christians oinskränkta fullmakt för sina kommissarier till Christianopel, och först derefter gjordes fredsförslagen. Svenskarne fordrade borgen af de Danske för fredsvilkorens uppfyllande, och denna borgen skulle bestå i flera Danska provinser, bland andra Bleking, men häri ville Danskarne lika litet ingå, som uti de i öfrigt föreslagna vilkoren, och diskussionerna blefvo slutligen så häftiga, att Holländske gesandterne öfvergåfvo kongressen och reste till Söderåkra, men genom De la Tuilleries bemedling vände två af dem tillbaka till Christianopel den 26 Maj. Svenske kommissarierne förtröstade på de Holländske, och påstodo Skånes, Hallands och Blekings afträdande till Sverge, för att försäkra Svenska gränsorna, och om rättmätigheten af detta påståendet sökte de att öfvertyga Franska sändebudet medelst hänvisning till kartan. De la Tuillerie var outtröttlig för freds tillvägabringande och reste mångfaldiga gånger emellan Christianopel och Söderåkra, för att jemka emellan de tvistande, synnerligen i afseende på Svenskarnes pretention på Bleking. Drottning Christina ålade Rikskansleren att fästa synnerlig vigt på Christianopels erhållande, eller i motsatt fall, raserande; men slutligen frångingo Svenskarne sina fordringar på Bleking **) och

*) Det påstås, att Oxenstjerna vid denna fredshandel rådförde sig med den namnkunnige Lovis de Geer.

**) Clas Rålamb, som i egenskap af kavaljer följde de Svenske Kommissarierne, affärdades till Drottningen med underrättelse

sedan äfven Ständerna uti afgifvet betänkande styrkt till villkorens antagande, upprättades den 13 Augusti fredsfördraget, i kraft af hvars 25:te punkt Bleking med flera eröfrade provinser återställdes till Danska kronan, och samma dag beslutades i Christianopel en särskilt traktat emellan Danmark och Holland, i följd hvaraf detta sednare rike fick en betydlig nedsättning i tullen, hvilken sedan kom att gälla äfven för andra sjöfarande nationer. Ratifikationerna utvexlades i Markaryd den 13 September, och det var öfverenskommet att Svenska krigsmakten skulle vara ur Skåne och Bleking, in öfver Svenska gränsen, den 23 i samma månad.

Freden i Brömsebro, för hvilken man hade att tacka Torstenssons, Horns, Flemings och Wrangels segrar, var för Sverges drottning lika ärofull, som den var smärtande för den åldrige Christian. I Sverge funnos de som yttrade sitt missnöje deröfver, att Skåne och Bleking icke fått behållas; men i allmänhet var man der högst belåten, och en medalj slogs, föreställande å ena sidan drottningens bild emellan tvenne i en krans hopbundna palm- och lagerqvistar, samt omskrift: »Christina D. G. Sve. Got. Vanq. Regina & Princ. Hæ. M. D. F.»; och å den andra tvenne ur skyn framkommande händer, hållande den ena ett ymnighetshorn emellan lagerqvistar, samt den andra en fana och ett nedhängande svärd; allt bestråladt af Jehovah och med omskrift: »Et bello et pace anno 1645.» Denna fred är äfven förevigad med en annan medalj af medaljören Karlsten, visande å ena sidan drottningens bröstbild, med omkrift: »Regina Christina» och å den andra tvenne ymnighetshorn, som kasta sig omkring Merkurii staf, med omskrift: »Inter Christinam & Christianum», samt underskrift: »Bromsebroæ A. 1645.»

---

om ställningen, och freden slöts på tredje dagen efter det han återkommit med Drottningens svar.

Fred herrskade således nu emellan de begge nabolanden; men att den icke skulle blifva varaktig var nog att förutse. Redan länge hade Christians efterträdare på Danska tronen, Konung Fredrik den tredje, hyst önskan för krig med Sverge, då Holländske ambassadören van Beuningen ankom till Danmark och uppmuntrade honom att bryta freden. Konung Carl Gustaf, Christinas efterträdare i Sverge, härom underrättad genom sin minister i Köpenhamn Durell, satte sig i tysthet uti försvarsstånd, så att han icke var oberedd på anfall. Konung Fredrik å sin sida gjorde hvad som göras kunde. Sitt riksråd samlade han i Odense uti Februari månad 1657 för att öfverlägga i detta vigtiga ämne, men meningarne voro delade, fastän flertalet med Konungen röstade för krig. Axel Urup fick befallning hålla krigsråd, för att besluta om ej »rytteriet och dragonerne» borde skickas in i Sverge, innan Svenskarne hunnit ordna sig *), och krigsförklaringen utfärdades den 1 Juni, men innan denna utkom, hade de Danske i sundet redan bemäktigat sig tre Svenska saltskepp. Nu insändes proklamationer till Sverge, med uppmaning till invånarne att underkasta sig Danmark och lemna Danska arméen tillförsel **), Urup anbefalldes att gå löst på fienden, marschera till gränsen, samt göra Svenskarne allt möjligt afbräck och indrifva den högsta möjliga kontribution ***).

Konung Carl Gustaf hade väl uti instruktionen för Grefve Gustaf Otto Stenbock anbefallt honom, bland annat, att »söka med blindt alarm, så ock med några far»kostar, pirateri och anlopp till några orter uti Bleking, »göra fienderne allestädes alarm, till att förobligera dem

---

*) Konungens bref den 21 Maj 1657.

**) Dito den 8 Juni 1657.

***) Dito den 9 Juni, den 15 Juli, den 2, 4 och 15 Augusti samt den 1 och 9 Oktober s. å.

»att draga deras folk uppå många orter och skingra sig »snart;» men Bleking hade ingen särdeles känning af detta krig. Wissefjerdaboarne hade med sina Blekingska grannar strax efter oroligheternas utbrott haft ett möte. Kyrkoherden Magister Nicolaus Petri, jemte länsmannen, åldermän och sexmän i Wissefjerda, mötte Kyrkoherden Michael Hansson Collin med lika deputerade från Fridlefstad på Furs bro, och slutade der en öfverenskommelse om nabosämja, oaktadt det utbrustna kriget, så att ingen af dessa socknars invånare skulle falla in på hvars annans område och der göra skada.

Kriget varade icke heller länge. Carl Gustafs djerfva tåg öfver de tillfrusna Bälterne uppväckte sådan förvåning i Danmark, att man der röstade för fred på hvad vilkor som helst; och Carl Gustaf ville hellre tillvägabringa hederliga fredsvilkor, än våga en stormning på Köpenhamn. Redan den 21 Februari 1658 träffades en vapenhvila, Länsmännen i de Skånska provinserna anbefalldes att inställa alla fiendtligheter *), och freds-underhandlingarne började i Tostrup vid Köpenhamn samt fortsattes sedan på Wordingborgs slott. Å Danska sidan voro Rikshofmästaren Gersdorff och Riksrådet Christian Skeel kommissarier, samt å den Svenska Grefve Ulfeld och Sten Bjelke, biträdde af Stats-sekreteraren Petter Julius Coyet och Sekreteraren Edvard Ehrensteen, hvilken sednare om nätterna red till Konungen med underrättelse huru underhandlingarne fortskridit om dagarne. Det smärtade naturligtvis de Danske kommissarierne mycket att nödgas underhandla med Ulfeld, hvilken de ansågo såsom Dansk riksförrädare, och äfven i Sverge höll man detta val icke vara passande. Grefve Tott ansåg det icke vara Konungens allvar, att till underhandlare nyttja Ulfeld, som var sin Konungs och fäderneslands förrädare, och under kriget väl kunde gagnas som

*) Konungens bref s. d.

spion och kunskapsgifvare, men icke i så vigtiga värf som detta. Han afstyrkte att på sådant sätt »humiliera sin olycklige nabokonung», och ansåg, att hvad »denne »transfugen och den Franske ambassadören rådde till, »vore råd af utländningar, den ene alldeles icke att lita »på, såsom redan opålitlig, den andre dependerande af »sin monarks instruktioner»; men Carl Gustaf stod ej att öfvertala i denna del. Också bidrog Ulfeld betydligt till den för Sverge lyckliga utgång underhandlingarne fingo, ty han använde alla sina bemödanden att, med ett oförsonligt hat till Fredrik den tredje, söka störta denne från tronen. Genast i början af underhandlingarne tillbjödo Danskarne Skånes, Hallands och Blekings afträdande, men Ulfeld ville hafva än mera, och fältherren Wrangel rådde Konungen att »preferera Norges ac»qvisition för Skåne, Halland och Bleking; ty med det »förra tar man det sednare, men ej tvärtom.» Ehrenstéen beskrifver i ett bref underhandlingarne sålunda: »När man preliminariter trakterade i Perstorp *) för Kö»penhamn och Kongl. Maj:t i nåder rekommenderade mig »så ordren att menagera, att, om möjligt vore, vi måtte »både Bornholm och Trondhem erhålla, men i fall af stor »diffikultet, ville Kongl. Maj:t sig med ettdera benöja »låta. Nu refererade jag för legaterne, att Kongl. Maj:t »icke ville skrida till något fredsslut, med mindre begge »cederades, reserverandes för mig att kunna vid bordet »under konserten göra min påminnelse. Nu kallades En»gelske mediatorn Meadow, att han skulle göra goda of»ficier och förmå de Danske dertill, det han ock gjorde. »Emedlertid kommer Grefve Clas Tott, som vakt om kalla »natten hade, och kastade sig i en säng i trakterstugan »inom förlåten, och Fransyske mediatorn Terlon låg vid »spisen på golfvet. Då kom Meadow, som icke visste af »Grefve Tott, sade till Terlon, att de Danske ville ce-

*) Tostrup?

»dera begge, allenast begge mediatorerne ville dock hjel-»pa dem fäkta derföre: de skulle stiga opp från bordet »och låtas som allt skulle brytas; men om icke annars »vara kunde, så ville de de tvenne stycken på gården »cedera. Grefve Tott, hörande detta, kallade mig sakta »utur förlåten i sängen vid dörren, och begärde få tala »med Herr Sten Bjelke, hvilken han uppenbarade Mea-»dows relation, hvarefter han, så väl som efter min insi-»nuerade order, sig rättade, och mäkta hårdt stod på »begge, så att de Danske begynte lyfta på rumpen och »hota bortgång. Bjelke lät intet movera sig. Nu men-»te jag vara tid att insinuera den sekrete rekommende-»rade modifikationen om cession af ettdera. Men Herr »Bjelke ville intet anhöra mig, rättande sig efter Tottens »uppenbarelse, af hvilken jag alls ingen kunskap hade. »När de nu uppstodo på båda sidor, kan du, min son, »tänka hvad alteration mig åkom, som befarade genom »min konstling hela traktatens ruptur. In discessu tog »jag Bjelken i jackan, men han ville intet akta mig: jag »blef öfvermåttan bestört, och visste icke hvad råd att »taga; men när de Danske togo på sig resekapporna på »gården, cederade de ändtligen begge, och Ove Juel abor-»derade mig, sägande: *för ett Bornholm och Trundhem »släppa vi icke freden.* Vid detta var jag mäkta curieux »att fråga om cessionen af begge, och som jag förnam »honom vara skedd, hastade jag förut till Kongl. Maj:t »och refererade om saken.»

Freden slöts i Roeskild den 26 Februari 1658 på för Danmark ganska hårda vilkor. Bleking, jemte flera andra Danska provinser, afträddes till Svenska kronan, och det berättas att Gersdorff, då han undertecknade fredstraktaten, yttrade »qvam vellem nescire literas.» En annan af en utländning berättad anekdot, att Danskarne, strax efter freden, låtit på Kroneborgs slott igenmura de åt Svenska sidan belägna fönster, för att icke

hafva påminnelsen om sin förlust för ögonen, förtjenar ej afseende.

Redan två dagar före freden hade länsmännen i de ifrågavarande provinserna fått befallning att till Svenska kommissarier öfverlemna fästningar, land, jordeböcker, med annat som tillhörde dessa land, men bibehålla krigsmaterielen, säd m. m *), och så snart freden var slutad, löste Danske Konungen invånarne från deras ed till Danska kronan **), hvarefter ny befallning gafs om aflemnande till Svenske kommissarierne af alla de handlingar, hvilka provinserna rörde ***).

Sundska tullen, som af Severin Norby, ej utan skäl, kallades Danmarks guldgrufva, var på sitt sätt en orsak till förlusten af de Skånska provinserna, ty sjömakterna voro missbelåtna med den betydliga förhöjning deri, som under Christian den fjerdes tid uppkommit, och Carl Gustaf ville, genom egande af andra stranden, hindra vidare stegringar, samt äfven åstadkomma nedsättning.

Så väl det sätt, hvarpå kriget fördes, som fredsunderhandlingarne visa, att man ännu icke hade begrepp derom, att man äfven mot sin fiende kan uppföra sig på ett sätt, som förmår att ingifva aktning. Oqvädinsord och hårda uttryck voro ännu icke utmönstrade ur den politiska kurialstylen, lika litet som ur samtalsspråket. Historieskrifvarne från detta tidehvarf ansågo för sin skyldighet att tolka hvarje handling till heder hvar och en för sitt fädernesland och att nedsätta sin fiende, äfven om det skulle ske med dikter. Den tiden är längesedan förbi. Man låter nu den nakna sanningen tala, och dess vittnesbörd är, att Svenska härarne under detta tidehvarf mången gång visade brist på detta undseende, denna aktning, som bör råda emellan tvenne nabo-

---

*) Konungens bref den 24 Febr. 1658.

**) Dito den 26 i s. m.

***) Dito den 9 Mars s. å.

folk, äfven sedan krig är förklaradt; ty kriget bör föras med svärdet, ej med tungan eller pennan.

Kap. 7.

Från Roeskildska freden till Krigets utbrott 1675.

Freden var väl slutad, men den var icke att lita på, ty Carl Gustaf hade för mycket begagnat sin makt som segervinnare, och derjemte på ett ingalunda ädelt sätt handlat mot en fiende, som begärde fred. Hans envishet att till fredsunderhandlare begagna en riksförrädare hvarken kunde eller borde glömmas af en ädel och tapper nation. Man må derföre icke undra, att Danmark drog ut på tiden med fredsvilkorens fullkomliga verkställande och att detta land önskade sig tillfälle att återvinna åtminstone något af hvad det förlorat. Till att öfverenskomma i de punkter, om hvilka tvist kunde uppstå vid verkställigheten, hade väl Konung Carl Gustaf skickat tvenne fullmäktige, nemligen Sten Bjelke samt Petter Julius Coyet, och Konung Fredrik utnämnt Danske Riksråden Axel Urup och Petter Reetz i samma ändamål, men man syntes å ömse sidor böjd för tidsutdrägt och långsamhet. Konung Carl Gustaf hade, under hvarjehanda förevänduingar, icke återkallat sin armée från Seland och det syntes tydligen att hans eröfringsbegär icke var mättadt. Han sökte förevändningar att bryta freden och utan giltiga anledningar bröt han den, samt landsteg åter på Seland den 8 Augusti 1658. Förskräckelsen öfver detta oförmodade nya besök var stor i Köpenhamn, och Riksråden Mogens Höeg och

Christen Skeel afsändes genast till den hotande konungen, som dock ej lemnade dem något hugnande svar, utan gjorde Danskarne flera förebråelser för deras tidsutdrägt vid verkställigheten af Roeskildska fredsvilkoren. Carl Gustafs plan var att med storm intaga Köpenhamn, men Fredrik beslöt att till det yttersta försvara sin residensstad och hellre begrafvas under dess murar, än lemna den i fiendens hand.

Genom fredsbrottet hade Svenske Konungen uppretat nästan alla nationer emot sig: i samma mån som de ogillade hans uppförande, uppkom ett deltagande för Danmark, som ansågs oskyldigt anfallet, då det, i följd af Roeskildska freden från sig lemnat de afträdda landen. Österrike och Brandenburg yrkade att Carl Gustaf borde anses genom sitt fredsbrott hafva förverkat Roeskildska fredens frukter, men andra makter hade andra åsigter, samt ansågo vådligt tillåta det Danmark egde Sundets begge stränder, och det var denna åsigt som för Sverge bevarade Skåne och Bleking. I försvaret af Köpenhamn visade Danskarne hvad fosterlandskärleken kan åstadkomma; det är rörande att läsa berättelsen om deras mödor, deras uppoffringar och trohet. Carl Gustaf litade på sin lycka, men denna öfvergaf honom för en tid. Han fällde dock icke modet, utan umgicks, äfven i motgångarnes stunder, med sina djerfva eröfrings- och delnings-planer. Flera af hans egne segervande hjeltar hade af pligt och samvete afrått honom från det nya anfallet, men hans beslut kunde icke rubbas, och många nya offer föllo för hans outsläckliga törst efter ära och makt.

Danska regeringen hade sina medhållare i de Skånska provinserna, synnerligen i Malmö, hvars borgerskap konung Fredrik tackade för sin trohet och uppmuntrade, under löfte om hjelp, att hålla sig *). Trupper skicka-

*) Konungens Bref den 28 November 1658.

des till Skåne och Bleking och Borgmästarn i Christianopel Söffren Poffuelsön, samt Rådmannen derstädes Bartolomeus Halder tillskrefvos att understödja General-adjutanten, Kaptenen för ett kompani dragoner Michel Skow uti sina företag i dessa provinser, och enahanda uppdrag fingo andra tjenstemän i Bleking *). Men under allt detta hade Carl Gustaf lemnat arméen och kommit till Göteborg, der han hastigt afled den 12 Februari 1660.

Konungens död stämde sinnena till fred, och då den Svenska regeringen förvissat sig att Holländarne ej ämnade understödja Konung Fredriks fordran, att återfå de genom freden i Brömsebro och Roeskild afstådda provinser, utan i stället hotade Danmark, i händelse af infall i dem, närmade sig de tvistande hvarandra, hvartill å Svenska sidan bidrog att Ständerna uti ett under den 28 Februari sistnämnde år afgifvet »Sentiment om fredskonditionerna», förklarat sig nöjda om Sverge fick behålla Bohus län, Skåne, Halland och Bleking; men, säga de vidare: »skulle Danmark så tergiversera att det till in»gen fred vill länka sig, så dikterar necessiteten, att man »sitter Danmark på halsen, så fast man kan». Freden slöts i Köpenhamn den 27 Maj 1660 **). Blekings, med flere provinsers afstående till Svenska Kronan bekräftades af Danmark, och Sverge lofvade att hålla de afträdda provinsernas invånare vid deras lagar och privilegier. Provinsernas arkiver skulle till Svenska kronan öfverlemnas, och Kommissarier för verkställigheten å ömse sidor utnämnas. Bornholm skulle till Danmark återlemnas, mot ersättning af Danska gods i Skåne och Bleking, hvilka gods Konung Fredrik köpt af egar-

*) Konungens Bref den 19 Augusti 1659.

**) Friherre Shering Rosenhane var Svensk plenipotentiaire, samt Algernon Sidney Engelsk, och Terlon Fransysk mediator.

ne *). Corfitz Ulfeld erhöll Sölvesborgs grefskap med undantag af Bodekull och Asarum, hvilka Kronan förbehöll

---

*) Den del af Bornholms vederlag, som var belägen i Bleking, bestod af följande hemman:

Medelstad Härad:

Listerby socken N:o 63,	Listerby	1/3.	
Runneby socken 129,	Hjelmseryd	2/3.	
130,	Wieryd	2/3.	
131,	ibid.	5/8.	
132,	Salterna	1/4.	
			2 13/24.

Listers Härad:

Mörrums socken N:o 70,	Mörrum	1.
71,	Mellanbäck	7/8.
72,	Hästaryd	3/4.
73,	Tongen	5/8.
74,	Mörrum	1/2.
75,	Galleryd	3/8.
76,	Mörrum	1/3.
77,	Galleryd, 1 gatehus	—
Gammalstorps socken N:o 18,	Örlycke	1.
19,	Eskemo	3/4.
20,	Kyllinge	2/3.
21,	Kulla	2/3.
22,	Augrum	5/8.
23,	ibid.	5/8.
24,	Torssabjörke	5/8.
25,	Kulla	5/8.
26,	Augrum	1/2.
27,	ibid.	1/2.
28,	Möllekulla	1/2.
29,	Bjeraryd	1/2.
30,	Kyllinge	1/2.
31,	Kulla	1/2.
32,	Kyllinge	3/8.
33,	ibid.	3/8.
34,	ibid.	3/8.
35,	Hegnad	3/8.
36,	Högtofta	1/6.
37,	Augrum } 2 gathus	—
38.	Kullahall } 2 gathus	—
Ysane socken N:o 33,	Ysane	1/2.

sig, det förra för hamnen och det sednare för skogen; men Ulfeld blef förrädare äfven mot sitt nya fädernes-

---

Mellby socken N:o	94,	Hörby	$1\frac{1}{2}$.	
	95,	Skönabeck	1.	
	96,	Hörby	$\frac{7}{8}$.	
	97,	ibid.	$\frac{3}{4}$.	
	98,	ibid.	$\frac{2}{3}$.	
	99,	ibid.	$\frac{5}{8}$.	
	100,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
	101,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
	102,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
	103,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
	104,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
	105,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
	106,	Istaby	$\frac{1}{2}$.	
	107,	Hörby	$\frac{1}{3}$.	
	108,	ibid.	$\frac{1}{4}$.	
				$24\frac{17}{24}$.

Östra Härad.

Jemjö socken N:o	63,	Binga	$\frac{3}{4}$.	
Ramdala socken N:o	115,	Hejetorp	$\frac{2}{3}$.	
	116,	Två utjordar	—	
Lösens socken N:o	57,	Stubbetorp	$\frac{1}{8}$.	
Augrums socken N:o	74,	Mölletorp	$\frac{3}{4}$.	
	75,	ibid.	$\frac{2}{3}$.	
	76,	ibid.	$\frac{1}{2}$.	
Rödeby socken N:o	58,	Gagnekulla	$\frac{1}{2}$.	
				$3\frac{23}{24}$.

Bräkne Härad.

Hoby socken N:o	130,	Björstorp	$\frac{1}{2}$.
	131,	Muggeboda	$\frac{1}{2}$.
	132,	Tararp	$\frac{1}{2}$.
	133,	ibid.	$\frac{3}{8}$.
	134,	Svenstorp	$\frac{1}{4}$.
Åryd socken N:o	36,	Törneryd	$\frac{5}{8}$.
Hellaryds socken N:o	46,	Wittekulla	$\frac{3}{4}$.
	47,	Hoka	$\frac{1}{2}$.
	48,	Kopprarp	$\frac{3}{8}$.
Asarums socken N:o	111,	Torstarp	1.
	112,	Gungevalla	$\frac{7}{8}$.
	113,	Dala	$\frac{3}{4}$.
	114,	Gungevalla	$\frac{3}{4}$.
	115,	Danstorp	$\frac{2}{3}$.

land, och man vill veta att han hemligen sökte skaffa de afstådda länderna åter under Danska Kronan, som dock misslyckades.

Axel Lilje förordnades att emottaga Bleking i konung Carl Gustafs namn, och Stenbock utsågs till Generalguvernör i de nya provinserna, samt emottog, jemte Ulfeld, trohetseden af adeln, och sedan ständernes utskott, uti sitt betänkande den 21 Maj 1658, lemnat till Kongl. Maj:ts godtfinnande att förordna om regeringen i de nya provinserna, började genast med anstalter till deras inkorporerande i Svenska kronan, hvarmed Stenbock, Stats-Sekreteraren Magnus Dureel och grefve Corfitz Ulfeld fingo bestyr; och Dureel ingaf följande året 1659 i detta afseende ett betänkande, eller så kalladt »concilium status». Presidenten i General-Kommers-Kollegiet, Friherre Christer Bonde, befullmäktigades äfven 1658 att i dessa provinser vidtaga anstalter till handelns upphjelpande, och 1660 hölls ett möte emellan Svenska och Danska Kommissarier, att reglera liqviden för sådana Danska gods i de tre provinserna, hvilka under kriget gått ifrån förra egarne och blifvit förlänta till Svenskar. Danmarks kommissarier voro Ivar Krabbe, Henrik Lindenow samt Nils Krabbe *), och bland de Svenska be-

---

Asarums socken N:o	116, Tokaryd	$^5/_8$.	
	117, Dufveryd	$^1/_6$.	
Mörrums socken N:o	3, Wekerum	$^3/_4$.	
	4, ibid.	$^5/_8$.	
	5, ibid.	$^5/_8$.	
	6, ibid.	$^5/_8$.	
			$11^5/_6$.
		Tillsammans	$43^1/_{24}$.

hemman, hvilka voro såsom strögods underlagde Hofby gård i Skåne och ifrån Kronan förpantade till Riksrådet Ebbe Ulfeld, som för dem uppbar räntorna. Äfven denne Ulfeld hade öfvergifvit sitt fädernesland Danmark och tjente i Sverige, der han dock äfven misstänktes för förräderi.

*) Konung Fredriks bref den 4 Juni 1660.

fann sig Dureel, hvars verksamhet vid detta tillfälle mycket anlitades, Han afgaf samma år äfven ett utlåtande huru de nya undersåternes, särdeles adelns, privilegier skulle jemkas efter Svenska grundlagarne, samt var följande året äfven ledamot i den Kommission, som afgjorde Bornholms vederlag.

En General-kommission förordnades år 1662 i de tre provinserna, bestående af Gustaf Bonde, Shering Rosenhane, Gustaf Otto Stenbock och Göran Sperling, hvilka herrar till Malmö sammankallade Ständerna och här undertecknades den 18 September samma år det beslut, som allmänt är kändt under namn af Malmö recess, samt hufvudsakligen innehåller, att invånarne skulle visa Svenske konungen trohet och lydnad: att de sknlle tagas under konungens beskydd och bibehållas vid sina privilegier: att de till Svenska Kronan skulle lemna utskylder: att de nya provinserna skulle inkorporeras i Svenska riket och deltaga i riksmötena: att Kyrkoordningen skulle iakttagas: att invånarne skulle dömmas efter Danska lagen, intilldess den Svenska hann blifva känd och att provinserna skulle lyda under Götha hofrätt, intill dess en egen hofrätt der kunde inrättas: att politie-ordningar skulle upprätthållas: att adeln konfirmerades i sina privilegier, hvilka dock skulle öfverses och jemföras med de Svenska: att presterskapets privilegier på samma sätt bekräftades: att handel, manufakturer och handtverk skulle beskyddas: att Svenskt mått, mål och mynt skulle införas: att stora och lilla sjötullen, samt accisen skulle erläggas och kopskatten, eller mantalspenningarne blifva likasom i Sverge, dock att adel och prester frikallades från afgifter: att adeln i Bleking af hvar frälsegård ger fyra och en half daler, presterskapet 15 daler af hvart kall och 5 daler af hvar stom, samt borgerskapet en viss summa för hvarje stad m. m.

Under den 7 Juni 1664, utfärdade Kongl. Maj:t förklaring om ridderskapets och adelns i de nya provin-

serna »admission och inkorporerande uti Svenska riddar-»huset», och vid riksdagen samma år åtog sig adeln i dessa provinser lika krigshjelp, som den öfriga adeln. Vid 1668 års riksdag ingåfvo de inkorporerade landskapens städer genom sina fullmäktige, flera postulater rörande handeln, hvaröfver Kongl. Maj:t under den 27 Augusti samma år resolverade; under samma dag lofvade Kongl. Maj:t i en annan resolution att låta vårda sig om de kyrkor i Bleking, hvilka tillhörde Kongl. Maj:t, samt då behöfde reparation, och vid ett möte som i December 1669 af General-kommissionen hölls i Malmö med provinsernas ständer, öfverenskoms rörande kyrkoordning, lagskipning, indelning, jordrefning och tull-afgift m. m. Propositionerna, som voro af den 3 i nämnde månad, besvarades den 10 genom betänkanden, som underskrefvos bland andra, af Trugotus Nicolai Berillus från Christianopel, hvilken var kyrkoherde derstädes.

Blekings beskaffenhet vid den tid då provinsen öfvergick till Svenska Kronan, inhemtas bäst af Riksrådet Friherre Christer Bondes berättelse till Svenska regeringen den 19 Augusti 1658, af hvilken ett utdrag här må finna rum:

»Så snart Christianstads län vid pass 2½ mil ifrån »staden släpper, och Blekings möter, kan man strax »skönja den stora olikhet, som på de landen är. Bleking »är ett stenigt och bergigt land, temligen magert, helst »på somliga orter, och öfver allt fullt med skog, hvar-»ibland ock mycken ekskog finnes, men den beqvämaste »till skeppstimmrage är något ifrån sjökanten belägen, »inemot Svenska gränsen. För dess ringhets skull af »säd, hafva Konungarne i Danmark efterlåtet dem half »tull- och accis-frihet på fremmande öl, hvilket ock, ifrån »Rostock och andre Tyska städer, dit i stor myckenhet »är fördt vordet, och såsom landtmannens näring en stor »del består uti vedsäljande, den han till hamnarne, hvar-»utaf landet öfverflödar, nederförer, så hafver han alltid

»varit van densamma till de fremmande dersammastädes »försälja, eller ock byta sig af dem öl till igen, hvilket »sjelfsvåld, som det till intet är nyttigt, utan förorsakar »af sig oskickligt väsende och mord, hvartill de bönder »mycket äro oförvägne, alltså är det af oss vordet af- »skaffadt, dock hafver man ännu icke kunnat förvägra »bönderne uti några särdeles hamnar att sälja der sin »ved, efter de den näringen förutan, icke bestå kun- »na, intill ett visst af Eder Kongl. Maj:t om städerna »blifver beslutadt, då man de öfriga hamnar alldeles se- »dan cassera måste. Hästar och boskap falla ock här i »landet mycket små, hvarföre de i utförsel i Danska ti- »derne ej så mycket, som de i Skåne gifvit hafva; dock »förmodar man, att det efter samma förslag skall kunna »passera, som Eders Kongl. Maj:t ifrån Malmö, jag un- »derdånigst tillsände, hvarefter tullen nu är inrättad, efter »Eders Kongl. Maj:t det nådigst igenom sitt bref af Wis- »mar den 22 Juli approberat hafver, dock spannemålen »och annat undantaget, som Eders Kongl. Maj:t nådigst »behagat att excipera».

»En half mil inom Blekingska gränsen ligger den »fläcken Sölfvitsborg, som Eders Kongl. Maj:t till Grefve »Uhlfelt nådigst donerat hafver; den samma är af ringa »värde, och hafva Köpmännen, som någon handel drifva, »af Konungen i Danmark varit anbefallde till att flytta »till Christianstad. Hamnen är en lång vik, vid pass en »half mil in, och tämmeligen god, der kunna skutor af »måttlig storlek ligga in vid bron; men såsom Bleking »öfverflödar af goda och mycket bättre hamnar än den- »na, och staden för omkringliggande städers skull, mer »är skadlig än nyttig, hafver man efter Eders Kongl. »Maj:ts order, förtagit seglationen, dock kan der blifva »en liten fläck för de resandes commoditet, efter han i »storvägen belägen är».

»Vid Bodkull hafver jag ock efter Eders Kongl. »Maj:ts nådigste befallning varit, alla dess lägenheter med

»flit efterfrågat och besett, finner ock densamma först »för commoditetens skull af handeln och commercien en »ort mycket beqväm att lägga en stad, och nu förnäm»ligast sedan desse landen äro komne till Sverge, så ock »en öfverhet och samma regering undergifne. Samma »hamn hafver i de Danskes tid varit mycket beseglad, »hvilka hafva hållit der en tullnär; några få personer bo »der, som en fogde, en hålländare och några flera, som »hafva drifvit stort landköp, det de ock ännu göra, så »utur Sverge som Bleking, hvilket nu icke förekommas »kan, förr än en fullkomlig ordres af Eders Kongl. Maj:t »inkommer, huru dermed blifva skall. Det är icke un»derligt att denna orten af de Danske är så ringa skat»tad vorden, emedan de hade Köpenhamn så när, hvil»ken stad de förnämligast ärnade excolera. Sedan hade »de ock Christianstad och Christianopel, tvenne goda »fästningar vid denna sida, och denna ort var för situa»tionens skull besvärlig och nästan omöjlig som sig bor»de, att fortificera. Men det förnämsta synes hafva varit »att, såsom Bleking är ett smalt land, och har intet mer »än 2½ mil till gamla Svenska gränsen, derhos magert »och ringa af handel, alltså var litet, som importera kun»de att draga till den orten, helst när Svenska varorna »med en stor gränstull voro belastade, hvarföre ock den»na hamn intet vid dessa occasioner var värdt att på»kosta. Men nu är annat skäl, efter som han vid så»lunda fatta saker som de nu äro, icke allenast hafver »den commoditet, att när alla hamnarne ifrån Calmar och »till Christinanopel förbjudas, henne allena undantagen, »den vid Christianstad eller Åhus är ock så slätt att »man med ingen farkost, som går djupare än 12 fot, »kan inkomma eller för ankar ligga, och derföre för»nämsta seglationen, som på denna sida sker, hit utan »tvifvel sig sjelf deriverandes varder, utan ock den diffi»cultet, som Svenska handeln tillförne hade, är nu af »vägen röjd, gränstullen afskaffad och allmogens fart öf-

»ver gränsen, som tillförene blef förbuden, kan nu på
»åtskilliga sätt beneficeras och dit lockas igenom goda
»vägars rödjande, elfvens rensande, att man på några
»mil uppföre skall förmodligen kunna flotta utföre alle-
»handa träverke. Så är en stor nytta och kultur för
»den delen af Småland, som derintill gränsar, derigenom
»att finna, hvilken icke allenast öfverflödar med skönt
»ekeverke, som 3 och 4 mil derifrån i stor myckenhet
»växer, hvilket till skepps-timmrage kunde brukas, och
»härtill hafver varit alldeles onyttigt, utan der äro i sjö-
»arne i Småland, och helst vid det district, som dertill
»gränsar, skön sjömalm, hvarutaf Borgmästaren Arnold de
»Rees allaredan, så med masugnar, som hamrar och
»styckgjuterier hafver gjort sköna profver, och brukar de
»verken ännu med stor fördel. Bönder hafver han ock
»lärt att bränna kol, hvilket är en stor avantage för en
»bergsman, att han får köpa kol och behöfver dem icke
»sjelf bränna låta, komma nu gode kapitalister till Bo-
»kull, så är intet tvifvel att ju så många skola finnas,
»som efter hans exempel skola söka sådana verk att upp-
»taga och bruka, hvarigenom penningar kunna dragas i
»landet och de stora skogarne på de orter till någon
»nytta användas, som nu beklagligen förruttna, hvarken
»Eders Kongl, Maj:t eller någon man till fördel. Fyra
»mil ifrån Bokull är ock en stor sjö i Småland belägen,
»Åsnen benämnd, som på den ena sidan sträcker sig 3
»och på den andra 5 mil i landet, och gränsar till 4
»härader: Albo, Sunnerbo, Konge härad och Kinnevalds
»härad, hvilkas inbyggare alla sina varor sjöledes, på of-
»vantalte 4 mil när, Bokull bringa kunna, och dem se-
»dan dit förskaffa. Så äro ock der i nejden åtskilliga
»bondehemman belägna, hvilka borgerskapet kunna till
»mulbete och annan commoditet förunnas. Gamle Herr
»Tage Totts barn ega några af dem, dock är intet tvif-
»vel att de till Eders Kongl. Maj:t handlas kunna, så
»framt det Eders Kongl. Maj:t så behagar. Desse och

»månge sådane flere orsaker göra att allaredan en del »köpmän af Lybeck, Köpenhamn och andre orter, flitigt »efterfråga om den skall blifva en stad, och hvad vil-»kor och privilegier han bekommer, då de ärna sig der »att nedersätta.»

»Det andra, som gör denna ort recommendabel att »göra en stad, så är den öfvermåttan sköna och nästan »incomparabla hamn, som der belägen är. Och emedan »jag gerna ville mina oförgripliga underdånigste tankar »om henne för Eders Kongl. Maj:t upptäcka och hafver »ingen ritning derutaf, hvarefter jag Eders Kongl. Maj:t »allt uttryckeligen undervisa kan, så hafver jag i hastig-»het fattat en efter ögnamärket allenast och väl icke så »nätt uppgjord, som hon borde vara att presentera E-»ders Kongl. Maj:t, men likväl så, att när Eders Kongl. »Maj:t jemför henne med den rätta, som Eders Kongl. »Maj:t hos sig hafver, så skola mina underdånigste tan-»kar väl derutaf kunna fattas, helst emedan Eders Kongl. »Maj:t densamma sjelf med ögonen besett hafver.»

»Enär denna ort rätt considereras, så äro ock der »tvenne hamnar, den ena vid *litt. A* och den andra *litt.* »*B;* den som är *litt. A* synes öfvermåttan beqvämlig icke »allenast till en hamn för Eders Kongl. Maj:ts Skepps-»flotta, helt säker och djup, och så till god grund som »commoditet att hugga ringar i bergen, och göra skep-»pen der fasta vid, utan ock att bygga skepp uti och »helst på den platsen af Boön *litt. C,* hvarest en temme-»lig slätt är, rum att lägga verket och skeppen att byg-»ga, så ock för dem att aflöpa. *D* är en klippa, der »en stenkista kan påbyggas, att fästa skeppen uti, och »är der innanföre, vid närmaste landsidan 18 fot vatten »vid ordinarie hög sjö. *E* är en liten grund vik, der »master och annat verke, som i vattnet ligga bör, sä-»kert blifva kan och utan någon incommoditet. *F* är »en mycket väl belägen ort att göra en bråbänk till att »kölhala skeppen, djup och ren. *G* är en vik med ref

»och stenar, så kringlagd att ingen på den sidan inkom-
»ma kan, utan med små båtar, och man måste ändå
»vara helt väl bekant. Största delen och nästan allt-
»sammans af det öfriga af denna Boön är klippa, dock
»kan den med tiden fyllas och jemkas, så att man kan
»der rum nog hafva till hus för det folket som till hol-
»men ligger, att de intet behöfva komma i sta-
»den och hafva lägenhet sitt arbete att försumma, så-
»som Coopvardieskepp och andre icke behöfva att komma i
»den hamn *litt. A*, der Eders Kongl. Maj:ts skepp och
»farkoster ligga, hvarföre de ock dess säkrare äro för eld
»och all annan åverkan, som derpå igenom andras om-
»gänge mer än deras, som dermed hafva att göra, för-
»orsakas kan. Den andra hamnen *litt. B* är för alla
»trafiquerande mycket beqväm, och ehuruväl att der en
»temmelig sjögång är, när vädret rätt utur sjön med en
»sydost stormar, likväl äro der icke allenast goda öar
»och skär, som hamnen beskydda, som ibland andra är
»den *litt. H*, utan der kunde väl huggas jernringar i ber-
»get på ön Frisholmen, hvarest stora skepp intill berget
»läggas kunna. Eljest är inne uti hamnen temmeligen god
»botten, ehuru han är något blöt, och kan göras en
»bro utmed stranden vid *litt. L*, der skepp af 15 och
»16 fot kunna lägga intill. Såsom allt omkring äro
»höga och trånga klippor, så finner jag ingen beqvämli-
»gare ort att lägga staden, än på den platsen *litt. I*,
»hvarföre ån, som derutmed löper, *litt. K*, Minå benämnd,
»kommer mycket väl till pass, icke allenast för friskt
»vattens skull, som nästan midt igenom staden löpa kan,
»utan der kunna ock båtar och temmeligen stora farkoster
»med fisk, ved och sådant läggas allt uppföre, invånarne
»till största commoditet. Utur begge dessa hamnarne
»kan man utan något besvär, eller fruktan för något
»skär eller klippa, alltid utlöpa med alla de väder, hvar-
»med man kan gå sin kosa, och strax skeppet är utom
»klippan *litt. H*, är rena stora sjön och i det fallet bät-

»tre än Marstrand, som har Pater-noster-skären utanför »sig; så ligger ock två mil utanför hamnen ön Hanö, »hvilken är hög, och när den seglande får henne i sig»te, vet han strax utan någon irring att råka in uti »hamnen, så att jag måste bekänna, att mig synes ingen »beqvämligare hamn kunna önskas, så för skeppsbyggeri »och liggande örlogsskepp, som för commercien och se»glationen, så vida hamnen och platsen att bygga uppå »utmed elfven angår. Men emot alla dessa stora com»moditeter, så är en stor och nästan insuperabel incom»moditet af situationens obeqvämlighet till att göra allt »detta fast och fortificera det som en fast ort vara bor»de. Ehuru fortificationen icke är mitt verk, och jag »måste bekänna mig den icke så förstå, att jag sjelf mig »deruti contentera kan, mycket mindre en annan, likväl »skall jag Eders Kongl. Maj:t mina tankar härutöfver un»derdånigst upptäcka, huruvida mig synes man med den »orten skall kunna komma till rätta, så vida det sig nu »göra låter, efter jag är allena utan ingeniör, eller an»dra som sådant verk förstå. Sjelfva inloppet utur sjön »inuti hamnen att försvara, dertill är god lägenhet, ef»ter man icke allenast kan lägga verk på Boön, *litt. M*, »och tvärt öfver på Ortholmen, *litt. N*, utan der ligger »ock, förutan Frisholmen, tre andra skär, *litt. O*, hvilka »äro så låga att man der af vattenpass skjuta kan, det »således mera än nog lägenhet är inloppet att defendera; »det är icke heller bredare emellan ofvantalte öar och »klippor, än att man väl kunde lägga der bommar öf»ver, så framt det skulle behof göras. Uppå vestra si»dan om hamnen äro de stora bergen belägna, *litt. P*, »hvilka jag hafver rodt omkring, och finner dem så ojem»na och råughe *), att de nästan äro inaccessible allt in»till viken *litt. Q*, hvarest Stjernö gårds äng och gärde »emottager, hvilket löper allt fram uti den stora sanke »ängen *litt. R*. Men ehuru bergen synas vara för sam-

*) Vild, rå, skroflig; ett föråldradt ord.

»ma längds skull något sluttare på den sidan, så äro de
»likväl strax öster för gärdsgårdarne ojemna, så att man
»med en häst öfverst på bergen intet väl komma kan,
»att hamnen kan beses utan vid ett sveg, *litt. S*, hvar-
»est åter bergen emottaga och continuera framgent till
»ett sveg *litt. T*, der de åter begynna och continuera
»sedan rundt omkring ängen, *litt. R*, på norra och nord-
»vest-sidan, dock äro de bergen emellan *S* och *T* högre
»än de öfrige. Den fjorden och inloppet till gårdarne
»är eljest full med skär och stenar och farligt att in-
»komma intill udden *litt P*, löper ock rundt omkring
»stora hafvet, hvilket sedan gör en lång vik invid ofvan-
»talte gårdar, och när de släppa, möta dem sanka än-
»gen *R*, hvilket går inemot sveget *T*, så att jag af allt
»detta dömmer, att hela den sidan ifrån yttersta udden
»*P*, intill sveget *T* är af naturen så med omkringflytande
»vatten som precipicer och ojemnhet fast, och alltså ham-
»nen och staden af sig sjelf på den sidan säker.»

»Skulle ock några avenuer finnas enär skogen blif-
»ver borthuggen, så voro de lätta att förekomma. Om
»man eljest befunne nödigt, så kunde uppå berget midt
»för hamnen *A* läggas ett verk eller torn, hvarutur ham-
»nen på den ena, och alla bergen, viken och ängen på
»den andra sidan beses kunna. Ehuru det nu är att
»komma med den sidan till rätta, så synes den andra
»mycket värre, emedan på östra sidan om slätten åtskil-
»liga stora berg möta, så att om än några med verken
»intogos, så möta strax andre värre utanföre; men plat-
»sen till staden är hel beqvämlig, god hög sandgrund
»mest på alla orter, beqväm till källare och byggning.
»Samma väg och slätt continuerar ock norr ut, långt
»upp inemot Augrums *) kyrka, men på begge sidor
»ligga höga berg. Denna plan, så väl som tillståndet på
»östra sidan kan jag icke rätt pertinent beskrifva, eme-

*) Asarums.

»dan den är full med ekeskog, att man ej kan väl se
»omkring sig, men der kommer utur sjön en vik in,
»*litt. V*, hvarest mig synes att verken på den sidan gå
»måste, och omkring intill sveget *litt. T*, eller ett af de
»bergen, hvilket beqvämast befinnas kan och begreppet
»af staden blifver stort till. Om nu möjligt blifver sta-
»den som sig bör att fortificera för ofvantalte hinders
»skull, och berg, som på begge sidor inuti verken se
»kunna, det kan jag ej fullkommeligen dömma; men om det
»icke är görligt, så vore att betänka, om icke nog vara
»skulle, att inloppet i hamnen försäkrades, bergen *P* gjor-
»des inaccessible, att hamnen och en flotta deruti för
»entrepriser och sådane tillfällen voro säkra; då ett ci-
»tadell uppå det höga berget emellan svegen *S* och *T*
»kunde läggas, hvilket staden, vägen och slätten derom-
»kring, så väl som alla nästomkring liggande berg kom-
»menderade, och staden allenast omkringdrages med en
»linie; ville man ock på en bergsudde *litt. X*, göra nå-
»got, så försäkrades derigenom icke allenast hamnen *litt.*
»*B*, utan ock avenuen till staden på andra sidan, att vid
»en sådan beskaffenhet ingen fiende uti staden subsi-
»stera kunde, om han der än inkomme. Sjelfva landet
»Bleking är eljest så råught med berg, skogar och farli-
»ga vägar uppfylldt, att en armé, för snapphanar, vä-
»garnes igenhuggande och andra hinder, näppeligen land-
»vägen dit gå kan. Af ett utaf dessa medel synes mig
»man måste sig vid denna lägenhet och ort betjena,
»emedan situationen förbjuder till att görat som önskas
»kunde, och sig med rätta borde. Vidare hafver jag nu
»vid denna lägenhet härom ej kunnat utleta, men om
»Eders Kongl. Maj:t behagade ännu att sända dit några
»goda ingeniörer, som låta först hugga bort skogen att
»de noga situation bese och sedan gifva Eders Kongl.
»Maj:t sina förslag på hvad sätt de förmena denna or-
»ten hjelpas kunna. Jag beder ock ödmjukeligen Eders
»Kongl. Maj:t desse mine enfaldige judicia härom med

»nåder upptaga täckes, och om något icke så rätt som »sig borde vore träffadt, så nådigst dermed excusera att »fortifikationen icke hafver någonsin varit mitt verk, el- »ler profession utan jag dömmer derom som mig synes »och raisonen efter mitt tycke kan medgifva.»

»Emellan Bokull och Runneby, så väl som emellan »Sölvitsborg och der, äro åtskillige goda hamnar, af hvil- »ka vi nu seglationen till Jernviken på blotta vedut- »skeppning allenast förundt hafve, på samma sätt och för »de orsakers skull, som tillförene äro vordne refere- »rade.»

»Fem mil ifrån Bokull är Rottneby, eller som det »gemenligen kallas Runneby, belägit; hafver sitt namn af »den sjön Rottnen, som i Småland ligger, hvadan den elf- »ven kommer som vid staden utlöper och kringflyter ho- »nom på tre sidor, vid den norra porten faller han med »temmelig vehementie utföre ett högt berg, hvarest några »qvarnar stå och flyter sedan omkring den vestra och »södra sidan af staden, hvarest han är navigabel, så att »der temmelige stora skutor uppflyta kunna. Den största »incommoditet är att sjön hafver något igenkastat åmun- »nen, det de likväl med pålverke och sådant hafva sökt »att förekomma. På östra sidan hafver en Capten, som »i den Danska fejden 1611 der innelåg, något litet for- »tificerat staden emellan elfven, men det är nu förfallet »och står icke heller denna ort att fortificera för de strax »hos beliggande bergs skull, hvilka värre äro än vid Bo- »kull. Staden är i sig sjelf liten i begreppet, men be- »står likväl efter deras sägen af 300 borgare, ibland »hvilka många äro förmögna och rika män. Deras han- »del hafver alltid varit utur Sverge förnämligast, hvarest »de allenast hafva 3 små mil. Och ehuru gränsetullen »till den ändan vardt förordnad till att hålla allmogen »ifrån de Danske städerne, så bekänna de likväl sjelfve »att sådant intet hafver hämmat handeln utur Sverge. »De hafva haft stora grep att draga allmogen till sig, ef-

»ter de icke allenast kunde sälja för bättre köp än bor-
»gerskapet i Svenska städerna, emedan tullen var så
»mycket ringare, och uppsigten alldeles ingen, utan de
»hafva alltid haft här för ett maner att traktera bonden
»med mat och drick, och spenderat mycket på honom;
»men deremot hafva de åter brukat bedräglig vigt och
»mål, hvarigenom de sin skada dubbelt hafva igentagit,
»hvilket den enfaldige bonden ej hafver kunnat förstå;
»deras handel hafver i fordna dagar mest bestått af feta
»varor, såsom talg, smör, fläsk, kött, hudar och sådant,
»så ock hästar och boskap, men de Danska hafva för
»någon tid sedan förbjudit kötts och ungboskaps utför-
»sel, menandes att densamma skulle förminska boskapen
»i landet, men sådant förbud hade hel contraire effect,
»efter såsom bonden icke mera sedan beflitade sig om
»att föda upp boskap, enär han icke kunde debitera den-
»samma, och således miste bonden sitt bästa näringsme-
»del, och städerna den vara, hvaruti deras handel be-
»stod; sedan blefvo ock hästarne förbudne att utföras,
»eller ock en så stor tull derpå lagd, att de ej kunde
»försäljas, emedan de här i landet falla mycket små för
»fodernödens skull, så att bonden, som i dessa orter haf-
»ver ringa sädesjord, icke visste huruledes han sig föda
»och penningar till sina utlagors betalande förskaffa kun-
»de. Sist hafva de för 9 eller 10 år sedan begynt att
»bränna pottaska, hvilket nu är deras förnämsta handte-
»ring; tjära och beck kommer ock uti temmelig qvantitet
»neder af Sverige, hvilken faller der mycket skön, hvar-
»före hon ock är en skön köpmansvara. Hamnen är ¼
»mil från staden belägen, hvart man ån utföre med far-
»koster om 5 fot upp- och nedföre komma kan,
»men efter som sanden sig något satt hafver, kan ingen
»skuta, som flyter öfver 4 fot, der uppkomma. Hamnen
»är i sig sjelf stor och säker på 5 eller 6 famnars djup
»och blifver beskyddad af en stor ö på två sidor, som

»Bjelkarne i Sverige en lång tid egt hafva, och äro vid »pass 18 gårdar. På tredje sidan ligga åtskilliga hol- »mar, som sjön och vädret afbryta. Men såsom ham- »nen är säker nog när man är derinne, så hafver han »deremot ett farligt in- och utlopp, eftersom icke alle- »nast vid utloppet inne uti hamnen äro många skär och »klippor, att man der hvarken in eller ut komma kan »utan dess bättre kunskap om leden och hel favorabel »vind. Man kunde icke utan skäl undra hvarföre de »gamle, som för några hundrade år sedan den staden »funderat hafva, icke hellre hafva lagt honom uti den »sköna hamnen vid Bokull, än der han nu ligger; men »så synes mig dertill näppeligen något annat skäl varit »hafver, än att detta ligger så mycket närmare Calmar, »hvilkens uppkomst de hafva förmodat härigenom förrin- »ga, det ock skedt är; för samma orsaks skull är ock »med deras vetskap ett öfvermåttan stort underslef i tul- »len på den orten vordet brukat, hvilket ock bättre än »någonstädes ske kan, efter hamnen ligger ¼ mil från »staden, derföre är lätt att föra med båtar ifrån skutor- »na till lands allt det gods, som dem sjelfva behagat »hafver; detta att förekomma, hafva vi förorordnat tull- »nären att bo nära vid hamnen och besökare, som der- »på grann akt hafva skola. Det synes vara högst nö- »digt, att Eders Kongl. Maj;ts nådigste resolution snart »kommer huru med Bokull och denna staden blifva skall, »emedan att folket lefver uti en ovisshet hvad de sig »företaga skole, och så länge kan hvarken den ene el- »ler andre orten excoleras. Ehuruväl att denna sta- »dens handel mer importerar än någon annan stad i »Skåne, och Eders Kongl. Maj:t en ansenlig tull af den- »na staden hade att förvänta, enär allt som sig bör »blefve inrättadt, likväl är min oförgripliga underdånig- »ste mening, att han låge bättre vid Bokull, så för com- moditeten af hamnen, som förnämligast för den skada »skull, som Calmar derigenom tager. Det är till betänka

»att i fall Bokull intet kunde fortificeras, så är ock Run-
»neby intet fast, och mindre än Bokull står att befä-
»stas; men härhos synes mig icke otjenligt, så för de
»byggningars skull, som i staden temmeligen vackre äro,
»som för landets commoditet och Eders Kongl. Maj:ts
»inkomsters skull igenom accisen och små tullar, att Run-
»neby behölle uppstads vilkor, dock icke längre att segla
»med sina varor än till Calmar på den ena och Bokull
»på den andra sidan; skulle seglationen dem längre för-
»unnas, då vore att befrukta det samma stad stapelstä-
»derna mycket skada skulle, efter allmogen dit så myc-
»ket att komma van är. Efter Ystad, Christianstad och
»Runneby hafva haft samma hinder uti handeln, som de
»andra Skånska städer, så hafver jag ock gifvit dem en
»sådan resolution, som de andre, dock derutinnan något
»förändrad, och eljest förbehållet Eders Kongl. Maj:t att
»disponera om deras seglationsfrihet, som tiderna och E-
»ders Kongl. Maj:ts behag falla kan. Här hafver jag ock
»en ordre utgifvit, att rätta det missbruket som med
»vigten föröfvas, helst uti pottaskan, hvilket kan väl till
»pass komma, ehuru Eders Kongl. Maj:t om stadens trans-
»port nådigst behagar att disponera. De hafva ock haft
»för landsens ofruktbarhets skull en förmån i tullen af
»utgående och i accisen af inkommande fremmande dryc-
»ker för alla Skånska städer, så att i hela Bleking bön-
»derna mestedelen hafva brukat Tyskt öl på deras sam-
»qväm och gästabud, som förr sagt är, dock synes mig
»sådant vara onödigt. Eders Kongl. Maj:t varder ock
»utan tvifvel tänkande på någon frihet för Bokull på nå-
»gra år af tullarne och helst lilla tullen, hvarigenom landt-
»mannen snart skall vara dit att vänja. Stadens intra-
»der hafva varit mycket ringa, så i denna, som de an-
»dra städer här i landsorterna; fjerdeparten af allt confis-
»queradt gods på stora tullen hafver varit dem förundt,
»hvilket nu upphäfdes, vägare-, mätare- och hamnpen-
»ningar med fjerdedelen af sakören, som i staden falla,

»hafva varit det bästa, det likväl allt litet hafver dragit; »förnämligast för den slätte inspectionens skull. Jord-»ägor äro till staden ringa, och snart sagt af intet »värde.»

»Midt emellan Runneby och Christianopel ligger en »gammal och nu ödelagd stad, Lyckeby henämnd, vid en »ström, som löper in uti en vik af stora sjön, men ham-»nen är af intet värde; der bo ännu en hop folk, hvilka »ega den åkern, som tillförne hafver hört under staden, »och bruka honom fri för alla utlagor. En god krog »och några få handtverkare äro der för den resande man »tjenlige, hvilka der ock allaredan äro, men ibland det »öfriga folket synes något reglemente vara af nöden.»

»Christianopels situation menar jag vara Eders Kongl. »Maj:t kunnig. Staden är belägen på en holme, eller »skär i sjön, mestadels kringfluten. Ehuruväl sjön är nå-»got grund på vestra sidan, så är det likväl icke en »föraktlig fästning, med en mur omkring befäst, hvilken »på några orter och helst åt landsidan är temmeligen stark, »men på andra orter igen hel tnnn, utan något bröst-»värn uppå, ej heller någon annan lägenhet för folket »att stå och försvara muren, än en ställning, som in-»nanföre är gjord af bräder, dock på få orter färdig. »Hamnen ligger på östra sidan om staden, är temmeligen »god och säker för allehanda väder, allenast sydost är »det värsta, hvilket kommer utur sjön rätt in uti ham-»nen.»

»Efter godt vatten är ock uti denna orten något »besvär, efter der allenast äro några brunnar i gårdarne »och näppeligen någon der icke vattnet är bragt*) och »osundt uti. Denna stadens handel är af ringa värde, »och bruka de mest sina skutor att löpa på frakt, icke »heller är der någon tillförsel af landet, utan borgarne »hafva vant bonden den ovanan att han reser kring på

*) Det är saltaktigt, blandadt med saltsjövatten.

»landet och handlar upp landmannens varor i hans egen »gård, så att ringa kommer till torgs. Konungarne i »Danmark hafva undt denna staden alla de friheter de »kunde tänka upp, så väl stora tulls frihet, som allt »annat; Länsmännen hafva ock haft sträng befallning att »tillhålla bonden att komma till torgs, men allt detta »hafver ringa kunnat uträtta, så att staden är hel fat-»tig, och föga folk förmögne, mer än en borgmästare, »som här i Danska tiderne varit både borgmästare, fogde »och tullnär; han hafver ock öfver 60 boudgårdar i pant »af Konungen i Danmark för räntepenningar. Orsaken »att denna ort så ringa är, synes förnämligen vara det »magra landet deromkring, och Runneby borgare hafva »varit befallde nu nyligen att flytta dit, hvartill de hafva »funnits mycket tröge, emedan der icke någon lägenhet »är till näring, som i det ringaste kan liknas vid Run-»neby.»

»Der hafva likväl några Runneby borgare byggt »sköna träbyggningar, hvilka äro öde och ärnas att fö-»ras dädan till Bokull, så framt Eders Kongl. Maj:t nå-»digst behagar att fundera der en stad. Jag hafver »haft betänkande vid under denna min resa, att för-»bjuda dem seglationen, helst efter jag icke expresse be-»fallning derom hafver af Eders Kongl. Maj:t, ehuruväl »Eders Kongl. Maj:t uti dess nådigste resolution till Com-»missarierne dem det befallt hafver, och derhos nådigst »specificerat huru långt och vida deras seglations-frihet »blifva skulle. Jag kan väl intet annat se än att det »för Calmare tillvexts skull ju är nyttigt att seglationen »denna ort förtages; men deremot möter mig den con-»sideration att det är allaredan fara värdt att denna sta-»den blifver öde sedan de måste betala tull, efter som »en god del borgare hafva dragit derifrån och skulle de »sedan mista seglationen, vordo utan tvifvel resten, som »något äro förmögne, dädan flytta, så att sedan icke »borgerskap nog vore att uppehålla inqvarteringen för

»garnisonen, hvaröfver de allaredan mycket klaga. Huru»vida detta kan hos Eders Kongl. Maj:t komma i be»tänkande kan jag icke veta, det vore nödigt att man »med forderligaste hade derutinnan Eders Kongl. Maj:ts »nådigste resolution.»

Redan ifrån det Bleking blef en Svensk provins hade Carl Gustaf varit betänkt på anläggande af en stad i Bodekull. Den 16 Mars 1658, hade han ditskickat den namnkunnige Dalberg att anställa undersökningar och affatta geometrisk plankarta öfver den tillämnade anläggningen med tillhörande befästning, och Konungen besåg äfven sjelf platsen, samt befann den beqväm. När Carl Gustaf slutat sin bana, afstadnade derföre icke hans förslag, uti hvars fullbordan man ännu mera styrktes af Christer Bondes betänkande. Det var, enligt hvad förut är nämnt, först ämnadt att låta Rotnaby borgare ditflytta, men nu tvekade man i fullföljande af denna idé. Dessa förfrågade sig 1660 genom sin borgmästare Arnold de Rees om den aflidne Konungens »dessein skulle effektu»eras och i verket ställas,» hvarpå under den 13 December samma år, erhölls det svar att Rotnaby skulle blifva vid sina förra privilegier, och att frågan om flyttning skulle »suspenderas till lägligare tid och Hans Maj:ts »myndige, dem Gud gifve lycklige år». På sin klagan öfver den handel, som i Bodekull föröfvades, erhöll Rotnaby borgerskap, äfven under samma dag, det besked, att borgerskapet i Bodekull skulle aflägga sin trohetsed, i fall sådant ej förut skett, och sedan beläggas med lilla tullen, accisen och annan tunga, så framt de ville idka borgerlig näring; och det af Rotnaby borgerskap befruktade intrång troddes derigenom upphöra. Följande året vände sig Rotnaby stad till General-guvernören, med anhållan att vid sina undfångna privilegier varda »maintenerade,» och General-guvernören aflät derom skrifvelse till Landshöfdingen, samt resolverade d. 3 Augusti samma år, så väl i detta afseende som ock att Borgmästa-

ren De Rees, såsom Bodekulls »rätte förordnade förman» skulle af de borgare, som nedsatt sig der, genast i Landshöfdingens, eller dess fullmäktigs närvaro, taga eden: att på samma sätt skulle förhållas med dem, som der framdeles ville sätta sig ned: att landthandel i trakten skulle förekommas: att Bodekulls invånare fingo bygga sig farkoster och Skeppsbyggeri-inspektoren Ebbe Simonsson tillse att dem i och för denna byggnad, ingen »molest» tillfogades.

Rotnaby stad hade emedlertid utverkat sig en Kongl. resolution att Bodekull skulle flyttas till de närgränsande städerna och all vidare handel der förbjudas; hvilket troligen var orsaken dertill att invånarnes år 1662 gjorda ansökan om stadsrättighet så länge hvilade oafgjord. Borgerskapets antal ökades likväl småningom och flere utländningar bosatte sig i orten. Slutligen utfärdade Kongl. regeringen den 15 September 1664 en resolution, deri invånarne tilläggas stadsrättighet med ut- och inrikes seglation, frihet från de flesta onera till påföljande riksdag, egen magistrat, rättighet att uppbära tolag, våg-, stämpel- samt pål-penningar, och lofvades i öfrigt speciella privilegier, byggnads-dessein, hjelp till kyrkobyggnad, namn och vapen m. m., hvaremot Rotnaby stad genom en resolution, som gafs dagen efter, nekades konfirmation på den förut gifna resolutionen om Bodekulls flyttning.

Den nya staden erhöll efter andra två år sitt nu varande namn och vapen, samt efter ytterligare två års väntan, sina privilegier, ord ifrån ord så lydande:

»Vi Carl med Guds nåde, Sveriges, Götes och Ven-
»des Konung och Arf-Förste, Storförste till Finland, Her-
»tig uti Skåne, Estland, Liffland, Karelen, Brehmen,
»Vehrden, Stettin, Pommern, Cassuben och Wenden,
»Förste till Rügen, Herre öfver Ingermanland och Wiss-
»mar, så ock Pfaltsgrefve vid Rhein i Bejern, till Gülich,
»Clewe och Bergen Hertigh. etc. Göre vitterligit, att så-

»som Vi till följe af våre Förfäders och Antecessorers Hög-
»loflige Sveriges Konungars berömlige exempel, alltid med
»flit derefter trakta, huruledes vårt Rike och kära Fä-
»dernesland uti de stycker som till dess uppkomst och
»förkofring lända måge, städse må tilltaga, och Vi ibland
»annat anse en reglerad och efter helsosamme Statuter och
»Ordningar, inrättad Commercie och Handel, för en af
»de närmaste vägar och medel, hvarigenom näringen till-
»taga, Landet förkofras, Riket styrkas, samt våre och
»Rikets inkomster förmeras kunne, således både Rikets i
»gemen, så väl som inbyggarnes particuliere nytta be-
»fremjas, fördenskull Vi ock i sådant afseende och i re-
»gard af Bodekulls beqvämlige situation till Handel och
»trafiq, nu nyligen hafve godt funnit, samme Ort med
»Stapelstads vilkor och rättighet nådigst att benificera;
»alltså hafve Vi ock i betraktande af sjelfva nödtorften,
»såsom ock högstbemälte våre Förfäders och Antecesso-
»rers Sveriges Konungars loflige sedvänjo, samt andre
»välbeställte Rikers och Staters exempel vid slike hän-
»delser godt funnit och belefvat att förunna och efter-
»låta, efter som Vi och i kraft af detta vårt öppne Bref,
»förunne och efterlåta bemälte vår Stapelstad till dess
»så mycket forderligare uppkomst och befordring, efter-
»följande vilkor, privilegier och rättigheter.»

I.

»Först, skall denne vår Stapelstad heta och kallat
»varda Carlshambn, och föra till vapen en fördelt Sköld,
»hvars underdel är Sjögrön, men öfre delen eller Feltet
»af guldfärga deruti, och likasom ur den andre delen upp-
»stiger ett halft svart Lejon, som med begge framfött-
»ren omfattar ett utur vattnet upplyft ankar af naturlig
»färg, alldeles såsom det uti ett vårt särdeles bref af d.
»28 Februari 1666 representerat och afmålat står, hvil-
»ket vapen denna vår Stad Carlshambn uti alla sina an-
»gelägenheter när så vedertarfvas, lika med andre Städer
»i vårt Rike, nyttja och bruka må.»

II.

»Skall vår Stad Carlshambn fullkomligen och imme-
»diate hållas och godkännas för vårt Rikes Ledamot och
»stånd, och på riksdagar och andra samqvämer och lands-
»församlingar förskrifvas och dess fullmäktige alltid un-
»nas och tillegnas att hafva deras session näst Helsing-
»borgs Stad, och då bredevid andra Rikets Ständer och
»Ledamöter böra uppå det som framställes, och så vidt
»det angår Städernas saker, deras votum derpå gifva,
»förhandla och besluta, uti allt, som till Rikets bästa
»kan och skall ordinerat varda.»

III.

»Såsom Vi uti förbemälte vårt bref af d. 28 Febr.
»1666, nådigst månde samma vår Stad Carlshambn till
»utrymme och byggningsplats förunna tvenne våre och
»Kronones hemman uti Blekinge, Bräkne Härad och Asa-
»rums socken, nemligen Knuth Olofsson i Bodekull kro-
»nohemman ett, så ock Olof Boson i Bodestorp krono-
»hemman ett, att everdeligen med alle dess appertinen-
»tier och Lägenheter uti ett och annat, utan någon af-
»gift må få njuta, bruka och behålla; alltså blifver Sta-
»den Carlshambn icke allenast vår Donation hermed Con-
»firmerat, utan ock, der dess tarfver, så fordra skulle,
»tillsagt något mera till utrymme, mulbete och bränne-
»ved, der något Staden beqvämligit och för oss icke
»omisteligt finnas kunde.»

IV.

»På det vår Stad Carlshambn desto förr må peuple-
»ras och dess invånare ju mer och mer tilltaga och för-
»ökas; så tillsäges härmed alla dess invånare, det de i
»samfellt Tio år ifrån detta Brefs dato en särdeles exemp-
»tion och frihet ifrån allehanda borgerlige Oneribus ock
»Pålagor skola hafva att njuta efter andra nybygde Stä-
»ders exempel, såsom äro Contributioner, extraordinarie
»Pålagor, Båtsmans-håll, Lille Tullen, Accisen samt Man-
»tals- och Bakugnspenningarne, store Sjötullen allena un-

»dantagen, den oss och Kronan blifver förbehållen. Här- »emot skola de fremmande och det handelsfolk som in- »gen Borgare-rätt i vår Stad Carlshambn hafve vunnit, af »deras gods och varor som ut- och införde varda, gifva »oss vår rättighet uti Lille Tull, Accis och andre dylika »imposter efter de deröfver gjorde ordinantier och för- »ordningar, deraf hälften oss, den andra hälften Staden »Carlshamn tillfalla skall, dock så att sådane intrader »icke till privatos usus, utan Stadens gemene gagn och »bästa använde varda.»

V.

»Vår del uti Sakören, såsom ock Confiscationerne, »så väl vid store Sjö- som Port-Tullarne vele Vi ock i »Nåder på en Tio års tid tillgörande, vår Stad Carls- »hambn förunna, dock att de så väl som de öfrige medel »till usus publicos allena användes och fördenskull så för »dem som andre slike inkomster alltid vid påfordran rik- »tig redo och räkning göras.»

VI.

»Eljest såsom det oss berättas, att Hamnen der- »sammastädes skall utaf instört sand något illa vara med- »faren, och en stark utpålning behöfva; ty vele Vi ock »nådigst draga den försorg till Stadens bästa, huruledes »till samme utpålning någon hjelp af Landet må präste- »ras, så vida gör- och möjeligit kan vara.»

VII.

»På det ock Staden måtte hafva någon större in- »komst årligen, deraf han kunde med byggning och el- »jest blifva förbättrad, så hafva Vi ock nådeligen undt »och efterlåtit, att dersammastädes en Stadskällare må »inrättas, och densamma för en viss qvantitet vin och »andre fremmande drycker, nemligen Tre Pipor Spanskt, »Fyra Åmer Renst, och Sex Oxehöfder Franskt vin med »Tull och Accis-friheten benådas; dock skole Stadens »Förmän deremot vara förpligtade att förskaffa der in i »Källaren det såsom godt är för ett lideligit köp, såsom

»ock alltid hafva derpå godt förråd, och tappat ut med
»rätt och oförfalskat mått, så framt de ville njuta samma frihet.

VIII.

»Vi tillstädje och unne också vår Stad Carlshamns
»invånare nådeligen, att de in- och utom Staden på de-
»ras grund allehanda vatten- och väderqvarnar till spanue-
»måls malande, item allehanda sågeqvarnar och andre så-
»dane bruk utan någon vår tillsökning eller Insagu må
»uppbygga och fritt förfärdiga; men der de något sådant
»på vår grund söka och till att förfärdiga någon tid
»kunne förehafva; så skall hos oss först derom behörig
»ansökning ske och vår Consens dertill afväntas.»

IX

»Såsom någon möda och omkostnad till Kyrko- och
»private husbyggningar användas måste, hvilket nu i be-
»gynnelsen Borgerskapet försvårt falla skulle, der de icke
»på något sätt lisades och understöddes; alltså hafver
»Kongl. Maj:t nådigst beviljat att de på Tio års tid (in-
»om hvilken de sådane nödtorftige Byggningar skola va-
»ra förpligtade att uppsätta och förfärdiga) Tullfrihet
»skola hafva att åtnjuta för alla de materialier som in
»eos usus anten till Lands eller Vattns införde blifva,
»dock så, att der under intet Lurendrägeri eller Under-
»slef föröfvas.»

X.

»Såsom förnuftige och helsosamme anslag och för-
»ordningar intet bestånd kunna hafva med mindre de
»förmedelst Lag och Rätt, samt en god Politie blifva un-
»derstödde ock till effect bragte; alltså ville Vi, att Sta-
»den Carlshambn också må till dess administration och
»styrelse hafva Svenske infödde män till Borgmästare och
»Råd, hvilke efter tillbörlig denomination och måste om-
»röstande af Stadens egne medel eller så framt icke än-
»nu i begynnelsen så många der till beqvämlige i Carls-
»hambn kunde finnas, imedlertid af andre fredälskande,

»skicklige, välförmögne, och i synnerhet dertill qualifice»rade personer, dock Stadens frie val oförkränkt tagas »kunne, hvarvid denne varsamhet ock bör observeras, »att näst det samme personer som Magistraten bekläda, »bör vara af ofvanskrifne qualiteter och dertill med af »ärlig börd och härkomst, skall eller må ock den ene den »andre icke vara nämber förvandt än till tredje led. Der »ock någon af Rådet öfvergåfvo sitt Borgerskap eller el»jest genom döden frånfölle, då må i hans stad en an»nan lika qualificerad person inom Borgerskapet antagen »varda; men så ofta sådant sig med Borgmästaren till»drager, så vele Vi att Magistraten sig först om tvenne »som till Successionen tjenlige skattas, samsätter, presen»terandes oss de samme, hvaraf Vi då en dertill utväl»jandes och med vår Kongl. fullmagt förseendes varda.»

XI.

»Ibland de förnämste saker, som Styrelsen angå är »Justitien, fördenskull ock Borgmästare och Råd i Carls»hambn dess förvaltande så väl in criminalibus som Civi»libus anförtros och öfverdragas, att de den samme efter »Sveriges beskrefne Lag, billigheten och antagne sedvän»jer, hvarjom och enom oväldigt skipa; dock vele Vi öf»ver criminibus Læsæ Majestatis oss eller vår Nämd, »vår egendom förbehållen hafva.

XII.

»Hvad som således, efter som Stadens Constitution »och Lag och Rätt förmå, så väl som efter förnuftet och »sedvanligheterne afsagdt varder, skall strax i tillbörlig »tid nå sin kraft och exequerat varda, utan så vore, att »saken appellabilis och uti sedvanlig timma derifrån till »vårt Götha Rikes Hofrätt, innan åtta dagar vadt och »appellerat vore. Dock ordinere Vi, att ingen appella»tion ifrån bemälte Borgmästare och Råd tillstädjas och »antagas eller här öfver Apostoli testimoniales utgifne var»da utan saken derutinnan man procederar, belöper sig »öfver Femtio Daler Silfvermynt efter processen, och det

»i den nådige tillförsigt att Stads-Magistraten efter dess »skyldighet och all möjelighet, vinlägger sig om att göra »hvar och en rätt.»

XIII.

»Så skole ock Borgmästare och Råd i vår Stad »Carlshambn hafva magt att i alle förefallande saker upprätta »och anordna politie-ordningar, så ock på alle laster, ef- »ter som saken är till, straff, fängelse och penningar på- »lägga: dock att sådant icke må sträfva emot Rikets »constitutioner eller vara våra Regalier i någon måtto »præjudicerligit.»

XIV.

»Alla Instrumenter, Protocoller Bref och andre Do- »cumenter skola uti vårt Svenska språk förfärdigas hvar- »till Staden en dugelig Secreterare bestås skall, som jemte »Notarien och de flere betjente (dock måste det intet »multipliceras förr än man ser Stadens vilkor i handel »och tillväxt så tilltaga, att dess stat den tåla kan) måtte »bestå af sådana personer som beskedeligen och med för- »stånd veta föra sin penna och i studier, språk och han- »delens lopp, så mycket möjligt är, verserade. Skall ock »en sådan Secreterare eller andre betjente Staden intet »påträngas som de icke förtroligen kunne lefva tillsam- »mans med, och tyste äre uti det som till Kongl. Maj:ts »och Stadens tjenst bör förtigas,»

XV.

»Ingen Borgare skall draga den andre (så framt de »äre både besutne i Carlshambn) för en fremmande Rätt, »utan städse söka deras Competens forum active och »passive för Rätten i Carlshamn och der Sakens utfö- »rande och execution fullkomligen förbida. Men eljest »der en Carlshambns Borgare någon annan som annorstä- »des vore boendes, hade att tilltala eller om samma sak »vore eljest tillförende anhängiggjord under andre domare, »följe de billigt härutinan den öfrige vanan, så att Actor »sequitur forum rei.»

XVI.

»Såsom det sig ock ibland Handels- och Köpmän »ofta tilldrager att någon genom oförmodelig och oföror- »sakadt tillfälle och olyckor kommer således till korta, »att han måste faillera och fela uti sin lofven emot sin »nästa, dess förutan och mången Bankorotterare det sine »öfverdådeligen förslöser, eljest och mången vanartig med »flit och försåt bedrager sine Creditorer, på det han så- »ledes må komma till accord, sättjandes imedlertid både »ära och samvete tillbakars, bedragandes sine Creditorer »och med ärligt folks gods sig viljandes rikta, hvarföre »vele Vi att fuller de samme, som kunne framdraga be- »vis om deras oförmodeliga fall, må städjas till accord och »den minste hopen af Creditorerne bevilja och hålla hvad »den större delen slutandes varder utan någon förmån »af præference, hypothec eller underpant; men de andre »motvillige Debauchanter och Bankerotter, när deras öf- »verdådighet och bedrägeri kommer i dagsljuset och var- »der uppenbart, skole brede vid den, som dem att be- »draga skyndat och derom vetskap haft hafve, emot »slikt oärligt folk till exempel efter Lag, statuter, con- »stitutioner, Lands-sedvänjo och bruk förutan anseende »under hårdt straff tagne varda.»

XVII.

»Der någon vore, som sitt gods, förr än han hade »vunnit Burskap genom tillstötande ofall antingen till »Sjös eller i andre oskyldige tillfällen mist hade, således »att han vore insolvent och sin lofven intet hålla kunde, »den eller de samme skole vara befriade ifrån allt på »dem i detta fall competerande och lagligt tillal uti »samfälte Sex år, utan så vore att sådan geld oss vår »Stad Carlshambn eller andre vårt Rikes undersåtare con- »cernerade. Men sedan de Sex år äro förlupne må gäl- »denären med rätta kräfjas, och vara pligtig sin gäld »att aflägga.»

XVIII.

»Der sig och tilldroge, att någon uti vår Stad »Carlshambn utan hustru och barn samt närskylte Blods- »förvandter och arfvingar ab intestato och utan någon »särdeles sin sista viljas disposition genom döden afnölle »och hans ägodelar således efter honom lefdes, förordne »och stadge vi att der innan år och dag eller sedan Femtio »två veckor äre förlupne ab hora mortis, ingen Laglig »arfvinge framträdde och sig angåfvo, skola då efter Lag »alle den dödas ägodelar eller penningar vara förfallne »halfparten till vår Fiscum, och andra halfparten till vår »Stad Carlshambn. Men der någon innan bestämde tid »till sådant arf sig angåfvo och nogsamt beviste sig rätt- »mäteligen vara der till arffallen, må han utaf samma »arf tillbörligen blifva delaktig. Om ock någon, medan »den person, efter hvilken arfvet falla skulle, ännu lefde, »bekände sig att vara med honom i skyldskap och i »följe deraf berättigad till de ägodelar som han vid sin »död vore efter sig låtandes, den samme skall innan tre »år bevisa sig det lagligen gjort hafva och imedlertid »ställa Staden borgen för den tionde penningen, dess- »förinnan och till sakens ändtelige utförande skall hela »arfvet stå i Staden i qvarstad. Men bastarder och de »personer som af oäkta säng födde äre, dem kan ingen »arfvedel tillåten varda, utan är tillbörligt, att en half »del af det samma kommer oss och den andra halfva »delen Staden till.»

XIX.

»I synnerhet skall vår Borgmästare och Råd hafva »ett flitigt uppseende med fattige enkor, fader- och mo- »derlöse barn som der i Staden finnas kunde, och upp- »rätta en god ordning så till deras uppehälle som på »det som dem efter deras Föräldrar ärfteligen tillfalla »kan, såsom ock straxt efter deras Slägts dödeliga af- »gång, förordna och sätta öfver dem uppriktige Män »och Förmyndare som deras redeligen måge förestå och

»sedan Sex veckor äro förlupne, öppna de dödas Testa-
»menter och Codicillos, allt efterleft Arf fliteligen inven-
»tera, förvandla uti reda penningar och få ut på ränta
»à 6 proCento, Omyndige Barnen till bästa, och uti så-
»dant fall assecurera och försäkra dem under Stadens
»insegel, lika som vore det deras egen skuld, undanta-
»gandes liggande grund som för Arfvingarne blifva be-
»hållne, med mindre det antingen till de afledne Föräl-
»drars efterlemnade gäld och betalning, eller eljest till
»Barnsens bästa, Magistraten godt syntes, att vända dem
»i penningar.»

XX.

»Vi tage ock merbemälte vår Stad Carlshambn, uti
»vår särdeles och speciale hägn och försvar, och uti så
»måtto förbjude alfvarligen allom dem som oss, med hör-
»samhet och lydno förplichtade äro öfver hela vårt Rike
»att ingen af dem understår sig, så kärt dem är, att
»undfly vilkorligit hårdt straff till att öfva emot vår
»Stad Carlshambn och dess Borgerskap på deras personer,
»gods eller tjenare, någon egenvillighet, våld eller någon
»förment och dock olaga rätts gevalt, ej heller tillfoga
»dem i någon måtto hinder eller meen eller sig de facto
»deras Egendom löst eller fast tillvälla. Sker det och blif-
»ver klagat, lofve och tillsäge Vi, att då vela förhjelpa
»den oförrättade till rätta igen, så väl öfver den ena
»som den andra utan åtskilnad.»

XXI.

»De som uti vår Stad Carlshambn, Stadens Intra-
»der blifva betrodde, skola årligen på en viss dag vara
»skyldige att göra vår Borgmästare och Råd en rigtig
»Räkning på all deras Uppbörd och utgifter, på det att
»Staden må vara om sin Inkomst försäkrad, och på hvars
»och ens lägenhet se, och der någon försummelig och
»origtig finnes i administrationen, skall han efter lägen-
»heten och Rätten straffad varda.»

XXII.

»På det Borgerskapet i vår Stad Carlshambn så myc-»ket fastare må med hvarandra förknippas uti enig- och »förtrolighet, ty hafve Vi till sådan ända godt funnit, »att den som der sammastädes sig nedsättja och Burskap »vinna vill, skall sig först oss och Staden med den van-»lige Borgare-ed förbinda, dock med det uttryckeliga re-»servato, att den som sin Borgare-ed lagligen uppsäga »och sitt domicilium någor annorstädes transferera vill, »må det samma tillstädjas, allenast han först reverserar »sig det han emot oss och vårt Rike så väl som vår »Stad Carlshambn hvarken med ord eller gerningar up-»penbarligen eller lönligen handla skall och sedan på så-»dant fall säljer sin Medborgare all sin liggande grund »så väl in som utom Staden.»

XXIII.

»När det sig tilldrager att någon flytter utrikes »eller inrikes utur Staden uppsägandes eller uppgifvan-»des sitt Borgerskap, då må Stadhen behålla den ge-»nandt utaf flyttandes Egendom som andra Städer i Ri-»ket förmedelst Lag och Laga stadgar äre berättigade »till.»

XXIV.

»Till Handelens, Manufacturers och Embetens desto »bättre inrättande och forthjelpande, skola de af Carls-»hambn förmå hafva sina Gillen eller Skråer som de kal-»las, dock icke slutne, utan sådane som på våra vägnar »af vårt General Commerce-Collegio åt andre Städer »meddelas pläga.»

XXV.

»Så förmedelst vår beskrefne Lag och derpå följde »åtskillige statuter och placater att Lands-köp är förbudit; »alltså hafver sig vår Stadh Carlshambn sammaledes till dess »Rätts erhållande af sådant förbud att betjena, och må-»ste Bonden, hvad i Landet falt blifver och icke consu-»meras kan, utan nödvändigt måste försäljas, föra till

»Staden till Torgs och salu; i synnerhet skall Landt-
»mannen icke tillstädjas att draga ut till Öjarne och
»Fiske-Lägen der att handla sig Fisk till, och den sam-
»ma åt andra försälja.»

XXVI.

»Skall ock Handtverks-män å Landet på hvad gods »och grund det helst må vara, icke tillåtas att drifva »något handtverk, Stadens Embetsmän till præjudits och »skada, dock detta så förståendes, att icke något stånds »välfångne privilegier och rättigheter eller Landtmannens »frihet, att till eget och husbehof göra det arbete, han »är van vid, här under förnär sker.»

XXVII.

»Vår Stad Carlshambn och dess Invånare skola bru- »ka Svensk aln, vigt, mått, kannor och stop, hel och »half uti deras varors köp- och säljande och andra våte »och torre mått, såsom de uti vårt Konunga-Rike öflige, »och vid denne Riksdagen beviljade äre. Efter som de »ock skole hafva magt att upprätta en allmän Våg och »Krahn och till sådane Krahn- och Vågmästares samt »andre Tjenares uppehälle, lägga uppå varorna och kö- »penskapen Last- och Krahn-penningar, samt på de an- »ländande Farkoster, Påhl- och Bropenningar, efter Stock- »holms Stads ordningar, dock i alla måtto således, att »den handlande mannen för öfvermåttelig Pålagor icke »förskrämd varder.»

XXVIII.

»Det skall ock härefter, alle Skeppare och Skepps- »folk vara förbudit att söka till de kring Carlshambn be- »lägne olaga Hamnar, att der någon in- eller utskepp- »ning göra, ibland hvilka hamnar ock härefter räknas »skole, Madeviken, som är en mil ifrån Staden: Güge- »viken, femfjerdingsväg från Staden, dock detta, så vida »andre städer ej derigenom præjudiceras, hvilke alle icke »annors tillsökas må än som Seglations-Ordinantien det »förmår vid vite och straff, som i samma Seglations-

»ordning finnes specificerade. Till yttermera visso är »detta med vårt Kongl. Secrets vitterliga underhängande, »så ock vår Högtärade älskelige käre Fru Moders samt »de andre våre och vårt Rikes respective Förmyndares »och Regerings underskrift bekräftat. Datum Stockholm »den 20 Octobris Anno 1668.

HEDEWIG ELEONORA.

Georg Gyllenstjerna.
Uti Riks-Drottsens ställe.

Lorents von der Linde.
I Riks-Marsc ställe.

Axel Spens.
I R. Amiral. ställe.

Joh. Gyllenstjerna.
I R. Canztler. ställe.

Sewed Båt.
Sv. R. Skattmästare.

Johan Paulin Olivecrantz.»

Kap. 8.

Från krigets utbrott 1675 till 1680 års riksdag.

Danmarks inre tillstånd var nu visserligen icke sådant, att det kunde tåla ett krig, men det önskades likväl af Christian den femte, som af dåliga rådgifvare förespeglades möjligheten att derigenom återfå de förlorade provinserna. Länge afböjde likväl Danmarks kloke minister Griffenfeld utbrottet, men motpartiet segrade slutligen och krig förklarades Sverge den 2 September 1675. Icke en gång i sättet att utföra fejden följde man den kloke ministerns råd. Griffenfeld röstade för infall i de Skånska provinserna, uti hvilka, enligt hvad han genom spejare erfarit, missnöje skulle finnas med Svenska regeringen. Danska arméen vände sig i stället till tyska sidan och ett förbund ingicks med hertigen af Meklenburg, enligt hvilket det öfverenskoms att Sverge skulle tvingas att afstå nämnde provinser till Danmark, som borde sättas i den besittning det hade före freden i Brömsebro. Detta år uträttades således ingenting i de Skånska provinserna, men påföljande året förändrades krigsteatern. Dalberg, Konung Carls förtrogne, sammankallade Skånska, Halländska och Blekingska ständerna till ett möte i Malmö, der ett ansenligt sammanskott till krigets utförande beviljades. Den 30 Juni landsteg Konung Christian vid Rå fiskläge emellan Helsingborg och Landskrona, med 16,000 man utländska trupper, och början gjordes med kringspridande af proklamationer, uti hvilka inbyggarne uppmanades att återvända under dansk lydnad; men Konung Carl den elfte, redan beredd derpå, lät utgå ett allvarsamt plakat till invånarne i Skåne, Halland och Bleking, med förmaning att icke fästa afseende på det edikt, hvarmed Danska regeringen

ville locka dem till mened och uppror, utan vara sin lagliga öfverhet trogne. Redan den 2 Juli marscherade han till Christianstad, gick derifrån den 23 i samma månad och kom dagen efter till Norja, der bönderne, under sken att försvara sin egendom, ihjelsköto några Svenskar, hvilket exempel deras grannar i Gammalstorp och de andra socknarne äfven följde. Den 26 slog Konungen sitt läger emellan Asarum och Carlshamn och höll der ganska sträng krigstukt, samt straffade hårdt alla våldsamheter. Underrättad att fienden belägrade Bohus och Halmstad, fortsatte Konung Carl derefter sin marsch, sedan han försett Carlshamn och den dervid på Frisholmen af Grefve Dalberg året förut anlagda skans, med manskap och proviant. Under vägen stötte han på Generalmajor Duncam, som tillfångatogs med allt artilleri och bagage, men sedan Konungen aflägsnat sig, började fienden utbreda sig i landet. Amiral Tromp ankom till Bleking med sin flotta, eröfrade Christianopel, samt flera andra orter, och Carlshamn intogs i Oktober, efter några dagars motstånd, af Sten Brahe och en Holländsk Kapten från Amiral Rotsteens eskader, dervid Danskarne gjorde ett stort byte, synnerligen af ammunition, hvilken sändes till Köpenhamn; men som fästningen uppgifvits utan nödvändighet, ställdes Kommendanten Olof Hårdh derföre till ansvar och dömdes af en krigsrätt att arkebuseras, hvilket straff ock den 10 Mars 1677 verkställdes Öarne brandskattades af den utanför liggande flottan, och efter hand föll hela Bleking i Danskarnes våld, hvartill mycket bidrog att inbyggarne i provinsen voro missnöjde med de åtgärder, hvilka under Svenska förmyndareregeringen vidtagits.

Danska härens välde i provinsen varade dock icke länge. Redan den 27 Oktober erhöll garnisonen i Calmar uppbrottsorder till Bleking och samma order afgingo till allt öfrigt kronans manskap, som fanns i orten. Konung Carl hade den 30 i denna månad intagit Hel-

singborg och Generalen Grefve Pontus De la Gardie trängde vid samma tid in i Bleking, men förgäfves och med förlust, bestormade han Christianopel. Den 9 December kommo De la Gardie och Ebbe Ulfeld till Konungen med 4000 man, »med hvilka de hade tvingat de rebel»liske bönder och snapphanar, och gjort en liten om»brage för Christianopel och Carlshamn.» Riks-amiralen och hans son, med begge bröderne Hans och Axel Wachtmeister blefvo på egen begäran, i Februari 1677 anförtrodde 50 man hästfolk, med uppdrag att samla allt det manskap, som kunde fås i Småland, utgörande omkring 500 man, för att drifva de Danske ur Bleking. Det dröjde icke länge innan början gjordes med Carlshamns fästning, som de ämnade angripa i månskenet om natten; men förda oriktig väg af sin vägvisare, och då isen på den sidan fienden skulle angripas, var söndersågad, hvarigenom flere man omkommo, samt då fästningen och de vid densamma stationerade två örlogsskepp jemnt underhöllo en skarp eld, nödgades de efter tre timmar draga sig tillbaka och taga en annan kosa. Sedan de af Kongl. Rådet Johan Gyllenstjerna, hvilken anförde den under namn af »bondefältet» uppbådade Småländska allmogen, blifvit förstärkte med mörsare, kanoner, krigsfolk och bönder, vågade de sig vidare och återtogo, efter tre dagars belägring, Christianopel, ehuru denna fästning, med stor garnison och fri tillförsel, kunnat längre hålla sig; Kommendanten Lützou med 750 soldater, samt 150 borgare blefvo krigsfångar, men 70 Göingebönder af snapphanarne blefvo steglade och fästningen i grund nedbruten. Carlshamn återtogs äfven. Kommendanten i Christianstad Meerheim hade väl till stadens undsättning sändt Öfversten Aderkas med 400 man dragoner och dubbelt så många soldater, samt dessutom ett stort antal snapphanar, men denna hjelp hann ej längre än till Asarum, der Svenskarne voro förlagde, förr än den blef dels slagen, dels förskingrad, dels till-

fångatagen af förenämnde bröder Wachtmeister, hvilka blott hade 480 man att ställa mot fienden, som i början och intilldess hela styrkan hann samlas, tappert uppehölls af endast 120 man ryttare under Axel Wachtmeisters befäl. Efter fiendens förskingrande belägrades staden och besköts af de ifrån Christianopel tagna kanoner, hvilka voro planterade på Hinseberget; men Danskarne satte staden i brand osh flydde, sedan en enda bomb dödat 30 man på skansen.*)

Rotnaby-boarne, hvilka äfven fruktade för besök af fienden, hade till sin stads försvar fattat vapen; de voro indelade i två kompanier, hvilka turvis gjorde vakt efter ett af magistraten den 25 Augusti 1676 fastställdt Reglemente, samt hade i Maj 1677 en skärmytsling med Danskarne, hvilka togo några fångar; men i September fick arméen tåga i vinterqvarter, då General Schultz med sitt manskap inqvarterades i Carlshamn. Från Wä aflät Konungen ett tacksägelsebref till Småländska bönderne, deri han lofvar »med nåder erkänna thet trogna bistånd» de lemnat till Christianopels eröfring.

Svenska vapnens framgång vid Halmstad den 17 Augusti och vid Lund den 4 December 1676, samt vid Landskrona den 14 Juli 1677, gaf hopp att kriget till lands snart skulle slutas; men i Juli månad påföljande året sökte Danska flottan att göra skada i Bleking. Amiralen Juel fordrade af Rotnaby borgare 4000 riksdaler

*) Mörsaren, som härtill begagnades, skall hafva varit densamme, som förut bidragit till Christianopels eröfring; den var ganska stor och kallades gemenligen »Calmar-kitta». Såsom en anekdot ifrån Carlshamns belägring omtalas, att en Öfverste, benämnd C. G. Skytte, vid ett föregående misslyckadt försök att intaga skansen, förlorat några hundra man på sjön, der isen var sågad, hvaröfver en Dansk Fänrik på skansen gjorde en nidvisa, Sedan nu skansen öfvergått trakterade Skytte de danske officerarne på vinkällaren, då författaren, som äfven var närvarande, nödgades att äta upp visan, hvilken dock fick nedsköljas med vin.

brandskatt, men de undandrogo sig denna utgift, och ledo af sin vägran ingen annan skada, än att han uppbrände tullboden och borttog några småfartyg. Vid en landstigning lyckades Danskarne sedan att bemäktiga sig Mörrums pass, der de började förskansa sig, men Major Bengt Månsson, med 200 Småländningar, bortjagade dem med stor förlust. Fienden besökte derefter Carlshamn, som till en del blef afbränd en söndag under gudstjensten, men sedan det kring staden förlagda krigsfolk hunnit samlas, blefvo Danskarne med förlust bortjagade. En af stadens egna borgare, som gemenligen kallades Pickedala-Olan, hade visat dem vägen och blef derföre, efter förutgången dom, lefvande bränd på ett utom staden byggdt bål, till hvars upprättande halfva delen af missgerningsmannens hus, vid östra tullstugan beläget, gagnades. Öfverste Stuart, som vid samma tid af fienden var utsänd med 8 à 9 hundra man, att anfalla och uppbränna staden, lyckades icke heller i sitt förehafvande.

Å ömse sidor tänkte man nu på fred. Till Kongressen i Nimwegen skickade Danmark fredspropositioner, men då i dem fordrades icke mindre än de genom Roeskildska freden erhållna provinsers återafträdande till Danska kronan och rättighet för Danmark att lägga garnison i alla emot Sverge gränsande byar och fästningar, blefvo dessa propositioner af Frankrike, till hvilket de gjordes, förkastade. Freden emellan Frankrike och Danmark i Fontainebleau förpligtade slutligen sistnämnde rike att till Sverge återlemna alla fråntagna land och rättigheter, hvilka efter Westfaliska, Roeskildska och Köpenhamnska frederna, detta sednare rike tillkommo och i Lund slutades den 3 September 1679 fred emellan Sverge och Danmark, i kraft hvaraf allt sattes i samma stånd som det var före kriget. Det var ock hög tid att fiendtligheterna upphörde, ty de Skånska provinserna voro nu så utsugade af både Danskar och Svenskar, att den proviant, som behöfdes för Danska arméen derstä-

des, måste sjöledes ditföras, och till råga på olyckan förskämdes mycket under transporten, hvaraf hände att, genom skadad föda, sjukdomar uppkommo bland manskapet. De Tyske generalerne, som tjente i Danska arméen, gjorde Svenskarne föga annan skada, än att de bemäktigade sig landets oxar och kor, samt plundrade ladorna. När kriget var slut voro också »kyrkor och »skolor öde, hus och lador tomma, åkrar och ängar o- »sådda och invånarne som fänad liggande i skogarne.»

Till dessa förödelser bidrogo äfven icke litet de förut nämnde snapphanarne, eller, såsom de sjelfve kallade sig, friskytterne, hvilka stundom samlade sig till en styrka af öfver 1200 man. Detta sällskap bestod för det mesta af bönder och bonddrängar, hvilka under den allmänna villervallan slagit sig tillsammans, för att plundra och mörda. Sitt ursprung hade de från Göinge härad i Skåne och sina ströftåg ansågos de verkställa under danskt beskydd, samt tjenade Danskarne som spioner. De började sina bedrifter med att, i sällskap med ett litet danskt parti, i Juli månad 1676 bortsnappa en del af Svenska krigskassan och ett af Konungens tält uti Loshult; eftersatte, sökte de sin säkerhet i skogarne och deras djerfhet steg allt högre och högre, likasom deras hat och våldsamheter mot Svenske män och svensk egendom med hvarje dag blef större. Hvarken löften eller straff kunde återföra dem till sansning. De som ertappades ledo de rysligaste straff. Spetsade vid allmänna vägen lefde de ofta flera dagar innan lifvet flydde. I början af år 1677 reste Riksrådet Johan Gyllenstjerna ifrån den ena församlingen till den andra inom Göinge härad och äfven i Bleking, tillbjudande nåd åt dem som ångrade sig, och emottagande af allmogen försäkran om snapphanarnes gripande eller nedgörande; och stadgades då, att af den socken som biträdde dem, skulle pliktas ett tusen riksdaler, samt hvar tionde man hängas. En bondefred emellan vissa

socknar var ock redan ingången, skansar uppkastades, hela byar, der de hade sitt stamhåll, brändes och alla krafter uppbjödos till missdådarnes utrotande, men desse blefvo än mera trotsige och skonade stundom icke heller Danskarne. Danske befälhafvarne försökte då att indela dem i kompanier under visst befäl, i hvilket afseende de voro sammankallade till Helsingborg, men snapphanarne ville icke veta af annat befäl än det de sjelfve utsett. Ifrån Herrevads-kloster lät Konung Carl, den 9 Juni 1677, utgå ett bref till allmogen i Småland, med uppmaning att gripa till vapen mot dem, och bönderne, hvilka ihågkommo det goda loford de vid sista rustningen fått af Konungen, tågade genast till Bleking, der de bidrogo till ordningens återställande och handhafvande. I början af påföljande året begynte snapphanarne dock åter att röra på sig, och Konungen befallde Fältmarskalklöjtnanten baron Ascheberg mota dem, samt undersöka om allt ännu var stilla i Bleking, »eller dessa bofvar äfven der låta märka sig», och det befanns snart att der ty värr, ej var stilla, ty i Juni månad föllo de in i Sölvesborg, der de från posten borttogo de till Stockholm ämnade bref, och kort derefter sökte Sten Brahe, som lärer varit en af deras anförare, att med mycken ifver värfva folk, för att hindra Svenskarnes framträngande öfver passen, i hvilken afsigt de äfven den 23 Juli uppbrände Norja bro. Härifrån måste de dock fly till Pukavik, men de återvände kort derefter, ty den 5 Augusti uppbrände de hela Norja by. Vid denna tid infann sig åter i Bleking Grefve Gyllenstjerna, jemte en fransk ambassadör, i ändamål att uppmana bönderne att förjaga snapphanarne. Det var äfven fråga om att uppbränna Jemshög, der de hade sitt tillhåll, hvarmed dock uppsköts på Pastors förböner. Nu började Blekingsboarne att hålla vakt vid broarne och föra snapphanar till lägret, »hvilket i början var så svårt som att den ena handen skulle skära af den andra»; men ingenting

hjelpte fullkomligt förr än snapphanarne sjelfve funno sig föranlåtne att lägga ned vapen. Efter freden 1679 inlemnade Skånska och Blekingska presterskapet samt allmogen en märkvärdig böneskrift till Konungen, deri de erkände att de varit förförda till affall från sin rätta öfverhet genom flera från Danmark till dem ankomna skrifter: att Danska Konungen sjelf esomoftast infunnit sig i deras »kolladser og gillen», med löfte om utvidgade friheter i fall de öfvergåfvo sig till Danmark, men med hot att icke skona barnet i vaggan om de vägrade: att när danska krigsmakten inryckte, de af rädsla beslöto att hålla med den som »lyckan favoriserade», hvarigenom de blefvo menedare mot sitt fädernesland, samt bidrogo att förderfva och ödelägga egna bröder och landsmän. De erkände nu, att om med dem efter lagen skulle förfaras, hade de förtjent »stegel och hjul», föllo till fota, anhöllo om nåd och lofvade trohet, samt förklarade, att om, efter den dagen någon af dem företog sig att stämpla mot Sverges krona, skulle han strax uppenbaras, fängslas och straffas. *)

Vid 1680 års riksdag skedde den märkvärdiga reduktionen, hvilken äfven sträckte sig till Bleking, och i grund hvaraf grefskap, friherrskap och kungsgårdar m. fl. indrogos till kronan.

*) Deras medbröder i Sverge skulle hafva makt att straffa dem »att icke en blifver lefvendis, som pisser på veggen.» Detta är ett bibliskt tale-sätt, som förekommer i 1 Sam. 25: 22, 34; samt 1 Kon. bok. 14: 10 och 16: 11.

Kap. 9.

Carlskronas anläggning.

Under sednare årens krig hade man fått den erfarenheten, att Svenska örlogsflottans läge icke var så fördelaktigt i Stockholm, som man önskade. Det långa afståndet från Sundet och svårigheten att tidigt utlöpa, synnerligen när is hindrade, voro omständigheter, hvilka man både insett och dyrt fått känna. Under Konungens vistande i Skåne 1679 kom derjemte i öfvervägande uti Rådet huruvida skeppen i Stockholm voro säkra för fiendtliga anslag »antingen med brandare, eller annat »skadeligt förehafvande», och Rådsherrarne, som fruktade ett motsatt förhållande, afläto derom en underdånig skrifvelse. Följden deraf blef, att Amiralen Wachtmeister erhöll Konungens befallning att sammankalla de andre Amiralerne och Flaggmännen, samt med dem öfverlägga frågan och derom afgifva betänkande. Emedlertid borde han hafva vaksamt öga och lägga skeppen så, att något oförmodligt dem ej måtte hända *). Det infordrade underdåniga utlåtandet inkom, samt innehöll ett förslag att förlägga flottan vid Blekingska kusten, och Konungen förklarade att detta förslag Honom väl behagade **). Wachtmeister anbefalldes sedermera, att inrätta allt hvad till flottans vinterläger behöfdes och tillades honom »li»bre disposition», hvarest han uti Blekingska kusterna ville sätta flottan; så att han strax der kunde låta bygga nödiga hus; och lofvades derjemte att, om så behöfdes, order skulle blifva expedierade, så väl till Amiralitets- och Kammar-Kollegierna, som till Landshöfdingar-

*) Kongl. brefvet den 19 April 1679.
**) Dito den 30 Augusti 1679.

ne, eller andre embetsmän, att lemna honom all den handräckning han kunde behöfva *).

Carls ljusa blick omfattade snart både olägenheterna af den varande stationen och fördelarne af en blifvande. Hans beslut att flytta flottan till någon af de Blekingska hamnarne, hvilkas företräde framför Stockholms Han ganska väl kände, var således snart fattadt; och sedan hamnarne emellan Calmar och Carlshamn noga blifvit undersökta, stadnade valet vid ön Trossö, hvilken för ändamålet fanns beqvämligast, så väl i anseende till goda rymliga hamnar, ankargrund och inlopp, som ock för belägenheten närmast den granne, hvilken från urminnes tider velat bestrida Sverge eganderätt till de södra provinserna. Det beslöts, att en stad på denna ö skulle anläggas och flottan ditflyttas.

Denna ö, hvarpå Carlskrona nu står, utgjorde fordom tre åttondedels mantal skatte, under Augerums socken och tillhörde i sextonde århundradet en bonde vid namn Offe Månsson, som derpå hade fastebref, eller tingsvittne, hvilket till upplysning om det till ön hörande ego-område, vi här vilja införa, så lydande: »Wij efft*er*- »scr*i*ffue hans both pelle torsön biörn skåde björn lasse- »s*en* birge jonss*en* thrwels jönss*en* esborn stime hans »trwelss*en* klauus jönss*en* pelle monss*en* jon haagens- »s*en* lasse diwrss*en* oc manghe gothe mæ*n* som bygge »oc bo i Bleghu*n*g oc giör for alle wit*er*licht mz th*ettæ* »worth nerw*æ*rend*is* opnæ bre*ff* at offe monss*en* på trossöe »haffuer wærit her indom Bleghu*n*ghz landz tingh med sine »gamle konge breff, lydend*is*, at trössæö som ligger halffa »delen j mælsta herrit oc halffdelen i östraherrit, hö- »rer honom tiill oc hans sanna arffinger oc efft*er* kom- »mere, mz hues tillegelse, som for:ne trösæö gaar tillig- »ger heller aff arille tid tilleyet haff*uer*, som er Ager »engh, skow marck, fiskeua*n*d, oc fægangh, med, holmer oc

*) Kongl. brefvet den 15 September 1679.

»skier som er thwende panthe holme, mölleholmen stumme-»holmen kongsholmen, oc lange lindeholmen. At det saa »aff arille tid werrit haff*uer*, eff*ter* hans gamle konge br*e*ffs »lydelse, henge wj wort lans indseggle her nedenforre thet-»te wort oppne br*e*ff Datum a*nno* MDXIII Hjorsbiergh wt »supra.» — Hvem som efter denne Offe Månsson blef egare af ön, om den gått i arf till hans efterkommande, eller genom köp öfvergått i andras händer, känner man ej, intill år 1671, då Wittus Andersson egde densamma, enligt hvad som säges i samma års Jordebok, der följande beskrifning på hemmanet finnes: »Augerums soc-»ken. Skattehemman N:o 7. Wittus Andersson på »Trossö hafver mulbete på fäladen på denna ö ock Björk-»holmen, till 12 st. boskap, som är ett litet sund deri-»från hvarandra, hvarpå är någon ekeskog. Item 6 st. »holmar, 2 Pantheholmar, Mölleholmen, Stummeholmen, »Kungsholmen, som ock brukas till mulbete för kreatu-»ren och bemälte hollmar någon Eneskog och få Ekar. »Dessförutan 8 st. klippor, eller hollmar, som kunde nyt-»jas till kallfvabete, jemte allehanda fiskerier som är väl »belägne ibland hollmarne och skjären uti hafvet både »till husbehof och salu att föryttra, utom surskog på öen »till vedbrand och gärdsel-fång, samt uti allmänninge »skog ollonsvin och näfverlöpande med alle andre härlig-»och nyttigheter at nytja och bruka som landtboerne, »desslikes ängen af hårdvall och någon sällting vid stran-»den, stenig och bergig med ekeskog till 8 st. Svin att »feta när ollon blifver, dess jordmon består af grof sand-»jord med stenrör uti, taxer. efter Instruktionens punct, »och löper till råg och Korn . . . . 14 Sp.
»Äng till hö med Änghagen . . . . 12 lass.
»$^3/_8$ hemmantal. 1 Daler 8 öre.»

Sedan Hans Wachtmeister pejlat hamnen, samt, jemte General-Löjtnanten Baron Stuart anställt undersökning på ön, och upprättat karta öfver densamma, reste Konungen, som blifvit öfvertygad om ställets beqvämlighet för flottans skyddande, dit för att tillhandla sig hemmanet. Han träffade egaren, men erhöll på sin till honom gjorda framställning: »Vi vilje bygga en stad på »din ö och lägga Vår flotta der», blott korta, kalla och ohöfliga svar. Wittus lät Konungen förstå, att han dertill ännu icke lemnat sitt bifall, att ön icke vore fal m. m.; men då ändamålet ej kunde vinnas i godo, måste våld brukas. Wittus, som, med eller utan grund kan nu mera ej afgöras, ansågs hafva genom falska eldar förvillat seglare, för att få dem att stranda vid sin ö, häktades, och fördes till Carlshamns kastell, der han qvarhölls medan arbetet företogs. Han beqvämade sig likväl sedermera, sålde ön, samt flyttade derifrån med hustru och dotter till Listerby eller Silletorp, och ligger begrafven på Nettraby kyrkogård.

Den 5 December 1679 förordnade Konungen, att örlogsflottan skulle blifva liggande i Carlskrona, »hvilken »ort funnits särdeles väl situerat och dertill uti en och »annan måtto beqvämlig och läglig»; att orten skulle befästas och arbetet med eftertryck utföras: att för skeppsflottans tillbyggande, »till ett suffisant antal», ett skeppsbyggeri i den nya staden skulle inrättas: att Civil betjente, samt arkiverne flyttas från Stockholm till Calmar, der de skulle förblifva på slottet tilldess nödiga »hus och appartementer» för dem kunde uppföras i Carlskrona: att General-Qvartermästaren Dalberg skulle besörja defensions-verket; och dagen derpå utfärdades en Instruktion för Wachtmeister i afseende på flottans konservation och skeppsbyggnaden.

Redan hade man på Hästö uppfört åtskilliga byggnader, men dessa flyttades nu till Trossö, som efter hand bebyggdes; medel anvisades för broarnes, dockans och

bråbänkens förfärdigande *), 30,000 daler s:m:t anslogos för befästningen **), hvilken uppdrogs åt Dalberg ***); och fri införsel af kalk för uppbyggande af »tarfhus» tilläts †). En del af flottan förlades samma år i den nya hamnen, norr om staden vid inra Wämö, och man vill påstå att Wachtmeister för hamnens upptäckande hade att tacka två häktade Nettrabyböuder, hvilka såsom belöning för denna upptäckt erhöllo förskoning från dödsstraff, hvartill de för sjöröfveri voro dömde.

Staden fick den 10 Augusti 1680 sina privilegier, så lydande:

»Wij Carl, med Guds Nåde, Sveriges, Göthes och »Wändes Konung, Stoorfurste til Finland, Hertigh uthi »Skåne, Estland, Lifland, Carelen, Brehmen, Vehrden, »Stettin, Pommern, Cassuben och Wänden, Furste til »Rügen, Herre öfver Ingermanland och Wissmar; så ock »Pfaltz-Grefve vidh Rhein i Beyern, til Gülich, Clewe »Bergen Hertigh; Giöre vitterligit, att såsom Wij så väl »til Wårt Rijkes allmenne Bästa, Trygheet och Styrckio, »som til Wåre trogne Undersåtares, dhe i Bleking boen»des äro, Opkomst, Välfärd, Nähring och Nytta, hafve »Oss föresatt, uthi bemelte Bleking, at anläggia en all»män, Siö-Stapel och Handels-stad; Altså hafve Wij i »Nådigh Consideration och Betrachtande aff the märcke»lige Fördeelachtigheter och Förmonner som Naturen den »välbelägne Öön oc incomparable Hambnen CarlsCrona »framför andre Orther, synnerligen har begåfvat med, »för gott och nödigt funnit, samma Stad oc des Inbyg»giare med visse Privilegier, Immuniteter och andre Rät»tigheeter at försee och benåda, efftersom Wij och i »Krafft aff detta Wårt öpne Privilegio för Oss och Wåre

*) Kongl. brefvet den 6 December 1679, samt Kongl. Resolutionerne den 20 Mars och 5 Augusti 1680.

**) Kongl. brefvet den 20 Februari 1680.

***) Dito den 10 Mars 1680.

†) Dito den 11 September 1680.

»Effterkommande uti Tiugu Åhrs tijd här med Nådigst »förunne merbemelte CarlsCrona sampt des närvarande »och tilkommande Borgare och Invånare effterskrefne Pri- »vilegier, Förmonner och Wilkohr, aldeles som dhe i »sielfve Bookstafven och fölliande Artiklar vijdare be- »skreffne finnas, Nembligen.»

I.

»Näst dhet Wij tage CarlsCrona Stadh, och alle »aff hvadh Folck och Nation dhet vara kan, som sig »dher nedsättia, och Burskap vinna, såsom alle andre »Wåre Stapell-Städer och Undersåtare under Wårt Kon- »gelige Hägn och Protection, hafve Wij aff Kongeligh »Macht och Myndigheet i förmågo aff dhetta Wårt So- »lenne Privilegio, här med velat förordna denne Stad »CarlsCrona til en immediate Wår och Rijkzens Handel- »och Stappelstadh, varandes alle i gemeen aff hvad Folck »eller främmande Nation det vara kan, frijt och effterlå- »tit, i dhenne Wår Stadh inflyttja, sigh nedersätta och »dher Boning plantera, sampt Handel, Wandel och Bor- »gerligh Nähring idka, effter Landzens Lagh och Sed- »vänio. Skolandes alle som dhesse Privilegier åthniuta »vele och sigh dher nedhsättia, med vahnligh Borgare »Eed vahra Oss och Staden bebundne, jembväl hafva »Frijheet, när theras Borgare Åhr äro förbij, och dhe »sin Borgare Eedh i rättan Tijdh opsagdt at transferera »dheras Egendomb til hvad Ort, Uth- eller Inrijkes, »hvar hälst dhem behagar, uthan någon Recognition, »Tijonde Pennings Affgifft eller annat Besvär.»

II.

»Dhernäst vele Wij beskydda och maintinera dhenne »Wår Stadz Inbyggiare, aff Wår Religon vijdh alle »Kyrkio-Rättigheeter, Ceremonier och Ordningar, som »andre sådanne Städer i Rijket niuta. Och som vij ähre »sinnade til Gudztienstens förrättande, at låta til en be-

»gynnelse upbyggia en Kyrkia, ty vele Wij och lembna »Borgerskapet deras frije Kyrkioheerde vahl. Sammaledes »förunde Wij dhen Tyske Nationen aff dhen oförändrade »Augsburgiske Confessionen som sigh dher nidhsättia, »Frijheet at upbyggia för sigh dhesslijkest en Kyrkio, »åthniutandes dher vidh dhe Förmonner som Tyska »Kyrckian i Stockholm och Giötheborgh åtniuta. De öf»rige aff dhen Christna religionen som sigh dher nedh»sättia, hafva libertatem Conscientiæ och dhe Frijheeter »at åthniuta som annorstädes i Wårt Rijke, och Rijkz»sens Constitutioner och Stadgar förmåå.

III.

»Til Justitiens och Commerciernes Befordran uthan »hvilkes rätta idkande ingen Stadh eller Folck kan tilväxa »och florera, hafve Wij tvenne Borgmästare och Tolff »Rådhmän velat förordna, hvilke Borgerskapet aff för»ståndige och ehrfarne Män skole hafva Frijheet at vällia, »på samma sätt som i andre Wåre Inrijkes Städer skier, »skolandes dhesse Borgmästare och Rådh hafva Macht, alle »förefallande Rättegångs och andre Saker, angående Han»delen Navigationen, Manufacturer och Stadzens Byggnin»gar skiärskåda, effter Lagh och laga Stadgar dömma, »uprätta godh Politie och Ordningar som til Stadzens »och gemehne Bästa lända kunna. Dhenne Wår Magi»strat, skal och hafva Macht på alla Öfverträdelser och »Laster efftersom Saken är til, Straff, Fängelse och Pen»ningar at påläggia doch så vijga at thet icke sträfver »emoot Rijkzens fundamental Lagh. Stadgar, Regalier och »Högheet, och varandes ingen Appellation ifrån dhenne »Stadz Magistrat effterlåten, medh mindre Saken stijger »öfver Ett Tusende Daler Kopparmynt. Sammaledes hafve »Wij til Commerciernes så mycket promptare Befordran, »effterlåtit dhenne Wår Magistrat alla Saker, Skiepp, Kiöp»män och Skepsfolck emellan, effter Wår Siölagh och »Handels Ordinantien at affgiöra, dherföre dhe och skole

»vara förplichtade, alla Dagar både för och effter Mid-
»dagen, enär så påfordras, at vara tilstädes på Rådh-
»stugun, dher at affhielpa sådane Handels Saker, som in-
»tet Opskoff tåhla kunna, och hvadh som således affgiort
»blifver, skal straxt exequeras. En aff bemelte Borgmä-
»stare skal vara lärd och Laghfahren Man och Justitiæ
»Borgmästare Embetet förträda, sampt Ordet och Directio-
»nen i Stadzens Rådh, Consultationer och Rättegånger
»föra; Skolandes han in Specie hafva Inseende på Skoh-
»ler, Hospitaler och Stadzens Signeten, Rådhstugu Nyck-
»lar, Documenter, Acter, Stadzens Original Skriffter och
»Privilegier under sin Förvaring taga. Dhen andra skal
»vara en ehrfaren Mann uthi handelen, och hafva In-
»seende och Directionen öfver alla Stadzens Intrader,
»Commercier-, Pack- och Nederlags-Huuss, Manufacturer,
»Bygningar, Broer, Hambnar, och annat hvad til Hande-
»lens befrämiande lända kan, skolandes han sielff inge
»Stadzens inkombster om Händer hafva, uthan under
»någon annan viss man lembna, hvilken medh Caution
»försedd är, och vidh Åhrets ända, dherföre in för Borg-
»mästare och Rådh och Borgerskapet, sufficient Redo och
»Räckenskap giör.»

IV.

»Staden CarlsCrona skal nu och i tilkommande tijder,
»vara frij för all Wacht, Inqvartering, Tunga och be-
»svär, villiandes Wij låta Soldatesquen och Båtsmännen
»uthi Baraquer och Wachthuus som ofördröyeligen lära
»förfärdigas, Logera, jämväl til bem:te Baraquers under-
»håld, förordna visse Bönder som Krifgzfolket medh Ser-
»vice, Sänger och annat skole försee.»

V.

»Sammaledes hafve Wij i bem:te 20. åhrs tijd, i
»Nåder velat förskona och frijkalla Inbyggiarne, för Lill
»Tullen och Accijsen, Contributioner, Båtsmäns håld, och
»all annor Tunga och Besvär.»

VI.

»I lijka måtto hafve Wij nådigst velat förunna Bor-
»gerskapet, en Fierdedeel lindrigare Store Siötull, än an-
»dre Städer i Rijket betala, hvilket jämväl Proportioneras
»uti Ingiälderne och Stadsens Intrader, som äre Tolag,
»Stempel, Broo och Hambn penningar.»

VII.

»Och som Wij dhenne Stad med alldraförsta på
»thet bästa ärne fortificera låta, ty vele Wij at alle
»Tompter och Huus effter dhen ther öfver fattade Dessein
»och affrijtning uthdelas och bebyggias, således at the
»förnämste Kiöpmän bekomma dhe belägneste Platser,
»och Handtvärckare och andre dhe öfrige, skolandes dhe
»som Massive Stenhuus byggia vele, fyra åhrs frijheter
»längre än dheras Med-Borgare åthniuta; dhe som Bor-
»gare blifva, och dhesse Privilegier åthniuta vilia, skole
»och så vara förplichtade innom Tree åhr anten kiöpa
»eller Byggia sigh Huus dher i Staden.»

VIII.

»Alt hvad til Stadsens byggnat kan requireras, så-
»som, Sten, Kalck, Bräder, Timber, Biälkar, Sparrar,
»Fönsterglas, Bly, Järn och annat, skal för stoore Siö
»och Lille Tullen befrijat vara, allenast att vederbörligen
»bevijses, sådane Materialier til dhenne Dessein vara in-
»förde.»

IX.

»Alle Materialier som til Skiepzbyggnad requireras,
»vele Wij jämväl för Store Siöö- och Lille Tullen hafva
»befrijat, allenast bevijsas at dhe til intet annat användes
»än bemält är.»

X.

»Dhe Skiepp och Farkoster som dher i CarlsCrona
»eller dhes district upslåås och byggias, skole niuta alle

»dhe Frijheeter, Förmonner och Rättigheeter, i alle våre »och Sveriges Cronas Hambnar, som andre Wåre Under- »såtares Skiep, och Farkostar åthniuta, allenast dhe dher »til bruka infödde, eller fremmande, som äre Bofaste, til »Skieppare och Skiepzfolck, sampt bevijsa at Farkosten »är dheras egen, och at inge fremmande Redare där »uti interessera.»

XI.

»Uthi Staden CarlsCrona skole alle fremmande så »väl som Svänske, hafva deras frije nederlag, uthan nå- »got besvär, Recognition eller annan tunga, på grofva »vahror, som Sióledes ifrån uthrijkes Orther där in- eller »uth skieppas, allenast vederbörande dher vid rätta sigh »effter dhe förordningar som öfver nederlagen uprättade »och brukelige äre.»

XII.

»Och såsom Handelen vil vara frij och otvungen så »vele Wij, at dhen aff ingen Wår Högh- eller nedrig »Land eller Siöö Officerare skal i någon måtto hindras, »eller något aff- och an-seglande Skiep, aff dhem uppe- »hållas, vare sigh under hvad Prætext dhet vara må, haf- »vandes dhe traffiquerande med ingen annan beställa, än »Wåre tilförordnade Tull betiente, hvilke med all beskiede- »ligheet, uthi visitationer och Tullteckten handtera skole. »Men i feygdetijder procederas thär, medh Militariske »inquisitioner äfven som annorstädes vidh Fästningar bru- »keligit är.»

XIII.

»Emedan Wij i anseende til dhe store fördehlar, »dhenne Staden framför andre Städer i Bleking, aff Na- »turen hafver, vele, at den allena skal vara Stapelstad i »Bleking, ty tillägges dhen samme all uth- och inrijkes »Handel, så at inge andre Städer, CarlsHambn undanta- »gandes, som nu äre, eller framdeles byggias kunna,

»skole hafva macht at bruka uthrijkes Seglation och Han-
»del, och Borgerlig Näring, meer än denne allena.»

XIV.

»Och på dhet Borgerskapet i Staden Ronneby, må »hafva Råderum at transportera dheras Huus och Hem- »vist til CarlsCrona ty gifves dhem tijdh til åhr 1682. »effter hvilken tijdh all Seglation Handel, och Boning »dher måste uphöra.»

XV.

»Wij bevillie och at der i Staden må hållas en frij »Marknad, som är Michaelis och tvenne torr Marknader »som äre den 24 Junij och den 20. Februarij. Samma- »ledes vele Wij til Landt-mannens och Borgarnes, så »mycket större Commoditet effterlåta, at en Torgdag som »är Lögerdagen i hvar Weka må hållas.»

XVI.

»Alt Brygg-Bräinerij, Marquetenterie och annan Bor- »gerlig Näring, som Guarnisons Folket til sahlu pläger »bruka Borgerskapet til Prejudice, skal här aff-skaffas »och förbiudas, sampt ingen Hög eller Nedrig Militar »eller Civil betiänt vara tillåtit at upkiöpa Wahrur eller »annat i Hambnarne uthom Staden eller Portarne, uthan »alt som til sahlu inkommer, skal til Torgz föras och »dher åth dhen mästbiudande försällias.»

XVII.

»Alla slutne Skråår och Embetes Zunffter vele Wij »dher i Staden förbiuda, lembnandes hvar och en Hand- »värkare och Manufacturist frijheet, sig dher at nedsättia »och sitt Handtvärck, som dhen bäst kan och gitter idka »och bruka, sampt dhen macht at fasttaga alla Bönhaser, »som Handtvärckarne til Præjudice sigh på Landet uppe- »hålla, och deras Arbete at confisquera på dhet dhe

»dher igenom måge obligeras at flyttia in i Staden at »dher dheras Handtvärck idka.»

XVIII.

»På det manufacturerne dher måge tiltaga, ty skole »allt Ruge- eller oarbetade Rååvahrur, som dher utharbe- »tas och tilvärkas, vara frij för all Siöö och Lille Tull »och all gravation, Men när Manufacturerne så tilväxt at »dhe kunne förskieppas och uthföras til fremmande Orter, »då skole dhe allenast betala i Tull så mycket som dhen »Rugevahran vid inkommande bort betala.»

XVIIII.

»Wij hafve jämväl nådigst resolverat at inrätta i »Staden CarlsCrona ett Gymnasium dher til Wij visse »Räntor och Medel förordna och anslå vele, aff hvilket »Staden förmodeligen een stoor Nähring och nytta för »dheras Barn hafva lärer.»

XX.

»Ehuruväl Wij ingalunda tvifle dhet ju Wår Stapel- »Stadh CarlsCrona aff ofvanskrefne Privilegier een synner- »ligh vähltrefnad, upkomst och förkofring spöria lärer, »Så vele Wij lijkväl aff särdeles Kongl. Ynnest til be- »mälte Stapel-Stadz floor och välståndh, framdeles och »effter tijdsens lägenheet, dhem Nådeligen låta förbättra, »varandes för dhet öfriga Wår nådiga villie och befalning, »til Wåre Troo Män och Tienare, som i Wårt Nampn »något hafva at biuda och befalla, och för Wår skull »vele och skole giöra och låta, sampt alle andre i ge- »meen, som dhetta i någon måtto angå kan, at dhe »dhesse Wåre Nådigste förunte Privilegier, sigh til en »Regel och effterrättelse hörsamst ställe. Til yttermehra »visso, försäkring och Evigvarande ihugkommelse, såsom »och at dhetta ofvanskrefne af oss och Wåre efterkom- »mande Sveriges Konungar, skal fast och oryggeligen hål-

»lit blifva, hafve Wij dhetta medh egen Handz un-»derskrifft, och Kongl. Secret bekräffta låtit. Datum »Kongzöhr den 10. Augusti Anno 1680.»

CAROLUS.
(L. S.)

Kap. 10.

Från Carlskronas anläggning till Krigets utbrott 1700.

Början var således gjord med den nya stadens anläggning, och en del af den från kriget öfverblifna flottan hitflyttad, men det var långt ifrån afgjordt att anläggningen skulle fortgå och att Svenska flottan här skulle få sin hufvudstation, ty dessa angelägenheter motarbetades både inom och utom riket.

Borgerskapet i Rotnaby, eller såsom stället nu mera allmänt benämndes Runneby, motstod envist den gifna befallningen om afflyttning till den nya staden, intilldess en ganska vigtig händelse verkade mera medgörlighet. Runneby hade genom en förstörande vådeld 1680 blifvit alldeles ödelagd och nu nödgades borgarne, fast med missnöje, efter hand lyda Konungens befalning, samt började småningom bebygga Carlskrona; men under Konungens vistande i Bleking påföljande året, ingåfvo de, fast utan verkan, en bönskrift om tillstånd att få qvarblifva på gamla stället. Deras anhållan om 8 à 10 års anstånd med flyttningen och tre ytterligare frihetsår afslogs, men deremot bifölls att deras utgående varor på behaglig tid skulle vara tullfria: att de borgare, som flyttade sina hus till Carlskrona, eller der byggde nya

hus, skulle få byggnadshjelp af tullmedlen: att Generalguvernören fick afgöra i hvad mån ansökningen om begagnade af Kronans farkoster för flyttningen, kunde bifallas: att nämnde guvernör äfven skulle »inquirera» och till Kongl. Maj:t anmäla huruvida några hus i Runneby voro besvärade med inteckning för kyrkan, skolan, hospitalet, eller omyndiga barn: att de som i Runneby hade åker, äng och trägårdar, vid Carlskrona skulle njuta jemngodt vederlag i annan jord: att Carlskrona borgerskap fick fritt besöka alla marknadsplatser i riket: att med borgare som bysattes för skulld, borde förhållas efter lag och laga stadgar: att, om någon invånare i Carlskrona, i anseende till eldsvådor, sjöskador och dylikt, för sin uppkomst igen behöfde att på en viss tid vara otilltalad af sina kreditorer, Kongl. Maj:t derom särskildt ville resolvera: att utrymme och mulbete skulle lemnas staden: att borgmästare och råd, samt andre betjente i Runneby skulle, när de kommo till Carlskrona, behålla sina förra beställningar och löner: att den sill och torsk som fångades i Bleking, skulle föras till torgs i Carlskrona: att landsköp i Carlskrona distrikt förböds: att stadens distrikt skulle blifva efter privilegierna: att borgerskapet icke fick utföra kopparplåtar, men att Generalguvernören skulle ransaka huruvida pottaskebränningen kunde efterlåtas: att med friheten från utlagor skulle förhållas efter privilegierne: att publika husen, såsom rådstuga, kyrkoherde- och kapellans-hus, skola, våghus och fängelse med flera skulle på Kronans bekostnad uppbyggas: att staden till hämmande af landsköp fick hålla utridare: att borgerskapets ansökan om tillstånd att till andra städer få utföra sina införskrifna varor icke kunde bifallas: att Generalguvernören fick afgöra huruvida de gamle, som i Runneby egde åker och äng, samt deraf ville sig föda, måtte få qvarblifva: att Carlskrona under frihetsåren fick tillgodonjuta kronans andel af konfiskationerna: att staden fick uppbygga fyra väder-qvarnar och dem under frihets-

åren utan afgift bruka: att i staden fallande dana arf skulle komma staden enskildt och allena till godo: att Carlskrona ensamt fick drifva handel i Järnavik, Runneby, Christianopel och de andra små vikarne, samt att i anseende till bristen på friskt rinnande vatten i Carlskrona, de som egde garfveri och manufakturer, fingo qvarblifva i Runneby, dock att de borde lyda under Carlskrona *).

Sedermera förklarade Kongl. Maj:t att Generalguvernören skulle draga försorg om den för den nya staden utsedda orts planering och utdelning, samt om landsvägars inrättande till och ifrån staden: att virke och timmer utan ersättning ifrån skogarne skulle anvisas för dem af Runneby borgerskap, som vid sista branden lidit skada, samt att de som hade fordringar hos kronan, om utbekommande af sin rätt skulle vända sig till liqvidationskommissionen i Stockholm **).

Att, alla dessa förmoner oaktadt, med flyttningen måtte gått långsamt, kan man se af det bref i ämnet Konungen den 27 Juli 1681 aflät, deri det säges: »Såsom Kongl. Maj:t för detta hafver resolverat att uti »Runneby ingen stadsrätt mera blifva skall, utan i Carls»krona, hvilken ort Kongl. Maj:t också med härliga pri»vilegier, förmoner och friheter försett och benådat, ty »kan Kongl. Maj:t icke annat än med misshag förmärka »att borgmästare och råd och samtlige borgerskapet uti »Runneby gå ännu med de tankar om att der vidare »fästa sig och hafva förmedelst deras ingifna underdånigste »suplik anhållet om tillstånd der bo, och fördenskull haf»ver Kongl. Maj:t för godt funnit härmed och en gång »för alla att förklara, det häruti ingen ändring mer står »att förvänta, utan Kongl. Maj:t förbjuder dem alla alfvar»ligen att uti Runneby vidare bygga, men vill och be»faller nådigst att de ju förr ju hellre skola omtänkta

---

*) Kongl. Resolutionen den 20 Januari 1681.

**) Dito den 21 Januari 1681.

»vara i Calskrona sina boställen att taga och dem be- »bygga, hvarest de genom Guds välsignelse och sin han- »del, af de stora dem förundte privilegier och friheter »lära kunna innan kort hafva att förmoda den näring »och förkofring, som hvarken Runneby, eller någon an- »nan ort i riket hade kunnat tillskynda dem.»

Efter sådana kraftord af en enväldig konung, var det ej värdt att vidare tänka på undflygter, således ingåfvos i stället disiderier och postulater för den nya staden. I anledning af sådana föreskrefs att den på behaglig tid beviljade tullfriheten för dem som flyttade till Carlskrona, skulle räcka tre år: att Generalguvernören skulle förordna af hvilka medel kyrkor, skolor, hospitalet och andra publika hus borde byggas: att Magistraten och tjenstemännen skulle i på föjande årets stat uppföras till löner, samt att magistraten skulle få ersättning för den indragna källarfriheten. Deremot afslogs invånarnes begäran om half tullfrihet och rättighet att föra sina utifrån inför- skrifna varor till andra städer *).

Flera andra förmoner följde efter hand. Begge borg- mästarne tillsades byggnadshjelp **), en lika förmon lof- lofvades dem af borgerskapet som byggde stenhus ***), löftet om byggnadshjelp för dem som flyttade från Run- neby förnyades ****), men ytterligare understöd för byggna- der afslogs †). Befallning gafs om gatornas skyndsamma planering, samt att hvar och en som ville nedsätta sig der, militien undantagen, skulle legitimera sig hos ma- gistraten ††). Amiralitets-officerare tillades rättighet att idka borgerlig näring †††); och alla dessa åtgärder bidrogo

---

*) Kongl. Resol. den 6 Augusti 1681.

**) Dito den 8 September 1683.

***) Dito den 21 Februari 1683 och den 22 December 1685.

****) Dito den 22 November 1686.

†) Dito den 11 September 1688 och den 21 Mars 1689.

††) Dito den 4 Mars 1684.

†††) Kongl. brefven den 19 April och den 14 Maj 1681.

till stadens uppkomst, ehuru, hvilket var naturligt, det gick långsamt med bebyggandet af en plats, der man, enligt hvad en samtida skrifver, »behöfde getaben för »att taga sig fram.» Redan 1682 hade emedlertid borgmästaren Blasius König i den nya staden uppfört »två vackra hus och byggningar,» hvarför Konungen förklarade honom sitt nådiga välbehag, under förmodan att sådant skulle lända borgerskapet till efterdöme *), hvilket ock lärer varit fallet, ty redan 1688 kunde staden framvisa många vackra hus **).

Under allt detta hade staden genom den för sina kunskaper och förtjenster namnkunnige Grefve Dalberg och Generallöjtnanten Baron Stuart blifvit indelad i gator och qvarter, och för att trygga den från fremmande besök uppfördes fästningarne Kungsholmen och Drottningskär, äfven genom Dalbergs insigtsfulla åtgärd. Jemte Dalberg och Stuart förtjenar äfven att ihogkommas Generalqvartermästaren Paul Ludvig Lejonsparre, som först 1681 och sedermera 1688 vistades i Carlskrona, samt författade flera desseiner till hus och byggnader, som der uppfördes. Han erhöll sistnämnde år inseende öfver Carlskrona, Carlshamns och Calmar fästningar, samt utarbetade i denna egenskap förslag till magasin, bageri och sjukhus på förstnämde ställe, kruthus på Getskär och Hästholmen, samt förestod byggnaden på Drottningskär.

En del af den från kriget öfverblifna flottan blef hitflyttad, men innan staden hann sättas i tillbörligt försvarsstånd, sväfvade man ännu i en viss fruktan för flottans säkerhet. Misstroende herrskade oupphörligt emellan nabofolken och man spejade å ömse sidor efter hvarandras företag. Minsta rustning i ena riket gaf alltid anledning till vaksamhetsåtgärder i det andra. Så var förhållandet 1683 och så var det äfven 1684. Förstnämnde året arbetade man

---

*) Kongl. brefvet den 6 Juli 1682.

**) Kongl. Resol. den 11 September 1688.

ifrigt med jordfyllning i bastionerna, men uppå förekomna skäl, befalldes den 5 Maj att dermed skulle upphöras och arbetskraften användas till murning för hamnens så mycket »större och promtare försäkring.» Sedermera förordnades den 4 Juli om regementers sammandragande och fästningarnes bemannande, samt deras förseende med »goda Kommendanter;» vidare infordrades den 5 och 7 i samma månad Amiralernes yttrande, huruvida flottan låg säker i Carlskrona, eller borde flyttas till Calmar, jemte det befallning gafs till Amiral-Generalen »alla avenuerne och »skansarne vid Carlskrona så väl att besätta, att de »samma mot allt anfall och alle påkommande attentater »säkre och uti behörig defension vara kunne.» Dagen derpå afläts till Amiral-Generalen ett nytt Konungabref deri det heter: att man kunde se af alla omständigheter att Danska och Fransyska flottorna hade för dessein att ruinera Svenska flottan i Carlskrona, och Amiralerne befalldes derför å nyo att öfverlägga om flottans säkerhet, samt att tillse det Carlskrona avenuer skyddades. I September synes faran hafva varit förbi, ty den 2 i samma månad befallte Konungen att knektarne skulle hemskickas från fästningarne och dessa bemannas af Båtsmän, mot hvilket förordnande Wachtmeister dock gjorde framställningar, emedan han trodde att »några snapphanar skulle »kunna emportera dem eller fatta der posto,» men härpå svarade Konungen den 2 October att snapphanarne »hvar-»ken hade mod eller makt till någon sådan entreprises »företagande och fullbordan, utan allenast söka på lätt-»färdigt och mordiskt vis, att bringa folk om lifvet, när »de gadda sig tillsamman, hvilken deras sammansättning »lätt står att hämma och hindra så länge Gud beskärer freden och ingen fiende kommer till att spela mästare i landet;» och förnyades befallningen om skansarnes besättande med båtsmän uti Kongl. brefvet den 13 October samma år.

År 1684 var, enligt hvad förut nämndt är, åter larm i lägret. Underrättelser hade ingått om rustningar i Danmark: strax lät Amiral-Generalen förlägga skeppen emellan de ännu ofärdiga skansarne, för att der kunna vara i beredskap och säkerhet »för all oförmode»lig händelse.» Öfverstarne Cronhjorts och Soops regementer uppbudades, under förevändning af exersis och voro befallde att förse sig med tre veckors kost; och allt detta approberade Konungen uti nådigt bref af den 15. Juli samma år, med tillägg att Kongl. Maj;t gjorde sig försäkrad att Amiral-Generalen »med vanlig god con»duite och försigtighet, dock utan att gifva tillfälle till »någon ombrage, hafver ett vakande öga uppå det som »i naboskapet företages och intenderas.» Uti handbref af den 21 April 1686 ifrån Konungen underrättades Amiral-Generalen att en spion, vid namn Bax, vore att förvänta till Carlskrona, och samma år fick Wachtmeister från Abgesandten Lejonclo underrättelse att en misstänkt Engelsman, med sin kamrat, från Köpenhamn ämnade sig till Carlskrona, der han ock blef »attraperad,» samt arresterad; och som alla »konkurrerande omständig»heter gjorde saken mycket suspekt och eftertänkelig,» anbefalltes Amiral-Generalen att »med all flit och alfvar »söka utreda rätta grunden och sanningen.» Först skulle Magistraten stå till svars, hvarföre den icke samma personer strax angifvit, sedan deras värd derom tillsagt; sedan skulle undersökas om någon korrespondans, som troddes vara plägad emellan Engelsmännen och en misstänkt borgare i Carlshamn, vid namn Schweder, m. m. *) Amiral-Generalen gjorde undersökning, rapporterade derom och fick svar att Engelsmannen ännu någon tid skulle qvarhållas i arrest och försök emedlertid ytterligare göras att »komma under vädret med hans rätta ärende*)». Samma år lopp ett Danskt örlogsskepp in under fäst-

*) Kongl. brefvet den 26 Maj 1684.

ningen vid Carlshamn, under föregifvande att vara väderdrifvet och i behof af vatten. Kommendanten beordrades genast att icke tillåta det, eller något annat fremmande örlogsskepp att ankra närmare fästningen än på kanonhåll, mycket mindre att låta dem inlöpa, hälst utanför var god redd, och vatten kunde hemtas på Hanö och Listershufvud, hvilka föreskrifter väl af Konungen gillades, men i allmänhet stadgades att man ej kunde neka sådana skepp, antingen de blifva väderdrifne, eller eljest äro nödtvungne att taga sin tillflygt och förfriskning i Svenska hamnar, allenast de icke ankra allt för nära fästningarne. i hvilket afseende det skulle gifvas noga akt på deras förehafvanden *). En Dansk, som uppgaf sig hafva år 1687 varit behjelplig att pejla inloppen vid Carlskrona och trodde sig, i fall af fiendtlighet, kunna samma inlopp försänka, så att intet skepp skulle kunna komma in eller ut, fästade sedan uppmärksamheten och Konungen befallde derföre Amiralitetet att undersöka om en sådan försänkning vore möjlig, samt att hafva noga akt derpå att försök dertill icke gjordes **). Året derpå förordnades om hamnens stängande med bommar och skeppens läggande på mera afstånd från hvarandra, för att förekomma allt för stor skada, i fall elden kom lös ***).

År 1697 hade en kapten Bart med några skepp seglat genom Sundet och detta gaf Amiralitets kollegiet anledning att förfråga sig huru det borde förhålla sig, i fall han »medelst storm, eller hvarjehanda annan pretext, »torde vilja löpa in i Carlskrona». Ett skepp sändes ut på rekognoskering och fyra andra lades emellan skansarne. Dessa försigtighetsmått gillades af regeringen, som sva-

---

*) Kongl. brefvet den 14 October 1684.

**) Dito den 17 Maj 1689.

***) Dito den 1 Augusti 1690.

rade att så väl Bart, som andra fremmande örlogsskepp skulle afvisas *).

Utom de försök, som af fienden gjordes att skada det nya etablisementet, eller för hvilka fienderna åtminstone misstänktes, bidrogo äfven andra omständigheter att vara till men. I slutet af år 1689 utbrast vådeld och Konungen förordnade i anledning deraf att noga akt skulle hafvas på flottan, att vattenspruta och segel skulle anskaffas, samt att de hus som stodo för nära flottan skulle bortrifvas och på annat ställe uppbyggas **), men en månad derefter blef elden åter lös, fast den »genom »Amiralitets-folkets hurtiga bearbetande» snart dämpades. Detta gaf dock anledning till en ny befallning om husens flyttning och sprutors anskaffande. En spruta ville Kronan bestå, men de öfriga borde af husegarne anskaffas ***).

År 1690 hade en stark sjukdom inrotat sig i staden och mycket folk medtogs; Amiraletets Kollegiet anbefalldes då att undersöka om det var någon »maligne »sjukdom, som har med sig fara att fräta ikring sig †)». Men sjukdomen afstadnade omsider och de hinder för arbetskraftens användande, som den medfört, upphörde.

Men ännu var icke den stora frågan, om Carlskrona skulle blifva hufvudstation för Svenska sjömakten, sliten. Amiralerna hade väl afgifvit deras betänkande, huruvida flottan vore bättre skyddad i Carlskrona, eller borde flyttas till Calmar och Björkenäs, och Konungen förklarat att skälen både för och emot en flyttning förtjenade reflexion: att hamnen i Carlskrona vore god och säker för storm: att likväl så länge »de misstänkeliga inloppen der»vid» icke voro försänkta, fästningarne icke färdiga och

---

*) Kongl. brefvet den 20 September 1697.
**) Dito den 25 November 1689.
***) Dito den 19 December s. å.
†) Dito den 8 Maj 1690.

staden icke bragt till den fullkomlighet som vederbör, hvilket allt fordrade ännu både tid och penningar, så vore flottan säkrare i Calmar, hvarföre anstalter för dess emottagande der skulle göras *); men detta ändrades snart och det förklarades att de Kronan tillhöriga hus i Björkenäs skulle nedtagas och flyttas till Carlskrona **), der båtsmännen skulle arbeta på gatornas planering ***), och inloppen försänkas. Många funnos dock ännu, som af enskilda afsigter motsatte sig flyttningen och **1699** bragtes frågan huruvida flottan borde blifva i Carlskrona eller ej, åter på bane. Skäl anfördes både mot och med, men de sednare voro öfvervägande. Å ena sidan fann man att »örlogshamnen låg i ett land af otrogne under»såter»: att orten var för svag att anskaffa allt hvad en armada till sjös behöfde: att fienden öfver isen kunde komma till orten och bemäktiga-sig ett af sjökastellerna, eller förorsaka flottan någon skada genom eld och brand, men å den andra ansåg man att flottans läge i Stockholm ej var passande, emedan den så sent derifrån kunde utlöpa: att om Stockholm vore flottans station, Öland, Gottland och andra öar »lemnas i fiendens diskretion»: att »förnuftet ger till känna att Konungen i Danmark »med dess flotta ej lärer begifva sig långt upp i sjön, el»ler varder passerandes Carlskrona, så länge vi der ligga »med en formidabel och mäktig sjöarmada»: att Carlskrona ligger beqvämt till transporterande af trupper åt Tyskland: att man för att komma ur hamnen, ej såsom i Stockholm, »behöfver mångahanda väder»: att hamnen ej kan stängas af fiendtliga skepp: att om »Hans Maj:t »är sinnad att tentera något fiendtligt på en eller annan ort», ligger flottan dertill beqvämt och kan, efter väl förrättadt ärende, vara tillbaka i hamnen innan fienden

---

*) Kongl. brefvet den 2 September **1684**.
) Dito den **15 Juli **1687**.
***) Dito den **25** September **1688**.

får derom någon särdeles kunskap: att så länge Svenska flottan ligger i Carlskrona, blifver Göteborg och trakten deromkring af fienden »omolesterad»: att man ifrån Carlskrona kan komma Carlshamn och Calmar till hjelp och tvärtom: att för flottans utrustande från Carlskrona ej fordras så många viktualier som från Stockholm: att fartygen under resa till och ifrån Carlskrona äro mindre utsatta för storm än till och från Stockholm: att då flottan behöfver söka sin retirad, den här finner en säker och försvarad hamn: att flottan här lätt kan bispringas af de skånska regementerna: att när flottan ligger i Carlskrona, är kommunikationen fri emellan Stockholm och Liffland: att om flottan ligger i Stockholm och Danska skeppen »i början af våren hafva gerad vestanvind», kunna de taga kursen åt Östersjön, åt Öland och Gottland, samt der sköfla: att medan flottan är stationerad i Stockholm, någon tillförsel icke kan göras till de orter af riket, som lida genom missvext, om Danska flottan är mästare i Östersjön: att om Kongl Maj:t skulle vara sinnad att »tentera något fiendtligt emot Norge«, skulle Konungen i Danmark ej kunna komma med sekurs, »der vi med »en märklig sjöarmada, låge honom i nejden och på ryg»gen»: att flottan i Stockholm af fienden skulle kunna instängas m. m. — Af alla dessa skäl ansågs nödvändigt att Carlskrona skulle fullfärdigas efter den fastställde fortifikationsdesseinen, arsenal och tyghus uppbyggas, amunition ditskaffas, provison tillhandahållas, jemte »allt öf»rigt hvad till en flottas expedierande kräfves och af »nöden göres», så att en fiende rönte möda och motstånd samt tvingades att »efterlåta sina offensiva och fiendtliga »desseiner».

Nu påskyndades byggnaderna och planeringen samt vidtogos andra åtgärder för att göra orten beqväm, men det var naturligt att i en stad, som var anlagd ensamt för Amiralitetet, handel och andra näringsfång ej i en hast kunde blifva blomstrande. En och annan af in-

vånarne började derföre, då frihetsåren nalkades sitt slut, att tänka på afflyttning, men ytterligare tio frihetsår beviljades *), och derigenom uppehölls modet på dem som nedsatt sig i den nya staden.

Redan 1677 hade Christianopel upphört att räknas bland Blekings städer och tio år derefter rönte Runneby samma öde. Carlskrona tilltog efter hand och Konungen använde all omsorg för stadens fullbordan och flottans upphjelpande, i hvilket sednare ändamål skeppsbyggerier på flera ställen inrättades och föreskrift lemnades att två örlogsskepp alltid borde vara under byggnad, samt att, till besparande af Blekingska skogarne, ekevirke från Tyskland skulle införskrifvas.

Åren 1683 och 1684 verkställdes Båtsmansindelningen i Bleking och 1685 blef så väl indelningsverket som kontraktet om båtsmännens rättigheter fastställdt.

Under Carl XI:s minderårighet hade adeln i de nya provinserna utverkat sig en Regeringens resolution, som befriade dem från sjette penningen **). Deraf tillskyndades kronan förlust i sina inkomster, emedan flera familjer transporterade sin egendom till Danmark, men Konungen, som ville hämma detta oskick, utfärdade en befallning till Amiral-Generalen Hans Wachtmeister ***), att han strax skulle beordra borgmästare och råd uti städerna, samt häradshöfdingarne på landet att noga undersöka hvilka familjer och personer, som sedan Bleking kom under Svensk lydnad, derifrån sin egendom bortflyttat, hvad rättighet de lemnat och hvilka den emottagit samt hvad räkenskap derföre var gjord, särdeles på landet, hvad gods sedan samma tid af dem som alldeles bortrest, var försålldt, och hvilka det köpt, samt med hvars lof och förpassning en och annan sin egendom bortflyttat,

---

*) Kongl. brefvet den 7 Maj 1700.
**) Kongl. Resol. den 25 Februarii 1665.
***) Kongl. brefvet den 28 Februari 1683.

om af sådan bortflyttad egendom någon rättighet till kronan icke blifvit erlagd, samt genom hvilkens efterlåtenhet sådant skedt m. m, och förmanades så väl häradshöfdingarne som borgmästare och råd att till vinnande af upplysningar i alla dessa omständigheter göra sin yttersta flit, hvartill fogdar och länsmän skulle vara dem behjelplige. Sedan dessa ransakningar skedt ville Kongl. Maj:t i ämnet vidare besluta.

Kap. II.

Från Krigets utbrott 1700 till freden 1720.

Sjuttonde århundradet slutades med krig: Danmark hade redan 1699 hemligen ingått en off- och defensifallians mot Sverge, samt anföll nu med krig Konung Carls svåger, hertigen af Holstein Gottorp, och som Svenske Konungen var garant af Altonaiska fredsfördraget, ansåg han sig pligtig att försvara hertigen. Konung Christian den femte hade redan i sin tid uppgjort det djerfva förslaget att, i fall Svenske Konungen rörde sig till försvar för hertigen, borde Svenska flottan i Carlskrona hamn anfallas och uppbrännas, men efterträdaren på Danska tronen hann icke bringa detta förslag i verkställighet, innan Konung Carl redan hade landstigit på Seland, af hvilken landstigning Trawendalska freden den 8 Augusti 1700 var en följd. På denna sidan var således allt afgjordt, men den 30 i samma månad förklarade Czar Peter i Ryssland Sverge krig och Konung Carl, som var i Carlshamn, då underrättelsen derom ankom, gick den 1 October ombord med sina vapenbröder, landsteg i Liffland och segrade vid Narwa den

20 November samma år. Öfversten Nils Djurclou erhöll följande året Konungens befallning att med Calmar Regemente ställa sig under Amiral-Generalens och Amiralitets kollegiets order, samt att besätta Carlskrona, Carlshamn och Calmar med underliggande skansar. För Runnebyboarne hade Magistraten redan den 23 April 1700 utfärdat ett förnyadt Reglemente för vaktgöringen, men några fiendtligheter afhördes icke.

Efter slaget vid Pultava den 27 Juni 1709, der Carl XII öfvergafs af vapenlyckan, följde den ena krigsförklaringen på den andra. Redan i Augusti månad erhölls från Svenska Envoyén i Köpenhamn den underrättelse att i Danmark rustades både till lands och vatten. Allt tycktes visa att denna rustning gällde de Skånska provinserna och Generalguvernören Grefve Stenbock underlät derföre icke att här bereda sig på försvar, så att, om ock anfallet genast i samma månad verkställts, provinserna icke varit så alldeles försvarslösa och ohjelpligen förlorade, som det troddes. Fästningarne voro satta i stånd och invånarne anmanade att försvara sitt fädernesland, samt »ej »såsom snapphanar rota sig tillsammans», och täta öfverläggningar egde rum emellan Generalguvernören, Amiral-Generalen och Landhöfdingarne. Danska krigsförklaringen utfärdades slutligen den 28 October och dess innehåll är rätt besynnerligt. I stället för att upptaga de verkliga skäl Danmark kunde hafva till klagan emot Sverge, uppgafs att Konung Carl i ett nyligen utkommet skaldestycke blifvit kallad »magnæ Scandinaviæ »imperator»: att inbyggarne i de provinser, hvilka förut tillhört Danmark, sedan de kommit under Sverge behandlades för strängt, med mera af samma skrot och korn. Tankarne om kriget voro ock mycket delade i Danmark och man begagnade till och med Guds hus för att afråda, eller tillstyrka det samma. Konungens skriftefader, Doctor Peder Jesperssen predikade öfver rättfärdigheten af ett krigs begynnelse och nyttjade den and-

liga vältaligheten att uppmana Konungen att återtaga de frånsöndrade provinserna, hvilket han var skyldig både riket och sin heder. Han började sin predikan med orden »nunc aut nunquam», men Doctor Lytkens, som predikade på eftermiddagen, började sitt föredrag med orden »nec nunc, nec unquam», sade att när Josaphat strider mot Achab, måste han icke vänta lycka: att Danmark hade sina af Gud utstakade gränsor, dem det ej borde söka öfverstiga: att den som är slagen till en skilling, alldrig blifver en daler, m. m.

I början visste man ej med säkerhet åt hvilket håll Danskarne ämnade vända sina vapen. Det troddes likväl att Danska flottan var utsedd att gå till Carlskrona, samt förstöra både staden och varfvet, men de nybyggda fästningarne Kungsholmen och Drottningskär afskräckte från försöket. Landvägen valdes då, och i förlitande derpå att Konung August skulle hindra Svenske generalen Krassow att genomtåga Polen till Pomern, var Danska hären ämnad att användas i de Skånska provinserna. Men Krassow mötte inga hinder för sitt framtågande till bestämd ort och styrkan måste derföre delas. Generalen grefve Rewentlau, som kommenderade Danska arméen, trodde sig veta att provinserne Skåne, Halland och Bleking, genom Konung Carls många utskrifningar voro alldeles blottade på vapenfört manskap, och det var icke utan att försvaret i början var klent. Den 1 November gjorde fienden ett försök att landstiga vid Kysebäcks tegelbruk i Skåne, men afstod derifrån och valde i stället Råå fiskläge till landningsplats. Der landsattes följande dagen 16 à 17,000 man, hvilka under nämnde generals anförande utbredde sig i Skåne, men något hufvudsakligt uträttades icke det återstående af året, utan fienderne fördelade sig, ströfvade omkring och brandskattade. Att besök äfven fruktades i Carlskrona, ser man deraf att Amiralitets kollegiet lät i stora träkistor inpacka

sina handlingar, för att, i händelse af behof, kunna bortföra dem *).

I början af påföljande året samlade Danskarne sina kringspridda trupper, ämnande först att angripa och intaga Christianstad, samt sedan gå in i Bleking emot Carlskrona; men då grefve Stenbock härom blef underrättad, sammandrog äfven han sitt manskap. Christianstad kunde med den ringa styrka, som var att tillgå, icke försvaras och grefve Stenbock beslöt derföre att använda allt sitt bemödande till försvar af Carlskrona, som för riket var af vida större värde. I sådant afseende lät han från Christianstad och Ljungby föra till Carlshamn de samlade spanmålsförråden och drog sig med sin styrka in i Bleking. Emedlertid hade han med Landshöfdingarne i Carlskrona och Wexiö öfverenskommit om ett möte i Carlshamn, dit han ock den 11 Januari förfogade sig, sedan han under sin frånvaro lemnat befälet till Generalmajor Gyllenstjerna, med befallning att, om fienden nalkades, låta upprifva bryggan öfver Helgeå, afsända bagage och fältkassa under betäckning af 500 Sachsare, till Norja, samt sjelf med rytteriet småningom draga sig efter. Allt detta gick dock icke så som det var önskadt: Sachsarne höllo sig illa vid Torsebro och Gyllenstjerna nödgades i följd deraf, för den annalkande fienden draga sig undan till Sölvesborg. Så snart Stenbock, som då var i Carlshamn, fick veta att fienden framträngt till Christianstad, begaf han sig genast till Norja, men då han der blott träffade trossen med dess betäckning, skyndade han sig på vägen till Christianstad. Och snart fick han reda på sammanhanget, då han mötte det flyktande kavalleriet, som han hade svårt att få att stadna. Fien-

---

*) Ännu 1734 stodo 10 sådana kistor qvar på vinden öfver Amiralitetshuset, men då biföll Kongl. Maj:t, uppå Kollegiets hemställan, att med en person finge öfverenskommas om handlingarnes ordnande. Kongl. brefvet den 29 Januari s. å.

den, som förföljde de flyende, förvillades af en mängd eldar dem Stenbock nu lät upptända, att tro det en väntad förstärkning vore ankommen; och med sitt folk fick Stenbock i ro tåga till Norja, der han rastade öfver natten. I början var hans mening att stadna här, men när han märkte att passet ej kunde försvaras utan med fästningsbyggnader och det dessutom befans att Danskarne på vägen från Sölvesborg, kunde gå honom förbi och sätta sig emellan Norja och Mörrum, samt såmedelst afskära gemenskapen med Carlshamn, der en del af arméens proviant fanns, gick han till Mörrum, der han lät uppkasta bryggan öfver åen och sedan han fått förstärkning af öfverste Köhlers infanteri-regemente från Carlskrona, fattades det beslut att här afbida fienden. Men äfven från detta beslut tvingade nödvändigheten honom att vika, ty det befanns att fienden på många ställen kunde gå öfver Mörrums å: att passet var vidlyftigt och kunde från flera höjder beskjutas: att rytteri der ej kunde användas, icke heller befästning der anläggas. Efter öfverläggning med Amiral-Generalen och sedan Rewentlau ankommit till Norja med 7000 man, beslöt Stenbock att åter draga sig undan, för att försvara Carlskrona. Det smärtade honom mycket att han den ena gången efter den andra så skulle nödgas draga sig ur fiendens åsyn, men hvad som ännu mera smärtade honom var truppens dåliga uppförande, hvarom han i ett bref till Amiral-Generalen, dateradt Mörrum den 14 Januari, säger bland annat: »kunnandes jag ej undgå att »beklaga qu'on m'a mis à la tete d'une si lache armée »& que la reputation de braves & honnets officiers doit »etre exposée à la discretion de si grands poltrons»; och uti ett annat bref till Kongl. rådet grefve Horn dagen derpå heter det: »jag står nu här att vilja betäcka Carls- »krona, men hvad uselt tillstånd här är nu i vinterdagen »för folk och hästar, står alldrig att beskrifva, till att »förtiga huru svår subordinationen är, som omöjlig står att

»indrifva, ej heller är jag försedd hvarken med penningar »eller marketentare. Jag ber Eder Exellens för Jesu »skull, lägg sin ferma pouvoir här emellan, att verket »med fullkomligt eftertryck angripes, ty annars ligger »Skåne innan Maj månad öfverända. Hade de regementer, »som redan varit uppsatte, varit här i Skåne, som jag »förlängst ombedt, allt det som strida kunde, fastän i »slarfvota kläder, alldrig hade fienden så vidt fått avan»cera. Men det är tid ännu, allenast allt hvad krypa kan och af ett troget Svenskt hjerta vill fäkta, skynde»samt samlas i Småland vid Markaryd och Loshult dit »jag mig draga skall, så snart jag förnimmer att de öf»riga regementer något så när sufficiente der blifvit sam»lade. Gifve Gud att de allenast der finge födan, men »för penningar är jag viss man får både mat och fourage; »jag har intet illa talt, när jag remonstrerat hvad svårighet »det är en armée endast att föda utur en hop oindrifven »gärd, ty det går alldrig an, ej heller att upprätta maga»siner utan betäckning, helst emedan de äro fara under»kastade att falla fienden till rof, som ock, bättre Gud! »denna gången mer än förmycket skedt är. Jag ber alltså »Eder Exellens är så gunstig och derhän coopererar »att för menagens skull, uti ett ringa nu i början, för»lusten ej må i längden blifva obotlig, Sverges krona »till en odödlig nesa och afsaknad. Att jag min yttersta »flit gjort och än göra skall, derom vittne Gud den all»rahögste, men hade jag vetat att jag så skulle expone»ras igenom det jag nu ser min dyrt erverfvade reputa»tion utan min skull komma att lida, jag tror jag hade »mig sjelf afdagatagit. Jag vill än ej desesperera, allenast »hvad jag desidererar kan beviljas, helst jag intet mitt, utan »fäderneslandets interesse der vid söker. Här är intet »annat medel att ersätta verket, än genom bar betalning »i penningar, ty det ger soldaten mod, som Eder Exel»lens nogsamt är bekant och att den gemena hopen gerna »lider något om han åter har att hoppas något derföre, ty

»att göra sig stat på kött, fläsk och smör &c går alldrig »an, utan kommer knekten emedlertid att hungra. Jag »tror att jag innan kort tager min död af den chagrin »jag ser mig bragt uti, och det ädla Skåne vara i faran »och ulfvamunnen, hvarest jag att uppmuntra alla invå- »nare kanske sacrifierat det ädlaste och käraste jag har »i verlden, nemligen min hustru och barn. Jag tröstar »mig dervid att jag allt skyldig är att uppoffra för min »Konung och fädernesland, men hoppas att Eder Exel- »lens endast så lagar att jag innan fjorton dagar må und- »sättas med penningar och att mig må gifvas plein pou- »voir att antaga betjenter, som afslås för menagen, eljes »bjuda och befalla i alla delar, som jag det till verkets »rätta understöd och pådrifvande för godt finner, hvarom »till landshöfdingarne i alla län, så att de mig lyda, or- »der afgå bör».

Innan Grefve Stenbock uppbröt från Mörrum besökte han Carlshamn, der han den 15 Januari på eftermiddagen hade sammanträde med borgerskapet på rådhuset och uppmanade att förse arméen vid Norja med proviant, m. m. Denna uppmaning hade ock en god verkan, ty samma dag skedde betydliga transporter till lägret, hvaremot Stenbock, för att lätta borgarnes behof, biföll deras ansökan om obehindrad bränvinsbränning och frihet från accisen, så länge kriget varade. Nu var det redan bekant, att Danskarne ämnade ställa sin marsch till Carlshamn, för att borttaga Svenskarnes dervarande förråd och detta kunde af Stenbock, med en underlägsen styrka, icke hindras, men skansen fick en förstärkning af 145 man Skånska trossdrängar, hvilka öfverkommit från Riga, besättningen försågs med tre månaders proviant och Kommendanten fick sig till hjelp fyra officerare. Att förmå borgerskapet att förskjuta garnisonen tre månaders aflöning, dertill förslog dock ej Stenbocks öfvertalningsförmåga. Emedlertid blefvo på hans befallning några borgare inlagde på Skansen att biträda vid försvaret och Kommen-

danten anbefalldes att i det yttersta försvara sig. När allt detta var verkställdt aflät Stenbock den 17 Januari från högqvarteret Mörrum ett bevekligt bref till rikets samtlige inbyggare, dem han med värma uppmanade att »gå man ur huse», och samlas för att försvara Skåne, »som är Sverges brödkorg» och de andra provinserna, så att fienden må förhindras i sitt uppsåt att tränga in i Bleking, gå till Carlskrona och förstöra skeppsflottan. Detta sätt att skaffa folk lyckades. Efter hand samlade sig stora skaror ifrån flera landsorter och fastän de voro illa klädde, illa beväpnade samt oexerserade och i början hos fienden väckte åtlöje, visade de dock, när deras mod och kraft behöfdes, att de stridde för Konung och fäderneslаnd.

Härefter drog sig Stenbock med kavalleriet till Hoby den 18 Januari och dagen derpå till Runneby, sedan han på förstnämnde ställe qvarlemnat öfverstelöjtnanten Cronberg med ett detachement att observera fienden och i fall af dess annalkande upprifva bryggan öfver strömmen. I Runneby var genom Landshöfdingen anstallt gjord om truppernes förplägning och de förlades derföre deromkring i kantoneringsqvarter, på det sätt att när de behöfdes, de lätt kunde samlas. Emedlertid hade Amiral-Generalen uppbjudit alla sina krafter till Carlskronas försvar. Åt landssidan voro, vid Hvita Krog, batterier uppkastade, som kunde beskjuta det smala näset, hvilket på båda sidor omgafs med vallar, och på Pantarholmen voro äfven förskansningar anlagda. Å sjön höllos dubbla isvakar, som försvarades af batterier på de närmaste holmarne. I Saltösund, på Tromtöfjärden, utomkring varfvet, samt på inre redden voro bestyckade skepp och fregatter lagda; hvarförutan musketerare voro inrymde i de vid sjökanten belägna byggnader och fotanglar tillreds, att utströ på de ställen, der fienden lättast kunde få fotfäste. Grefve Stenbock afsände dessutom Köhlerska infanteriregementet, jemte 300 man af

Östgöta infanteri till förökande af garnisonen samt beordrade några kompanier af Calmar regemente att skyndsamt ditskaffas på slädor, men då föda ej fanns för allt detta manskap att tillgå i staden, lät Amiral-Generalen denna sednare förstärkning stöta till hufvudarméen.

Under sitt vistande i Mörrum hade Stenbock genom närmaste landshöfdingar, insamlat penningar, proviant, amunition, förspann och andra förnödenheter, på det arméen, när den hann blifva samlad, utan hinder skulle kunna sammanstöta med den styrka han redan hade. Underrättad att landtregementerna började samlas i Wexiö, reste han nu dit och lemnade befälet under sin frånvaro till General-major Gyllenstjerna, som befalldes förstöra alla småbryggor öfver Runneby å och hafva 100 man beredde att med yxor och andra verktyg upprifva stora bron vid passet, samt att hålla sig der i nejden och icke öfvergifva Bleking, utan Amiral-Generalens samtycke, men om fienden trängde sig för starkt efter, skulle han draga sig till Calmar län, emedan kavalleriet ej kunde underhållas i Carlskrona. Sådan var ställningen då fienden den 19 Januari om eftermiddagen marscherade in i Carlshamn. Generalitetet och 1200 man fotfolk lades i staden, artilleriet ställdes utanföre General-krigskommissariens qvarter och emedan i staden saknades tillräckligt foder, inqvarterades kavalleriet uti kringliggande byar, utom några kompanier, hvilka togos till vakthållning hos Generalen Grefve Rewentlau, som inqvarterade sig i Mestertonska huset, General-löjtnanten Rantzau, General-majoren Rothstein, med flere af de förnämste officerarne. Om natten, då invånarne ännu hvilade, lät General-krigskommissarien Giese, en man, som var föga nogräknad synnerligen i betalningsväg, uppteckna all i packhus och på vindar varande Kronans och borgerskapets spanmål, hvilken ock följande dagen uttogs och fördes till Skåne. För kastellet buro fienderna ännu någon fruktan, hade noga efterfrågat om någon af borgerskapet hade låtit ditföra sin

egendom, men vågade icke göra något försök till dess eröfrande. De hade äfven låtit tillsäga Kommendanten att om han sköt från fästningen, skulle staden stickas i brand. Magistraten med borgerskapet sammankallades och den myndige Giesen ålade dem att betala 20,000 riksdaler brandskatt, som likväl, i anseende till omöjligheten att utfås, nedsattes till 12,000 r:d, efter 3 karoliner på riksdalern. Men äfven denna fordran kunde icke uppfyllas på annat sätt än som skedde: 6000 r:d blefvo strax betalda och för de öfriga måste magistraten lemna ovilkorlig förskrifning, att inom fjorton dagar infrias. De förmögnaste handlanderne Petter Mesterton, Jöns Hegardt, Carl Aschenborn, Petter Jacobsson och Jacob Wildschiött, blefvo dessutom uttagne såsom gislan för den obetalda delen, och af Danskarne, vid deras aftåg från Carlshamn, bortförde. Vid ankomsten till Helsingborg bönföllo de hos Danske Konungen om eftergift af skulden, men som blott 3000 r:d blefvo efterskänkta, måste de för resten medfölja till Helsingör och återkommo ej ur fångenskapen, förr än dessa penningar insamlats af magistraten och i October månad 1710 öfversändts till Köpenhamn, ehuru Grefve Stenbock skriftligen föreställde Grefve Rewentlau det orätta uti ett sådant förfarande. När fråga uppstod om utvexling af fångar, förklarade tvärtom Danska regeringen att Carlshamnsboarne icke frigåfvos, innan den återstående brandskatten var betald, en handling, som visserligen på olika sätt kan bedömmas men dock ej så strängt bör klandras, enär Danskarne hade magistratens förskrifning och den för dess uppfyllande lemnade säkerhet att hålla sig till. Fem dagar gästade fienden staden, men när ryktet inlopp att Svenska arméen sammandrogs i Wexiö och det var att frukta det återmarschen kunde blifva afskuren, i fall Stenbock fick rycka fram, lemnades staden den 25 Januari och vägen togs till Christianstad, sedan Carlshamn tillfogats en skada af 40,000 daler silfvermynt, dem Giesen lofvade

skulle blifva rikligt ersatta när landet kom under Dansk lydnad. Vid sitt uppbrott bortförde fienden alla i nejden varande Kronobåtsmän, samt uppbröto och tömde packbodarne, sökande öfverallt efter gevär och amunition. Den enda krigsmateriel som var till hands, nemligen några gamla harnesk, samt bräder, ämnade till pontoner borttogs och en del odugliga granater kastades uti strömmen. Stenbock följde nu fienden efter med sin modiga, men oöfvade armée, hvilken under vägen förstärktes af Gyllenstjernas korps, som för brist på foder nödgats draga sig ur Bleking, äfvensom af något artilleri från Carlskrona; och vid Helsingborg led Danska hären under Rantzaus befäl, ett svårt nederlag, som hade till följd att Danskarne återvände till Seland i början af Mars.

Efter så väl förrättadt ärende reste Stenbock till Stockholm, der riksdag hölls; men han deltog ej i öfverläggningarne. I stället öfverlemnade han till Defensionskommissionen ett memorial rörande södra provinsernas betäckande och förslag till underhållande af gemenskapen emellan Sverge och Bleking, samt flottans försvar. Christianstad skulle sättas i försvarsstånd och skansar uppkastas i Bleking på de ställen der så nödigt fanns, så att fienden under det vattnet var öppet, kunde hindras vid passen: att till dessa skansars förfärdigande och försvar borde borgerskapet i Carlshamn och allmogen i Bleking enrolleras och med ed förbindas att till yttersta man försvara sin provins och ansågs invånarnes edliga förbindelse så mycket mera nödvändig, som de dittills så väl i städerna som på landet åt Konungen i Sverge aflagt trohetsed endast genom sina herredagsmän: att Amiralitetet måtte få ersättning för de af fienden i Bleking borttagna 500 Båtsmän m. m. Dessa förslag gillades till en del af Defensionskommissionen den 13 Maj, och sedan Stenbock äfven fått några andra saker uträttade i Stockholm, begaf han sig på återvägen till Skåne i medlet af Juni månad och kom vid måna-

dens slut till Carlskrona, för att tillse i hvad mån han kunde operera gemensamt med flottan. Han fann den väl utlagd, ett och tjugo skepp stark, men penningar och mycket annat felades för utrustningen. Efter öfverläggning med Amiral-Generalen skref han derföre till Kongl. Regeringen och föreställde kraftigt nödvändigheten att sända medel till flottans utredning, samt stadens och fästningarnes sättande i försvarsstånd.

I början af Augusti arbetades på skansars anläggande i Bleking och det var ämnadt att vid Norja draga en linea till passets försvar, men detta ändrades sedan, efter förslag af Zingerlein. Svenska flottan utlöpte slutligen den 21 September, hade ett icke afgörande slag med den Danska och återgick till Carlskrona i början af October. Något hufvudsakligt kunde ej företagas under vintern, utan manskapet förlades i qvarter, då Öfverste Schommers regemente och adelsfanan blefvo lemnade i Bleking.

Utom Danskarne hade Bleking detta år att bekämpa ännu en fiende, desto farligare, som den icke med svärd lät sig utrota. Pesten hade uppkommit i Östersjöstäderna och all handel derigenom försvunnit. Den hade äfven inträngt i Bleking och härjade der både detta och följande året. Omkring 20,000 menniskor skola i provinsen hafva fallit offer för denna sjukdom, och regementerne måste ändra qvarter, sedan endast af det Schommerska öfver 100 man dödt. De i pesten dödes antal räknades endast i Carlskrona till 7000.

Den 8 Januari 1711 lät Konungen afgå bref om de södra provinsernas betäckande och det blef då äfven befaldt att i Bleking skulle manskap utskrifvas i stället för penningar, som provinsen förut erlagt, men detta år hade fienden flyttat krigsteatern till Sverges Tyska orter och det var således dit försvarsanstalterna måste vändas. Konungen i Polen, Stanislaus, kom sjelf till Carlskrona att påskynda utrustningen af flottan, hvilken borde transportera

trupper till Tyskland och den åldrige Wachtmeister var utsedd till befälhafvare, men han begärde och erhöll, efter flera påminnelser, Regeringens tillstånd att medtaga Grefve Stenbock, hvilken, i fall Wachtmeister under resan skulle dö eller sjukna, borde taga öfverbefälet, och man hoppades dessutom att Stenbocks namn skulle verka fördelaktigt. Manskapet borde, för att undvika den i Bleking gångbara farsot, gå om bord vid Åhus, men som denna hamn fanns mindre beqväm ändrades det sålunda att regementerna, med dubbel skjuts skulle resa till Carlskrona, för att der gå om bord; dock befallde Stenbock att ingen af manskapet vid lifsstraff fick gå in i något hus i Bleking, hvarföre stora slätter nära vid landsvägen utsågos, der folket, långt ifrån gårdarne, skulle hvila om nätterna och af kronobetjeningen förplägas. Ingen af invånarne fick komma till lägret, hvarken i handelsspekulationer, eller att bese armeén.

Grefve Stenbock förfogade sig nu till Carlskrona och hjelpte Amiral-Generalen att skynda på flottans utrustning, hvilken skedde i sådan hast att embarkeringen verkställdes den 3 November, oaktadt alla de svårigheter, hvilka voro oundvikliga följder af den fortfarande penningebristen; men så väl Amiral-Generalen som Stenbock arbetade både dag och natt för vinnande af ändamålet, samt hade ett troget stöd i Öfverkommissarien Lagerbjelke, hvilken, dels för egna penningar, dels på sitt namn, skaffade den nödiga provianten.

Kriget fortsattes följande året. Grefve Stenbock inlemnade till Kongl rådet i Stockholm en plan för fälttåget, enligt hvilken en diversion skulle göras i fiendens eget land, och trupperna fördelas så, att en del gagnades på flottan, en del för landstigning, samt en del för bevakning på fästningarne, och skulle, enligt detta förslag, 200 man af Öfverste Hastfers regemente förläggas på skansarne i Carlskrona och Carlshamn; men denna plan gillades ej af Rådet, utan en annan följdes. I slutet

af Juni voro några få regementer ankomna till Bleking; och de öfriga skulle oförtöfvadt komma efter. Grefve Stenbock begärde att Generallöjtnanten Baron Gustaf Adam Taube skulle följa med transporten, och sedan detta af Kongl. regeringen blifvit bifallet uppdrogs honom att resa till Carlshamn, åtaga sig inseendet öfver trupperna och förlägga dem så väl i sjelfva staden, som vid Norja, i Sölvesborg och i Willands härad. Transportskeppen skickades under hand till Carlskrona och Landshöfdingen Baron Adlersten fick uppdrag att affärda dem till inskeppningsorten. Grefve Stenbock ankom sjelf till Carlshamn den 20 Augusti, men här mötte honom nya bekymmer. De för transporten förhyrde skeppare voro missnöjde, hufvudsakligen derföre att de ej fått den betingade frakten, men han ställde allt till rätta dels genom löften, dels genom förmaningar, och följande dagen sammankallade han alla i staden varande sjömän, hvilka, under öppen himmel, med ed förbundo sig att låta begagna sig i Kronans tjenst, så länge de behöfdes. Borgerskapet så väl här som i Carlskrona gjorde betydliga uppoffringar och lemnade stora förskott till utrustning af flottan, hvilken, under Amiral-Generalens befäl, seglade från Carlskrona den 23 i samma månad. Transporteskadern afseglade från Carlshamn kort derefter, men af densamma förolyckades flera fartyg, och då de öfverblifna 40 segel återkommo till Carlshamn, hade Adlersten all möda att förmå dem till ny expedition, men sedan dem af tullarrendet i staden betalts 6000 daler s. m. på frakten och Generallöjtnanten Skytte hade låtit ditföra större delen af förrådet från Ljungby magasin, blefvo transportskeppen åter segelfärdiga och väntade blott på betäckning af flottan i Carlskrona. Men der hade en smittosam sjukdom inrotat sig, Amiralgeneralen var sjuk och allt i oreda. Ändtligen var man färdig att segla den 16 December, men motvind och storm hindrade alla

försök att komma ut, så att expeditionen slutligen måste uppskjutas till påföljande året.

I de nästa årens krigsexpeditioner hade Bleking föga eller ingen del. Efter Tönningens öfvergång skulle Stenbocks armée återhemtas och vice Landshöfdingen Salomon von Otter erhöll uppdrag att bestyra om transporten; flottan afseglade väl från Carlskrona den 16 Juni 1713, men hann ej längre än till Flensburg, der den nära sex månader hindrades af Danskarne och återkom den 28 November med oförrättadt ärende. Följande året inskeppades provianten för den Pomerka arméen, äfven genom von Otters föranstaltande och transportskeppen afseglade under betäckning af örlogsfartyg, från Hanö den 21 Juni.

Nu förändrade Danmark operationsplan, öfvergifvande tanken på de Skånska provinsernas eröfring. Kriget fördes defensivt, men några försök mot Carlshamns skans och plundringar i granskapet skedde dock 1717 och 1720. Förstnämnde året hade fienden lagt sig vid Hanö och Öfveramiralen lät genast bereda försvarsanstalter *), samt förlägga bevärade båtsmän i byarne, för att hindra vidare landstigningar och plundringar **). Bönderne förbödos derjemte att fiska utom skansarne ***).

Efter Konung Carls död började man med alfvar att tänka på fred, och Konung Fredrik skickade till underhandling härom sin gunstling Ulrik Adolf Holsteen till England, samt General Löwenörn till Stockholm, men som begge dessa sändebud fordrade de Skånska provinsernas afträdande till Danmark, och man på intetdera stället ville höra talas derom, uträttades ingenting.

Påföljande året 1719 var uppmärksamheten riktad på så väl Danmarks som Rysslands företaganden. Det

---

*) Kongl. brefvet den 30 Maj 1717.
**) Dito den 31 dito.
***) Detta förbud upphäfdes genom Kgl. brefvet d. 15 Juli 1717.

hade sports att Ryska flottan gått till sjös, och Amiralitetskollegiet anbefalldes att noga gifva akt på dess operationer, i fall den skulle försöka någon landstigning »der nere i skären»; och borde så många Svenska fartyg, som för skansarnes bevakning och för kryssning kunde undvaras, förena sig med den vid Hanö liggande Engelska flottan, för att göra fienden »skada och afbräck» *). Medel anslogos till förbättrande af sjökastellerna vid Carlskrona och Carlshamn **), och Amiralitetskollegiet anbefalldes att efter omständigheterna taga sina mått och steg, sedan man fått veta att fyra örlogsskepp utrustades i Köpenhamn ***). Under den vapenhvila, hvarom derefter öfverenskoms med Danmark, fick ingen Svensk eller Norsk man resa in i Sverge, utan Svenska Konungens eget pass ****), en föreskrift, som dock sedermera något mildrades †).

Öfverste Ollonberg beordrades den 22 April 1720 till Carlskrona att taga befäl öfver de dervarande fästningsverk, under Generalmajor Sten Arwidssons öfverbefäl och skepp utlades på redden, utanför Getskär, Ytterö och Arpösund; men freden den 3 Juni samma år gjorde slut på tvistigheterna.

Under kriget blef en hop Polackar, Turkar, Greker, Armenianer och Judar inqvarterad i Bleking, men som deras underhåll togs af kontributionsmedlen, hemställde Amiralitetskollegiet att de måtte flyttas till Jönköping, hvilket dock afslogs ††), med löfte om ersättning för hvad som påkostades dem. Polackarne, hvilka utgjorde ett regemente till häst, afskedades och afsändes till Carlshamn. Amiralitetskollegiet anbefalldes sedermera †††) att

*) Kongl. brefven den 8 Juli och 17 Augusti 1719.
**) Dito den 3 Juli och 5 Augusti 1719.
***) Dito den 5 Augusti 1719.
****) Dito den 14 November 1719.
†) Dito den 4 December 1719.
††) Dito den 5 Januari 1716.
†††) Dito den 4 Januari och den 13 Februari 1720.

utse tjenligt fartyg till regementets transport från Carlskrona till Colberg, och ett mindre fartyg utrustades äfven i detta ändamål, men när det kom till Carlshamn ville Polackarne ej åstad, under föregifvande att de ej hade penningar att liqvidera i qvarteren och skaffa sig proviant under resan. Då förordnades att Landshöfdingen skulle liqvidera med värdarne och skaffa 14 dagars proviant för resan *). Sedermera läto Polackarne förstå att de ville blifva landsatte vid Pillau, hvilket äfven tilläts **), men då började man frukta att de i sjön skulle göra sig mästare af det lilla fartyget, och det förordnades derföre att öfverförseln skulle ske på en fregatt, hvilket dock litet längre fram äfven ändrades, så att de slutligen afsändes på ett befraktadt fartyg, en åtgärd, som af Konungen gillades ***). Man var glad att hafva sluppit detta sällskap, hvars vildsinthet under vistandet i Bleking man tillräckligen lärt känna, synnerligen Turkarnes. En af dessa sednare, Deli mustafa, mördade, under vistandet i Carlshamn, en annan Turk, Omer Bassa, hvarföre han dömdes att mista lifvet †); det tilläts att exekutionen fick för sig gå i tysthet af dess kamrater och på deras vis, så framt de det åstundade, hvarvid Majoren Roxendorff och Kapten Skoge med nödig vakt borde vara tillstädes, men annars skulle han på vanligt sätt halshuggas, hvilket äfven verkställdes på Carlshamns torg, der Turkarne lagt en sten till minne af denne deras olycklige kamrat. De vapen, hvarmed de begge Turkarne slagits, förvaras på Rådhuset.

---

*) Kongl. brefvet den 4 Mars 1720.
**) Dito den 22 Maj s. å.
***) Dito den 3 Juni 1720.
†) Kongl. Resol. den 30 November 1717.

Kap. 12.

Från freden 1720 till fredsslutet 1790.

Fredslugnet hade nu åter inträdt, men det gamla misstroendet nabonationerna emellan fortfor dock som förut. Minsta skymt af rustning i det ena landet gaf anledning till kontrarustning i det andra. Så förordnades 1721 om skepps utläggande på redden till Carlskronas försvar, om manskaps beordrande dit och General-majoren Christer Albedyhls emottagande af befälet öfver defensionsverket derstädes, med mera, men snart fann man att försvarsanstalterna icke behöfdes och befallning gafs om blockskeppens indragande *). Så var äfven förhållandet 1722 fast det då gällde en annan nation. Redan tidigt på våren föreslog Amiralitetskollegiet att försvarsanstalter måtte vidtagas, för att vara i beredskap »i fall fremmande »makters örlogsflottor under sommaren skulle komma i »Östersjön och under vänskapssken försöka något emot land »och rike». Konungen gillade kollegiets omtanka, medel anslogos för ändamålet, befallning gafs om bröstvärns byggande på skansarne och garnisonerna förstärktes **). Längre fram, då underrättelse inlupit att 24 Ryska örlogsskepp hade tagit vägen till Östersjön, utlades skepp till försvar för de mindre inloppen till Carlskrona ***), och det förordnades att kryssare skulle utsändas, för att kunskapa, men att dertill borde brukas kofardifartyg, på det Czaren deraf icke måtte »taga ombrage» †). År 1726 rustades äfven: en bataljon af Calmar regemente uppbådades, två blockskepp utlades på redden af Carlskrona och garniso-

---

*) Kgl. brefven d. 15 Maj, 1 Juni, 5 Juli och 10 Aug. 1721.
**) Dito den 19 April 1722.
***) Dito den 16 och 17 Juli 1722.
†) Dito den 21 Juli 1722.

nen i Carlshamn förstärktes, hvilka alla åtgärder af konungen gillades *). Kommendanten på sjökastellerna anbefalldes att i afseende på fremmande fartygs prejning, ställa sig till efterrättelse de order, som honom af Amiralitetskollegiet, under hvars lydnad han stod, meddelades **), och föreskrifter lemnades huru förhållas borde när lotsar påkallades att införa fremmande örlogsfartyg till Carlskrona ***). När Franska flottan 1733 var i Östersjön, gjorde Amiraliteskollegiet hvad det kunde för att afböja denna flottas inlöpande i Carlskrona hamn, och begärde äfven garnisonens förstärkning på skansarne, hvilket dock ej bifölls, men i öfrigt gillade Konungen kollegiets anstalter †).

Vid utbrottet af kriget med Ryssland, i början af 1740-talet, förordnades att örlogsskeppet Fredrik skulle utlägga på Carlskrona redd och att sjökastellerna skulle sättas i försvarsstånd ††). En del af Zanderska regementet, som var förlagdt vid Runneby och deromkring, beordrades till arbete vid fästningsbyggnaden †††), och flottan afgick från Carlskrona så väl 1741 som 1742, men en å skeppen inritad farsot, som medtog 25,000 man, nödgade chefen för ena eskadern, Kommendören Stoltz, att sistnämnda år inlöpa till Carlshamn. Från sitt chefskepp aflät han en skrifvelse till stadens borgerskap, som uppmanades att af menniskokärlek och ömhet för sina lidande likar emottaga och vårda en del af den mängd sjuka som fanns om bord. Borgerskapet omfattade villigt detta tillfälle att visa sin erkänsla för fäderneslandets försvarare, och utgången visade med hvad nit och

*) Kongl. brefvet den 3 Maj 1726.
**) Dito den 9 Juni 1726.
***) Dito den 30 i s. m.
†) Dito den 17 September 1733.
††) Dito den 30 September och 11 November 1741 samt den 3 Januari och 2 Mars 1743.
†††) Dito den 29 April 1742.

ospard möda uppmaningen hörsammades. De sjuke återvunno helsan och staden erhöll vid påföljande riksdag Rikets Ständers tacksägelse för sin visade mennisko-kärlek.

Knappt var kriget med Ryssland slutadt, innan man trodde sig förspörja fiendtligheter från Danmark. Underrättelse hade nemligen inlupit, att en plan vore uppgjord i Köpenhamn att, sedan genom en spion vore utforskadt Svenska flottans och försvarsverkets beskaffenhet, med små fartyg gå genom ett af de mindre inloppen, par surprice bemäktiga sig Carlskrona och flottan, derefter göra landstigning på en gång i Skåne och uppe i landet, samt infall från Norge. Amiralitetskollegiet anbefalldes vara på sin vakt, men hålla hela saken hemlig *), flottan hölls segelklar, manskap inqvarterades i provinsen, för att vid behof vara att tillgå, magasiner inrättades **), regementer beordrades till Carlskrona som besättningar på flottan ***), rekryteringen anbefalldes till verksamt bedrifvande †) och garnisonen i Carlskrona förstärktes ††); men sedan underrättelse inlupit att Danska flottan aftacklat, befalldes enahanda åtgärd med den Svenska †††), och allt lät åter fredligt.

Under det så kallade Pomerska kriget fruktade man för Blekings säkerhet och fästningsverken sattes i försvarsstånd. År 1761 blef Löjtnant C. R. Petterssen, sedermera adlad med namnet Rosensvärd, beordrad att i Carlskrona bygga fartyg, transportera trupper och hafva tillsyn vid stadens ytterligare befästande, likväl under Generalen Grefve Posses öfverbefäl. Att kriget slutades utan särdeles ansträngningar, känner man af historien.

---

*) Kongl. brefvet den 10 Augusti 1743.

**) Dito den 6 Augusti 1743.

***) Dito den 13 i s m.

†) Dito d. 17 i s. m.

††) Dito d. 20 i s. m.

†††) Dito den 20 October s. å.

Några år sednare började den gamla misstänksamheten att åter låta afhöra sig. Det stadgades att intet Danskt krigsskepp fick inlåtas i Carlskrona hamn och att den Danske Kommendören som var ute på expedition, skulle »med all vänlighet» underrättas att, som Amiralitetskollegiet icke var försedt med nådig instruktion i detta mål, så kunde det på eget bevåg icke visa honom den villfarighet, som i annat fall vore önskvärd *). Sedermera förordnades om qvarhållande af det till hemlof berättigade manskap och fråga var äfven om befästningens på Pantarholmen iordningställande **). Corsikanska fartyg fingo icke heller med Corsikansk flagg inträde i Svenska hamnar ***), och sedan Envoyén vid Danska hofvet Baron Sprengtporten inberättat att icke allenast den qvarblifna divisionen af Ryska flottan, bestående af 3 från Archangel nyss ankomna skepp, 4 andra större örlogsfartyg och 4 mindre fregatter, pinkar, eller galioter, utan ock den Danska flottan, som bestod af 8 örlogsskepp och 2 fregatter, den 11 October ifrån Danska redden afgått, anbefalldes all försigtighet, ehuru allmänna ställningen i gemen icke medgaf att hysa, eller visa någon oro öfver Rysslands och Danmarks förehafvanden. Alla nödiga anstalter skulle fogas att försätta Carlskrona och flottan uti all möjlig säkerhet och utom all fara för öfverraskning †). Emedlertid anbefalldes Landshöfdingen att, i fall några Ryska eller Danska fartyg för sjönöd, eller dylika omständigheter, behöfde söka Svensk hamn, dem skulle vederfaras »all möjlig handräckning», med iakttagande af hvad om fästningarne var stadgadt ††). Presidenten i Amiralitetskollegiet fick sig förklaradt Kongl. Maj:t nådiga

---

*) Kongl. brefvet den 24 Maj 1769.
**) Dito den 19 Juli 1769.
***) Dito den 26 September 1769.
†) Riksrådet Ekeblads bref den 18 October 1769.
††) Kongl. brefvet den 23 October 1769.

välbehag i anledning af de åtgärder han vidtagit *) och Svenska skeppen fingo aftackla **). Så slutades detta utbrott af misstänksamheten, men ett nytt var snart i farvattnet. År 1771 förordnades åter att Ryska skeppen skulle visas all möjlig artighet, men försigtighet iakttagas, i fall de ville inlöpa i befästade hamnar ***); och i afseende på den eskader, som utgick från Danmark anbefalldes »all möjlig handräckning», dock med iakttagande af hvad om fremmande fartygs inträde i befästade hamnar var föreskrifvet †); och samma föreskrifter egde rum påföljande året, i afseende på den då utgångna Ryska eskadern ††).

Försigtigheten sistnämnde året var måhända af behofvet påkallad i anseende till den plan för en regementsförändring, hvarmed Konung Gustaf umgicks. Denna förändring gör en märklig epok i vårt fäderneslands historia; det lyckades Gustaf den tredje att, utan blodspillan, göra slut på det partihat, som från längre tider sönderslitit fosterjorden. Händelsen är för väl känd, att den skulle behöfva här beskrifvas; och den hör icke heller till vårt ämne. Hit hör endast att nämna det Öfverståthållaren, General Rudbeck, en af Gustafs häftigaste motståndare, af sekreta utskottet blef skickad från Stockholm till flera orter och bland dem äfven till Carlskrona, för att motarbeta hofpartiets hemliga anstalter: att Konungen den 18 Augusti anbefallde regementers sammandragande för Christianstads inneslutande på landsidan: att Amiralitetskollegiet fick order om två bevärade slupars eller andra fartygs afsändande till Åhus för fästningens inneslutande åt sjösidan, samt att trupperna skulle ställas under Riksrådet Baron Funcks befäl; men att H.

*) Riksrådet Ekeblads bref den 1 November 1769.
**) Kongl. brefvet den 10 i s. m.
***) Dito den 15 Juli 1771.
†) Dito den 19 Augusti 1771.
††) Dito den 10 Juli 1772.

K. H. Hertigen af Södermanland, prins Carl dagen derpå förordnades att taga öfverbefälet i Skåne, Halland, Bleking, Bohuslän och Småland *): att Hans Kongl. Höghet, som då vistades i Carlskrona, vid underrättelsen om hvad som var tillgjordt i Christianstad, satte sig i spetsen för 5 regementer, för att gifva desto mera vigt åt det påbegynta verket: att brigantin Göja, under Kapten Linderstedts befäl, utrustades att observera utländska kryssande fartyg, samt att, sedan allt slutat efter önskan, barkasserna från Åhus hemsändes, Göja aftacklade och Prinsen återreste från Lillö, der han haft sitt hufvudqvarter, till Stockholm. Det är bekant huru förtjusningsfebern öfver regements-förändringen epidemiskt spridde sig öfver hela landet, huru Gustaf öfver allt förgudades och huru äfven hans motståndare nödgades visa glada anleten. Förtjusningsfebern, förgudningen och glädjen sträckte sig äfven till Bleking, der Gustafs lof icke mindre än annorstädes firades.

Året 1788, som uti Svenska sjökrigshistorien intager ett lysande rum, är äfven märkvärdigt i Blekingska häfderna. Denna gång var det Ryssland och dess stolta herrskarinna som hotade med krig. Flottan utrustades med all skyndsamhet och redan i Maj månad började man bereda landförsvaret. De återstående fästningsarbetena på Kungsholmen och Drottningskär, samt Kungshall fullbordades, bastioner och fästningsverk på varfvet uppröjdes och sattes i ordning, batterier anlades på flera omkring staden belägna holmar, och till deras serverande med glödgade kulor inrättades kulugnar på flera ställen. Skansarne ensamt hade 200 kanoner och dylika placerades äfven i staden, på gator och öppna platser. Inne i staden stängdes med Spanska ryttare och tillräcklig besättning saknades icke. Femhundrade tretton kanoner voro på detta sätt utplanterade och

---

*) Kongl. brefven den 18 och 19 Augusti 1772.

stodo färdiga att, jemte handgevären, emottaga den fiende, som var nog djerf att landstiga. Trädbroarne utom staden blefvo afskurna och holmarne försedde med dragbroar, Spanska ryttare och kanoner. På Pantarholmen och vid Hvita Krog anlades fästningsverk och redouter, bestyckade med 58 kanoner, samt Spanska ryttare. Vid sednare stället gräfdes en graf tvärs öfver vägen, 18 alnar bred, 5 alnar djup och 380 alnar lång, för att förena vattnet på båda sidor, och äfven här inrättades en dragbro. Blockskepp utlades på redden, en flottilj tillreddes i hast af den uppfinningsrike Chapman och staden kunde till sitt försvar använda icke mindre än 959 kanoner.

Flottans hela personal var till sjös och Carlskrona saknade således sin vanliga garnison; men borgerskapet samlade sig till en egen korps, under eget befäl och bestridde vakthållningen, med tillhjelp af Westgöta Dals regemente. Allt gick derföre sin vanliga gång, till dess ett rykte om fiendens annalkande den 25 Aug. spridde oro. Amiral Dessens Ryska eskader hade visat sig utanför inloppet, samt äfven vågat skicka en slup i land till Gjöholm, att hemta förfriskning; och detta var anledning till ryktet att Ryska trupper der landstigit. Denna underrättelse hade ej så snart hunnit till staden och blifvit känd af högste befälhafvaren, förr än hvar man medelst trumslag och klämtning sattes i rörelse. Militären kom under gevär, fästningsverken på Wämö och Pantarholmen sattes i ytterligare försvarsstånd och kurirer utskickades att skaffa säkra underrättelser, men då desse återkommo och intygade att ingen Ryss fanns i hela Bleking, blef allt åter lugnt. Det var likväl en ej onyttig väckelse, ty den verkade derhän att fästningsverkens iståndsättande ännu mera fortskyndades, hvartill Öfverstelöjtnant Thomas Fust, sedermera adlad med namnet Nordenstjerna, redan vid krigets början var förordnad; och han antog samt inöfvade manskap och blef under en

exersis svårt blesserad af en kanon som vid skjutningen sprang. Af civile embets- och tjenstemän var en frivillig kavallerikorps med egen uniform, upprättad. Skeppsbyggmästaren Bogeman, sedermera adlad under namnet Nordenbjelke, exerserade varfsarbetarne, för att, under hans befäl användas på den med 22 st. 24-℔:ga kanoner bestyckade bastionen Söderstjerna, bruksarbetarne i Lyckeby hade äfven samlat sig till försvar, och allt kronans manskap exerserades. Alla täflade med hvarandra att göra sitt bästa till stadens försvar.

Bataljen vid Hogland, huru ärofull den än var, medförde dock inga afgörande följder; kriget fortsattes, och öfverallt måste man hålla sig i försvarsstånd. Redan den 15 Januari påföljande året afgick från förste Amiralen order till Kommendanten på sjökastellerna Kungsholmen och Drottningskär, samt befälhafvaren för landförsvaret kring Carlskrona, Öfverstelöjtnant Fust, att uppgifva reqvisitionsförslag på erforderliga krutsorter, runda lod, stånglod, rundskrå, blyskrå, bomber, granater, konkavkulor, stångskrå samt muskött- och pistol-flintor. Allt detta reqvirerades hos Utredningskommissionen, och den 22 Mars afgick från förste Amiralen bref till General-fälttygmästaren om anskaffande af kanoner så väl för sjökastellerna som landförsvaret, emedan de på kastellerna dittills begagnade kanoner tillhörde flottan och behöfdes på skeppen. Krigskollegiet lofvade skaffa hvad som behöfdes. Öfveramiralen Grefve Ehrensvärd anordnade försvarsverket och Konungen förordnade att, utom hvad som förut var gjordt, större och mindre blockskepp skulle utläggas på sådana ställen der fienden ej kunde etablera landbatterier, för att skjuta dem i sank, eller uppbränna dem: att batterier skulle anläggas, ett på Hästholmen med sin fyrugn, souteneradt af fartyg bakom samma batteri mot Aspö inlopp, ett på södra udden af stora Björkholmen vid nya dockan och ett vid stranden nedom gamla Amiralitetskyrkan emellan Kungs-

hall och Söderstjerna: att en försänkning skulle göras i Bollösund, der det var smalast, dock så att den åter kunde upptagas: att fiendens passage omkring Wämö skulle hindras af kanonslupar och barkasser, samt slutligen att för den händelse fienden gjorde försök att gå öfver vadet vid Gullbärna näs, ett batteri skulle anläggas på Hästö emot samma vad, för att hindra fienden dels att nyttja denna passage åt Tyska bryggarens, dels att taga Wämö förskansningar i ryggen *). Den 25 April aflät förste Amiralen underdånig rapport om hvad som var tillgjordt, samt reqvirerade ytterligare kanoner, krut och manskap, som allt lofvades **). Befallning gafs derefter att kring Lindholmen skulle uppmuddras, hvartill mudderverk skulle hyras, och muddern uppläggas på samma holme till formerande af en kai der***); men nästan allt antingen stadnade, eller förlamades i brist på penningar. Kostnaden för de anbefallda landbatterierna, 9000 R:dr banko, hade ännu icke ankommit, ehuru Utredningskommissionen var anbefalld att draga försorg om deras utbetalande †). I slutet af Juni förstärktes garnisonen på Kungsholmen med 1 Kapten, 2 Subalternofficerare, 1 Underofficer och 140 Soldater, samt på Drottningskär med 2 Subalternofficerare, 1 Underofficer och 54 soldater. I Carlskrona bestred borgerskapet vakthållningen till den 16 October, då det aflöstes af Calmar Regemente.

Carlshamns kastell var under dessa krigsår äfven så armeradt att det kunde utestänga fienden. Det var bestyckadt med 24 kanoner och en mörsare, samt hade tillräcklig amunition, men muren omkring detsamma var bräcklig. Garnisonen bestod af:

---

*) Kongl. brefvet den 6 April 1789.
**) Dito den 20 Maj 1789.
***) Dito den 10 Juni 1789.
†) Dito den 15 Juni 1789.

	Officer.	Underofficer.	Man.
Artilleri	—	1	7
Sjöartilleri med 6 parti kanoner .	1	1	6
Drottningens Lifregemente	13	19	317
Konungens Regemente	1	1	35
Hussarer	1	2	20
Tillsammans	16	24	385,

af hvilka större delen var inqvarterad i staden, men färdig att vid behof, förläggas på fästningen. I Augusti månad 1789 afsändes dit från Carlskrona ytterligare 4 st. 24-℔:ga kanoner med tillbehör och nya batterier förfärdigades främst i fronten af kastellet. Hussarkommenderingen aflöstes kort derefter af en sqvadron Skåningar.

Freden 1790 återställde lugnet, och när Konungen hemkom till fäderneslandet, lät Skånska och Blekingska presterskapet, till betygande af sin glädje, slå en medalj af nittonde storleken, som å ena sidan hade Konungens bröstbild, med omskrift: »GUSTAVUS III D. G. REX SVECIÆ» och å den andra följande i åtta räta rader utöfver två i kors lagda lager- och olivqvistar, tecknade inskrift: »OPTIMO PRINCIPI, TERRA MARIQVE VICTORI, MAJE- »STATE REGNI VINDICATA, PACIS AUTORI E BELLO RE- »DUCI SCAN. & BLEK. CLERUS MDCCXC.»

Krigen, de må slutas huru som helst, hafva dock olyckor i sina spår; och Bleking fick äfven under många vidkännas följderna af dessa olyckor. En af dem var att provinsen alltid utblottades på manskap. Så var förhållandet efter 1741 års krig. Till rekrytering af uppkomna vakanser hade medtagits nära 2000 man, och då ytterligare 240 vakanser inträffade, blef fråga om hemmansegarnes utskrifning till båtsmän. Detta förekoms dock genom den namnkunnige Talmannen Olof Håkanssons underdåniga anhållan om provinsens skonande, i anledning af hvilken, så väl som af Sekreta Utskottets

tillstyrkan, Kongl. Maj:t förordnade att, om icke något öfverloppsmanskap fanns att tillgå, rotarne skulle lemnas anstånd med rekryteringen mot vakansafgifts erläggande*). En lika brist på folk inträffade under 1788—1790 årens krig. Flottans besättningar hade lidit stor minskning, och svårigheten att skaffa nytt manskap blef allt större och större. I Augusti månad 1789 höll Landshöfdingen, på Konungens befallning, sammanträde med allmogen i länet, i afsigt att uppmuntra dem att taga sjötjenst, och hemmansegarne förklarade sig genast villige att lemna dem af deras söner, drängar och andra manbara personer, som voro hågade att antaga anbudet. Många läto genast anteckna sig och många anmälte sig efter hand såsom frivillige sjömän, hvarförutan presterskapet lofvade att skaffa en karl af hvarje prestbol.

Under de sjuttio år, som äro föremål för vår undersökning i detta kapitel, hemsöktes provinsen mer än en gång af svår sjuklighet, en olycka som åtminstone till en del förorsakades af krigen, och af hvilken synnerligen Carlskrona länge fick vidkännas menliga följder. År 1729 var så sjukt derstädes, att 100 man af Calmar regemente måste beordras dit till garnisonstjenst**).

Ifrån de hemkomna skeppen sändes 1741 sjuka i land och sjukligheten i staden tilltog, så att man snart blef i brist på både rum för de sjukes hysande och läkare för deras vårdande. En hustru Catarina Persdotter Crus nedsändes på Kongl. Maj:ts befallning***) till Carlskrona att med en henne bekant kur, hvilken med god verkan annorstädes blifvit brukad, gå de sjuka till handa, och en »af henne undervisad Amiralitetsfältskär» anbefalldes att resa till Slitö, för att vårda der landsatta sjuka †). Utomdess beordrades Svenske Ministern i Lon-

---

*) Kongl. brefvet den 30 April 1743.
**) Dito den 18 November 1729.
***) Dito den 11 November 1741.
†) Dito den 17 i s. m.

don Wasenberg att göra sig der underrättad om de preservativer, som på Engelska flottan brukades, och han lemnade den upplysning att man i England gaf besättningarne ättika till den salta maten: att man så ofta ske kunde utspisade färsk proviant, samt att man rökte skeppen med tjära, krut, lunta och andra illa luktande saker *). Sjukdomen tog emellertid så öfverhand i Carlskrona, att få hus funnos, som icke hyste flera sjuka. Collegium Medicum anbefalldes då att inkomma med betänkande öfver hvad som vore att göra, och Amiralitetskollegiet beordrades att låta undersöka om orsaken till sjukdomen, dess symtomer m. m. **). Det förstnämnde kollegiet framställde genast till besvarande af Amiralitets-Medikus många frågor om sjukdomens förhållande m. m. ***). Och på Sekreta Utskottets derom gjorda underdåniga anhållan fick Amiralitetskollegiet befallning att inkomma med berättelse om orsaken till sjukligheten och förslag till dess förekommande i framtiden ****). Dessa berättelser och förslag inkommo, nödiga mått och steg vidtogos till förekommande af sjuklighet på de följande året utgående fartyg †). Sekreta Utskottet, annars så rikt på förslager, förklarade sig icke kunna påfinna flera medel än som redan voro vidtagna, men talade dock om nödvändigheten af skeppens sköljande och anläggande af en liten pump för i bogen för detta ändamål ††), dock, detta allt oaktadt, snarare till- än aftog sjukligheten det påföljande året, och bristen på friskt manskap blef slutligen så stor, att alla fartygen icke kunde utrustas †††).

*) Wasenbergs bref till Excellencen Gyllenborg d. 26 Mars 1742.
**) Kongl. brefvet den 3 Juni 1742.
***) Dito den 9 Juni 1742.
****) Dito den 25 Januari 1743.
†) Dito den 10 Mars 1743.
††) Dito den 4 Maj 1743.
†††) Dito den 9 Augusti 1743.

År **1770** blef fråga om anstalters vidtagande mot pesten, som visat sig utrikes. Amiralitetskollegiet anbefalldes att, i samråd med Landshöfdingen, vidtaga nödiga åtgärder till hindrande af smittans införande *), och till karantänsplats utsågs först Getskär, samt sedermera Carlsholmen **). Sedan smittan afstadnat indrogs karantänsbevakningen***), men knappt var indragningen skedd, innan underrättelse ankom att sjukdomen utbrutit i Moskow och försigtighetsmåtten anbefalldes å nyo ****). Midt under denna farhåga led ett Ryskt örlogsskepp haveri vid Ystad, och detta fördes till Carlshamn, der det öfvervintrade samt fick all nödig handräckning †); nu fruktade man för smittans spridande i provinsen, men af strandningen afhördes intet annat ondt än att dels lotsarne på Boön klagade det de med deras hustrur ej hade husfred för de Ryske soldaterne, hvaraf följden blef att manskap ditsändes från Christianstad och poster utsattes till de klagandes försvar ††), dels någon svårighet uppstod vid uppgörande af liqviden emellan Ryssarne och Carlshamns borgerskap †††). Under åren **1770**, **1771** och **1772** hölls äfven vid inloppet till Carlskrona karantänsbevakning, de förstnämnde åren med två och det sistnämnde med en kronojakt. Mot slutet af år **1772** indrogos alla karantänsanstalterna ††††).

Den förödelse sjukdomar år **1789** spridde i Carlskrona och på flottan omtalas ännu med rysning. Det var efter slaget vid Hogland **1788**, som sjukligheten

---

*) Stats-Sekreteraren Carlskjölds bref den **19** September **1770** och Kongl. brefvet den **28** November s. å.

) Kongl. brefvet den **18 Januari **1771**.

***) Dito den **28** Augusti **1771**.

****) Dito den **10** och **24** October **1771**.

†) Dito den **16** December **1771**.

††) Dito den **30** December **1771**.

†††) Dito den **14** Januari **1772**.

††††) Dito den **13** November **1772**.

först började visa sig bland Svenska besättningen på det från Ryssarne eröfrade skeppet Wladislaw och bland de på samma skepp tagna Ryska fångar. Vid flottans hemkomst till Carlskrona var dock sjuknumerären, om man undantager den på Wladislaw, ej särdeles betydlig; men snart ökades den, hufvudsakligen derigenom att aftackningen måste ske i den kalla årstiden, och innan kort var flottans sjukhus så uppfylldt, att de som sedermera dagligen insjuknade måste förläggas i privata hus eller qvarblifva i sina qvarter i staden. Det friska manskap som ej behöfdes för arbetena på varfvet, hemförlofvades till landsorten vid jultiden och de sjuka intogos i sjukhusen i den mån utrymmet sådant medgaf, men dagligen förminskades arbetsstyrkan och man nödgades slutligen, i Mars månad 1789, uti staden anställa husvisitationer till utrönande af sjukantalet. Förödelsen blef sedermera allt större och större, något kraftigt medel fordrades mot det öfverhand tagande onda, och man började med att efterspana dess upphof. Från Stockholm nedsändes för att undersöka förhållandet, först Professorn Doctor Sparrman och Assessor Wahlbom, samt sedermera Assessorerne i Sundhetskollegiet C. Ribben och S. Hedin, hvilka sednare länge uppehöllo sig på stället och skaffade sig noga reda på förhållandena. Följderna af dessa forskningar blefvo att anstalter vidtogos för erhållande af större antal läkare, i stället för dem som sjuknat, dött eller blifvit bortkommenderade: att flera sjukhus inrättades, dels i kronans hus, dels i enskildtes, hvilka för ändamålet hyrdes, så inom som utom staden, i Lyckeby och annorstädes: att bostad, så väl i hus som i tält, tillreddes för det friska manskapet: att konvaleskenterne frånskildes de sjuka och hemskickades till landsorten, samt att en flerårig rättegång anställdes emot Amiralitets-Apotekaren, som ansågs hafva lemnat felaktiga medikamenter, ifrån hvilken beskyllning han dock slutligen frikändes. Dödligheten i Carlskrona under året

1789 och en del af året 1790 var betydlig; man uppgifver, att 6364 personer endast inom staden då tillsatte lifvet, oberäknad den mängd af menniskor som af döden skördades i de på Tjurkö uppsatta sjuktält.

Förödelsen under den tiderymd, inom hvilken denna undersökning är begränsad, sträckte sig icke blott till menniskorna, utan äfven till boskapen. I början af 1720-talet hade en otrolig mängd vargar infunnit sig och gjorde mycken skada. Det förut på boskap så rika Bleking blef i en hast så fattigt på kreatur, att de, som funnos qvar, voro högst få, och kanske hade de rofgirige förödarne icke skonat något, om ej Regeringens visa omsorg, i förening med enskildes nitiska bemödanden, hade dels utrotat, dels förjagat de farliga gästerna. Från den i riket år 1745 gångbara starka boskapssjukan skonades Bleking. Landshöfdingen anbefalldes att, i fall den på något ställe inom provinsen skulle visa sig, genast låta med nödigt manskap af det näst för handen varande regemente instänga samma ort och icke släppa der någon ut eller in; hvarförutan Amiralitetskollegiet erhöll befallning att bistå med befäl och manskap *).

Fruktan för fiendtligheter i förening med sjukdomar, hade således menligt inverkat på provinsens välstånd, som dessutom betydligen led af många eldsvådor, hvilka drabbade städerna. År 1726 hemsöktes Carlskrona af en dylik, som dock icke gjorde betydlig skada. En annan mera hotande vådeld utbrast i laboratoriet derstädes den 16 September 1747, men den dämpades genom mod och rådighet af dervarande Underofficerare, hvilka ock för sitt välförhållande belönades **). Samma förhållande var med den vådeld, som året efter utbröt i Amiralitetshuset, och hvilken släcktes genom Artilleribokhållaren Kocks vaksamhet ***). En ny vådeld i Fyr-

*) Kongl. brefvet den 2 Maj 1745.
**) Dito den 10 Februari 1748.
***) Dito den 8 November 1748.

verkslaboratoriet utbrast 1766, men äfven den dämpades snart, denna gång genom Kopparslagaren och Brandmästaren Johan Wallentin Köhlers raska bemödande, hvarföre han ock erhöll belöning *). Den 9 Juni 1781 utbröt elden på skeppet Sofia Albertina, då liggande under utrustning på redden, men den olycka, hvarmed så väl fartyget som staden denna gång hotades, undgicks genom Kapten Thingvalls rådighet. Elden blef släckt, och Thingvall jemte några Underofficerare och gemene belönades för sitt mod och sin oförtrutenhet vid eldens dämpande **) Året 1784 började med stor nöd i hela provinsen, genom brist på födoämnen för både menniskor och kreatur. Nöden i Carlskrona ökades af fyra eldsvådor, af hvilka den första, den 29 Mars, medtog flera hus på Landbrogatan, den andra i October, likaledes flera hus öster vid Köpmansgatan, den tredje i November, några hus på lilla Möllebacken, och den fjerde fyra dagar derefter, på varfvet, då gamla ankarsmedjan afbrann. År 1789, under hvilket, enligt hvad vi förut nämnt, krig och sjukdomar spridde förödelse, hvar på sitt vis, härjade äfven elden i det olyckliga Carlskrona. Under omsorgen för försvaret mot fienden, måste stadens invånare äfven vara betänkte på försvar mot förrädare. Natten emellan den 22 och 23 Mars skedde försök till mordbrand i staden. Ett hus i tolfte qvarteret under N:o 28 på Skomakaregatan fanns antändt af instoppad svafvel och näfver, samt andra brännbara ämnen, och knuten var redan afbränd när elden upptäcktes. Belöning för gerningsmannens ertappande utlofvades, husegarne uppmanades till vaksamhet, borgerskapet befalldes hafva noga eftersyn, och patruller samt vakter och piketer fördubblades. Detta allt oaktadt skedde den 26 i samma månad åter ett mordbrandsförsök på samma

*) Kongl. brefvet den 1 April 1767.
**) Dito den 31 Juli 1781.

ställe, sålunda att en ljusbit och ett stycke af en raket funnos instoppade i ett hus, men häraf skedde ingen skada. Gerningsmannen upptäcktes icke. Den 20 Maj kom elden lös i Fyrverkslaboratoriet, ett hus nedbrann, två volontärer innebrändes, och 1 underofficer, samt 11 volontärer skadades.

Natten till den 18 November 1763 utbredde de härjande lågorna förödelse i Carlshamn. En olycklig vådeld lade den bäst bebyggda delen af staden i aska, och vid detta tillfälle blefvo tre personer innebrände. De fyra bästa rutorna vid Drottninggatan, närmast norra tullporten afbrunno, och invånarne förlorade dervid sin redbaraste egendom, men välsinnade medborgare bidrogo att ersätta förlusten och återuppresa det ödelagda.

Oaktadt alla dessa olyckor och missöden måste man dock medgifva att jordbruk och näringar voro i ett framskridande tillstånd. Under de mellantider som krig, sjukdomar, nöd och eldsvådor lemnade, rigtade man sin verksamhet åt nya inrättningar, åt landets uppodling och städernas bebyggande. Carlskrona, provinsens största stad, var i synnerhet föremål för både regeringens och medborgares omtanka. Der uppstodo under denna tiderymd gamla reparations-dockan, kadettskolan och många andra inrättningar af nytta för både staden och flottan; der bemödade man sig att efter hand uppbygga stenhus, ehuru ständerna, i anseende till då varande knappa tillgång på penningar, icke bifölla den vid 1766 års riksdag af Amiralitets-staternes deputerade gjorda anhållan, det staden, för att uppmuntras till sådan byggnad, måtte förunnas lika förmoner som städerna Helsingfors och Landskrona åtnjutit.

År 1773 kunde Carlskrona ännu framvisa ett märkvärdigt minne af Trossös fordne egare Wittus Andersson. På den gata, som efter honom ännu bär namnet Wittusgatan, fanns hans gamla boning, men då varande Varfsamiralen Carl Tersmeden lät nedrifva densamma

för att kunna uppföra de vid nu varande Trivialskolan befintliga portar. Att likväl icke alldeles förgäta det ställe der Wittus fordom bodt, blef på portstolparne inhuggen en så lydande inskrift: »På detta ställe stod ännu »bonden Wittus våningshus, då Varfsamiralen Carl Ter»smeden år 1773, till denna ports uppmurande nödgades »nedrifva detta Trossö sista minnesmärke, der Carlskrona »stad år 1684 *) anlades.» Wittus Andersson egde otvifvelaktigt flera hus på sin ö och denna stuga var troligen en så kallad »wyrdningestuga», eller ett helgdagsrum. Den var byggd af hårdt eketimmer och hade i undra vånningen en stuga, 8 à 9 alnar i fyrkant, med ett par fönster på hvar sida. Inuti var den målad med limfärg och hade mångfärgade cirkelrunda speglar. I den ena spegeln, dervid bordet stod, föreställdes en brud med krona på hufvudet, i en annan brudgummen och i de öfriga brudfolket, alla till häst. Ofvanpå stugan var en nattstuga eller ett loft, med en svale på södra ändan och uppgångstrappa utanför. Uti en af stadens östra packhusgårdar finnes en liten fiskarstuga af gråsten, hvilken äfven skall hafva tillhört Wittus Andersson.

Kap. 13.

Från år 1790 till närvarande tid.

Utan fruktan för vederläggning, kan man påstå att Carskrona stad var i sitt högsta flor den 16 Juni 1790, men följande dagen var uti ödets dolda bok bestämd att störta dess invånare från välstånd uti fattigdom. En förtärande vådeld utbrast i Öfverstelöjtnanten Améens brygg-

---

*) Staden erhöll sina privilegier 1680, och några byggnader voro redan året förut uppförda.

hus klockan mellan 3 och 4 eftermiddagen och utbredde sig, dels genom en uppkommen storm af sydvest och vest, dels genom explosion af det i flera hus dolda krut, med så förfärlig snabbhet, att elden klockan 6 om aftonen redan härjade på tre sidor i staden, och oafbrutet fortfor till den 18 klockan 10 f. m., då den hann att släckas. Men af hela staden voro då endast qvar husen på Möllebacken, Vestra udden, Björkholmen, vid södra delen af Amiralitets-gatan och Wallgatan, samt några få på Handtverkare-, Landbro-, Wittus- och Drottninggatorna, jemte byggnaderna på Stumholmen och Kungshall, laboratoriet och kruthusen. Stumholmen räddades genom nitiska bemödanden af Häradshöfding Stålhl, som med hjelp af tre arbetare, nedhögg den dit ledande brygga, hvilken redan var itänd, ett arbete, som nära kostat dem lifvet, emedan tre båtar, hvari de arbetade, efter hand fattades af elden och uppbrunno. Tyska kyrkan, Storamiralshuset, Landshöfdingeresidenset, rådhuset, kadettskolan med dess utvalda bibliotek, Tyska skolan, skeppsgosse-, artilleri- och navigationsskolorna, apoteket, boktryckeriet, slupskjulet, sjukhuset, fältapoteket, vestra kronobageriet samt kronobränneriet, med flera allmänna hus, blefvo offer för lågorna. Svenska kyrkan förlorade tak och torn, samt blef mycket skadad utvändigt, men var dock brukbar till gudstjenstens hållande. Etthundradefyratiofem hus, och deribland flera rika packbodar nedbrunno, fyrahundradetretton tomter ödelades och tvåtusendenittiofyra hushåll, samt ettusendesextiofem ogifta personer blefvo husville. Skadan för riket och staden uppskattades till etthundradefemtio tunnor guld, men den hade kunnat blifva vida större, ja obotlig, om elden kommit till varfvet, eller örlogsflottan. Denna sednare var till sjös och de raska sjömännen saknades vid eldsläckningen. Redan 1760 hade staden inrättat en brandkassa, hvars kapital, när denna stora eldsvåda inträffade, utgjorde 25.000 Riksdaler, men större delen af denna summa var utlå-

nad mot inteckning i fastigheter och panterna lågo nu i aska; och om äfven icke så varit, hade detta lilla kapital ej räckt långt, då de afbrända husen voro försäkrade för ett sammanräknadt belopp af 108,723 R:dr.

Till understöd för dem som genom branden blifvit lidande, använde så väl Regeringen som enskildte medborgare förenade krafter på det mest frikostiga sätt. Understöd af proviant ur kronans magasiner lemnades genast de mest nödlidande *), lifsmedel och byggningsmaterialier fingo tullfritt införas**), och anstånd lemnades med bränneriarrendet ***). Genast efter det olyckan blef bekant, inkommo så väl från nästgränsande städer, som från i orten boende ståndspersoner och allmogen i de kringliggande socknarne, betydliga undsättningar af matvaror, hvilka till de mest nödlidande strax utdelades. Sedermera insamlades kontanta medel till ett belopp

af	R:dr	42,583: 10.
Kalk och bräder från Gottland till ett värde af	»	896: 16.
Bräder, bjelkar och murtegel från Gefle för	»	395: 36.
Bräder från Westervik för	»	79: 20.
Tillsammans	R:dr	43,954: 34.

Af det kontanta sammanskottet hade influtit från

Svenska Pomern och Rügen	R:dr	8,394: —
Mecklenburg-Schwerin	»	363: 12.
Mecklenburg-Strelitz	»	88: 5.
Wismars stad och gebiet	»	593: 36.
En okänd utländning	»	400: —

samt resten från Sverge.

*) Kongl. brefvet den 22 Juni 1790.

**) Dito den 25 Juni 1790.

***) Dito den 2 Aug. 1790.

För de influtna gåfvornas ändamålsenliga förvaltning förordnade Kongl. Maj:t en Kommitté*) med Konteramiralen C. W. Modée till ordförande och elfva bland dem som ej lidit af branden utvalde deputerade, nemligen 2 Amiralitetsofficerare, 1 Civil Embetsman, 1 Pastor af hvarje församling, 1 Borgmästare, 1 Rådman, 1 Ståndsperson, 1 Handlande och 1 Handtverkare. Denna Kommitté fördelade gåfvorna, sedan ett visst värde blifvit satt å byggnadsmaterialierna, i två hufvudklasser, af hvilka den första omfattade allt hvad som var influtet till allmän delning, och den andra de summor hvilka icke voro gifna till allmän delning. Den 31 December 1792 afgåfvo deputerade berättelse huru uppdraget blifvit fullgjordt.

Utom dessa gåfvor anvisade Regeringen 5000 Riksdaler banko om året i 4 år af tullmedlen, att dels af Generalintendenten dels af Storamiralsembetet utdelas till dem, som å de afbrända tomterna uppförde stenhus**), och Grefvinnan Wachtmeister skänkte sin andel 571 R:dr 40 sk. r:gs till Tyska kyrkans reparation.

Generalintendenten anmodade Konungens Befallningshafvande att förordna, det vid ransakningen om eldens utbrott noga skulle undersökas hvarest krut funnits, som bidragit att öka olyckan, och Konungen anbefallde Generalintendenten att söka vinna all den upplysning som erhållas kunde***); men föga annan upplysning vanns, än att krut funnits och till olyckan mycket bidragit.

I afseende på stadens återuppresande ur gruset vidtogos flera åtgärder. Genast efter det Magistraten om olyckan afgifvit underdånig berättelse och i sammanhang dermed föreslagit ett och annat till stadens återupphjelpande, anbefalldes dåvarande Generalintendenten vid

---

*) Kongl. brefvet den 30 Maj 1791.
**) Dito den 7 Februarii 1791.
***) Dito den 5 Juli 1790.

flottan, General Toll, att i samråd med Landshöfdingen och Magistraten samt Borgerskapets och Ståndspersonernes deputerade, öfverlägga om de medel och utvägar hvilka till stadens återuppresande blifvit föreslagne och för öfrigt till samma ändamål kunde leda, hvarjemte General Toll äfven uppdrogs att utse något Kronans hus, som till begagnande kunde upplåtas stadens domstolar *). Toll höll derefter ett sammanträde med alla vederbörande, hvarvid beslutades att alla väderqvarnar skulle förläggas på Pantarholmen: att ingen öfvertäckt packhusbyggnad på pålar ut i sjön och inga öfverbyggda packhusgångar fingo finnas: att några tomter skulle indragas för att få räta gator: att en tvärgata skulle öppnas emellan Amiralitetsgatan öfver Hästqvarnsberget, och Prinsgatan till Kyrkogatan: att Guldsmedgränden skulle öppnas så väl åt Kyrkogatan, som åt Köpmansgatan: att lilla gränden skulle öppnas till erhållande af kommunikation emellan Smedjegatan och Kungsgatan, samt att alla, till hinder för dessa förbättringar, tillämnade byggnader skulle förbjudas.

Sedan Generalintendenten inkommit med sitt underdåniga yttrande, förordnade Kongl. Maj:t att alla frågor om rättelser i stadens tomter och gator skulle af Landshöfdingen, såsom andra polismål handläggas: att en ny byggnadsdessein för staden skulle till Kongl. Maj:ts stadfästelse föreslås: att Generalintendenten borde yttra sig af hvilka medel sprängning och planering på gator och allmänna platser kunde bekostas: att arbetsmanskap skulle fås till biträde vid byggnaderna: att till lättnad för dem som ville bygga stenhus, sand fick hemtas med Kronans fartyg, samt murtegel tullfritt under sex år införas, men något penningeunderstöd kunde staden icke medgifvas: att byggnadsdesseinerne skulle af Magistraten öfverses: att trevåningars trähus ej fingo byggas och att väderqvarnarne skulle utflyttas till Pantarholmen m. m. **).

---

*) Kongl. brefvet den 13 Juli 1790.

**) Dito den 22 September 1790.

Efter dessa grunder började staden så småningom att åter bebyggas, men åter hotade en olycka, då en ny vådeld den 9 Januari påföljande året utbrast, som dock dämpades, utan att den hann göra särdeles förödelse. Mera svår var den vådeld, som knappt två månader efter stora branden i Carlskrona ödelade staden Sölvesborg. Den utbröt natten emellan den 20 och 21 Augusti 1790, och den några år förut uppbyggda klockstapeln af sten, kyrkobetjeningshuset, alla tre klockorna, samt flera privata hus blefvo rof för lågorna. Äfven här gjorde den allmänna och enskildta välgörenheten stora uppoffringar för de nödställdes hjelp, och snart började på de afbrända tomterna nya hus att resa sig; men den 4 Juni 1801 kl. 11 förmiddagen utbrast åter en häftig vådeld, hvarigenom stadens största och bäst bebyggda del omkring torget blef lagd i aska. Trettiosex hus uppbrändes, fyratio hushåll och tvåhundradeåtta ensamma personer blefvo husville, samt förlorade all sin egendom. Carlskrona har under närvarande århundrade varit förskonadt från större eldsvådor, men i grannstäderna Carlshamn och Sölvesborg har elden flera gånger härjat, samt gjort mer och mindre skada. Mer och mer förbättrade släckningsanstalter afvärja dock med Guds hjelp, svårare härjningar.

Emellan England och de Nordiska makterne hade uppstått misshälligheter, hvilka år 1801 föranledde några fiendtligheter. Redan i början af året kommenderades Nerike och Wermlands regemente till Carlskrona att der göra garnisonstjenst *). Flottan utgick den 13 April under då varande Konteramiralen Baron Rudolf Cederströms befäl och den 19 i samma månad visade sig den Engelska, bestående af 28 skepp, på höjden af Carlskrona. Amiral Parker, som kommenderade densamma, begärde genom en parlamentär af Öfverkommendanten, Viceami-

*) Kongl. brefvet den 21 Januari 1801.

ralen Cronstedt bestämd underrättelse om Svenska hofvets tänkesätt under då varande krigskonjunkturer, och huruvida Svenska kronan vore sinnad träda tillbaka från de fiendtliga förbindelser, som emot England med Hans Ryska Majestät voro ingångne. Underrättelse härom afgick genast med kurir till Konungen och Cronstedt svarade den 23, enligt Dess befallning, »att Hans Maj:t ej ett »ögonblick tvekade att troget uppfylla ingångna förbin»delser, utan allt afseende på serskilda öfverenskommelser »med annan Makt, hvilka ej kunde verka på de öfriga »Nordiska Makters intresse.» Efter att hafva erhållit detta svar, afseglade Engelska Amiralen ifrån Carlskrona dagen derpå. Detta försök, hvars föremål säkerligen var Carlskronas och flottans förstöring, undveks således, och man vill veta att Engelska Amiralen sjelf yttrat den öfvertygelse, att Engelska flottan, om den försökt ingå i hamnen, så blifvit mottagen af fästningarnes kanoner, att den med ens blifvit urståndsatt att återvända, dock får man medgifva att fästningarne vid den tiden icke voro nog försedda med försvarsmedel. Detta besök väckte dock uppmärksamheten på både deras och stadens sättande i försvarsstånd. Sedan flottan återkommit, förlades den framför inloppet, men i Juni månad befalldes att den skulle aftacklas och qvarligga som blockskepp tilldess Engelska flottan passerat sundet *). Några veckor sednare indrogos sju linieskepp och fregatten Fröja samt alla blockskeppen, men bomstängseln emellan fästningarne bibehölls, likasom garnisonerna på sjökastellerna och Hästholmen **).

Då 1806 fiendtliga anfall mot rikets vestra och södra kuster befarades, uppdrogs Exellensen Toll öfverbefälet öfver Skåne, Halland och Bleking, med befallning till Förvaltningen af Sjöärendena att lemna honom all

*) Kongl. brefvet den 30 Juni 1801.

**) Kongl. Resol. den 4 Augusti 1801.

den handräckning han äskade *), men detta uppdrag upphörde efter några månader **).

Af det olyckliga krig som 1808 utbröt och äfven varade under en del af det påföljande året, hade provinsen och synnerligen Carlskrona stad, sin dryga känning. Patriotiska medborgare af alla stånd lemnade bidrag till krigets utförande och Carlskrona borgerskap åtog sig att bygga 2 kanonslupar ***); men alla ansträngningar oaktadt, kunde de allmänna och enskildta olyckorna icke förekommas. Då Svenska hamnarne 1810 stängdes för alla Engelska fartyg, hade Svenska Regeringen kryssare emellan Carlskrona, Carlshamn, Hanö och Hamrarne till dylika fartygs afvisande och lotsarne förbödos at inlotsa något fartyg med Storbrittanisk flagg, som icke genom liden sjöskada råkat i lägervall och derföre i någon hamn nödgades söka räddning †). Derjemte anbefalldes befälhafvande amiralen att taga de mest kraftiga och skyndsamma anstalter till Carlskronas försvar, i hvilket afseende drottningens lifregemente genast skulle dit marschera och andra landtrupper hålla sig i beredskap att när så behöfdes, dit afgå ††). År 1811 förnyades de utanför Carlskrona på Wämö anlagda forsvarsverk. Calmar och Kronobergs regementer samt en del af Göta artilleri voro då der förlagda under General von Vegesachs befäl, till minne hvaraf en sten med inskrift »Göternes »läger 1811» upprestes.

Under kriget 1808 spridde sig på flottan en stark epidemisk sjukdom, skeppen nödgades återgå till Carlskrona, en stor del af besättningarne transporterades till de i denna stad då inrättade många provisionella sjuk-

---

*) Kongl. brefvet den 24 Februari 1806.

**) Dito den 9 September 1806.

***) Dito den 11 Juli 1808.

†) Dito den 27 Februari och 16 April 1810.

††) Dito den 24 April 1810

hus, det onda utbredde sig i staden och sjukdomen härjade mycket folk, synnerligen bland det då varande landtvärnet. Det var icke sällsynt att om morgnarne på gatorna finna menniskor som dödt under natten och de döde transporterades, likasom från ett slagtfält, hoptals till en utanför staden anlagd begrafningsplats, der liken nedstörtades i stora gropar. Menskligheten ryser vid den tankan att mången fick sin graf der, innan själen flytt ur den kroppsliga hyddan.

Året 1834 var äfven för Bleking ett bedröfvelsens år. Koleran hade trängt in i provinsen och spridde der förödelse, fastän i vida mindre mån än på många andra ställen. Trehundradetrettioen personer, hvaraf i Carlshamn 186, eller hvar 23:dje af folkmängden, föllo offer för farsoten. Carlskrona skonades. Der voro inrättade karantänsanstalter, för ankommande resande, samt provisionella sjukhus för 200 personer, utom kronans sjukvårdsanstalter. Till Hans Exellens m. m. Friherre Johan Lagerbjelke, som under denna bekymmerfulla tid var både Befälhafvande Amiral och Landshöfding, står länet i allmänhet och Carlskrona stad i synnerhet i största förbindelse för den ordning och skyndsamhet hvarmed anstalter vidtogos till hämmande af farsoten och förhindrande af dess utbredande.

»En dyster gäst med ihåliga kinder och bister upp»syn — den bleka nöden *)» besökte provinsen innevarande år. Missvext hade inträffat och många af invånarne voro i saknad af lifvets oundgängliga behof; men från rikets alla landskap gjordes frikostiga bidrag till nödens lindrande; alla tecken lofva en god skörd och Blekingsbon förgäter det öfverståndna onda, men han förgäter icke sin tacksamhet mot Försynen och sina välgörare.

---

*) Hushålls-Sällskapets uppmaning den 27 Mars 1847.

Kap. 14.

Kungliga och furstliga personers besök i provinsen.

I det föregående hafva vi omtalat de besök af Konungar och furstar, som varit en följd af krigshändelser. Det återstår nu att nämna något om de fredliga besök af hvilka landskapet fått sig hugna. Att Konung
Erik XIII, drottning Margaretas då varande medregent och utkorade efterträdare, år **1406** vistades i Bleking, synes af ett den 8 December samma år i Sölvesborg utfärdadt tiggarebref för en blind, vid namn Johan Skräddare; hvarom mera i nästa del.
Christian I:s och
Carl VIII Knutssons vistande i provinsen är förut omnämndt i 3 kap. Om Konungarne
Gustaf I:s och
Christian III:s vistande i Brömsebro **1541** är taladt i 4 Kap. Denne sistnämnde monark var äfven i Bleking **1550**.
Fredrik II:s och
Erik XIV:s krigshändelser i Bleking äro afhandlade i 5 Kap. Under sin resa till England for Erik genom Bleking, der han, efter egen utsago, ej nedtrampade flera grässtrån, än Konungen i Danmark nedgjorde Svenskar, under sin resa till Norge.
Carl IX gjorde, såsom prins ett fälttåg till Bleking i Konung Johans tid, hvarom är taladt i 5 Kap.
Christian IV vistades, enligt hvad förut uti 6 Kap. är sagdt, **1600** och **1611** i Bleking. Han var der åter **1618**, ankom den 28 Januari till Sölvesborg, reste dagen derpå till Rotnaby och den 30 i samma månad till ett dervid upptaget silfvermalmbrott, samt så till Christianopel.

Gustaf II Adolfs märkvärdiga vistande i landskapet 1611 är beskrifvet i 6 Kap.
Carl Gustaf besökte provinsen under sina fälttåg och besåg, efter Roeskildska freden Bodekull, der han beslöt att anlägga en stad.
Carl XI vistades ofta i Bleking. Under sin eriksgata 1673 blef han der med stor högtidlighet emottagen. En äreport var för honom upprest i Rotnaby, då stadsvågen måste nedrifvas, och när borgerskapet kort derefter väckte fråga om vågens återuppbyggande, resolverade Konungen att så skulle ske, antingen på torget, eller annat beqvämt ställe. Om Konungens besök i provinsen ifrån år 1676 kunna vi ur hans egna anteckningar meddela följande upplysningar:

»1676

»den 24 Juli till Norja.
» — 25 dito stilla.
» — 26 dito till Carlshamn.
»den 3 Augusti gingo vid till Norja.
» — 4 dito till Carlshamn.

»1677

»den 9 October om tisdagen gingo och satte oss med »arméen i efterskrifne byar — — — — — »Artilleriet i Carlshamn.

»1678

»den 22 Mars till Carlshamn.
» — 23 dito, om lögerdagen var jag och besåg skansen »och drog så derifrån.
»den 23 October gingo drabanterne till Sölvizborg i »deras vinterqvarter.
» — 24 — var jag i Sölvitzborg och mönstrade mina »drabanter.
»den 7 December kom Generaladjutanten hit Ehrenhaupt »benämnd och berättade att en farskost med »folk ifrån Sommern var kommen till Carlshamn »med folk.

»den 9 om måndagen drog jag till Carlshamn.
» — 10 — beság jag 5 compagnier utaf Generalmajor »Grothusens regemente vid Asarum och red derȝ»ifrån samma dagen.»

Sist i samma års almanacka har konungen upptecknat de regementer, hvilka i Skåne då stodo i vinterqvarter och heter det mot slutet: »i Sölvitzborg står en del af dra»banterna och resten uti Rånnaby. General Schoultz med »hela artilleriet står uti Carlshamn, Öfverste Ramsvärds »regemente till häst står alltifrån Rånnaby till Brömsebro.»

»1679

»April den 26 var jag till Egerby, hvarest jag besåg de »drabanterna, som ligga uti Sölvitzborg.
»Maj den 2 kom Öfverste Nassert med de drabanterne, »som hafva legat i vinter i Rönneby till Söl»vitzborg.
» — den 20 var jag till Sölvitzborg.
»Juni den 4 kom Fältmarskalken Grefve Königsmarck »till Carlshamn.
» — 17 var jag till Sölvitzborg.
» — 25 kom artilleriet hit (Ljungby) från Carlshamn och »General Carl Sparre.
»November den 17 drog jag till Runnaby och åt middag »i Hoby.
» — 18 som var om tisdagen drog jag till Aspesand »och besåg min flotta och sedan den nya ham»nen och så till natten
» — 19 till Runnaby och åt middag i Skonkehof.
» — 20 hit till Ljungby igen och åt middag i Assarum.

»1681

»Juli den 25 till Carlskrona.
» — 26 och 27 var jag och besåg Kungsholmen och Drottningskäret.
» — 28 kom jag till Carlshamn och åt middag hos biskopen. Datum Carlshamn den 31 Juli. Carlshamn den 1 Augusti.

»1683

»den 19 Juli till Carlskrona och åt middag i Runnaby.
— »20 var jag och beság Kungsholmarne och Drott-»ningskären.
— »26 som var torsdagen gick flottan till sjös.
— »30 drog jag derifrån.
»den 4 September drog jag till Carlskrona och åt mid-»dag i Abramsäng.

»1688

»Sept. 10 som var om måndagen rest öfver ifrån Öland »till Christianopel och så till Lyckeby, hvarest »vi togo slupar och reste dermed till Carls-»krona.
— »11 besågo vi skansarne och hamnen.
— »12 reste jag och prinsen bort.

»1690

»den 28 Juli drogo vi till Carlskrona och åto middag i »Rönneby.
»den 30 — som var om onsdagen drog prins Fredrik, »hertigens af Holstein Gottorp äldsta prins, här-»ifrån Carlskrona. Han gick till segels rätt som »solen gick upp och jag följde med honom utom »skansarna och drog så ifrån skeppet och beság »begge skansarne Kungsholmen och Drottning-»skäret.
— »31 — kom Kongl Rådet Grefve Gustaf delaGardie »hit till Carlskrona och drog strax härifrån igen. »Vice Amiralen Gustaf Sparre förde prinsen öfver »med skeppet Hedvig Sophia. Skeppet Fama »gick också med.
»den 1 Augusti mönstrade jag Volonteurerne, Vinter-»vakten och Coopvardiebåtsmännen.
»den 2 — mönstrade jag alla Amiralitets-Timmermän-»nen och handtverkarne. Sedan reste jag ifrån »Carlskrona och åt middag i Listerby och så till

»Carlshamn; så snart jag kom dit drog jag strax »till skansen och besåg den, samt mönstrade »Capiten Gripenschytz Comp:e utaf Öfverste Rhen-»schölds regemente.

»den 5 — reste jag efter aftonsången.

»1692

»den 6 Augusti drog från Wexiö ätandes middag i »Listerby, der jag satte mig uti slupen och »rodde först och besåg Drottningskär och sedan »Kungsholm; sedan rodde jag till Carlskrona »och besåg alla skeppen om aftonen; jag var hos »Kongl. Rådet Grefve Wachtmeister till måltid.

»den 7 — blef Amiralen Gustaf Sparre begrafven här »uti Carlskrona uti Amiralitetskyrkan. Jag och »prins Fredrik voro ock med uppå begrafnin-»gen. Om middagen var jag hos Amiralen Sjö-»blad till måltid.

»den 8 — var jag återigen omkring och besåg broarne »och skeppen, varandes uppå det nya skeppet, »som kallas Victoria, sedan åt jag middagsmål-»tid hos Herr Kongl. Rådet Grefve Wachtmei-»ster, resande med sluparne sjöledes till Lyckeby; »derifrån drog jag landvägen till Calmar.»

Det berättas att konungen en gång under sitt vistande i Mörrum var i lifsfara, derigenom att en snapphane stod vid en buske och riktade sin uppspända bössa mot honom, som då for förbi, men det skall hafva händt att ett löf just i det samma kommit för sigtet, så att mördaren derigenom hindrades från sitt olyckliga uppsåt. *Fredrik*, hertigens af Holstein Gottorp älste son, kom till Stockholm den 15 November 1687 och gjorde följande åren, i sällskap med Konungen, flera resor, derunder äfven Bleking besöktes, enligt hvad förut är nämndt. Såsom regerande hertig förmälde han sig med Svenska prinsessan Hedvig Sofia 1698 och begaf sig med

sin gemål sjöledes från Carlskrona den 19 September samma år; hvarom mera här nedan.

Carl XII underrättade 1698 Amiralitetskollegiet att hertigen af Holstein Gottorp med dess svit den 16 Augusti skulle begifva sig på vägen från Stockholm till Carlskrona, för att derifrån gå till Stralsund, och anbefalldes Kollegiet att hålla de för hertigens öfverfart nödiga skepp i beredskap *), Några dagar derefter anlände den underrättelse att Konungen äfven skulle komma **), och det förordnades att vid Hans Maj:ts höga ankomst skulle lossas styckena »af alla skeppen, så många som äro be»styckade och lossas kunna»; och som Kongl. Maj:t ville »gifva Hans förstliga durchlauchtighet hertigen af Holstein »någon lust med jagande på Öland», så anbefalldes Kollegiet att skicka slupar till Calmar *); och sådane skulle äfven sändas till Lyckeby, att föra de höga resande till Carlskrona **). Sedermera förordnades att 1500 man båtsmän skulle på en månads tid uppfordras till Carlskrona, för att tjenstgöra vid saluten på skeppen ***). Konungen ankom, högtidligheten gick för sig och under sitt vistande i Carlskrona förordnade han om återförande till Stockholm af de »kareter och rustvagnar», hvilka blifvit efterlemnade af dem som varit i hertigens svit *). Efter jagten på Öland återkommo de höga resande till Carlskrona, derifrån Konungen afreste i September månad, sedan han beledsagat hertigen till sjös.

Under hans vistande i denna stad tilldrog sig en händelse, hvilken, origtigt berättad, lades vårt hof till last, men som, sanningsenligt framställd, ej bör kunna klandras. Hertigens af Lotringen Envoyé Extraordinaire,

---

*) Kongl. brefvet den 5 Juli 1698.
**) Dito den 15 i s. m.
***) Dito den 26 Juli 1698.
†) Dito den 27 i s. m.
††) Dito den 8 Augusti s. å.
†††) Dito den 13 i s. m.

Kammarherren grefve Ragecourt ankom till Konungen för att å sin herres vägnar dels tacka för biträdet vid mediationsverket, hvarigenom hertigen återfick sina förlorade länder, dels ock anmäla hertigens förlofning. Lotringarn var knappt landstigen i Carlskrona, förr än han yrkade på audiens, hvilken ock tilläts dagen derpå. Ganska kort anförde han sitt ärende på fransyska, men fick svar på svenska af Kongl. Rådet Grefve Polus, åt hvilken Konungen uppdragit detta, men grefve Polus hade knappt börjat tala förr än den högmodige gesandten afbröt honom med den frågan om Konungen icke förstod fransyska. Grefve Polus genmälte att man, enligt ceremonielet, borde svara på svenska, men att sedermera en fransysk öfversättning skulle erhållas, hvarefter Grefven fullföljde sitt tal. Då audiensen var slut yttrade Ragecourt till kavaljererne i förmaket: »voilà un grand »roi, qui parle fort peu». Dagen derefter begärde han afskedsaudiens, som ock tilläts, men då han redan stod inför Konungen, vände han sig till Grefve Polus, i afsigt att tala särskildt till honom; och då Grefven tyst anmärkte att sådant i Konungens närvaro icke passade sig, höll han till Konungen ett kort tal, som lika kort besvarades, hvarefter han, utan att derom göra anmälan, eller vänta på rekreditiv och en ämnad present, genast afreste. Uti Köpenhamn, dit han sedermera kom, beklagade han sig öfver det i hans tycke förnärmande bemötande, som vederfarits honom i Carlskrona, yttrande bland annat om Konung Carl: »il porte une epée, qui tende presque le nez»; men Danske Kronprinsen anmärkte dervid ganska rigtigt, att han troligen talade lika illa om Danmark, när han kom till andra orter. Man hade gjort för honom allt hvad man kunde: staden var ännu icke så bebyggd, att man kunde anvisa honom annat logis än hos en ansedd borgare, hos hvilken fritt bord, så väl för honom som hans svit, var betingadt. Konungen sjelf nöjde sig med ett enda trångt rum, ty de för-

nämsta husen voro upptagna af de fremmande gästerna, hvilka mest bestodo af fruntimmer.

Under Konungens vistande i Carlskrona tilldrog sig äfven en annan händelse, som förtjenar att anmärkas. Konungen gjorde i sällskap med hertigen af Holstein-Gottorp och andra herrar en spatserridt. Komne till en stor timmerhög, föreslog hertigen att de skulle försöka sina hästar med att rida öfver, till hvilket vådliga företag Konungen strax var färdig och ville rida främst, men just som han gaf hästen sporrarne, fattade Grefve Hans Wachtmeister tyglarne, sägande: »nej! Herren skall »icke rida dit». Hertigen misslynt häröfver, frågade »vå-»gar ni neka er Kung hvad han vill göra?» hvartill Wachtmeister svarade: »Eder durchlauchtighet kan sjelf »rida dit, om honom behagar, men min Kung skall intet »görat efter eder vilja.» Hertigen, stött öfver detta svar, frågade »vet ni med hvem ni talar?» hvartill Wachtmeister svarade »jo, jag vet att jag talar med Hertigen »af Holstein, men Eder durchlauchtighet påminne sig »ock att han talar med Kongl. Rådet Grefve Wachtmei-»ster. Min Kung kan rida så att han bryter hallsen af »sig och kanske J tänken då blifva Konung i Sverge, »men det skall alldrig ske, så länge jag heter Hans och »denne sitter här,» hvarvid han slog på sin hirschfängare. Konungen kastade om hästen, klappade Wachtmeister på axeln, och sade: »nej, nej, käre gubbe, var intet »ond, jag vill icke rida dit.»

I April månad 1700 var konungen åter i Carlskrona för att påskynda flottans utrustande, reste derifrån till Malmö och Göteborg, samt återkom till staden i Juni och gick om bord på chefskeppet Konung Carl XI, hvarmed resan fortsattes till Ystad. I Augusti var Konungen åter i Carlskrona, vistades i September uti Carlshamn och gick den 1 October om bord, för att segla till Pernau. Det hus, der Konungen under sitt vistande i Carlshamn bodde, finnes ännu. I en större sal är till

minne af det höga besöket, en tafla upprest med öfverskrift: »Ich will meine Feinde ueberwinnen,» samt i öfrigt följande inskription: »Gudi ärona. Carolo lycko! »Välsignat vare tu Sverges monark och Konung, Kong »Carl den tolfte, som din ringsta tjenares våning här »velat ej försmå då minst jag detta trodt, men sätja »nådigst hit din majestätisk foth som trenne resor täckts »så slätt ett rum och bräda med Egen Majestät som »nådigst att bekläda, ja dina trogna män och höga herrar »fler, dig skyldigt vaktat upp. Hvad skall jag säga »mer, Välsignat vare tu som ärnar gånga bort; Gud »gifve lycka till en önskelig transport. Anno 1700 den »1 October. Gack bort i Jesu nampn du Sverges strid»bar hjelte, omgjorda länder tin med sanning, svärd och »bälte. Guds helig englaflock tig följe hvar tu går att »tu till lands och sjös all seger och lyko får, när the »tyranners blod titt hjeltesvärd har druckit och är aff »seger mätt och uti baljan stuckit, kom då inn seger»hjelt, med seger, lycka, frid, till oss titt folk igen, att »vi der fröjdas vid. Så ville vi med dig den store Gud »berömmma, som tig på stridens dag med englavakt »och gömma, så väl bevarat har, ej finger skada tog, »sen du ifrån Carlshamn mot de barbarer drog.»

Johan Wilhelm, prins af Sachsen Gota, reste i Augusti 1702 från Stockholm öfver Carlskrona till Konung Carl i Breslau och blef anställd vid arméen.

Stanislaus, Konung i Polen, ankom i September 1711 från Stralsund till Carlskrona, derifrån han i början af October begaf sig landvägen till Stockholm.

Fredrik, arfprins af Hessen Cassel, sedermera Konung i Sverge, inkom i riket för att förmäla sig med prinsessan Ulrika Eleonora och landsteg i Carlshamn den 4 Januari 1715, välkomnad icke allenast af fästningens kanoner, utan ock af stadens förnämste invånare. I Juni 1718 var han i Carlskrona, för att med sin närvaro påskynda arbetena. År 1731 väntades Konungen på sin återresa

från Hessen Cassel, till Carlskrona, der en prydlig äreport för honom var upprest. Drottningen, som förestod regeringen, hade förordnat att om Konungen skulle anlända till Carlshamn, borde Amiral Örnfelt och en annan Amiral resa dit att emottaga och beneventera honom, men detta nådiga besök uteblef. Att Amiralitetet likväl »ej mindre med bön och lofsång prisat den store »Guden för Konungens lyckliga återkomst hit i riket »igen, utan ock genom styckeskotts lossande och illu»minationer betygat undersåtlig fägnad deröfver», upptogs med nådigt välbehag *). År 1745 var Konungen i Carlskrona, sin bror Prins Wilhelm till mötes, då fregatten Svarta Örn gick af stapeln.

Carl Fredrik, Prins af Holstein Gottorp, ankom till Carlskrona 1716 under resan till sin morbror Konung Carl, som då vistades i Malmö.

Wilhelm, Prins af Hessen-Cassel, Konung Fredriks bror, besökte 1732 Carlskrona och visades »vördsam fägnad» så väl vid ankomsten som afresan, både af Amiralitetet och Borgerskapet **). År 1745 ankom han åter dit från Rostock, på brigantinen Pollux, förd af Kapten Cronhjelm.

Adolf Fredrik. Sedan Rikets Ständer 1743 utsedt H. K. H. Hertigen och Administratorn af Holstein Adolf Fredrik till efterträdare på Svenska thronen, anbefallde Kongl. Maj:t utrustningen af 5 linieskepp, 2 fregatter och en brigg, under Riksrådet Grefve Taubes befäl, till H. K. Höghets afhemtande från Stralsund till Dalarö, hvarvid dock föreskrefs, att derest vinden ej fogade sig så som för denna resa behöfdes, eller H. K. H. »icke »skulle utan med incommoditet tåla en så lång sjöresa», kunde kursen ställas antingen till Carlshamn, Carlskrona eller Ystad ***). Från Dornbusch öfverkom H. K. H. på

*) Kongl. brefven den 4 October och 1 December 1731.
**) Dito den 25 October 1732.
***) Dito den 23 Juli 1743.

denna eskader till Carlskrona den 25 September samma år och hälsades vid landstigningen med salut så väl från fästningarne som från den på redden under Amiralen von Utfalls befäl liggande eskader, samt qvarblef i staden till den 1 October. Öfver Prinsens ankomst till Sverge slogs en medalj, som visade å ena sidan bröstbilden och omskrift: »Adolphus Frid. Regni Svec. Princ. »Hær.» samt å den andra: solen, uppgående vid horizonten af Östersjön, vid hvars Svenska strand ligger ett skepp, och inskrift: »Ut vidi vici MDCCXLIII.»

Följande året gafs befallning om utrustning af 5 linieskepp, 2 fregatter *) och några lastdragare under Riksrådet Grefve Taubes befäl att till Sverge öfverföra Hans Kongl. Höghets tillkommande gemål, Prinsessan Lovisa Ulrika, vid hvars ankomst 6 skepp dessutom skulle lägga ut på redden att salutera **). Eskadern skulle utlägga den 10 Juni, hela Volontärregementet på densamma gå om bord och Kronobergs regemente i stället vaktgöra i staden, samt expeditionskostnaden 40,000 daler s. m. utbetalas ***). Riksrådet skickades såsom Ambassadeur Extra Ordinaire att »fullkomna och till slut »bringa det träffade äktenskapsförbundet», samt vara Hennes Kgl. Höghet hit följaktig. Landstigningen skulle ske i Carlskrona och Hennes Kongl. Höghet mottagas med salvor af garnisonen och borgerskapet, kanonskott, uppvaktningar och lyckönskningar m. m. †). Prinsen begaf sig till Carlskrona för att möta sin höga brud, samt mottog der af Grefve Tessin hennes porträtt och ring. Hon sjelf ankom den 28 April, då, det höga paret till ära, borgerskapet hade vid torget, emellan de vid Kungsgatan belägna fyra hushörn låtit uppresa en stor äre-

*) Minskades sedan till 4 skepp och 1 fregatt. Kongl. brefvet den 28 Maj s. å.

**) Kongl. brefven den 2 och 5 April 1744.

***) Dito den 19 April 1744.

†) Dito den 1 Maj 1744.

port, som der qvarstod ända till 1757, då den, dels såsom bristfällig och dels till förekommande af »excesser, »som en del liderliga sällar, i skygd deraf företagit sig att utöfva», blef nedrifven. Under sin resa till södra orterna besökte Kronprinsen äfven Bleking 1749 och afgaf derom underdånig berättelse, som hade till följd flera nådiga föreskrifter, synnerligen rörande försvarsverket *).

Henrik, Prins af Preussen, Drottning Lovisa Ulrikas bror, besökte Sverge år 1770. Han afhemtades från Stralsund med en örlogseskader, under Vice-Amiralen Grefve Wrangels befäl och ankom till Carlskrona, der han mottogs enligt af Konungen fastställdt särskildt ceremoniel, och till hans uppvaktning utsågs af Konungens egen hofstat, 1 hofmarskalk (De la Gardie), 2 kammarherrar och 2 pager jemte nödig betjening, tillsammans 49 personer, hvilka medföljde eskadern, som bestod af skeppet Sofia Albertina samt fregatterne Falk och Jarramas**). Vid ankomsten till Carlskrona uppvaktades prinsen om bord af Fältmarskalken Grefve von Fersen, som välkomnade honom, och vid inträdet i sitt logis af Riksrådet Grefve Sinclaire å Drottningens vägnar. Efter två dagars vistande i Carlskrona under fester och ärebetygelser, begaf sig Prinsen, beledsagad af Grefvarne Sinclaire och Fersen, på vägen till Stockholm, derifrån han sedan reste till Ryssland.

Gustaf III besökte ofta provinsen. Sedan Konung Adolf Fredrik med döden afgått, afsändes, under Amiralen Psilanderskölds befäl en eskader till den unge Konungens hemförande. På denna ankommo Konung Gustaf och Prins Fredrik Adolf till Carlskrona den 18 Maj 1771, samt begåfvo sig genast landvägen till Stockholm ***).

---

*) Kongl. brefvet den 9 Januari 1750.

**) Dito den 11 Juni 1770.

***) Dito den 4 April 1771.

Under sin eriksgata ankom Konungen åter till Carlskrona om natten den 16 September 1773 och afreste efter några dagar, derifrån till Calmar, beledsagad af Riksråden Liewen och Scheffer med flere; och år 1774 i Septemher vistades Konungen åter några dagar i Carlskrona. Året derpå var han än en gång der, lade grundstenen till första dockan och förordnade om Amiralitetskollegiets flyttning till hufvudstaden. År 1776 den 25 September ankom Konungen åter till Carlskrona att öfverse de för hushållningen vid flottan vidtagna nya författningar, samt återreste den 30 i samma månad. Den 1 Juli 1778 ankom Hans Maj:t åter till Carlskrona och afreste derifrån dagen derpå, men under detta korta vistande hann Han dock att besluta i många för flottan och staden vigtiga mål. År 1779 den 27 Maj ankom Konungen åter till Carlskrona för att taga den under Hertig Carls befäl utrustade eskader i ögonsigte, samt afreste derifrån den 30 i samma månad, sedan han i ämnet utgifvit flera befallningar. Den 4 Juni 1781 kom Konungen åter till Carlskrona för att taga den utgående eskadern i ögonsigte, och återreste dagen derpå om aftonen, sedan han ifrån örlogsskeppet Konung Gustaf den III utgifvit flera flottan och dess personal rörande författningar. År 1784 den 29 September var Han åter i Carlskrona och reste dagen derpå till hufvudstaden. År 1785 den 8 Juni ankom Han åter och gick samma dag om bord på kungsjakten Amadis, med hvilken resan skedde till Finland. Den 11 October 1786 anlände Konung Gustaf än en gång till Carlskrona och återreste den 13 i samma månad till hufvudstaden, ankom åter den 24 October 1787 och afreste dagen derpå till Christianstad. Den 29 Maj 1788 anlände Konungen än en gång från Stockholm landvägen till Carlskrona, utnämnde Cheferne på den utkommenderade flottan, som den 31 besöktes, och afreste den 1 Juni.

På sina resor tillbragte Konungen ej mycken tid. Emellan Stockholm och Carlskrona for han ofta på 40 timmar. Vid ett af hans besök i sistnämnde stad var en prydlig äreport upprest, som sedan i omkring ett halft århundrade tjenade till stadsport. Den hade många inskriptioner af ungefär samma halt som dessa:

»Gustaf brinner i vårt bröst,
»Gustaf gifver mod och tröst.»

»Gustaf blifve städse ung,
»Kronan blifve aldrig tung.»

Ferdinand, Prins af Brunsvig, och *Ferdinand*, Prins af Bayern, anlände den 30 Juni 1778 till Carlskrona och afreste den 2 Juli öfver Helsingborg åter till Danmark.

Petter Fredrik Ludvig, Prins af Holstein Gottorp, Koadjutor af Lybeck, anlände till Carlskrona den 10 Mars 1780 och afreste dagen derpå.

Gustaf IV Adolf, åtföljd af sin förmyndare, då varande Hertigen af Södermanland, gjorde 1793 en resa inom riket och besökte då äfven Bleking. Till Carlskrona skedde ankomsten den 12 Juli, och afresan derifrån till Calmar den 16 i samma månad. Märkligt är att Hertigen Regenten under detta vistande, förordnade att utgifterna för hamnförsvaret i Carlskrona skulle afföras i räkenskaperne under titel: »Kongl. Maj:ts emottagning.» Den 20 Juni 1795, kl. 5 om morgonen ankom Konungen, åtföljd af Hertigen af Södermanland och Arfprinsen af Mecklenburg-Schwerin, till Carlskrona, hvarifrån afresan skedde den 22 i samma månad. År 1797 anträdde Konungen i största inkognito sin Tyska resa, ankom till Carlskrona natten till den 19 Juli, och affor dagen derpå till Ystad, samt vidare till Baden. Ifrån Carlskrona skref han några timmar före sin afresa, till Rikskansleren Sparre, och fägnade sig öfver den väl be-

varade hemligheten af resan. Han återkom till Carlskrona den 29 Augusti och afreste dagen derpå till Stockholm, sedan han kungjort sin förestående förmälning med Prinsessan Fredrika Dorothea Wilhelmina af Baden, till hvars afhemtning en eskader genast utrustades. Den 4 October anlände Konungen åter till staden, och den 10 i samma månad inlöpte eskadern, ifrån hvilken den kungliga bruden genast landsteg. Afresan skedde den 15 October, sedan Konungen dagen förut lagt grundstenen till tredje dockan. Vid Drottningens ankomst var en äreport upprest, för hvilken Målareåldermannen Richard sedermera i en underdånig skrift klagade sig icke hafva fått betalning, men han hänvisades med sin klagan till »ort och ställe som vederbör» *). År 1798 ankom Gustaf Adolf åter till Carlskrona, hvarifrån afresan skedde den 17 i samma månad. År 1799 den 15 September ankom Han åter till nämnde stad, bivistade dagen derpå skeppet Gustaf IV Adolfs aflöpning, och begaf sig derefter genast på återvägen till Stockholm. År 1801 den 22 April ankom Konungen till Carlskrona och uppehöll sig der till den 6 Maj; återkom jemte Drottningen sjöledes till staden den 31 Juli, och afreste, sedan grundstenen till fjerde dockan blifvit lagd, den 4 Augusti, samma dag till Carlshamn, samt vidare till Bäckaskog. År 1807 den 7 September ankom Gustaf Adolf på fregatten Bellona till Carlskrona, var vid sin landstigning opasslig, hvarom kurir afsändes till Stockholm, hvarefter Drottningen och Prinsessan Sofia Wilhelmina den 14 äfven dit anlände: återresan skedde den 20 i samma månad. Sedan Ständerna 1809 uppsagt Konung Gustaf Adolf trohet och lydnad, ankommo f. d. Konungen och Drottningen samt tre af deras barn den 10 December samma år under strängaste inkognito till Carlskrona, embarkerade från Stum-

---

*) Kongl. brefvet den 19 Juli 1798.

holmsbryggan den 20 och afseglade den 24 i samma månad.

Carl Fredrik Joseph, Arfprins af Mecklenburg-Schwerin, besökte i f. d. Konungens sällskap Carlskrona 1795.

Ludvig XVIII, emigrerad från sitt fädernesland, ankom med örlogsfregatten Fröja från Libau till Carlskrona den 16 September 1807, åtföljd af Hertigarne af Angoulême och Gramont: afresan skedde den 26 i samma månad till Göteborg. Den 2 Juni 1808 kom hertigen af Angoulême åter till Carlskrona och den 6 Juli dess gemål, äfvensom Konung Ludvigs Drottning. Hertigen och Hertiginnan afreste den 25 och Drottningen den 26 Juli, men en del af sviten qvarblef i Carlskrona flera månader. I Carlshamn uppsatte duc de Pienne ett regemente, kalladt »Regiment du Roi de Svede», som den 1 Juli ankom till Carlskrona och der tjenstgjorde någon tid, men sedermera den 8 Juni 1809 upplöstes.

Carl XIII besökte såsom arffurste flera gånger Bleking, och vistades i egenskap af Storamiral ofta i Carlskrona; men var aldrig der efter sitt uppstigande på thronen. År 1771 den 13 Maj anlände han till Carlskrona, der han mötte Konungen, som återkom från sin utrikes resa, och återvände med Hans Maj:t till Stockholm. Året derpå vistades prinsen äfven i provinsen, öfver hvilken han då hade befälet. År 1773 förordnades H. K. H. att förrätta Generalmönstring med Volontärregementerna *), ankom den 27 Juli om aftonen till Carlskrona, verkställde mönstringen dagen derpå, och afreste den 30 i samma månad till Christianstad. År 1775 i Augusti **) utförde Prinsen enahanda uppdrag, uppehöll sig i Carlshamn, bivistade gudstjensten i stadskyrkan derstädes den 6 i samma månad och afreste sedan till Skåne. År 1776 besöktes Bleking i sällskap med Konungen, men

*) Kongl. brefvet den 7 Juni 1773.
**) H. K. H. bref den 2 Mars 1775.

ett året derpå tillämnadt nådigt besök uteblef *). År 1779 den 15 Maj anlände H. K. H. landvägen från Stockholm till Carlskrona och tog befälet på flottan, der hans flagg hissades den 26 i samma månad. År 1782 den 28 Maj ankom Hertigen åter till Carlskrona och afseglade den 13 Juni på jakten Esplendian till Finland. År 1788 den 28 Maj ankom H. K. H. åter till Carlskrona, tog den 31 befälet på flottan, som afseglade den 9 Juni och återkom den 27 November, hvarefter H. K. H. den 30 i samma månad bivistade gudstjensten och högtidligt Te Deum i Amiralitetskyrkan, och samma dag begaf sig landvägen till Stockholm. Den 4 Juni 1789 ankom H. K. H. till Carlskrona, gick om bord på flottan den 30 i samma månad, återkom dermed den 31 Juli, gick åter till sjös, samt anlände åter dit den 21 October, hvarefter H. K. H. den 19 November affor till Stockholm. År 1790 den 20 April anlände Hertigen från Stockholm landvägen till Carlskrona, gick der om bord på flottan och afseglade den 30 i samma månad. Vid Konungens besök i Carlskrona i Juni månad 1795 var Hertigen äfven följaktig.

Carl August, Svea rikes Kronprins, ankom den 16 Maj 1810 från Stockholm till Carlskrona, samt fortsatte resan den 20 i samma månad till Skåne, der han få dagar derefter ändade sitt lif.

Carl Johan ankom natten emellan den 7 och 8 Maj 1813 till Carlskrona, sedan han besökt Carlshamn. I en af dockorna på förstnämnde ställe var en triumfbåge upprest **). Den 14 Maj gick H. K. H. ombord på fregatten Euridice och afseglade dagen derpå till Tyskland, återkom den 28 Maj 1814 på fregatten Galathée, och

*) Kongl. brefven den 24 Mars och 4 Juni 1777.

**) Af Kongl. Bildhuggaren Joh. Törnström, som för sina ovanliga talanger af H. K. H. tillades en årlig pension af H. K. H. egen kassa.

afreste den 30 i samma månad till Stockholm öfver Calmar. I Juli månad 1819 besökte H. K. H. åter provinsen och vistades några dagar i Carlskrona, då nybyggda linieskeppet Carl XIII den 20 i samma månad förhaltes ur dockan. Efter uppstigandet på thronen besökte Konungen år 1821 provinsen, ankom den 8 September till Sölvesborg, der nattläger togs, reste den 9 till Carlshamn och vidare till Carlskrona. I Carlshamn var en äreport upprest och dervid en amfiteater af löfverk, deromkring 60 unga flickor beströdde vägen med blommor. I Carlskrona var stadsporten smakfullt dekorerad af en resande konstnär L. Fehr. År 1837 i September besökte Konungen sista gången Carlskrona.

Eugenia Bernhardina Desideria, Sverges och Norges Enkedrottning, besökte provinsen 1827. Hennes Maj:t ankom till Carlskrona Söndagen den 9 September kl. 6 eftermiddagen och afreste den 12 i samma månad. Den 5 September 1846 ankom H. M. till Carlshamn och afreste dagen derpå till Wexiö.

Oscar, Sverges och Norges nu regerande Konung, besökte provinsen först 1813 med sin höge fader, och begaf sig efter fregatten Euridices afsegling den 16 Maj samma år på återresan till Stockholm; var 1819 äfven sin Herr fader följaktig under resan i provinsen, och ankom för tredje gången till Carlskrona den 6 Augusti 1827, samt afreste derifrån den 11 i samma månad. Den 30 Juli 1836 ankom Högstdensamme åter till Carlskrona och afreste den 1 Augusti till Bäckaskog, återkom den 4 Augusti 1839 på fregatten Göteborg, samt afseglade med samma fregatt den 6 i nämnde månad.

Josefina Maximiliana Eugenia, Sverges och Norges nu varande Drottning, ankom till Carlskrona den 30 Juli 1836, och afreste den 1 Augusti samma år till Bäckaskog.

Wilhelm Fredrik Henrik, Prins af Nederländerna, ankom på krigsbriggen Snellheid till Carlskrona den 4 Augusti

1834, och afseglade derifrån på ett förut ankommet linieskepp, Zeeuw, den 11 i samma månad.

Maximilian Josef Eugene August, Hertig af Leuchtenberg och Prins af Eichstädt, besökte provinsen åren 1835 *) och 1836, sednare gången beledsagad af vår nu varande Konung.

Carl Ludvig Eugene, Sverges och Norges Kronprins, ankom i sin höge Herr faders sällskap till provinsen 1836, och anlände andra gången till Carlskrona den 15 September 1847, samt begaf sig med ångfartyget Nordstjernan samma dag på återresan.

Frans Gustaf Oscar, Hertig af Upland, ankom äfven med sin Herr fader 1836 till provinsen, var der andra gången 1844, samt vistades då i Carlskrona från den 4 till den 8 Juni, då afresan skedde landvägen. H. K. H. ankom åter till Carlskrona den 20 Augusti 1846 och afreste till Bäckaskog dagen derpå; anlände än en gång den 15 September samma år, samt begaf sig åter samma dag på ångfartyget Nordstjernan.

Oscar Fredrik, Hertig af Östergötland, ankom den 30 Juli 1836 i sin Herr faders sällskap till Carlskrona och afreste till Bäckaskog den 1 Augusti; ankom åter den 4 Augusti 1839 med fregatten Göteborg, och afseglade den 6 i samma månad, ankom än en gång den 4 Juni 1844, gick den 7 i samma månad om bord på fregatten Josephine, gjorde med fregatten expeditionen till sjös, återkom den 1 September, och afreste dagen derpå till Stockholm. Den 20 Augusti 1846 anlände H. K. H. på örlogseskadern till Carlskrona, och afreste dagen derpå landvägen till Bäckaskog.

Augusta Amalia, Hertiginna af Leuchtenberg, ankom landvägen till Carlskrona den 30 Juli 1836 och afreste den 1 Augusti samma år.

---

*) Ankom till Carlskrona den 12 September och afreste på ångfartyget Gylfe den 14 i s. m. till Stettin.

Eugenia Hortensia Augusta, Hertiginna af Hohenzollern Hechingen, ankom på ångfartyget Gylfe till Carlskrona den 30 Juli 1836 och afreste den 1 Augusti samma år landvägen till Bäckaskog.

Theodolinda Lovisa Eugenia Augusta, Prinsessa af Leuchtenberg, ankom landvägen till Carlskrona den 30 Juli 1836 och afreste derifrån den 1 Augusti samma år.

Fredrik Carl Christian, Kronprins af Danmark, besökte Carlskrona den 7 Juli 1847 med ett Kongl. Danskt ångfartyg, och afseglade samma dag till Köpenhamn.

RÄTTELSER.

Sid.	34,	rad.	1,	står:	Sverge	läs:	Danmark
»	»	»	26,	»	Denne	»	Denna
»	35,	»	29,	»	undersåtare	»	undersåter
»	»	»	31,	»	nat	»	net
»	»	»	34,	»	undersåtarnes	»	undersåternes
»	57,	»	5,	»	knecktarne	»	knektarne
»	59,	»	3,	»	Ulfstand	»	Ulftand
»	77,	»	7,	»	frid	»	fred
»	80,	»	32,	»	1675	»	1575
»	115,	»	5,	»	eommoditet	»	commoditet.

1

2

